

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

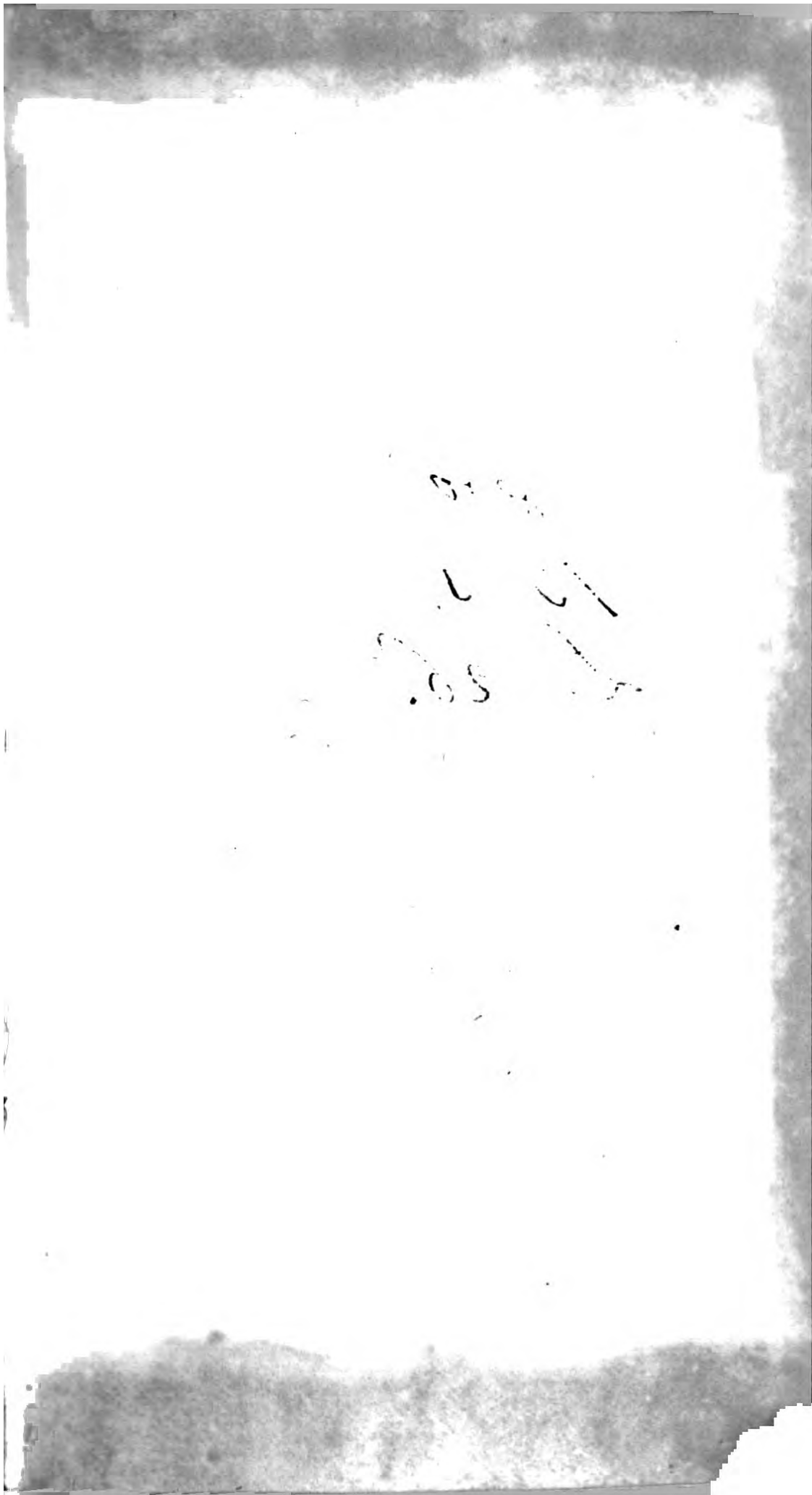
<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

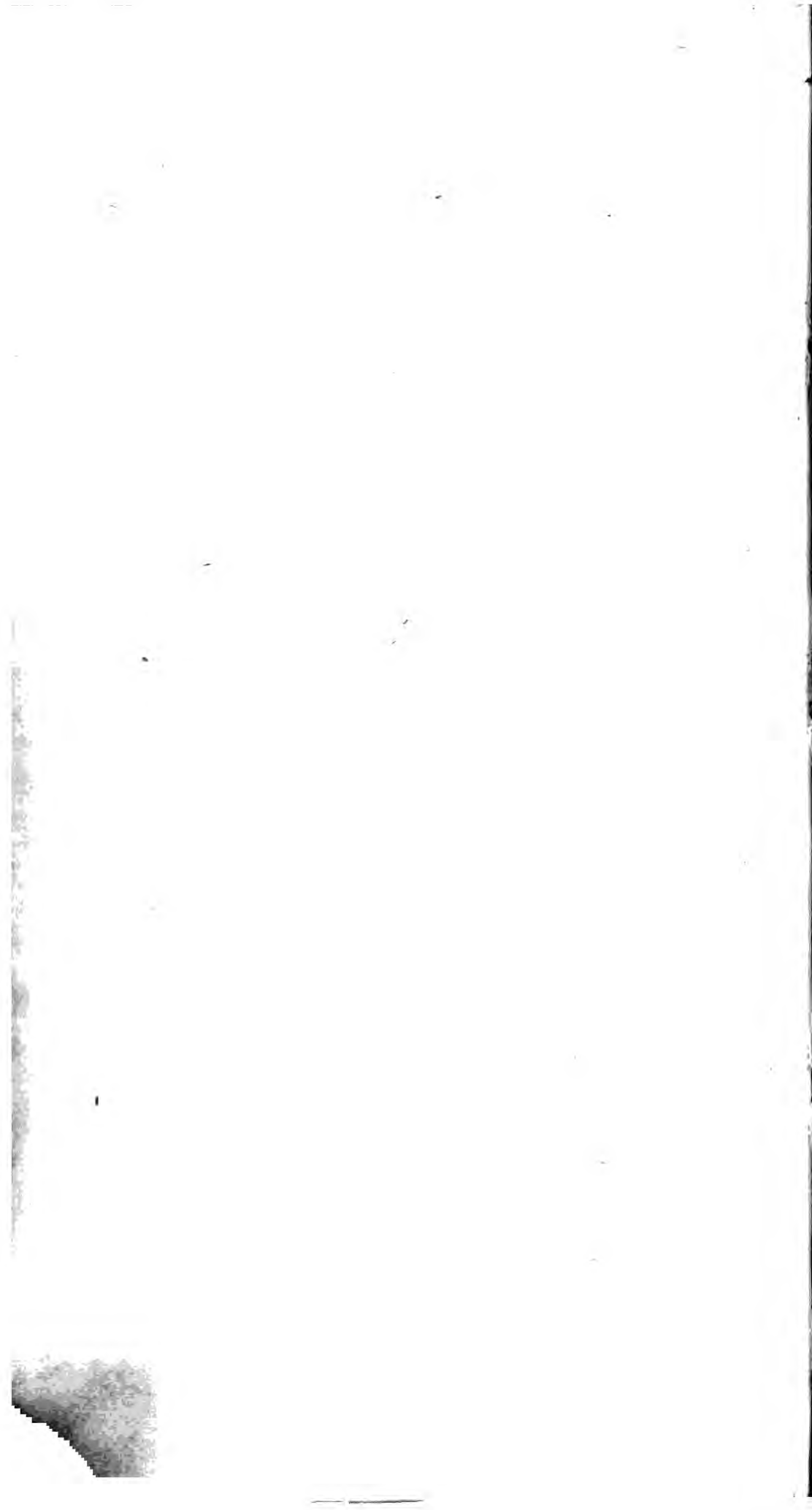

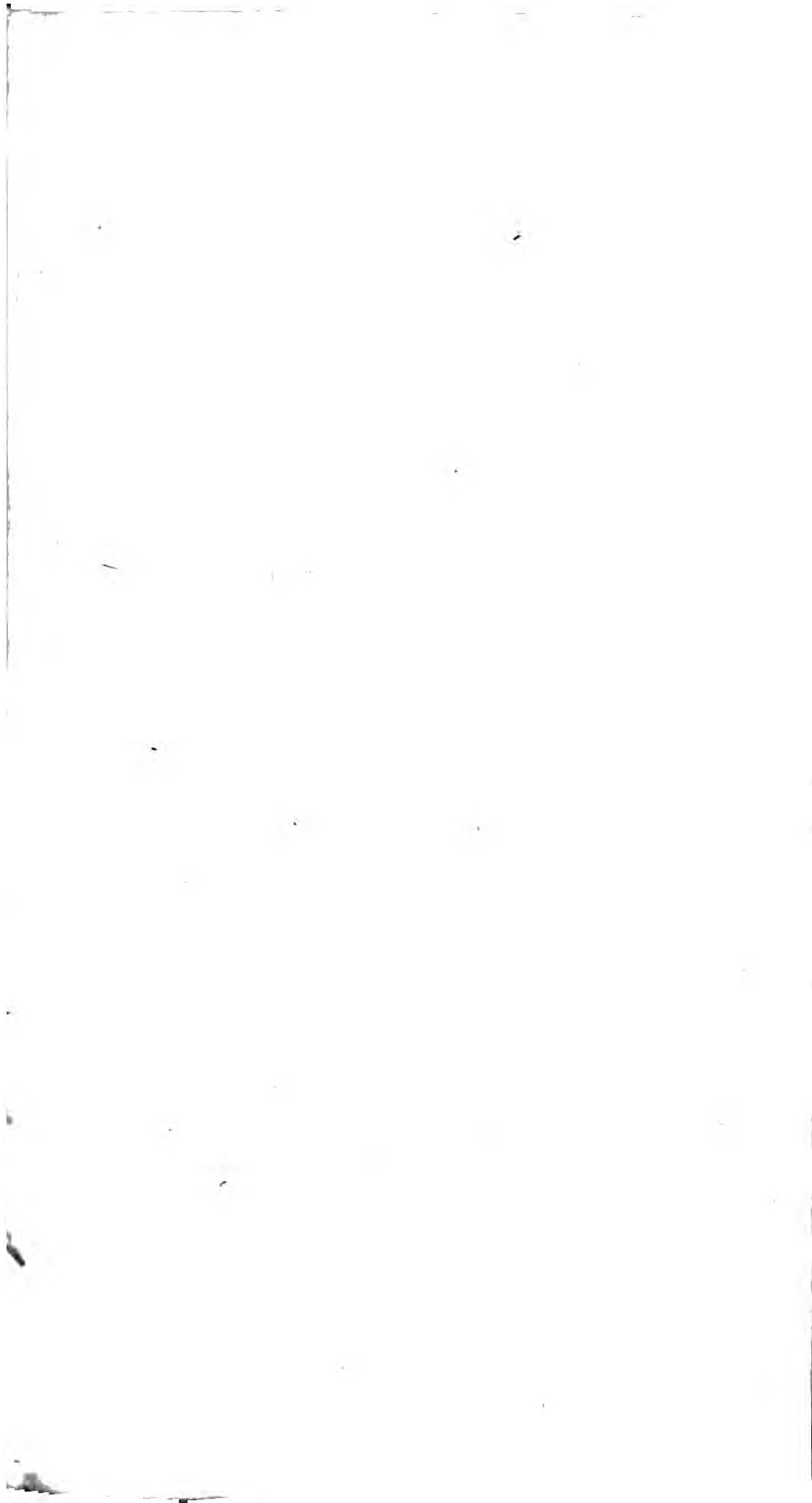
This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

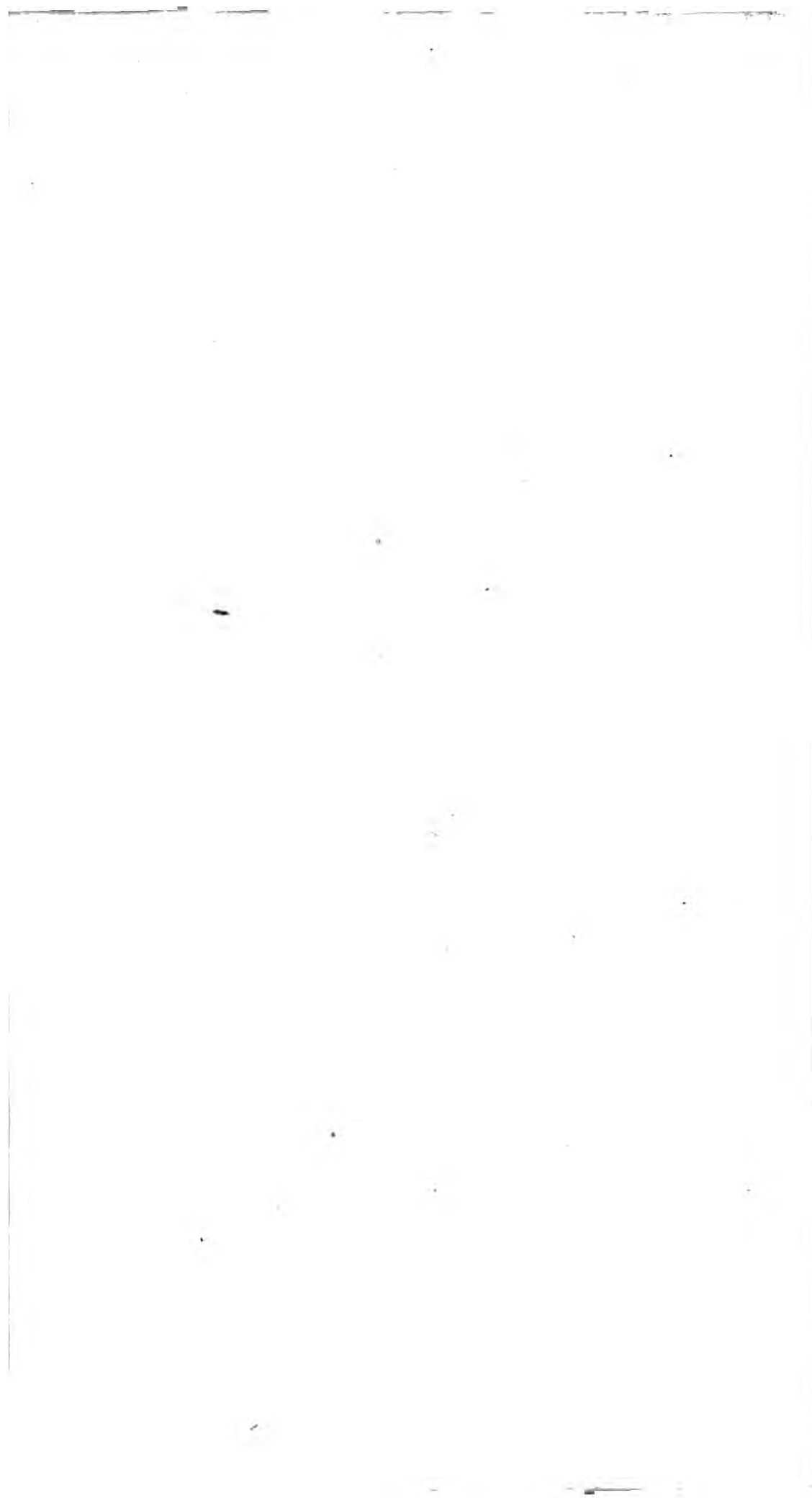

800
B S.
L. 26.

Ludvig Holbergs

udvalgte

Skrifter.

udgivne

ved

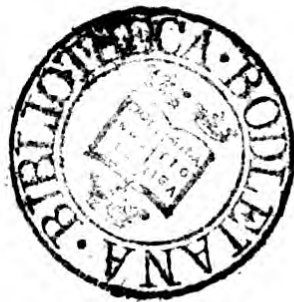
N. E. Rahbek,

Professor.

Ellevte Del.

Kjøbenhavn, 1807.

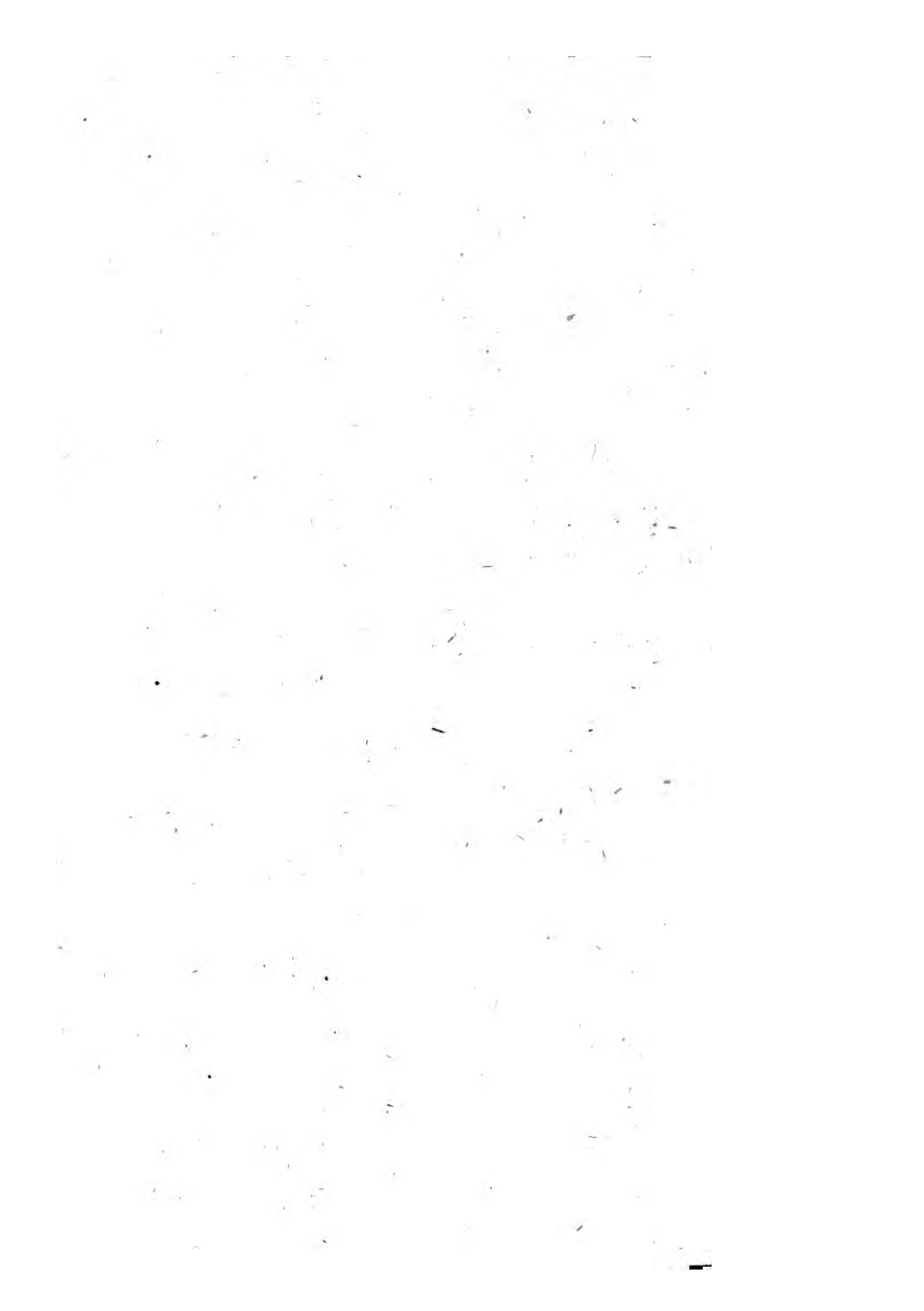
Trykt og forlagt af Directeur Joh. Fred. Schults,
Kongelig og Universitets Bogtrykker.

H o l b e r g s

H e l t i n d e - H i s t o r i e r .

F ø r s t e B i n d .

I n d h o l d.

Om Plutarchs Biographier, af Holbergs 256 Epistel.	Side
Fortale til Læseren	3.
Forberedelse til Margarethæ og Elisabeths Historie	21.
Margaretha	37.
Elisabeth	65.
Sammenligning mellem dem	III.
Forberedelse til Agrippina junior og Catharina Medicæa	120.
Agrippina	130.
Catharina Medicæa	158.
Sammenligning	189.
Forberedelse til Cleopatra og Anna Bollenæ . . .	193.
Cleopatra	198.
Anna Bollenæ	226.
Sammenligning	248.
Forberedelse til Sigbrit og Chiossa	252.
Sigbrit	263.
Chiossa	282.
Sammenligning	298.
	For-

	Side
Forberedelse til Mademoiselle de Montpensier og	
Madam de Mazarin	302.
Mademoiselle de Montpensier	309.
Madam de Mazarin	327.
Sammenligning	342.
Forberedelse til Johanna Gran og Eleonora Christina	347.
Johanna Gran	356.
Eleonora Christina	372.
Sammenligning	389.
Forberedelse til Maria den Første og Maria den	
Anden	393.
Maria den Første	400.
Maria den Anden	425.
Sammenligning	436.

Om

Plutarchs Biographier.

(Af Holbergs 256 Epistel.)

Min Herre spørger, hvilke nye Bøger jeg nu læser: jeg læser ingen nye, men flider paa de gamle; og i disse Dage haver jeg fat paa Plutarchus, som jeg holder for, at man for ofte ikke kan læse. Samme Skribent er den, som allerførst haver opvakt hos mig Lyst til at læse gamle græske og latinske Auctorer, som jeg ubi min første Ungdom vragede. Det af bemeldte Auctors Skrifter, som mig mest behager, er hans sammenlignede Historier, hvorubi jeg er enig med de fleste Lædere; dog bifalder jeg ikke dem, som ubi samme Historier sætte størst Pris paa Sammenligningerne; thi mig synes, at de ere ikke saa vel udarbejdede, som Historierne, af hvis Læsning jeg aldrig kan blive fjed. Jeg bifalder dog ikke gandske dem af vore nye Skribenter, der holde for, at Plutarch havde gjort bedre at lade det blive ved Historierne allene, og lade Læserne deraf selv

selv gjøre Sammenlignelser. Udi Plutarchs Sammenlignelser finder jeg adskilligt at udsætte, og haver jeg derpaa givet Prøve udi Lucius Syllæ Levnets-Beskrivelse, som Adskillige have bifaldet; jeg kunde paa adskillige Steder vise end flere Prøver. --- Jeg haaber, at dette og andet ikke kan siges at være antegnet af Begjærlighed til at criticere. Men alt dette betager mig ikke den Ærbødighed, som jeg stedse haver havt for Plutarchs Skrifter, hvis Skjønsonhed jeg ellers i utallige Ting seer og erkjender. Jeg vil ikkun herved alene vise, at jeg ikke kan bifalde dem, som ansee hans Sammenligninger som Kjernen af alle hans Skrifter.

Abfkillige

Heltinders

og navnkundige

Damers

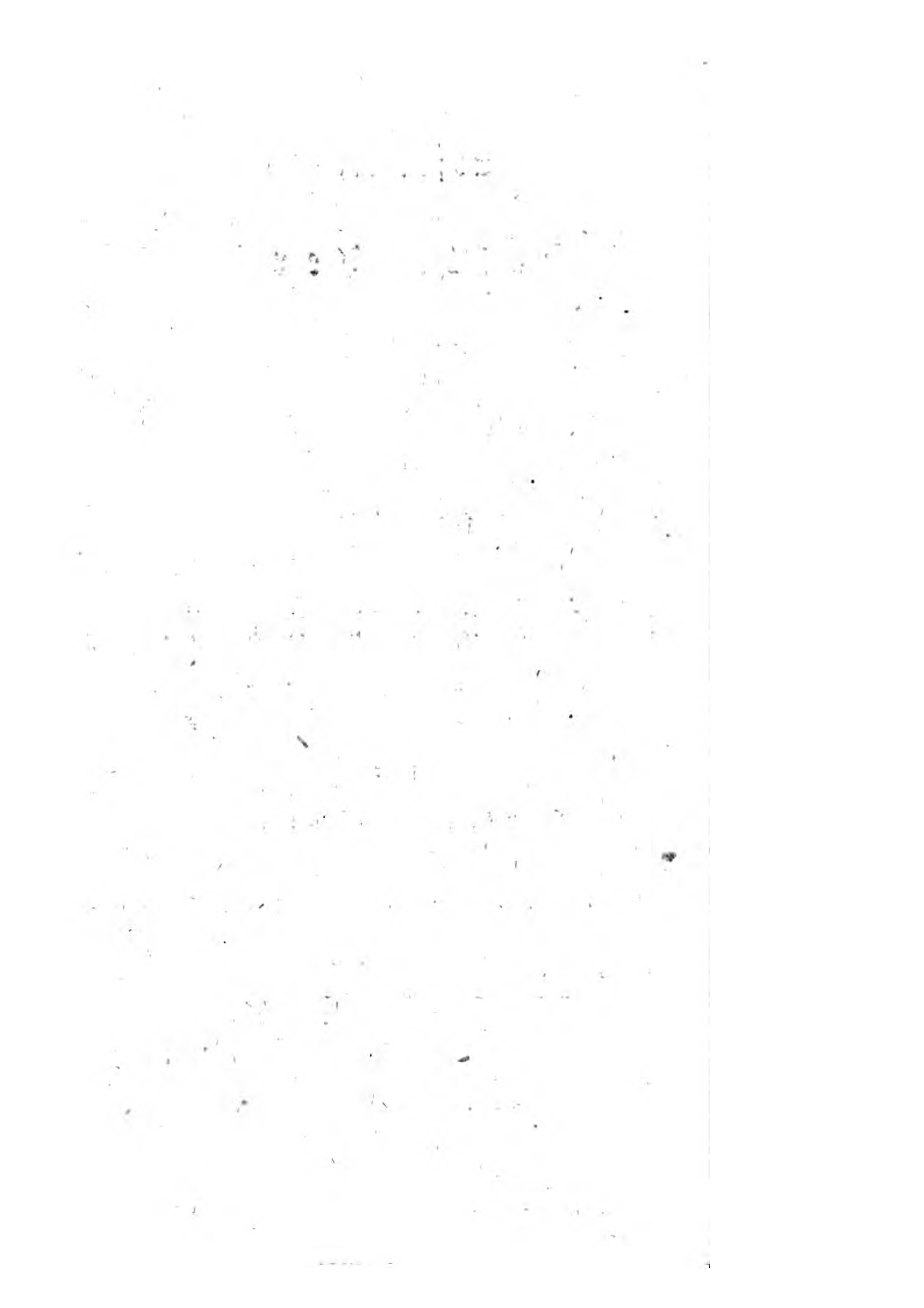
fammenlignede

Historier.

Efter

Plutarchs Maade.

Første Tome.

Fortale til Læseren.

Den Behag, som Folk, saavel udenlands som indenlands, have fundet i mine Helte-Historier, haver tilskyndet mig, efter samme Plan at forfærdige dette Værk, som befatter adskillige navnkundige Damers sammenlignede Historier. Man seer heraf, at de Domme bestyrkes, som jeg en og anden Gang haver faldet over begge Rjøn, nemlig, at der findes onde og gode, kloge og daarlige saavel Mænd som Qvinder i Verden, og at jeg smigret ikke mere for det ene Rjøn end for det andet, men at jeg anfører saavel Qvindens som Mænds Historier og Bedrifter med oprigtig Upartiffhed. Disse her anførte Damers Historier ere alle bekjendte, saa at det haver ikke kostet mig anden Umage, end at gjøre Udtag af de mest tilforlidelige Skribentere; med Forberedelserne derimod og Sammenligningerne haver jeg havt nogen Møje, og kan de samme recommendere Værket, helst saasom derudi er intet triviale morale eller opkaagte Tanker, hvormed alle Boglæber nuomstunder ere opfyldte. Jeg følger min engang foresatte Maade i at moralisere paa, som er at

holde mig fra hidfige Declamationer, og beflitter mig allene paa at undervise udi de Ting, hvori jeg mener Skribenter at vildfare, og at tage Skyggen for Legemet; og, saasom jeg dette mit Forsæt ofte haver givet tilkjende, haver jeg med Forundring hørt, at Nogle have forment mig at have havt Del udi ugentlige Blade, som her nyligen have været publicerede; thi det er med bestlige Skrifter jeg ideligen haver kjendt, anseende Auctorer deraf som en Art politiske Randestøbere, der i en Hast ville støbe Verden om udi en anden Form. De omtalte Blade føre Titler af Spectator, Anti-Spectator, philosophiske Spectator, &c.

Hvad den første Spectator angaaer, da, saasom Udskillige have mærket, at udi hans Blade overalt findes mine Tanker og Talemaader, saa have de ikke taget i Betænkning at tillægge mig de samme. Jeg siger, at Udskillige Saabant have mærket, saasom de maaskee kan have læst Barket med mere critiske Djen, end jeg selv; thi jeg haver ikkun løseligen igjennemløbet endel deraf, hvoraf jeg seer, at Auctor fører en pyntet Stil, og at han haver betjent sig af udskillige gode Bøger; men, at han derhos haver forestillet nogle Scener, som Folk med Forundring have anseet. Scenerne ere disse: en Person, der kalder sig den danske Sandemand, erklærer ved et Patent sit Fædrelands Krig, og udi sit første Ark giver tilkjende, at ville bestride disse Rigers Udhyder, og at toe sine Brødres Hoveder, hvortil han mener sig at være berettiget og qualificeret, efterdi han af Erfarenhed haver erhvervet sig Kundskab om Verden; han siger ogsaa tent ud, at han undertiden vil sigte paa visse Personer,
men

men allene spare deres Navne. Alle spillede Dine over dette Manifest, hvilket var forfattet med en saa ugemmen Myndighed og Assurance; men denne Frygt sagtnedes snart, da man saa, at disse Fædrelandet tillagte Laster vare saadanne, som findes i alle Lande, og ere ligesaa gamle som Verden, og at derfor de Straffeprædikener, som saa ofte have været repeterede, hvoraf en utalig Mængde findes i alle Sprog, ingen Bevægelse kunde forarsage; thi lærde og kjonnsomme Folk kjedes ved de mange moralske Blade, som udi nogle Aar have opfyldt alle Boglader, og ansee Moralisterne ikke uden som Boghandlernes Haandlangere, for at erhverve dem nogen Næring. Dette synes dog Autor ikke at mene; thi han giver sig i visse Maader ud for En, der her i Landet bryder sig i at moralisere, fingerer sig, at Landets Indbyggere bevæbne sig imod ham, og beklager sig udi sine første Blade, at han ingen Bedring seer hos Mennesker, ret ligesom Verdens Omvendelse var ikkun et Arbejde fra een Løverdag til en anden. Endeligen, naar Andre efter hans Exempel ogsaa vil bruge Pennen udi saadanne Materier, bliver han vred, efterdi man ikke vil lade ham skrive allene. Dette kunde ikke andet end give Anledning til adskillige Critiquer, hvorover Autor hæftigen besværrer sig; men det er noget, som intet Skrift er bestiet for, og søger enhver fornuftig Autor heller at corrigere sig derefter, end at betage Folk Frihed i at rajsonnere. Jeg for min Part haver med Agtsomhed taget mig vare for at give min Betænkning over dette Skrift; jeg haver allene dømt, at Nogle have gjort for meget, Andre for lidt deraf. Alt, hvad man haver fundet udpresse af mig,

mig, haver været dette, at jeg ønskede, at Autor havde skrevet med lidt mindre Myndighed; thi man kan med mindre Hidsighed sige det samme, og med mere Virkning. Jeg kunde gjette mig til fra Begyndelsen, at Folk vilde støde sig derover, at en ung Student med saadan Autoritet gav tilkjende, sig ikke at kunde overbære sine Broders tilvorende Laster længer, og derfor maatte bevæbne sig imod dem; thi det er en Scene, hvorpaa jeg intet Exempel veed at anføre, allerhelst, saasom denne gode Sande- og Grandfkningsmand ingen tilstræffelig Kundskab kunde have om Stadens Indbyggere, hvis Laster han holder sig pligtig til at bestride; og Lasterne, som Belyst, Graadseri, Druksenfab, Dobbel, Pedanteri &c., hvorimod han hæftigst declamerer, ere saadanne, som ti Gange mere have gaaet isvang i gamle Dage. Dette kunde dog ikke være saa meget at sige paa; thi en god Bise kan ikke gaaes for ofte, og er derfor troligt, at, hvis Autor ikke havde skrevet med den Myndighed, der skulde have været faldne mildere Critiquer over Skriftet. Af den særdeles Assurance, han haver ladet see ubi samme Bærk, hvorudi man ej tog fejl, dømt Folk, at han ogsaa maatte være Forfatter af den paafulgte politiske Tilskuer, hvorudi Forfatteren foregiver sig med Upartiskhed at ville examinere Statsfejl, at begive sig ind ubi Kongers og Forsters inderste Cabinetter, for at see hvad der foretages, og ved autentique Documenter at belægge, hvad han i Statsfager forebringer; thi Forberedelserne ubi begge Skrifter ere af eens Natur, og Lasterne lige store, hvilket haver givet Anledning til den sindrige Autor, som ved ugentlige Blade, under Titel af den Fremmede,

en

en Tidlang haver fornøjet Publicum, at skjemte dermed paa en artig Maade. Jeg for min Part lader det ene med det andet staae ved sit Værd, viser allene, hvad som haver givet Anledning til de derover fældede Domme, og at alle ere ikke enige udi den Character, som Tilskueren giver sig selv, nemlig af den berømmelige Skribent. Efter nogle Ugers Forløb udkom et andet Ugeblad, hvis Forfatter kaldte sig Anti-Spectator, men som heller burde hedde den poetiske Spectator, efterdi udi Skriftet er intet fiendtlig uben Titelen; thi, naar den Partikel Anti ubelades, saa er ingen Forskiel mellem begge Skrifter, uden at det første bestaaer af 4 og det sidste af 2 Blade; og at det første er skrevet udi solut Stil, og det sidste udi Vers. Vel er sandt, at Poeten udi sin første Strophe gemenligen skjelder Sandemanden for en Daare; men han er i det øvrige enig med ham; og synes det, at han hjemtviis haver villet udføre, hvad den Anden haver skrevet alvorligen; hvis han kunde siges at have været Spectators Fiende, saa var han dog ingen farlig Fiende; thi han truede stedse, men aldrig slog. Disse tvende Skrifter vare udi lang Tid i Folgeskab med hinanden; men det sidste hørte først op, formedelst bekjendte Aarsager, som jeg her ikke anfører.

Den 3die Skribent kaldte sig den philosophiske Spectator. Udi hans Blade ere mere Koldsindighed, men mindre Gejst end udi de Andres, og kan man sige, at den gode Mand havde gjort bedre at blive hjemme, end ved sine Skrifter at exponere sig unge og stridbare Skribenters haarde Critiquer, hvilke han burde have ventet sig, skjøndt ikke i den Grad, helst saasom han Ingen pro-

vocerede, men tværtimod ligesom tilbød sig Fred af de Andre.

Det fjerde moralske Ark, hvoraf jeg ikkun haver seet endel ubi Manuskript, førte Titel af Diogenes. Det samme er endnu ikke, som mig er bekendt, kommet for Lyset; derudi fandtes allene Diogenis Grovhed, men intet af Diogenis Gejst. Man hørte derforuden tale om poetiske, juridiske, theologiske Spectatorer, og Andre, som vare i Arbejde, saa at Folk omsider begyndte at frygte, at der vilde oprejse sig Sandmænd ubi hvert Stadens Quarter, ja, at der vilde blive ligesaa mange Spectatores om Dagen, som Vægtene om Natten; nogle af dem bleve siden trykte, men de ere mig gandske ubekjendte, tilligemed nogle Spectatricer, som endnu siges at være ubi Arbejd.

Jeg er ikke for at affrække studerende Personer fra Arbejde, men raader dem heller dertil, haver og ved Belønningens Udbeling søgt at opmuntre gode Hoveder. Men, som den moralske Videnskab er saa ædel og magtpaaliggende, vilde jeg, at den blev tracteret med al mulig Agtsomhed og Anstændighed. Jeg vilde, at Ingen uden de, der have Alder og Erfarenhed, bemængede sig dermed. At moralisere, er et Embede, hvormed man underviser det menneskelige Kjon i dets Pligt, og viser dets Fejl. Dertil udfordres Skjonsomhed, Alder og Erfarenhed, hvorudover det hverken er enhver Mandes Bærl, eller Enhver anstændigt. Jeg erindrer mig at have haft engang til Revision et Skrift, forfattet af en ung Person, om Regentenes Pligt, hvilket han dedicerede til en gammel og ubi Regjeringskonst hel erfaren Regent. Der fand-

fandtes adskilligt Godt ubi Skriftet, saasom Autor havde betjent sig af nogle gode Bøger, som handle om den Materie. Men da jeg forestillede ham, hvor uanstændigt det var, at Egget vilde lære Hønen, og at en ung Person, der neppe havde faaet Skjæg paa Hagen, vilde foreskrive Regjerings-Regler til en gammel Konge, udvirkede jeg ved min Erindring, at han lod Barket ligge. Jeg vilde, at moralske Materier ikke skulde ansees som Aviser og nye Tidender, der ugentligen komme for Lyset. Man sees blandt visse Nationer, at de lærdeste og fornuftigste Mænd have staaet sig sammen, for at ubarbejde Stykker i Morale. Ved saadant Middel er den engelske Spectator, den hamborgske Patriot, og andre Skrifter forfærdigede.

Hvis derfor disse gode Mænd eller Andre ville udtyde mine gjorte Erindringer ubi en ond Mening, og tænke, at de sigte til at afskrække dem fra at skrive, gøre de mig uret; thi de Opmuntringer, jeg haver gjort, og fremdeles agter at gøre til gode Hoveder, kan aldeles fritjende mig for saadan Beskyldning. Intet skulde være mig kjærere, end at see En og Anden ubarbejde noget, som kunde bifalde Publicum meer end mine egne Skrifter, og haver jeg ofte vidnet, at visse af de Prøvevers, som for nogle Aar siden bleve gjorte, vare saa vel ubarbejdede, at jeg ønskede selv at kunde have været Fader deraf. Men, saasom jeg først her i Landet haver begyndt at skrive moralske Bøger paa Dansk, og det paa adskillige Maader, saa er det mig magtpaaliggende, at det Studium fremdeles bliver tracteret efter dets Værdighed. Det er allene i den Henseende at jeg gjør disse

Erin-

Erindringer, hvortil jeg som en gammel Mand, der fast udi 40 Aar haver øvet mig derudi, kan holdes for nogenledes at være berettiget.

De Erindringer, som jeg haver gjort og endnu vil gjøre, ere disse: 1) at Skribentere heller agere Lærere end Declamatorer, heller vise Sandheden (*ridendo*) paa en behagelig Maade, end med Svøbe og Ferle i Haanden; ja heller at føre sig op som Philosopher end som knarvorne Skolemestere; man kan udvirke det samme med Politesse og undertiden bedre end med hidfige Invectiver. Dette haver jeg stedse høst for Dine, saa at mine Correctioner have været blandede med en Festivitet, hvorudi Folk have fundet Behag; og, haver jeg ofte, naar der handles om at vise Fejl og Laster, lagt Censuren udi Andres Munde; saaledes lader jeg, f. Ex., i den Comedie, som kaldes Jean de France, en gammel knarvorren Mand igjennemhegle vor Ungdoms Daarlighed, og saa fremdeles i andre Ting; naar saa skeer, faaer man sagt, hvad man vil, uden at erigere sig til myndig Censor, hvilket er forhabt hos gamle, og latterligt hos unge Mennesker. Jeg bifalder vel ikke den Maade, som visse franske Skribenter nuomstunder moralisere paa; thi deres Moral er alt for fin og sminket; den rører ikke uden Skallen, og antegner ikke uden visse smaa Fejl, som begaaes udi Umgængelse, og nogle Fruentimmer-Skrøbeligheder eller Intriquer. Jeg bifalder ej heller den gamle gothiske Maade, som bestaaer udi triviale Declamationer, hvilke nuomstunder paa alle polerebe Steder er kommen af Brug, og passer sig bedre paa Kong Dans Alder, end paa vore Dider. En moralsk Philosoph maa herudi tage en Mid-

del-

delvej; han maa ikke gaae Hovedlydet forbi, men forklare dem med Sømmelighed, og overlade Declamationer til dem, som gjøre Profession af Skole-Rhetorica eller Talekonsten.

Min anden Hoved-Grindring er, at Skribentere, som foretage sig at censurere et vist Folks Fejl og Laster, maa først, efterat de have lagt en liden Grundvold til egen Kundskab, erklyndige sig om samme Folks Egenkab, og hvilke Laster blandt dem herske. Man kan vel betjene sig af gode moralske fremmede Bøger, men man maa vel eftersee, udi hvilke Lande de ere skrevne; thi hvis det ikke skeer, kan man tillægge eet Folk et andet Folks Laster, igjennemhegle en Spaniers Adselhed, en Engellænders Gnieragtighed, Hollænderes Flygtighed, de Danstes Pedanterie; ja det kan gaae dem, som der fortælles om en vis Landskhypræst, hvilken prædikede af en tydsk Postil, som var skreven i en stor Stad, og igjennemheglede Bønderne for deres Yppighed udi Pragt og deres forgyldte Carosser.

Min tredie Grindring er denne, at Auctorer fornemmeligen tage sig vare for ikke at sigte paa visse Personer, paa det at tillabelig og nyttig Moral ikke skal forvandles til Skandskrifter. Derom haver jeg ved alle Lejligheder og udi alle mine Skrifter gjort Formaning; og vidner jeg helligen, at jeg aldrig Saadant forsætliggen haver gjort, men at jeg heller haver spoffret et og andet Indfald, ja ladet hele Ark omsætte, naar jeg haver mærket, at det kunde udtydes paa visse Personer, undtagen dem, som med Skrifter først have angrebet mig, for hvilket, endstjøndt det kan forsvares med moderamine inculpatæ

tutelæ, jeg dog i mine Skrifter haver gjort Afviget og tilstaaet en Strøbelighed. Jeg siger derfor, at det er mig anliggende, at vore danske og norske Moralister holde sig inden for de satte Grændser, paa det at jeg, som haver gjort Begyndelse med saadant Arbejde her ubi Landet, ikke skal holdes for at have givet Anledning til utiladelige Skrifter.

Min fjerde Erindring er, at vore Skribentere vogte sig for at henfalde til Charlatanerie, for hvilken Lyde vor Nation indtil denne Tid temmeligen har været befriet. Hertil sigter fornemmeligen det grundige Brev, som for kort Tid siden er publiceret de præjudicio nimis confidentiæ. Jeg ønsker, at samme fornuftige Mand vilde bruge sin Pen oftere; thi, endskjøndt han ubi et og andet ikke haver lige Principia med mig, saa giver jeg ham dog den Ære, som ham tilkommer, og tager gjerne imod Erindringer, saasom jeg stedse haver underkastet mine Meninger Andres Correction. Men det er at beklage, at de, som ere beqvemst til at zire Publicum med deres Skrifter, have mindst Tillid til dem selv. Man kan sige om dem, at de kunde, om de vilde, ligesom man kan sige om mange Andre, at de ville, efterdi de ikke kunne; Hine have Kræfter, men ingen Lyst, Disse Lyst, men ingen Kræfter. Jeg sigter paa Ingen især, men siger ikkun i Almindelighed, at vore Skribentere, som tilforn have været bistingsverede ved Modestie, nu gaae ubi fuld Galop til Charlatanerie; saa at, hvad vi tilforn have bebrejdet Fremmede, bebrejdes os nu af dem igjen; thi Ingen tager nu meer i Betænkning at agere Autor; ja, man haver seet Haandværksfolk, ja indtil

norſke Bønder at commentere over hiſtoriske og politiske Sager, ſaa at Staden, ſom tilforn haver været plaget med Obſtruction, nu laborerer af Dærmeløb. Hvis Nogen ellers vil ſige, at diſſe mine Anmærkninger gaae for vidt, da kan jeg ſvare og bevise, at de grunde ſig paa alle fornuftige Landsmænds Klagemaal, og at det er deres eenſtemmige Wnſke, ſom Gaadant af mig haver udpreſſet. Tilmed kan det ikke udtolkes mig til Driftighed, om jeg efter langſommelig Tids Arbejde engang gjør Erindring til unge Menneſter, iſær til dette Univerſitets Studentere, hvoraf faſt den halve Del paa nogen Tid haver taget ſig for at agere Tutorer, og, om jeg foreholder dem med Horatio:

Hoc opus, hoc ſtudium parvi properemus & ampli,
Si patriæ volumus, ſi nobis vivere cari.

Dette maa Alle tilſtaa, at ſlige Erindringer aldrig have været mere nødige end nuomſtunder; og vil jeg gjerne exponere mig Nøgles Invectiver, ſom herimod kan gjøres, naar mine Erindringer hos Andre i Fremtiden kan have nogen god Virkning. Hvilken Stad haver vel kundet viſe en halv Snes Spectatorer og unge Moraliſter paa eengang? Det ſkulde hedde, at Enhvers Sigte var, at udrydde Fejl og Laſter af Landet; men de paaſølgende indbyrdes Krige viſe, at Gaadant ikke haver været Nogens Hoved-Scopus, og giſ diſſe Stridigheder omſider ſaavidt, at de ikke endtes uden ved ordentlige Proceſſer, og det ved Imitation af gamle Skueſpil, hvis fiſte Scener termineres ved Slagsmaal. Udi denne Skurten og ubi diſſe Diſſonancer var en Lykke for Staden, at paa ſamme Tid et muſicalſt Societet blev ſtiftet, der
lige

ligesom ved Symphonier syntes at ville stille og dæmpe den Fermentation, som Staden var bragt udi; om den just haver havt saadan god Virkning, skal jeg ikke kunde sige. Vist nok er det, at en almindelig Fred derpaa fulgte, og gode Patrioter have glædet sig ligesaa meget over det Enes Fremgang, som over det Andets Aftagelse, og ønske, at et Værk af den Anseelse, og som er en Bizarat for Staden og Landet, maa continuere.

Jeg glæder mig ellers over, at jeg ved mit Exempel haver sat unge studerende Personer udi Activitet; men det er just ikke saadan Activitet, som jeg havde ønsket, med mindre man kan holde for, at et Lands Bizarat bestaaet udi Skrifers Mængde; men, saasom det af fornuftige Folk ansees hverken som Bizarat eller Nytte, saa er udi denne Tilstand meer fornødent at bruge Capsun og Tøjle end Sporer; thi det synes, at den store Mængde Bøger, saavel af Originaler som af Oversættelser, sigter allene til at forfremme Boghandlers Næring, og at være af samme Natur, som den gamle Kram, der forðum dreves med Biser og gamle Eventyr, og som tjente til intet uden at fordærve Nationens Smag, bringe Studeringer til yderste Foragt, og at komme Boghandlers Gryder til at faage. Udi denne store Mængde af Skrifter have vi dog Mangel paa de Ting, som sigte til at forfremme Konster og Videnskaber. Vi har endnu store Huller i vore Historier, som maa stoppes; os fattes Provindsers og Stæders Beskrivelser, os fattes græske og latinske Auteurs og Poeters Oversættelser, og adskillige andre fornødne Ting. Hvis Skrifter af den Natur komme for Lyset, vilde jeg glæde mig derved. Vil ellers Noget re-

tor-

torquere dette paa mig selv og foregive, at mange af mine Skrifter ikke føre den Nytte med sig, som forlanges, da drifter jeg mig til at sige, at ethvert Skrift har der dog saadan Scopum, og sigter i det ringeste til at erstatte en Mangel, som os af Fremmede haver været forekastet. Min Danmarks og Norges Beskrivelse haver været holden for et fornødent Værk, efterdi vi intet Saadant tilforn havde havt. Det samme kan med end større Høje siges om min Danmarks-Historie. Det var og at ønske, at Enhver med sin Fødeby vilde gjøre det samme, som jeg haver gjort med den Stad Bergen. Det System, som jeg haver sammenfrevet om Natur- og Folket var den Tid og højligen fornødent, efterdi det Studium tilforn var her fast ubekjendt; udi almindelige Kirkehistorier havde vi ikke uden nogle korte og tørre Annaler, eller Fortegnelser paa Kjettere, hvorubover min Kirkehistorie er skreven for at bøde paa den Mangels; og hvad den jødiske Historie angaaer, da haver man tilforn ingen havt fuldkommen udi noget Sprog. Til de andre smaa Bøger, som Nogle holde for at være skrevne allene for Lidsfordriv, kan ogsaa gives gode Raisons. De mest polerede Nationer bryste sig af visse Poemata, som de Franske af deres Lutrin, og de Engelske af deres Hudibras. For at lade see, hvad man i den Skriveart her kunde tilvejebringe, er skrevet det bekjendte Poema, kaldet Peder Paars. Det samme kan og siges om de 4 paa følgende Satirer, hvilke ikke ere skrevne for at satyrisere, men for at imitere andre Nationer, og at vise Prøver paa en Skrivemaade, hvorom vor Almue ingen ret Idee havde. Min Metamorphosis, som er en Parodie over

Ovids

Ovids Forvandlinger, passerer i Henseende til Inventionen for et Original. Det samme kan siges om Klims underjordiske Rejse, som er en moralsk Roman, og hvoraf man ingen haver paa Latin uden Barclai Argenis. Hvad Domme der af Fremmede ere faldede over mine moralske Tanker, og at derudi er ingen trivial og opfaagt Lærdom, som udi de fleste moralske Skrifter, er noksom bekjendt. Mine Skuespil ere ogsaa ikke allene bleve oversatte paa fremmede Sprog, men endogsaa dagligen forestilles paa fremmede Skueplads; saa at Virkningen af dette mit Arbejde haver været denne, at Danmark er det 3die Rige, som af saadant Værk er bekjendt; thi man haver ellers ingen Skueplads eller Samling af originale Comedier uden i Frankrig og Engelland. — Jeg viser allene, hvad som haver drevet mig til at forfærdige ovenmelbte Skrifter, og lader Andre domme, om jeg derudi haver succederet.

Man seer heraf, at Sigtet af mit Arbejde har været at bøde paa den Mangel, hvoraf vi tilforn laborerede, og at derfor de Grindringer, som jeg gjør, i Henseende til adskillige Skrifter, som i Hobetal komme for Lyset, ikke kan underkaste mig nogen Retorsion; iligemaade, at det er ikke for at vinde Penge, jeg stedske haver brugt min Pen; Profitten er ikke nær saa stor, som Nogle indbilde sig: thi jeg haver endnu usolgte Exemplarer af Bøger, som ere trykte udi maabelig Quantitet for meer end 12 Aar siden, og hvad som er bundet paa andre Editioner og Oversættelser, maa de vide, som allene have havt Fordel deraf; saa at de ringe Midler, som jeg haver samlet, flyde egentligen ikke af den Kilde, men hel-

ler ere Frugterne af mange Aars eenlige Stand, et tarveligt Levet og Uffly for al Belyst. Med eet Ord: al den hele Gevinst, hvorum ofte tales af Nogle med Misundelse, beløber sig ikke højere, end at jeg dermed kan reparere den Skade, som den nu græsferende Dværgsngge paa mit Gode mig haver forarsaget; og kan her ikke siges: quod cito lit, cito perit, saasom, hvad fast ved 40 Aars idelige Arbejde er vundet, er paa en Tid af 8 Dage forsvundet. Jeg siger, at jeg finder mig i visse Maader berettiget til at gjøre Erindring om ovenanførte Ting; helst saasom jeg seer, at Skriveshgen tager meer og meer til, og at utallige Skrifter nedregne, som intet Sigte kan have, uden at fortjene en Haandskilling; man kan vel ikke fortænke fattige Studentere, at de søge ved deres Arbejde at vinde noget; men de kunde ofte ved nyttigere Arbejde erholde det samme Sigte. De kunde, for Ex., istedenfor at oversætte Romaner og andre saadanne Bøger, som vi ikke behøve, arbejde paa Traductioner af gamle latinske og græske Auctorer, som os fattes, og derved øve sig saavel udi de lærde Sprog, som udi deres Modersmaal. Det er til saadant Arbejdes Opmuntring jeg haver oversat en græsk Auctor paa Dansk, som, om Gud vil, næstkommende Aar kan komme for Lyset, og som maaskee kan tjene vore Studentere nogenledes til Vejviser udi saadant Arbejde, hvilket ellers udi sig selv er ikke saa let og saa ringe, som Nogle indbilde sig. Og, hvis de endelig ville arbejde paa Originaler, da kunde vel hittedes paa andre nyttige og beqvemme Materier, hvorudi enhver Patriot vilde søge at gaae dem tilhaande, som man seer at skee ved det danske Magazin, som er et Holbergs Skrifter. 11te Del. B pris

prisværdigt Foretagende, og som kan blive til større Nytte, end man troer; thi, endskjøndt et og andet Stykke derudi findes, som ikke synes at kunde interessere Læseren, saa dog, eftersom det er en Samling af tilforladelige Originaler, hvoraf man kan betjene sig til at corrigere adskillige Fejl, som have indsnegret sig udi vore Historier, saa kan og bør Værket i den Henseende recommenderes. Det er til fligt og andet Arbejde fornuftige Patrioter ønske, at vore Skribenter ville bruge deres Penne. Vilde de sige, at Gaadant giver ingen Næring, efterdi Almuen, som er Styrken af Landet, finder mest Smag udi Duffetøj, saa viser dog Erfarenhed, at nyttige Skrifter have ogsaa Afgang. Hr. Egedes Grønlands Beskrivelse paa Dansk har haft god Afstræk, er ogsaa bleven oversat paa fremmede Sprog. Von Savens Rejse udi Rusland har ogsaa haft samme Lykke. Og hvad Almuen ingen Smag finder udi, dertil kan den her saavel som i andre Lande vænnes.

For at komme til dette Værk igjen, som jeg nu bringer for Lyset, da er det, saavel som mine Helte-Historier, en Imitation af Plutarchs sammenlignede berømmelige Mænd. Denne Maade at moralisere paa kan holdes for den mest opbyggelige og mindst anstødelige. Den er mest opbyggelig, eftersom den grunder sig paa Historier, som ere Dyders og Lasters ubedragelige Spejl. Den er mindst anstødelig, saasom Ingen fortørnes ved at see sine Fejl afmalede udi afsdøde Personer. Enhver seer uden Fortrydelse, hvorledes Laster have vanhæbet Andre, item hvilke Sorgespil de have foraarsaget, og derved fatter Afsty til dem, og lærer at vandre varsom. Vel siges

almindeligen, at man maa ikke tale ilde om de Døde; men jeg haver paa adskillige Steder i mine Skrifter viist, at mange autoriserede Mundheld og Axiomata befindes ved nøje Efterforskning at være ilde grundede. Man bør heller sige, at man bør spare de Levende, som enten lide for meget, eller forhærdes af Critiquer, og derimod frit censurere de Døde, hvilke ikke forhærdes af Bebrejdelser, som de ej høre, og de Levende deraf opmuntres til Dyder og frækkes fra Laster; thi at forbyde Skribenter at tale ilde om Afsøde, er at forbyde dem at skrive Historier. Dog er sikkerst og anstændigst at give de Afsøde nogen Tid til at raadne udi deres Grave, og at anføre Enhvers Dyder tilligemed dens Laster, som man seer mig her at gjøre.

Mange have ellers forundret sig over, hvi jeg med denne min flette Helbred haver kundet skrive saa meget, og tilligemed taget vare paa et Embede, som ubertiden tilligemed mine egne oeconomiske Sager giver mig nok at bestille. Saadant er tilvejebragt derved, at jeg haver taget mig vare for alt unødvendigt Arbejde, fnyet at indvikle mig udi Correspondencer og Brevverling, og besittet mig paa Korthed, saa at, hvad mange Andre skrive paa ti, skriver jeg ofte ikkun paa een Linie, naar jeg haver mærket, at intet, som er essentiel, derved udelades; og vil jeg recommandere Alle og Enhver, som have meget at bestille, det samme.

Ellers maa jeg give tilkjende, at, saasom dette Skrift længe haver været under Trykken, nemlig fra Augusti Maanedes Udgang indtil Aarets Ende, saa er udi den Tid en og anden Forandring indfalden: Dronningen af

Ungarn, for Cr., som betegnes med den Titel, er nu Kejsersinde, og det ungarste Folks Sol, som udi Forbærbelsen til Margarethe og Elisabeths Historie gjøres saa klarfjennende, haver lidt nogen Formørkelse, og det ved Preussernes Bravoure, især ved en Konges Activitet, som haver sat hele Europa udi Admiration.

M a r g a r e t h a
o g
E l i s a b e t h .

Forberedelse.

Der har været i nogle tusinde Aar tvistet om, og endnu omtvistet, hvilken Regjeringsform er den bedste, og som mest contribuere til et Lands Fred, Velstand og Sikkerhed. Nogle have holdet Monarchier dertil de beqvemste, helst saasom de samme ere Efterlignelser af de gamle patriarchalske Regimenter, hvorudi Lovederne for en stor Familie regjerede med en uomfrænket Myndighed; og seer man derfor, at de første Regjerings-Stiftelser ere grundede paa den Plan, og at de ældste Regjeringer næst efter de patriarchalske have været kongelige. Men, saasom nogle af de første Konger have misbrugt deres Myndighed, have Stæder og Societeter fundet for godt saadan Magt ved Love at indskrænke, saa at

at derudover er bleven gjort Forfjæl imellem absolute og Indskrænkede Riger. Saasom nu udi de sidste de anseeligste og mægtigste Borgere have faaet en Haand med udi Regjeringen, og have fundet Smag udi at være delagtige i den højeste Magt, have de Tid efter anden ved den kongelige Myndigheds Indskrænkelse søgt at udstrække deres egen; saa at den første med Tiden er bleven til en Skygge og et purt Navn, og omsider rent afskaffet. Heraf er Oprindelse til de saakaldte Aristocratier, hvorudi de rigeste og mægtigste Borgere, som nu gemenligen betegnes ved det Navn af Adelskab, have tilægnet sig al Magt. Almuen haver i Begyndelsen tiet stille med saadan Forandring, saasom den er bleven forestillet som en Fornødenhed, og for at hindre, at et Land skulde ikke regjeres efter een Mand's blotte Willie; for at bestyrke Folket udi saadanne Tanker, haver man ikke efterladt at anføre alle de Ulejligheder, det kongelige Regimente haver tilvejebragt, og at sværte de forrige Regenter saaledes, at det pure Navn af Konge er bleven en Skræk for menige Almue.

Men saasom Almuen udi Tidens Længde haver mærket, at ved den udi Regjeringen gjorte Forandring er sigtet meer til Adelsens Høihed end Folkets Velstand og Frihed, og at man istedenfor for een myndig Regent haver faaet 100 smaa Konger, haver man søgt at aftaste saadant Aag, og at indføre en Lighed, saa at enhver Borger skulde være delagtig udi Regjeringen. Dette er Oprindelsen til Democratier eller Folke-Regjeringer, hvorudi det hele Folk sammenskaldes, for at votere om Fred, Krig, Love og Forordninger, Oprigheds Udvalgelse

gelse og andre vigtige Ting. Udi denne Slags Regjering seer man, at visse Nationer have saaledes forelsket sig, at intet haver mere ligget dem paa Hjertet end dens Conservation; men man haver med Tiden mærket, at Staten ved saadan Forandring haver laboreret af ikke mindre Ulejligheder end tilforn, saa at Sygdommen intet haver tabt af sin Kraft, men allene faaet et andet Navn; thi Frugterne af den kjære almindelige Frihed have været Trætte og Uenighed, som omsider er udbrudt til borgerlige Krige; saa at haarde Regjeringer ere blevne forvandlede til Anarchier eller ingen Regjeringer, hvilket er den ulyksaligste Tilstand noget Land kan forfalde udi; hvorudover man for at hindre Statens totale Undergang ofte haver seet sig forbunden til at underkaste sig en absolut og Enevoldsmagt igjen; og er Staten saaledes ved en Circulation kommen i sin første Skikkelse igjen. Herpaa kunde anføres utallige Exempler af Historien, og er det derfor, at Tvivligheden endnu ikke er afgjort, men at man udi nogle tusinde Aar indtil denne Tid haver disputeret om, hvilken Regjeringsform er den bedste og sikkerste.

Saasom derfor dette er af saadan Beskaffenhed, holder jeg for, at en Stats Styrke og Velstand styder ikke saa meget af Regjeringsform, som af Regenternes Qualitet. Naar dydig og forstandig Dyrighed sidder ved Roret, enten den højeste Magt er concentreret udi een Person, eller den residerer udi et Raad, saa er Regjeringen god. Man haver seet Lande under samme Regjeringsform nu at blomstre, nu igjen at visne. Rom haver under kongeligt Regiment nu været frisk, nu syg;

den

den haver under det store Raad nu staaet som en Mur, nu igjen vallet, og under det hele Folks Regjering udstaaet samme Forandringer, saa at den samme Frihed, som nu haver givet Staten Liv, nu igjen haver truet den med Død. Naar derfor en Romulus, en Augustus, en Trajanus, eller en Antoninus sidde paa Tronen, kan man sige, at ingen Regjering er bedre end monarchisk; naar udi et Raad findes Valerier, Fabricier, Catoer og Andre deslige, er Staten lykkelig under aristocratisk Regjering. Engelland haver udi nogle hundrede Aar været under een Slags Regjering; Regjeringens Form er saaledes sat paa Skrue, at det syntes at være et Mesterstykke; men man haver seet Staten under den selv-samme Regjering nu at blomstre, nu igjen at helbe til Undergang. Bygningen er den samme under det hano-verste, som den var under det stuartske Hus; da Riget dog stedse vakkede under det forrige, og Styrke og Enighed regjerer under det nu regjerende Hus. Et vel bygget Skib kan ligesaa hastig styrtes i Uheld som et ilde bygget, naar ingen velsindet og kyndig Styrmand sidder ved Roret. Hvad duer Rigdom til, naar man ikke veed at bruge den? og af hvad Nytte ere Love, naar de ikke kræveres?

Det var ikke Regjeringens Form, der gjorde Lacedæmon lykkelig og anseelig blandt andre Stæder. Lycurgi Mesterstykke bestod ikke i at lægge Grundvold til en kunstig Bygning, i at stifte en Blanding af Monarchie, Aristocratie og Democratie, og at sætte een Magt og Dyrighed udi Ballance og Ligevægt med den anden; adskillige andre Stater ere med lige Konst fabriquerede,

og

og have derfor ikke været desmindre lykkelige. Jeg siger derfor, at hans Mesterstykke bestod ikke i at oprette en paa Skruer sat Regjeringsform; men at mage det saaledes, at Stadens Regenter og Dyrighed betoges ikke allene Lejlighed, men endogjaa Villie til at synde. Men vil Noget sige: dette er et Paradox, som Ingen kan begribe; thi hvorledes kan man være forvisset om en bestandig god Dyrighed? Dyd og Dyrighed gaaer jo ikke som Fidei-Commiss eller Stammegods i Arv? Erfarenhed viser jo, at en god Dyrighed succederes af en ond, og en ond igjen af en god? Jeg bekjender vel, at denne Thesis er noget paradox, men mener dog, at den af Historier og Exempler kan bestrækes.

Jeg vil ikke tale om Lacedæmon; det er bekjendt, at alle Magistratspersoner der vare fast lige dannede, og det i Kraft af Republikens første Stiftelse, hvorved Dyd og Kjærlighed til Fædrelandet saaledes blev indpræntet, at den haver forplantet sig paa Efterkommerne. Jeg vil ikkun melde om tvende andre Regjeringer, hvoraf den ene er af gamle Historier bekjendt, den anden, hvorom Jaa have Kundskab, saasom man fik ikke Indretningen deraf at vide, førend Riget af Fremmede var ødelagt. Den første af saadan Slags Regjering var i gamle Egypten; Riget var det arveligt, men Kongerne holdt sig forbundne til at leve efter Lovene; dog disputerede dem Ingen deres Myndighed, tvertimod, man ansaae dem som Guder. Men Kongerne toge selv Lovene helligen i Agt, og aldrig vigede en Fodbred fra deres Formænds herømmelige Levemaade, hvilken bestod derudi: om Morgenen tidlig, naar Sindet var mest

mun-

muntert, læste de deres Breve, hvoraf gaves Oplysning ubi de Sager, som de skulde dømme ubi. Derpaa begave de sig til Templet at bede, og holdt da den Ypperstepræst en Tale, hvorudi han blandt andet foreholdt Kongerne deres Pligt, visende tilligemed, hvad Fejl de kunde have begaaet, dog saaledes, at Skylden blev skudt paa Ministrene, og fortørnedes Kongerne aldrig over slige Erindringer, som alle deres Forfædre ved første Stiftelse havde været underkastede; de opmuntredes heller deraf til Dyd og Lovens Jagttagelse; man kan derfor sige, at de ægyptiske Konger vare de dydigste Mand i Landet, og at blandt dem have ikkun været fundne gaudske saa flutte Regenter. De, som havde ført flt Regimente, bleve vel sparede saalænge, som de levede, men man fældede Dom over dem efter deres Død. Men Saadanne vare ikkun saa; thi de vare fast Alle saa effede af Undersaatterne, at de sørgede over deres Død, ikke anderledes end Børn sørge over deres Forældre. Man seer heraf, at dette mit Paradox ikke er saa ilde grundet, og at man ved fornuftige Stiftelser kan gjøre Dyder arvelige.

Det andet af saadan Slags Regimente findes at have været ubi det peruviauske Herredom i America. Stiftelsen af samme Herredom, Inca Manco Capac, bemøje de sig ikke saa meget med at indrette en konstig Regjeringsform, som at indprænte Regenterne Dyder, og at gjøre dem ligesom arvelige hos alle hans Efterkommere. Til Saadant at iværksætte, foregav han sig at være Solens Søn, og hans Hustru Solens Datter, og strængeligen lod sin Afkom forbyde at bemænge sig ubi Ægte-
skab

skab med Andre, som ikke vare af saadan himmelsk Her-
 komst, paa det at de ved Sammenblandelse med andre
 Mennesker ikke skulde besudles, eller tabe noget af deres
 medfødte Dyder og himmelske Qualiteter. Efterat dette
 Principium eengang havde fæstet Rødder udi den konge-
 lige Familie, og Regenterne mærkede, hvor høiligen
 fornuident det var, at vogte sig fra al Slags Udyd, for
 at conservere de høje Tanker, som Undersaatterne havde
 fattet om det kongelige Huses Ypperlighed, saa have
 Manco Capacs Efterkommere stedse fulgt Stifterens
 Fodspor, og derved have forarsaget, at det peruvianke
 Regiment er bleven det allerlykkeligste, som udi gamle
 og nye Historier er at finde. Manco Capac, saasom
 han gav sig ud for en himmelsk Gesandt, der var ned-
 sikket paa Jorden, for at moralisere, saa søgte han hel-
 ler ved Lærdom og Velgjerninger end med Sværdet at
 spørge de vilde og barbariske Folk, som det sydlige Ame-
 rica da var opfyldt med; hvis saadanne milde Midler
 ej vilde hjælpe, søgte han allene ved at affixære dem Pro-
 viant og Tilførsel at bringe dem til Lydighed; og, naar
 de saaledes vare bragte udi Knibe, bad han dem spejle
 sig udi andre Folks Lykkelighed, som han havde bragt un-
 der sit Herredom; af samme Midler betjente sig alle
 hans Efterkommere, og derved bragte den største Del af
 det sydlige America under deres Herredom. Og fortrød
 Ingen paa at være kommen under en Regjering, hvor de
 saae intet uden Dyd, og hvor de bleve tracterede med
 saadan Mildhed, at de kunde ikke ansee Regenterne ander-
 ledes end som deres Forældre og sig selv som Børn.
 Hvor inderligen elskede Regenterne vare af deres Under-
 saatter,

Saatter, sees af den sidste Konges Guaynacava Historie. Da samme Konge marscherede med en Krigshær mod Quito, for at bemægtige sig samme Land, og Vejen til Henseende til de Klipper og Huler, som den var fuld af, havde faldet ham noget besværlig, da, efterat han lykkelig havde erobret Quito, paa det at han med Mægtighed og Ære kunde komme tilbage, toge Undersaatterne sig frivilligen et utroligt Arbejde for, nemlig ved igjennem Bjergene at gjøre en bred og jævn Vej, hvorudi de og lykkedes, skjøndt med ubeskrivelig Møje, saasom der handlede om at iijennembore Stenklipper, og at opfylde Dale, som paa somme Steder vare 20 Fod dybe, for at gjøre en slet Vej 500 Mile lang. Dette blev ikke derved; saasom de mærkede, at Guaynacava fandt Behag i ofte at besøge samme Provindsen, gjorde de en ligesaadan Vej ved Siden af den anden, paa det at Kongen kunde have den Fornøjelse, at reise hidhen igjennem een Vej, og at reise tilbage igjennem en anden; og fandt han dem begge bestræbe med Grøne og vellugtende Blomster. Man skulde holde dette for utroligt, hvis dette store Værk ikke var bleven anlagt nyligen for Spaniernes Ankomst til Peru. Jeg vil ikke tale om andre Kjærligheds-Prøver, hvoraf man sees, at Peruvianerne have elsket deres Regentere, som deres kjædelige Forældre, og at Landet under saadant faderligt Regimente haver været ubi stor Lyksalighed. Man kan uden Graad ikke høre, at et saadant Land blev traadt under Fødder af nogle graadige Spanier, og man kan ikke uden Bæmmelse læse, at de have prætenderet at cultivere et Folk,

som

Sam de heller burde have sat sig til Exempel at efterfølge.

Man finder ellers intet Konstigt udi den peruvianiske Regjeringsform; thi Landet var simpliciter en Cnevoldsmagt underkastet. Stifterens Capacitet haver allene bestaaet udi at udrydde Laster og rodfæste Dyder hos Regenterne saaledes, at Ingen skulde have hverken Evne eller Villie til at udrydde dem. Dette kunde have haft samme Virkning, endskiøndt Staten havde været indrettet paa en anden Fod, og endskiøndt, istedenfor en uomstrænket der havde været en omstrænket Magt, eller istedenfor et Monarchie et Aristocratie eller Folke-Regjering; thi de Stæder og Societeter, som have bedst Dyrighed, have og den bedste Regjeringsform. Jeg tilskaaer gjerne, at jeg raader ikke andre Lovgivere eller Fundatores at betjene sig af Manco Capacs Midler, saasom de grunde sig paa en utilladelig Fiction; men der kan findes andre tilladelige Midler, som kan have samme gode Virkning.

Efterat jeg har viist, at ingen af de sædvanlige Regjeringsformer, som Aristoteles omtaler, kan holde Stik, eftersom enhver haver sine Ulejligheder, og at derfor intet uden en dydig og duelig Dyrighed kan gjøre en Stat lykkelig, saa skulde man vente, at jeg her vilde vise Regenteres Pligter. Dette kunde jeg maaskee af gode Historiers idelige Læsning nok hitte paa at gjøre, saasom mangan ung Skribent, der haver foreskrevet Regentere Regjerings-Regler, førend de have lært at regjere deres eget Hus, og at kjende sig selv; men jeg vil overlade Saadant til gamle og forfarne Stats-Ministre,
der

der ene med Grund kan tale herom. Jeg vil ikkun alene korteligen sige dette, at enhver Stat kan siges at være lofsalig, og enhver Regent god, naar han selv nøje vil forestille sig, hvad han er, og hvortil han er beskikket, naar han vil eftertænke, at det Land, som han skal styre, er heller et Fidei-Commis end et særdeles Arve-gods, at Undersaatterne heller ere Børn og Myndlinge end Tjenere, ja at han heller tilhører Landet, end Landet tilhører ham; endeligen, at han af Gud er beskikket som en Formyndet, der nøje vil eftersee hans Regnskab, og gjøre Annotater derudi, naar Formynderskabet ved Døden ophører.

Jeg har vist paa et andet Sted udi mine Skrifter, at det i et vist Land ikke var brugeligt at bede især for sig selv, men allene for Regenten, saasom man holdt for, at der var saadan Forening mellem hans og Folkets Velstand, at den ikke kunde separeres. Dette maa en Regent forestille sig, og troe, at han og Undersaatterne ere ikkun Lemmer udaf eet Legeme, hvoraf den mindste Part intet kan lide, uden det Hele maa føle Smerten; eller han maa eftertænke, at han er som Sjælen i et Menneske, hvilken vel er den ædelste Part, men dog en Part deraf, saasom den ikke kan operere uden den anden Part, nemlig Legemet, er udi Vigueur. Man siger gemenligen: Naar det gaaer Kongen vel, saa gaaer det og Undersaatterne vel; man kan og med samme Røje sige: Naar det gaaer Undersaatterne vel, saa gaaer det og Kongen vel. Her maa eller kan ingen separat Interesse være, hvis den hele Bygning ikke skal falde. Lemmerne maa ikke aurette et adskilt Societet
mod

mod Mægen, og Mægen ikke mod Lemmerne. Man lærer af den bekjendte Tvistighed mellem Mægen og Lemmerne, hvordan Udfaldet blev. Og daglig Erfarenhed viser, at en Førstes Velstand og Ære ved intet mere forfremmes end ved saadan Forening, og naar han forestiller sig, at den rette Herlighed og Velstand bestaaer ikke udi Standens Højhed, udi Magtens Storhed, og udi Landenes Mængde, men udi Embedets rette Forvaltning, og udi den Fornøjelse, som han finder hos sig selv at have med Ære og Alles Applausu spillet sin Rolle paa den store Skueplads, hvorpaa han af Gud er sat; thi Højhed fører ofte ikke andet end en tvungen og paa Struer sat Levemaade med sig, saa at en høj Standsperson kan lignedes med En, der er i Helligdagsklæder, hvilke ere ligesaa umagelige, som de ere glimrende, og Magtens Storhed og Landenes Mængde tilvejebringer intet andet, end at Byrden bliver tungere og Forretningerne flere. At forestaae et Embede er en Byrde, men at forestaae det vel er en Fornøjelse; det første er en befærlig Titel, det sidste er en ægte Herlighed. Vi maa ansee vort Liv for et Skuespil, hvorudi hvert Menneske haver sin Rolle. En Acteur fornøjer sig ikke ved at have spillet en høj Rolle, men at have spillet den vel. Han vil derfor paa Skuepladsen heller agere en Tjener end en Keiser, naar han finder sig bedre at kunde forestille den Førstes end den Sidstes Person, saasom Fordelen og Æren bestaaer ikke udi Rullens Værdighed, men udi dens Execution. Alt, hvad en Regent haver ved Fødsel og Hændelser, kan vel kaldes en Lykke, men ingen ægte Herlighed, eller det, som kan føre Navn af

Summo Bono, hvilket bestaaer udi en bestandig Fornøjelse, saa tit han estertænker sig at have med egen Ære befordret Underhavendes Velstand, og at han kan sigge med Augusto: Skuespillet er tilende! Plaudite.

Regentere kalde sig Patres Patriæ, eller Landets Fædre. De maa derfor see til, at de svare til saadant Navn, hvilket seer, naar ovenmeldte Regel tages i Agt, det er, naar en Regent holder for, at hans Velstand grunder sig paa Folkets Velstand, og at deres Interesse ikke mere kan separeres, end Børns og Forældres. Der fortælles om Kong Darius, at, da en af hans tro Undersaatter, nemlig Zopyrus, havde ladet sig Næse og Øren affjære, og derved spillet ham den mægtige Stad Babylon udi Hænder, sagde Kongen, at han heller vilde have een Zopyrus hel og ubeskaaren, end hundrede Stæder som Babylon. Saadant kan ikke andet end opvække Kjærlighed mod Regjeringen, naar man seer, at en tro Tjeners Liv agtes højere end et helt Lands Conquete. Naar Undersaatterne herom blive persvaderede, gjøre de frivilligen og med Fornøjelse, hvad de ellers ikke gjorde med Evang, Uvillie vil forvandles til Lyst, Koldsindighed til Kjærlighed, Haarduaakenhed til Føjelighed, og Laster til Dyder. At en Regent kan af en udydig gjøre en dydig Undersaat, viste den macedonske Konge Philippus ved saadan Lejlighed: Nicanor blev engang angiven som den, der stedse fortaledede ham; Kongen lod, istedenfor at straffe hans Raadmundighed, estersørke, hvad Marsag dertil kunde være; da han fornam, at Nicanor, skøndt han havde Meriter, levede udi Foragt og Fattigdom, stillede han ham en Foræring;

ring; da han siden fik at høre, at samme Mand idelig berømmede ham, sagde han: I seer heraf, at det staaer i en Konges Magt at gjøre gode og onde Borgere i en Stad. At en god Regent kan ved Exempel omstøbe en hel Nation, vides af adskillige Exempler i Historien. Man haver ikkun til Bevis herpaa at sammenligne det ungarske Folks nærværende mod forrige Tilstand. For nogle Aar siden hørte man udi Ungarn ikke uden Tvist, Oprør, Stivhed mod Regjeringen, og Feighed mod udvortes Fiender. Fra den Tid den nu regjerende Keiserinde er kommen til at sidde ved Roret, og samme berømmelige Keiserinde haver ladet see Prøver paa en moderlig Affection mod Undersaatterne, er det hele Folk omstøbt udi en anden Form, og ligesom paa en miraculens Maade saaledes bleven metamorphoseret, at det er sig selv ikke mere ligt. Had og Uvillie mod Regjeringen er forvandlet til brændende Kjærlighed, Mistanke til Tillid, og Feighed til Tapperhed, saa at de Folk, som saa ofte vendte Nigets Fiender Ryggen, ere blevene en Skrak for de mægtigste europæiske Potentater, ja en halv foragtet Nation er bleven til en Sirat udi den Part af Verden, som vi beboe. Denne mærkelige Forandring er ikke tilvejebragt enten ved kunstige Love eller ved Regjeringens nye Indrettelse, men allene ved Keiserindens Dyd og Affection mod hendes Folk, og det at hun haver tilljendegivet: Jeg vil være Eders Moder, hvis I-ville være mine Børn. Denne ene Erklæring og dens paafølgende Execution haver udryddet den gamle Surdej, og givet de syge ungarske Undersaatter nyt Liv og nye Kræfter, saa at man kan sige:

Her er det rette ungariske Vand, (l'eau veritable de la Reine d'Hongrie) som forfrisker og opmuntrer. Man haver seet hver Borger og Bonde at understøtte Regjeringen over deres Formue; man haver seet Fader og Søn at tviste om, hvo der skulde vove deres Liv for Keiserindens Ære og Frelse. Det er ingen Tvivl paa, at saa længe denne Keiserinde forbliver ved saadan Maxime, Nationen jo ubi Dyd, Tapperhed og Trostaa vil sinne blandt alle andre; hvis derimod hun viger derfra, hvis hun efter nogle sine Formænds Exempel rækker Øre til visse Geistliges fordærvelige Raad, hvis hun af Jesuiter lader sig overtale til Koldsindighed mod tro Undersaatter, der have ladet see saa mærkelige Prøver paa deres Kjærlighed mod Regjeringen, og intet til Bederlag forlange uden Samvittigheds-Frihed; hvis, siger jeg, Saadant skeer, vil Staten strax igjen forfalde til sin forrige Svaghed; man vil høre tale om Trøtte, Oprør, Sammenrottelse og Desperation; man vil paa ny see Undersaatterne at søge Protection hos Landets Fiender, ja endog hos Mahomedaner og Uchristne.

Dette vil man dog ikke formode, og derfor kan sige, at Ungarn nuomstunder haver en fortreffelig Regjeringsform, esterdi der er en nøje Forening imellem Hovedet og Lemmerne, og consequenter imellem Lemmerne indbyrdes, saa at udi alle dette politiske Legems Partier er en ønskelig Sympathie, som styrker det Hele. Hænder og Fødder ere villige til at arbejde for Maven, esterdi de troe, at deres egen Styrke flyder deraf, og Maven er selv villig til at renoncere paa sin egen Smag, for intet at imodtage uden det, hvorved Lemmerne kan fødes

sødes og styrkes. Rigets Velstand vil ansees som enhver Borgers Velstand især; dets Statskammer vil af Borgerne ansees som en Statsbankve, hvor Alle have Actier og Dele, og hver Borgers Ejendom vil ansees som Regentens egen Ejendom, og til Tjeneste værende Liggendefæ. Tvistighederne imellem Hovedet og Lemmerne ville ikke være anderledes end saadanne, som man sees at have været i Engelland ubi Dronning Elisabeths Tid, da Parlemerterne ofte misfornøjede forlode Dronningen, efterdi hun vægrede sig ved at imodtage alle tilbudne Subsidier, og efterdi hun vilde ikke begive sig ubi Egetand, hvorved Landet kunde forspæes med Regenter af en saa herlig Stamme.

Mit Forsæt er vel ikke ved denne Dissertation at gjøre alle Stats-Indretninger og Grundlove unyttige; tværtimod, jeg admirerer selv de kunstige Statsbygninger, som af adskillige Stiftere og Lovgivere ere oprettede. Jeg tilstaaer ogsaa deres Nytte. Jeg siger allene, at derved kan Ulejligheder i Societeter ikke hæves, med mindre dydige og rettsindige Regentere sidde ved Roret; thi de bedste Love ere ikkun døde Bogstaver, naar de ikke føres til Praxis. De kan ligned med Caligulæ Anordninger, hvilke vare forfattede ubi smaa Characterer, og fæstede paa høje Steder, at Jugen kunde læse dem. Man kan ved nye Stiftelser og Love vise Statsfejl eller *vitia status*, men man curerer dem ikke, saalænge Regenternes Fejl, *vitia personarum*, vare. Solon og Lycurgus, tvende store Lovgivere, stiftede to Republiker; Solons Stiftelser vare alle gode og velgrundede, men Statskrøbelighederne ubi Athenen bleve de samme,

som de vare tilforn, endog udi Stifterens egen Tid. Marsagen dertil var, at hans Tanker vare mere fæstede til Bygningen end til dens Vedligeholdelse, mere til Skibet og Roret end til Styrmændene. Lycurgus berimod arbejdede ikke saa meget paa at give sunde Love, som at have Omsorg for deres bestandige Execution, hvilket ikke kunde skee, uden ved at danne en stedsevarende dydig Oprighed, der hverken kunde have Evne eller Villie til at synde. Derudi bestod hans Mesterstykke, hvilket havde den Virkning, at Lacedæmon udi nogle hundrede Aar blomstrede, og ingen Forandring blev underkastet.

Af Ovenanførte sees saaledes, at alle Regjeringsformer ere gode, naar Regenterne ere dydige og duelige, og at man i saa Fald kan leve ligesaa lykkelig under et absolut, som et indskrænket Monarchie, under et Aristocratie, som under en Folke-Regjering, og under Qvinders saavel som Mænds Regimente. Margaretha og Elisabeth, hvis Historier herpaa følge, tjene til Bevis paa det sidste, og vise klarligen, at der behøves ingen saliske Love, for at befordre et Riges Velstand. Danmark har aldrig været udi større Anseelse end under Margaretha, og Engellands Velstand er en Prøvesten paa Elisabeths fornuftige Regimente. — Nu begiver jeg mig til Historien.

M a r g a r e t h a.

Denne berømmelige Dronning, hvis Levnet er en Birat udi de nordiske Historier, er fød udi det Aar 1353 af Kong Valdemar den Tredie og Dronning Hedvig. Om hendes Fødsel fortælles en mærkelig Historie, nemlig, at da Kongen engang kom til Søborg, hvor Dronning Hedvig sad udi Forvaring, forlangte han et Fruentimmer at forlyste sig med om Natten sammesteds; men isteden derfor blev Dronningen ham tilbragt, som han uvidende sov hos, og blev hun deraf frugtfuld med denne store Prinsesse. Men, som Svitfeldt taler intet derom, og det synes ej heller rimeligt, at Noget skulde understaae sig til at spille Kongen saadant Puds, kan Historien regnes blandt de Fabler, som gemenligen gøres om store Monarchers Fødseler. Da hun var 10 Aar gammel, blev hun forenet i Egtteskab med Kong Hagen af Norge, og lagde dette Egtteskab Grundvold til Foreningen mellem de to nordiske Riger, som

endnu

endnu varer. Med dette Ægteskab gik saaledes til : der havde været en Aftale imellem Kong Valdemar og Magnus Smek, Kongen af Sverrig, at Magni Søn, Hagen, skulde ægte den danske Princesse, Margaretha. Dette Forbund søgte den svenske Adels at tilintetgjøre, og forlovede bemeldte Hagen med den holstenske Grevinde Elisabeth, Henrik Serrei Søster, og udi det Aar 1362 affærdigede Gesandter til Holsten, for at afgjøre denne Handel. Efterat Grevinden højtideligen var bleven trolovet til Kong Hagen, og havde antaget Titel af Dronning til Sverrig og Norge, saasom Hagen, der var en svensk Prinds, regjerede udi Norge, begav hun sig til Skibs, for at sejle til Sverrig, men blev af Storm og Uvejr drevet til Danmark, hvor hun med stor Høflighed og Æresbevisning blev imodtagen af Kong Valdemar, hvilken lod, som han af Dmhed for hendes Person ikke kunde tillade hende at begive sig videre paa Rejsen den haarde Vinter. Men medens han gjorde hende disse Caresser, drev han paa det forrige Ægteskabs = Løstes Fuldbgyrdelse mellem Kong Hagen og hans Datter Margaretha, og, som denne habile Konge kunde faae Magnus Smek til at samtykke alle sine Forslag, saa fik han ham ogsaa denne Gang til at svede om igjen, og at efterleve sit forrige Løfte. Den unge Kong Hagen blev strax derpaa skicket til Danmark, hvor han holdt Bryllup
udi

udi Kjøbenhavn med Princesse Margaretha, som endda var ikke uden i hendes 1ste Aar. Dette gik den holsteniske Grevinde saa haardt til Hjerter, at hun undsaae sig ved at rejse til Holsten igjen, og derfor gav sig udi Badstena Kloster udi Sverrig.

Udi dette Egteskab avlede Dronning Margaretha en Søn, ved Navn Oluf, som efter Kong Valdemars Død 1376 blev antagen til Konge udi Danmark, og efter sin Faders Afgang 1380 blev Konge udi Norge, saa at udi hans Person Danmark og Norge bleve forenede tilligemed Prætension paa Sverrig, hvortil han var Arving. Men de Svenske havde antaget den meklenbørgske Hertug Albert, og gaaet Magnus Smeks Arvinger forbi, saa at denne unge Kong Oluf maatte lade sig allene nøje med de tvende Riger, og forbeholde sig sine Prætensioner paa det tredie.

Saa som Kong Oluf kom gandske ung til Regimentet, saa blev fundet for godt, at hans Moder skulde forvalte Rigerne, indtil han havde naaet sine myndige Aar. Udi hans Tid forestod hun Rigerne med stor Berømmelse, indtil høistbemeldte hendes Søn udi sin Ungdoms Blomster ved Døden afgik Aar 1387. Efter hans Afgang ophørte den rette Kongelinie udi Norge og Sverrig. Der var ej heller Noget tilbage paa Sværd siden udi Danmark, saa at Jngen var nærmere til at succedere udi Regjeringen.

gen, end Margaretha. Det var derfor saavel i den Henseende, som i Henseende til hendes Forstand og Visdom, som hun havde ladet see udi Rigets Forvaltning under hendes Søn, at hun blev antagen til regjerende Dronning, og det med saadan Eenstemmelse af Provindserne, at den ene ligesom kappedes med den anden i at tilfikke hende Hyltings-Breve. Udi Norge var en anseelig Mand, nemlig Haagen Jonsen, Drost; den Samme var af norske Kongers Stamme, og derfor kunde paastaae nogen Ret til den norske Krone; men Margaretha formaaede ham til at sige sig derfra, og skete saadan Resignation solenniter paa Aggerhus-Slot 1388. Hun udvirkede ogsaa, at de Norske erklærede til hendes Successor den unge Hertug Henrik af Pommern, som nedstammede fra hendes Søster, og hvilken hun havde beskikket til sin Arving udi Danmark; saa at hun ved dette Greb lagde Grundvold til Foreningen imellem begge Riger; og, saasom det Navn Henrik var fremmed udi disse Riger, og skurrede udi danske og norske Dren, lod hun ham kalde Erik, med hvilket Navn han er bekjendt udi Historien.

Udi Begyndelsen af hendes Regjering geraadede hun i Krig med Sverrig, og det ved saadan Lejlighed: Jeg haver forhen vist, at hendes salige Herre, Kong Sagen, som Magnus Smeks Søn, var retmæssig Arving til Sverrig; det var i den Henseende

sende, at den Søn Oluf, som hun havde avlet med ham, skrev sig Arving til Sverrig, og at hun selv ferte samme Titel. Dette kunde Albert, som de Svenske havde antaget til deres Konge, ikke taale, og derfor til Trods skrev sig igjen Konge til Danmark og Norge, ja han forandrede Sverrigs Vaaben, som tilforn var en Løve over 3 Strømme, til 3 Kroner, dermed givende tilkjende hans Prætensioner paa de 3 nordiske Riger. Kong Albert brugte da adskillige Spotteord mod Dronning Margaretha, og kaldte hende Munkedeje, efterdi hun havde Fortrolighed til Abbeden af Sorø, som var hendes Skriftefader, item Brogeløs, efterdi hun var en Regent uden Buxer. Han skillede hende ogsaa en Slibesten, hvor paa hun skulde slibe sine Naale og Knive; hvilken Slibesten skal have været forvaret udi en Jernkiste udi Roeskilde Domkirke, men nu er ikke at finde.

Krigen gik for sig udi det Aar 1388, og kunde man af begge Rigers daværende Tilstand let gjette sig til, hvad Udfald den vilde have. Albert havde ved sin selsomme Dpførsel og Foragt mod den svenske Nation gjort sig over det hele Rige forhadet. Udi Danmark og Norge derimod stode Alle Dronningen bi, som een Mand; thi hun vidste at indtage Alle med sin Fromhed og Venlighed, havde ogsaa erhvervet sig en almindelig Æstime ved hendes fornuftige og lykkelige Regimente. Udi Sverrig gik Misfornøjelsen
saa-

saavidt, at Geistligheden og Ridderkabet offentligent besværgede sig over Alberts Opførsel; og som saadan Besværing ingen Virkning havde, begyndte de at sætte sig op imod ham, befæstede deres Gaarde, og endeligen opsigde ham al Trofskab, kaldende Dronning Margaretha til Hjælp, saasom de vare ikke mægtige nok til at imodstaae ham allene. Denne kloge Dronning, endskjøndt hun vel vidste at føre sig Lejligheden til Nytte, og at smedde, medens Jernet var varmt, stillede hun sig dog an, som hun ingen Lust havde til at bemønge sig udi de svenske Stridigheder, og derfor antog deres Forslag med temmelig Koldsindighed, for at bringe dem til at continuere med deres Ansøgning, at indgaae de Vilkaar, som hun forlangte, og at gjøre Tingen moed, førend hun bevægede sig. Endeligen, da hun var bleven forvisset om Partiets Anseelse og Styrke, traadte hun omsider i Handel med de Misfornøjede, og lovede dem Hjælp mod den Forsikkring, at de skulde antage hende til regjerende Dronning.

En svensk Herre, ved Navn Alund Magnusson, som havde tvende Slotte, Obersteen og Dresteen i Forlehning, var den første, som forskrev sig til Dronningen, og udi et Brev, dateret Hellig-tre-Konger 1388, forsikkrede om sin Trofskab, og at bemeldte tvende Slotte skulde være hende til Tjeneste. Og, som denne Mand var den første, der brød Isen for

for de Andre, saa bar Dronning Margaretha siden stedse en besynderlig Affection for ham, gjorde ham til sit Raad, og forlehned ham med Gods i Danmark. Derpaa fulgte adskillige Andre, som iligemaade overgave hende deres Slotte og Fæstninger; og endeligen tilbød Sverrigs Riges Raad hende Trofskab, saa at hun derved saae sig bestyrket med et stærkt Parti.

Men, uanseet saadant Unhang, forestod dog en blodig Krig; thi, foruden det Parti, Kong Albert endda havde i Sverrig, havde han hvervet en anseelig Krigshær af Tydske, hvorpaa han mest forlod sig, og med hvilken han mente sig stærk nok til at kunde imodstaae Dronning Margaretha, saa at han ikke tog i Betænkning, at lade decidere Drætten ved et offentlig Feltslag. Margaretha undslog sig ikke derfor, saa at begge Krigshære mødte hinanden paa den flatte Mark ved Falkjøbing udi Vester-Gothland. Den svenske Krigshær var anført af Kong Albert selv, og den danske af Hr. Jvar Lyffe til Egholm. Slaget gik for sig den 21de Sept. 1388, og fægtedes der med stor Tapperhed paa begge Sider; men omsider fik de Danske Overhaand, og erholdt en fuldkommen Sejer. Udi dette navnkundige Slag blev Kongen selv fangen tilligemed hans Son Erik og adskillige andre høje Herrer. Af svenske Riddere bleve slagne 19, og en stor Hob Gemene. De Danske

ffe mistede og en Hob Folk, hvoriblandt vare 8 Rid-
dere, hvilket tilkjendegiver, at Slaget maa have væ-
ret hel blodigt. Dronning Margaretha opholdt
sig, medens Træfningen stod, udi Bordingborg,
og med stor Længsel ventede paa Tidender om Udfal-
det. Endeligen, da hun fik at vide, at Slaget var
vundet, og Kongen var fangen, begav hun sig i
første Hast til Båhus. Dithen blev den fangne
Konge ført, og derfra til Lindholm udi Skaane, hvor
han blev siddende udi 7 Aar. De andre Fanger bleve
bragte til Gallundborg og andre Stæder.

Dette Slag er et af de navnkundigste, som no-
gen Tid er skeet i Norden; thi derved blev paa een
Dag vundet et stort Kongerige, og saa mange ansee-
lige Herrer tilligemed Kongen selv og hans Søn,
faldt udi Sejerherrens Hænder; saa at Dronning
Margaretha herudi er distingeret blandt alle nor-
diske Regentere, og derfor med Billighed kaldes den
nordiske Semiramis. Vel er sandt, at hun, som
Semiramis, ikke selv bivaanede Slaget, men hen-
des Sjæl var dog udi Krigshæren, og hendes An-
stalter vare saa fortræffelige, at man forud kunde
være forvisset om Udfaldet; thi hendes hele Regi-
mente var en Rjede af lutter vise Anslag, hvilket vi-
ses af hendes hele Historie.

Denne store Sejer er udført udi et zirligt heroisk
Poema af Erasmus Lætus, og deles udi 10 Bø-
ger,

ger, kaldne Libri Margareticorum, som Autor dedicerede til Dronning Elisabeth af Engelland, hvilken Dronning synes at have foresat sig Margarethas Regjering som en Plan at efterfølge; hvis man kan fæste Tro til samme Poema, saa tog den danske General Lykke Kong Albert fangen med egne Hænder ubi Slaget; men det synes at være en poetisk Fiction, for at gjøre denne Anfører des større. Deslige kan- og siges om adskillige andre Omstændigheder, saa at bemeldte Skrift, endskjøndt Materien er sandfærdig, kan dog ikke ubi alle Omstændigheder citeres.

Men Krigen fik dog ikke med dette Slag strax Ende; thi de meklenborgske Herrer tilligemed Rostok og Wismar førte derpaa en Tidlang Krig med de nordiske Riger. Og, som de for Kong Albert havde Stockholm tilligemed andre Rigets Fæstninger ubi Hænder, gjorde de deraf adskillige Indfald ubi Landet, og med Mord og Brand tilføjede stor Skade. Hele Østersøen og siden Nordsøen bleve og opfyldte med Sørovere, hvilke længe vare bekjendte under det Navn af Vitalianer eller Victualie-Brødre, saasom det skulde høbbe, at de gik i Søen for at bringe Victualier til den belejrede Stad Stockholm. De Samme bragte ikke allene Rigerne Skibe op, men satte ogsaa ofte Folk i Land, og gjorde saa stor Skade, saa at disse Vitalianer vare da ligesaa stor Skræk
her

her i Norden, som de Glibustiers siden bleve udi det spanske America.

Dronning Margaretha forsomte imidlertid ikke at høste Frugten af sin store Sejer; thi Aaret derefter erobrede hun den vigtige Stad Calmar, og derefter een Provinds efter den anden, saa at hun inden kort Tid blev det hele Rige mægtig indtil Stockholm, hvilken Stad tilsidst allene holdt Kong Alberts Parti. Derudi laae en Besætning saavel af svenske som adskillige fremmede Nationer, hvilke bare Mistanke til hinanden, som omsider brød ud til Klammeri og Mord. Og skete der udi det Aar 1389 et grueligt Mord paa endel stockholmske Borgere.

Endeligen, efterat Kong Albert havde siddet 7 Aar fangen, blev ved Underhandling arbejdet paa et Forlig, hvortil ogsaa Dronningen bequæmede sig, for eengang at gjøre Ende paa denne Krig, og for at faae Søen rensket fra de Vitalianer, som fremturedede udi deres Røveri. Man berammede først en Dag til Helsingborg, hvor Gesandtere af Meklenborg, Preussen og Hansestederne lode sig indfinde Aar 1394; men, som denne Congress løb frugtesløs af, berammede man en anden til Aaleholm; og blev endeligen Forliget sluttet Aaret derefter den 1 Novbr. saaledes, at Kong Albert, hans Søn Erik, og de andre Fanger skulde komme løs, og for deres Befrielse skulde han erlægge til Dronningen 60,000 lødige

dige Mark, eller og overgive Stokholms Slot, og afftaae sin Ret paa Sverrig. For denne Summa Penge caverede 10 vendiske Stæder, og blev dem Stokholm given til Underpant, hvorudi de indlagde deres Besætning. Cautionen var saaledes, at, hvis Kong Albert ikke betalte de 60,000 Lødige Mark 3 Aar efter hans Befrielse, skulde de, nemlig Stæderne, betale saadan Sum, eller overgive Stokholm. Saaledes kom Albert af sit langvarige Fængsel, og blev overleveret til Hansfestædernes Fuldmægtige udi Helsingborg. Det synes vel, at Dronning Margaretha herudi var noget for lemfældig, og at hun ved Freden havde kundet betinge sig bedre Conditioner, og faaet Kong Albert strax til at afftaae sin Ret paa Sverrig. Men denne kloge Dronning saae forud, at det vilde blive Kongen tungt, ja fast umuligt at bringe saadan Sum tilveje, efterdi han var udtømmet for Penge, og ingen Credit havde. Hun desarmerede og derved til en Tid Hansfestæderne og Meklenborg, som hun paa saadan Maade ved Freden forbandt sig. Ja, hun vilde have en hastig Ende paa denne Krig, for at faae fri Hænder, og at sætte i Værk det store Dessein, angaaende Rigerne bestandige Forening. Og viser Udgangen, at hun herudi tog de fornuftigste Measures.

Jeg haver forhen vist, at hun havde overtalet Stænderne udi Danmark og Norge, at antage den unge

unge Hertug Erik af Pommern til Konge, og at hun derved havde lagt Grundvold til en bestandig Forening mellem bemeldte tvende Riger. Saasnart Freden var sluttet, arbejdede hun-paa at overtale Stænderne i Sverrig til det samme. Til den Ende forestillede hun dem den unge Kong Erik, som hun med stor Glid havde ladet opdrage for at blive Regent over hele Norden. Efterat hun havde foreholdt dem den Fordel, saadan Forening vilde føre med sig, og den Styrke og Anseelse 3 forenede Rigers Magt vilde tilvejebringe, iligemaade hendes egen Alverdom og Svaghed, og den Fornødenhed som var, at have en ung Konge, der kunde holde et saa stort Monarchie vedlige, lode Stænderne sig omsider overtale, og samtykkede 1395 den 22de Juli Hertug Erik til Morasteen, som var det sædvanlige Sted, hvor de kongelige Hylbinger skete udi Sverrig.

Efterat dette var skeet, tog hun sig for med Sverrigs Riges Raad, som da kaldtes Kong Eriks Raadgivere, at hæve de Uordener, som Riget var bragt udi; og blev da blandt andet forordnet, at alt det Gods, som Kong Alberts Fogder og Embedsmænd havde faaet fra Kronen, skulde igjen tilbagegives, at alle de ny Slotte og Fæstninger, som udi samme Konges Tid vare anlagte, og ifkun tjente urolige Menneſter til Skjul, skulde igjen nedbrydes, og at Udelen skulde bekomme det Gods igjen, som den havde mistet

mistet i Krigen. Endeligen bleve ogsaa casserede alle de Forordninger, som Kong Albert havde udgivet; og blev alt dette samtykt og underskrevet af Sverrigs Riges Raad i Nykjöping udi samme Aar. For at indtage Undersaaternes Hjerte desmere, bød hun sig da offentlig til, at Hvis hun Noget skyldig var, vilde hun svare Enhver, og gjøre hvad Ret og Skæl var. Men de Forsamlede svarede alle eenstemmigen, at de vare fornøjede, og takkede hende for hendes Omsorg for Riget.

Derpaa rejste hun tilbage med den unge Konge til Danmark, og der iligemaade gjorde adskillige Anstalter, ligesom hun strax vilde forlade Regimentet, da hun dog vidste, at hun i mange Aar endda maatte være regjerende Dronning, eftersom Kong Erik var ikkun et Barn. Da nu alle fornødne Anstalter vare gjorte, skred hun til sit store Forsæts Fuldbyrkelse, og Anno 1397 begav sig med den unge Konge til Calmar, hvor hun lod forskrive alle tre Rigers Raad, og da forbandt Rigerne at blive til Evigtid under een Konge ved den udi Historien bekjendte calmarske Constitution, som er denne store Dronnings Mesterstykke. Indholdet af dette Foredrag vil jeg her ikke anføre, men henvise Læseren til min Danmarks-Historie, hvorudi den findes. Jeg vil ikkun her sige, at de fleste Skribenter af Bildfarelse confundere den med den anden Constitution, gjort 39 Aar derefter, udi

Erik Pomerani Tid, hvilken er langt omstændeligere, og befatter de tre Rigers Regjerings-Form og jus publicum; thi den første indeholder intet uden Foreningen i Almindelighed, saa at man derfor haver holdet nødtigt at gjøre den meer omstændelig.

Saaledes blev gjort Begyndelse til det store nordiske Monarchie, hvilket er den største Rirat udi denne Dronnings Liv og Levnet. Der behøvedes en ugemmen Forstand og Ekjensomhed til at oprejse en saadan Maskine, hvorved hele Europa aabnede Døren, og ikke mindre Capacitet i at holde den vedlige, helst udi Begyndelsen, førend Bygningen kunde faae nogen Consistence. Begge Delene gjorde **Margaretha**, og, hvis hendes Successor tilligemed Rigerne havde arvet endel af hendes Capacitet, havde dette store Monarchie, hvoraf hun var Stifter, endnu maaskee staaet. Paa samme Tid som denne Forening stede, blev ogsaa Kong **Erik** kronet til Konge. Men uanset dette, regjerede dog Dronningen virkeligen, og havde allene Kongemagten fast indtil sin Død, og det endel, efterdi Kongen var ikkun et Barn, da han kom paa Tronen, endel ogsaa, efterdi Saadant allene stede ved hendes Befordring; thi det Slægtskab, som han kunde regne paa Modrene-Side, contribuere ikke saa meget til hans Jorfremmelse, som Dronningens Recommendation, og var der ingen Tvivl paa, at hvilken Anden, som hun havde foreslaaget, jo ogsaa

saar havde bleven antagen af de Danske, hvis Hjertet denne Dronning havde i sine Hænder. Og hvad Sverrig og Norge angik, da, saasom han aldeles ingen Ret kunde udregne sig til samme Riger, saar var han i den Henseende Dronning Margaretha end mere forbunden, hvorfor Anstændighed udfordrede, at han burde lade hende beholde Myndigheden, saalænge som hun levede.

Stokholm var endnu udi Hansfestædernes Hænder, som havde den til Forsikkring af Kong Albert, hvilken endda førte Titel af Sverrigs Konge. Vitalianerne fremturede og i at foruroilige Sæen. Der opreiste sig ogsaa Uenighed mellem Dronningen og en anseelig svensk Herre, ved Navn Steen Sture; ja, man var ogsaa foruroliget af den preussiske Heermeester, som Kong Albert havde pantsat Gulland til, saar at Dronningen havde mange og store Vanskeligheder at bestride paa eengang, men hun overvandt dem alle ved sin kloge Opførsel, og bragte Rigerne igjen udi fuldkommen Rolighed; thi, som Vitalianerne omsider dreve deres Røveri saavidt, at de plyndrede saavel Venner som Fiender, og sparede ikke Hansfestædernes Skibe selv, og Stæderne derover maatte udruste Skibe, for at holde dem i Ase, blev det Dronningen ikke vanskeligt at bringe dem til Forlig; og blev der Fred sluttet imellem dem og Rigerne til Nykjøbing udi Følster 1399 med de Vilkaar, at

al Krig, som de paa Kong Alberts Begne havde havt med Dronningen, skulde ophøre, og de skulde beholde deres Friheder og Privilegier udi Rigerne, som tilforn. Efter denne Fred med Hansestæderne, bleve Vitalianerne anseete som alle Nationers Fiender, saa at de bleve grebne allevegne, hvor man kunde træffe dem, og lagte paa Stejle og Hjul, indtil Søen Tid efter anden blev renset fra det Ukrud.

Spvad de Svenske angik, som hidindtil havde været Kong Alberts Tilhængere, og endda havde en del af Rigets Fæstninger udi Hænder, da bragte Dronningen dem ogsaa til Forlig, og formaæde dem til at overlevere de Slotte, som paa Kong Alberts Begne indeholdtes. Hun stillede ogsaa den misfornejede Steen Sture tilfreds, saa at derfor intet stod tilbage uden Stokholm og Gulland, item at Kong Albert solenniter skulde afstaae sine Prætensioner paa Sverrig, for at bringe Rigerne udi fuldkommen Rolighed. Alt dette bragte ogsaa Dronningen med Tiden tilveje; thi Søstæderne, som havde Stokholm inde, overgave omsider Staden, og det efter Kong Alberts Befaling, som saae sig ikke istand nogen Tid at kunde løse denne vigtige Hovedstad; og faldt saaledes hele Sverrig udi Dronning Margarethas Hænder.

Med Gulland derimod gaves mere Vanskelighed. Deraf havde Vitalianerne endel inde, og Heermeste-

ren af Preussen havde Prætension paa det hele Land; men hun udryddede de Første af Den, og ved Keiser Venceslai Middel udvirkede med Heermesteren saaledes, at Landet skulde løses med 9,000 engelske Nobler. Intet stod derfor tilbage for denne store Dronning at fuldbyrde, uden Kong Alberts Renuntiation paa Rigerne. Dette blev ogsaa bragt tilveje Anno 1405, og lod Kongen sig des heller bevæge dertil, efterdi han da var bleven gammel, og der var ingen Anseelse til, at han med nogen Hjælp kunde trænge igjennem med sine Prætensioner, efterdi de nordiske Kongers Magt ved Rigeres Forening var bleven saa stor, at man kunde holde Stand ikke allene mod de omliggende Lande, men endog mod hele Tydskland, helst under et saa fornuftigt Regimente, som Dronning Margarethas. En Fred blev derfor sluttet udi samme Aar, hvorved Kongen frastod alle sine Prætensioner. Frastaaelsen er dateret Flensborg St. Karine Dag 1405, og seer man deraf, at Kong Albert allene skrev sig saaledes: Kong Albert, Hertug til Mecklenborg &c. Derpaa fulgte et andet Brev, hvorudi han forpligter sig og sine Arvinger, aldrig at føre Krig mod Kong Erik, og forbinder sig til et evigt Vennskab med de tre Riger. Saaledes bleve alle Vanskeligheder ved denne store Dronnings Flid og Visdom overvundne, og Rigerne

gerne bleve satte udi fuldkommen Sikkerhed for udvortes Fiender.

Tre Aar førend dette Værk blev fuldendt, nemlig 1402, opvakte en liden Urolighed, som dog strax blev stillet. En ung Person indfandt sig, som udgav sig for Kong Oluf, Dronningens Son. Intet Foretagende kunde være dristigere og mere urimeligt udi et Rige, hvor det var hver Mand vitterligt at Kongen var død, og hvor hans Moder endda levede. Ikke desmindre fandtes der dog Nogle, som lode sig bedrage af hans Snak; thi han vidste alle haande hemmelige Sager, som Ingen kunde vide, uden Dronningen selv. Endeligen, saasom han ikke kunde fanges med Død, erindrede Dronningen sig, at Kong Oluf havde en Borte imellem begge Arke, beføl derfor, at man skulde randsage, om saadan en Borte fandtes hos denne Person, og, saasom den ikke fandtes, blev han som en Bedrager dømt fra Livet, og brændt imellem Falsterboe og Skanør. Narrafagen, hvorfor denne Bedrager vidste saa mange Hemmeligheder, var, at hans Moder havde opammet Kong Oluf.

Hvad som videre udi publique Sager er mærkværdigt udi denne Dronnings Tider, er de Tvistigheder, som oprejste sig udi Slesvig og Holsten. Dronningen havde udi hendes Sønns Tid 1386 forlehnet Grev Gert af Holsten med det Hertugdømme Slesvig, som
ved

ved den sidste Hertugs Død var forfalden til Kronen. Dette Lehn bekræftede hun siden til Bordingborg 1392. Dette have Nogle antegnet som en Statsfejl hos denne Dronning, skjøndt Tidernes Conjecturer vare saa flibrige, at hun derudi nogenledes kan undskyldes; men man kan sige, at hvis herudi var en Fejl, saa søgte hun med stor Visdom der igjen at rette, og det ved saadan Lejlighed: Grev Gert blev udi det Aar 1404 omkommen udi et stort Slag mod Ditmarskerne. Han efterlod sig 3 umyndige Sønner, nemlig Henrik, Adolf, og Gerhard, som Hertuginde gik frugtsommeligt med. Om deres Formynderskab rejste sig Tvivlsighed imellem Enkehertuginde Elisabeth og Henrik, den afdøde Gerhards Broder, som da var udvalgt til Biskop til Osnabrück. Tvivlsigheden gik saavidt, at det kom til et Feltslag, hvorudi Hertuginde maatte tage Flugten. Alt dette havde Dronning Margaretha udi Stilhed anseet, saasom hun vilde ikke bemænge sig med de Sager, førend hun saae, at Tingene ret blev moed, og at een af de stridende Parter blev tvungen til at søge hendes Hjelp, hvilket og skete; thi Enkehertuginde, da hun saae sig for svag til at imodstaae Grev Henrik, tog hun sin Tilflugt til Dronning Margaretha, og forlangte Kong Erik som Lehnsheer af Synder-Sjælland til de Umyndiges Forsvar og Formynder. Dette blev hende villigen

at.

acorderet; og practiserede da Dronningen det samme i Fyrstendømmet, som de holstenske Grever tilforn havde gjort i Danmark, det er, at gjøre Pengeforstrækninger, og derfor at tage et og andet Stykke Land til Pant, indtil hun havde det hele Hertugdømme inde paa Hovedstaden nær.

Den gode Forstaaelse, som var imellem Dronningen og Hertuginde, varede til det Aar 1409, ubi hvilket Aar Elisabeth endda pantsatte til Danmark Flensborg med Nienhus for 11,400 Mark lybsk. Sa overlagde ogsaa hemmeligen med Dronningen, at overlevere hende Gottorp selv, saasom hun despererede om at forsvare Staden og Slottet mod sin Rival, Biskoppen af Osnabrück, og de andre holstenske Herrer, som disputerede hende Formynderskabet. Hun bestemte derfor Dronningen virkeligen at komme til Gottorp, for at tage Slottet i Possession, og det at beholde en Tidlang under den Titel af Landsherinde. Men dette gav Anledning til den Misforstand, som stedsse siden var imellem dem. Hvad Aarsag der til var, er aldeles ikke bekjendt. Der menes, at Hertuginde, som imidlertid havde faaet et andet Sind, søgte at forraske Dronningen. Tvivfeldt synes at være af de Tanker. Den holstenske Historie derimod holder for, at den Misforstand rejste sig af en pur ilde grundet Suspicion paa Dronningens Side.

Side. Bist nok er det, at Dronningen denne Gang ikke fik Slottet, men rejste derfor misfornøjet tilbage.

Hertuginde, langt fra at stille Dronningen tilfreds igjen, og at betage hende al Mistanke, begyndte da at handle fiendtlig, og derved tilstrækkelig tilkjendegav, at Dronningens Mistanke ikke havde været ilde grundet. Fiendtligheden blev begyndt med at tvinge Borgemeister og Raad ubi Flensborg at overlevere sig Staden. Kong Erik, som nu selv havde taget sig Regjeringen an, satte sig da fore at hævne dette. Men Danmarks Lykke havde Ende med hans Regjerings Begyndelse; thi hans Krigshær blev totaliter slagen af Holstenerne og deres Allierede. Og var dette fast det eneste Uheld, som ved derfor Riget ubi Dronning Margarethas Tid, hvorvel det heller kan henføres til Kong Eriks Regjering; thi samme Konge var nu allerede for gammel til den Alder, at han kunde forestaa Regimentet selv. Det synes ogsaa, at han ikke haver villet lade sig regjere af Dronningen mere, saa at det er klart, at dette Tog haver været hans eget Værk, og at han ikke haver spurgt hende tilraads; thi man seer, at hun havde taget gandske andre Measures til at forene Fyrstendømmet med Riget. At Kong Erik da agtede Dronningen ikke saa meget som tilforn, viste den Execution, som skete 1409, da han ved Sønderborg lod henrette Abraham Brodersen, hendes første

største Favorit. Samme Abraham Brodersen blev beskylt for adskillig Bold, som han før havde øvet, og derfor mod Dronningens Billie blev halshugget i Sønderborg. Han var en Mand af stor Anseelse og Dronningen beynnderlig kjær, hvilket maaskee haver bragt ham i Had hos Kong Erik. Og viser saa denne Execution tilligemed andet, at Kongen nu vilde regjere efter sit eget Hoved.

Efter det Nederlag, som skete paa Soldorpmark, over hvilket Holstenerne gjorde en Bise, som Gwitfeldt vidner endda udi hans Tid at være sjungen i Holsten, maatte Dronning Margaretha tage sig paa at gjøre Sagen god igjen, og at forlige Parterne. Og blev udi samme Aar compromitteret paa hende, samt nogle fremmede Herrer, for hvilke Parterne, nemlig Kong Erik og Hertuginde Elisabeth, skulde møde 7, 1 Dage for Michaelis 1410, og blev derom gjort en skriftlig Convention i Flensborg, hvorved blev lovet, at efterleve paa begge Sider, hvad som Skedsherrerne fandt for godt; og viser dette klarligen, at Dronningen ingen Del havde havt i det ulykkelige Tog; thi, hvis det havde været hendes Bærk, havde hun ikke kundet agere Underhandler. Men, uanseet denne Compromis, gik dog Fiendtlighederne for sig udi Holsten, og søgte Holstenerne at overrumple adskillige Stæder, som de Danske havde indtaget udi Fyrstendømmet. Aaret derefter rykkede Kong Erik
med

med en anseelig Magt ind udi Tyrskendømmet igjen, hvor han indtog Flensborg, og lod rette Borgemeister og Raad, samt nogle fornemme Borgere, efterdi de imod deres Ed havde indladet Holstenerne udi Staden.

Derpaa blev Fredsforhandlingen igjen foretagen, og ubirkebes endeligen ved Dronningens Flid et Forlig Aar 1411, hvorved man paa begge Sider fandt for godt, at underkaste Tvistigheden Opmands Kjendelse. Saaledes blev Fred stiftet allevegne udi Norden, hvilken varede saalænge som Dronningen levede. Hun havde ogsaa nogle Aar tilforn løst Gulland tilbage fra den preussiske Orden for 9,000 Nobler, og det efter den Convention, som var gjort i Helsingborg; thi at bemeldte Orden saa lang Tid derefter havde forholdet Landet, foraarsagede Pengemangel. Saaledes kom Gulland igjen under Danmark, til hvilket Rige det stedse siden haver ligget indtil den tromsebroiske Fred 1645. Man seer af denne korte Historie, at fast ingen Regent udi Norden haver ubirket saa store Ting som denne Dronning; thi det var ikke allene ved Sejervindinger, men endogsaa ved de fineste Statsgreb at hun oprettede et stort Monarchie, og forenede dermed alle de demembrerede Lande og Provindsler. Den store Visdom, hun paa det sidste, da hun havde overdraget Regjeringen til Kong Erik, lod see i at bøde paa de Fejl, som han

han gjorde, og at sætte til Lave igjen, hvad han forvirrede, fortjener ikke mindre Pris, saa at denne Dronnings Hukommelse er og vil blive evigvarende udi Norden.

Efter saadanne store Bedrifter og saadant lykkelig Regimente døde omsider denne berømmelige Dronning Anno 1412 den 28de Octbr. paa et Skib, da hun vilde sejle fra Flensborg til Danmark. Hun kan regnes for en af de største Regentere, som er at finde udi Historien; thi hun ikke mindre ved sin Visdom og Statskonst end ved sine sejerrige Vaaben forenede tre stridige Riger, og derfor var en af de mægtigste, om ikke den allermægtigste Regent udi sin Tid; hun vidste og at holde dem ved samme sin Visdom forenede tilsammen, saalænge som hun levede. Dog var de Svenske ikke saa vel fornøjede med hendes Regjering, som de Danske og Norske. Den svenske Historie nægter vel ikke hendes Visdom og Capacitet i Statssager, men fører dog adskillige Klagemaal, beskylvende hende for at have lagt store Byrder paa den svenske Nation, blandt andet en Skat paa hvert Dyrs Kump, hvilken derfor blev kalden Kumpeskate, ja at hun førte alle Sverrigs Penge til Danmark, og betroede de fleste Amter og Slotte til de Danske. De svenske Skribentere sige ogsaa, at, naar Stænderne besværgede sig derover, og foreholdt hende, at Saadant var mod de kristelige Forsik-

sikringer, hun havde givet, svarede hun: at de skulde tage vare paa deres Papirer, hun vilde nok have Omsorg for deres Slotte og Fæstninger; de sigte ogsaa, at hun gav den unge Kong Erik saadan Lærdom: "Sverrig skal føde Eder, Norge skal klæde Eder, og Danmark skal forsvare Eder." Men det er ikke muligt, at hun haver tracteret den svenske Nation med saadan Foragt. Saadant strider og saavel mod hendes Naturel, som den idelige Forsigtighed, hun brugte i at conservere Rigernes Enighed. Det er troligere, at, som det stod de Svenske ideligen for Hovedet, at de ligesom med Magt vare tvungne til den calmariske Forening, saa have de altid søgt Lejlighed til at dadle hendes Opførsel, ja tillagt hende mange Ting, som hun aldrig haver gjort, hvilket blandt andet viser den Beskylning, de gjorde mod hende, angaaende en Mynt, paa hvis ene Side stod et Fruentimmer-Ansigt, og paa den anden Side et D, hvorudover de gjorde en hæslig Forklaring; skjøndt samme Bogstav kunde intet andet betyde, end enten en Dctug eller Dre, som da var en brugelig Mynt, eller og Stedet Drebro, hvor Mynten blev slagen, hvilket fornuftige svenske Skribentere selv tilstaae; og angaaende den Beskylning, at hun betroede svenske Amtor og Slotte til Fremmede, da synes den samme ej heller at have været vel grundet; thi man seer af Historien, at tvende svenske Herrer, **Aligud Magnus-**

nussen og Abraham Brodersen, have været hendes største Favoriter, og bekommet Forlehninger udi Danmark, saa at dette, som Dronningen lastes for, kan hedde den fornuftigste Statsmaxime, eftersom hun haver villet mange Danske, Norske og Svenske saaledes sammen, at de skulde blive til eet Folk. Hvorom Alting er, saa blev Foreningen ved Magt saalænge som hun levede. Men strax efter hendes Død opvæktes der Splid og Uenighed, ja Mord og blodige Krige imellem Rigerne; og da maaskee have de Svenske digtet disse Historier om Dronning Margaretha, for at autorisere deres Grafald.

Hvad de Danske derimod angik, da opløstede de hende til Skyerne formedelst hendes Fromhed, Gudsfrugt og særdeles fornuftige Regimente, hvorved hun bragte dette Folks Reputation paa den højeste Spidse. Den gemene Almue elskede hende formedelst hendes Mildhed og Venlighed i Dmgjængelse, og Gejstligheden var hende særdeles gunstig, formedelst de store Gaver, som hun gjorde til Kirker og Klosterer udi alle tre Riger. Den danske Adels derimod holdt hun Tommelfingeren paa Djert, og det formedelst de mange Sprør, de havde opvakt mod hendes Fader. Der siges, at hun havde et Mundheld, at hun skulde ryste Abildgaarden eller Ublehaugen, tørre Bækkene og bryde Beggerne, hvormed hun mente de 3 Familier i Danmark, Abildgaarde, Beggere og Limbecke,
som

som hun vilde holde udi Ave. Udi den Henseende kjøbte hun stort Gods af Adelen i Danmark, saa ofte Lejlighed dertil gaves, saavel for at bestyrke Kronen, som at formindske deres Magt. Eegholms Slot kjøbte hun af Hr. Ivar Lykke i Benschsel, Hellsersløv og Drum paa Ege af Hr. Niels Strangesen, og Rosholm af Hr. Niels Gundersen. Den Fortrolighed, hun ellers havde til sin Skriftefader, Abbeden i Sorø, gav Anledning til en Slags Eftertale; og seer man, at Kong Albert forekastede hende Saadant, da han kaldte hende Munkedeje. Men hvorledes skulde denne Dronning have bedre Lykke end andre regjerende Dronninger? thi man finder saa udi Historien, der have undgaaet saadan Snak. Hvad Legemets Gestalt angaaer, da skal hun have været fortladen og mandig; udi hvilken Henseende, saavel som og formedelst hendes Sindets-Gaver og store Capacitet, hendes Fader Kong Waldemar skal have sagt, at Naturen havde faret vild med hende, i det at hun blev en Kvinde, da hun skulde være en Mandsperson.

Hun døde udi sin Alders 59 Aar, efterat hun havde regjeret udi 37 Aar, saavel udi hendes Søn Olufs, som udi hendes Successors Erik Pomerani Tid; thi hun førte virkeligen Regimentet under begge Konger. Man mener dog, at hun døde paa en belejlig Tid, saasom Kong Erik begyndte at vore
hende

hende over Hovedet, og maaskee havde fikket hende udi et Kloster, hvis hun havde levet længer. Men saadant Forsøg kunde have været farligt for denne gode Konge; thi, endskjøndt hun var gammel, var hendes Myndighed dog endda saa stor udi Rigerne, at, om Kongen havde villet skride til saadant Foretagende, det da havde været hende ligesaa let at skikke ham til Pommern igjen, ja lettere end det kunde have været ham at skikke hende udi Kloster.

Det er Alt, hvad jeg haver fundet fornødent at antegne om denne navnkundige Dronning; det er alt sammen udtaget af Danmarks almindelige Historie, saasom intet andet særdeles Skrift findes om hendes Bedrifter, naar man allene undtager *Læti Margareta*, hvilket er et poetisk Værk, og handler allene om den store Sejer, som hun erholdt over Kong Albert. Hun blev først begravet i Sorø, og siden derfra forflyttet til Roskilde, hvor Kong Erik lod gjøre hende den Alabaster-Begravelse, som der endnu findes.

E l i s a b e t h,

Dronning i Engelland.

Denne berømmelige Dronning er født i Greenwich den 7de Septbr. 1533, og er en Datter af Kong Henrik den Ottende, og Anna Bolena, som højst bemeldte Konge tog tilægte, efterat han havde forstødt sin forrige Dronning Catharina, formædelsede bekjendte Marsager, som omstændeligen anføres ubi alle engelske Historier. Saasom en stor Del, saavel Engellændere som Fremmede, holdte dette ny Ægteskab for ulovligt, og Paven ikke havde villet give Samtykke til Skilsmisse med Catharina, saa udvirkede Kongen strax en Parlaments-Aet, hvorved den unge Elisabeth blev erklæret for retmæssig Arving til Kronen, ifald ingen Prinds af dette ny Ægteskab avledes. Men 3 Aar vare ikke bragte til Ende, førend Kongen lod beskjøde sin ny Dronning for Utroskab, og offentlig henrette paa den Maade, som er blif-

udi den ulykksalige Anna Bollenæ Historie. Dagen efter hendes Execution giftede han sig paa ny med Johanna Seymour, med hvilken han avlede Edvard, som siden kom til Regjeringen.

Denne Forandring forarsagede, at saavel Elisabeth, som Princesse Maria, der var avlet med Catharina, bleve erklærte ulovlige, og udelukte fra Successionen. Efter Kongens Død kom Edvard til Regjeringen. Af denne Edvard var Elisabeth inderligen elsket, saa at han, uanseet hendes forrige Uheld, kaldte hende ikke uden sin elskelige Søster; hun recommenderede sig og ved sine herlige Qualiteter hos den hele engelske Nation; thi hun forstod udi sit 17de Aar Latin, Fransk, Italiensk, havde ogsaa lagt temmelig Grundvold udi det græske Sprog; ikke at tale om Videnskaber, hvorudi hun havde gjort saadan Fremgang, at hun blev anseet som et Vidunder blandt Fruentimmer udi hendes Tid.

Ved Kong Edwards Død, som skete nogle Aar derefter, geraadede hun i en hel slibrig Tilstand; men hun førte sig op med saadan Visdom og Agtsomhed, at hendes Uvenner ingen Lejlighed fandt til at styrte hende; thi, da efter høistbemeldte Konges Død oprejste sig Trætte om Successionen, og Johanna Gray af sine Tilhængere blev proclameret til Dronning i London, udvalgte Elisabeth det sikreste Parti, og slog sig til sin Halvsøster Maria.

Udfaldet

faldet viste ogsaa, at hendes Opførelse herudi var fornuftig; thi Mariae Parti fik Overhaand. Samme Maria, saasom hun var opdragen udi den romerske Religion, hvilken hun med yderste Stivhed havde forfægtet udi hendes Faders Tid, saa søgte hun strax ved hendes Ankomst til Regjeringen at indføre den offentligen igjen; og maatte da ved den Lejlighed de ivrigste Protestanter vandre til Baalet, og brændes som Kjettere. Udi denne Forfølgelses-Tid opførte Elisabeth sig med saadan Agtsomhed, at Ingen kunde mærke hos hende mindste Tilbøjelighed til Reformationen; ikke desmindre havde man hende dog mistænkt derfor, efterdi hun var opdragen udi den protestantiske Religion; og, saasom der ingen Anseelse var, at Maria vilde faae Livsarvinger, og man kunde frygte, at Elisabeth engang vilde kuldkaaste Alt, hvad hun i Religionen havde stiftet, saa raadsloge de Roman-Catholske med hinanden, hvorledes de Saadant kunde forebygge; og, saasom en og anden Opstand paa samme Tid skete mod Mariae haarde Regjering, foregave de, at Elisabeth maatte være Medvidere derudi, og derfor formaaede Dronningen til at kaste hende udi Fængsel; de lode derpaa pinligen forhøre de Oprørske, men Ingen af dem bekyndte paa Elisabeth. Ikke desmindre slæbte de hende dog fra eet Fængsel til et andet.

Udstillige fremmede Potentater, blandt hvilke Christian den Tredie, Kongen af Danmark, intercederede da for hende, skjøndt forgjeves. Udi denne Fristelse bekjendte hun sig offentlig til den romerske Religion, og flittig bivaanede Messen; men Mistanken kunde derved ikke hæves; saa at der var Ansæelse til, at man havde skilt hende ved Livet, hvis Mariae egen Gemal, Philippus, den spanske Prinds, af politiske Aarsager ikke havde intercederet for hende.

Saa som de nu mærkede, at deres Anslag ikke kunde gaae for sig, søgte Nogle, ved Vgteskabs-Forslag med en og anden fremmed Potentat at bringe hende langt ud af Riget. Dette vægrede Elisabeth sig for, hvorudover Dronningen blev saa forbittret, at hun lod falde haarde Ord imod hende, og offentlig gav tilkjende, at den skotske Dronning Maria var nærmest til Successionen. At ellers da intet Boldsomt blev foretaget mod den betrængte Prinsesse, forarsagede den Krig, som blev erklæret mod Frankrig, og endelig Dronningens paafulgte Død, som skete den 17de Novbr. 1558, hvorved Alting kom i anden Stand.

Dette Dødsfald indjog stor Skræk udi alle Ministre og Raadsherrer. Thi, saasom de vare alle Roman-Catholske, og derfor havde samtykket udi alle Forsølgelser, som under Maria vare øvede mod de

Reformerte, frygtede de, at ved Regjeringens Forandring det samme kunde dem vederfares. De fandt da for godt, iførstningen at skjule Dronningens Død en Tidlang. Men det varede ikke længe, forend den blev Alle bekjendt. Der fandtes da 3 Princesser, som kunde paaftaae Ret til Kronen. Den første var Elisabeth, den afdøde Dronnings Halvsøster; den anden var Maria Stuart, Dronningen af Skotland, som nedstammede fra Henrik den Ottendes Søster; og den tredje Francisca, Hertuginde af Suffolk, som var en Datter af samme Konges yngste Søster. Enhvers Ret blev da examineret, og fandt Over-Parlamentet endeligen for godt, at tilkjende Elisabeth Kronen, og saasom Under-Parlamentet kort derefter samtykkede det samme, blev Elisabeth offentlig proclameret til Dronning af England. Alle Protestanter glædede sig over denne Promotion. De Roman-Catholiske derimod græmmede sig derover, skjøndt ikke alle; thi nogle af dem bildte sig ind, at hun ingen Forandring vilde gjøre i Religionen; og Andre, som vare mere tempererede, glædede sig i visse Maader, at de blodige Forfølgelser, hvormed Maria havde gjort Landet sort, endeligen ophørte.

Elisabeth var 25 Aar gammel, da hun kom til Regjeringen. Hun var temmelig vel skabt, havde et fornemt og majestætisk Ansigt; men derhos hel-

ynbig. Hvad som gjorde hende behagelig hos Almuen, var en vis naturlig Belevenhed, hvormed hun indtog alle deres Hjerter, som hun taledede med. Disse Qualiteter, langt fra at tabe noget ved denne Forandring, tvertimod forøgedes, og det ubi saadant Grad, at derved gaves Anledning til Skjæmt, og at tillægge hende en comediantisk Affectation.

Saa snart hun var kommen paa Tronen, blev hende gjort Egteskabs-Forslag af den spanske Konge Philippus den Anden, som var hendes Søsters Mariae efterladte Egtemand. Samme Philippus tilbød hende herlige Vilkaar, og lovede at skaffe pavelig Dispensation paa saadant Egteskab; men denne sine Dronning, som havde langt andet ubi Sinne, end at forbinde sig ubi Egteskab med en spanske Konge, affspiste ham med Complimenter, hvilke alle saaledes vare satte paa Skruer, at han ikke skulde stødes for Hovedet; thi hun havde Aarsag at tractere samme Herre med Omhed, efterdi han havde frelst hendes Liv ved sin Forbøn ubi Dronning Mariae Tid.

Efterat hun havde faaet denne Frier af Halsen, tog hun sig for at stadfæste Reformationen ubi Riget igjen. Dertil behøvedes stor Agtsomhed, hvorudover hun og iførstningen førte saadan Conduite, at man ikke kunde vide, hvad hendes Forsæt kunde være ubi Religionens Sager; thi, da strax efter hendes

des Ankomst til Regjeringen hende blev overgivet en Supplique, hvorudi begjeredes, at hun vilde sætte 4 anseelige Fanger paa fri Fod igjen, og hende blev sagt, at samme 4 Fanger vare de 4 Evangelister, svarede hun intet andet dertil end dette: at hun ikke vidste, om samme 4 Evangelister selv forlangte at komme løs; ja, da Holland og Zeeland offererede hende Souverainitetet over samme Provindser, svarede hun Gesandterne Buys og Aldegonde, at de allarmede sig alt for meget over en Messe; ville I ikke, sagde hun, bivaane Messen som en hellig Act, saa bivaaner den som en Comedie; men hun tog omsider Masken af, og udi et hemmeligt Raad, som bestod af protestantiske Herrer, overlagde, hvorledes man bedst og sikkerst skulde angribe et saadant stort Værk. Efterat Alting var overlagt, lod hun sammenkalde et Parlament, der kunde understøtte hende herudi, ladende imidlertid strængelig forbyde, at forebringe nogen Religions-Tvistighed paa Prædikestolene.

Da Parlamentet kom sammen, blev strax i den første Session besluttet, at Religionen skulde sættes paa samme Fod igjen, som den havde været udi Edvard den Sjettes Tid. Denne Slutning foraarsagede stor Bevægelse blandt Bisperne. Nogle af dem, som vare lunkne, og gemenligen bekvemmede sig efter Lidene, lode sig nøje med at absentere sig
fra

fra Parlamentet, endel for ikke ved Modsigelse at støde Dronningen for Hovedet, endel og for at undgaae den Eftertale, at de nu søgte at indføre Reformationen igjen, som de under Dronning Maria havde fordømt. Andre derimod satte sig offentligere imod denne Parlamentets Slutning, men forgjeves; og blev saaledes ved dette Parlament forkastet Alt, hvad det forrige enstemmigen havde anordnet; man kan herved ikke saa meget forundre sig over Under-Parlamentet, efterdi dette sidste bestod af nye udvalgte Lemmer, som over Over-Parlamentet, som da var det samme som tilforn. Og viser dette, hvilken Influence Kongerne i Engelland have paa disse Stændernes Forsamlinger.

Derpaa blev anordnet en ny Commission, for at reglere Religions-Sagerne, og et Møde blev berammet for begge Religions-Bekjendere for derudi at høre begge Partier, men det samme løb frugtesløs af, efterdi de Roman-Catholiske vægrede sig ved at disputere paa ny om de Ting, som tilforn havde været deciderede. Tjorten Bisper foruden Præster og andre Gejstlige vilde heller miste deres Embeder, end beqvemme sig til Reformationen. Deres Poster bleve strax besatte med ligesaa mange Protestanter; saa at Engelland inden kort Tid blev gandske reformeret, da det nyligen tilforn med Sværd og Ild havde forfulgt alle dem, som vare for Reformationen.

End:

Endskjændt Elisabeth saae sig saaledes understøttet af Kjernen af Nationen, svævede hende dog store Vanskeligheder for Djnene. En stor Del Engellænder vare hende ugunstige formedelst Religions Forandring; Paven med de ivrigste roman-catholiske Regentere arbejdede paa at stode hende fra Tronen, og havde hun en stor Rival udi den skotske Dronning Maria, hvilken forment sig med Uret at være udeløst fra Successjonen. Til disse og andre Vanskeligheder at bestribe, udfordredes en ugemen Capacitet, som og fandtes hos Elisabeth. Hun søgte derfor en Tidlang at holde gode Miner med den spanske Konge, sluttede ogsaa Fred med Frankrig, hvorved hun paa 8 Aar overlod Calais til samme Rige. Det engelske Folk arbejdede ogsaa paa at bestyrke hendes Trone, og at forsikre Riget til hendes Afkom, udi hvilken Henseende Under-Parlamentet anmodebe hende om at gifte sig; men Dronningen svarede høfligen derpaa: at hun ved sin Kronings-Ceremonie havde ladet sig copulere til sine Undersaatter, hvilke hun ansaae som sine Born; i det øvrige havde hun ingen Tilbøjelighed til Egtteskab, og at hun vilde være fornøjet med saadan Gravskrift: Her hviler en Dronning, som haver regjeret saa mange Aar, og som haver levet og er død en Jomfru. Med slige Complimenter affpiste hun steds Parliamentet, naar man slog paa den Streng.

saa

faa at man deraf kunde mærke, at hun ingenlunde var at overtale til sin Stands Forandring.

Uanset den Fred, som var sluttet med Kong Henric den Anden af Frankrig, lod dog samme Konge sin Søn Franciscus, som havde faaet tilægte den unge Dronning Maria af Skotland, og tage Engellands Vaaben; hvorved gaves tilkjende Begges Prætension paa samme Rige. Elisabeth besværgede sig høiligen derover, skjøndt forgjeves; og da Franciscus efter sin Faders Afgang blev Konge i Frankrig, bleve Prætensionerne fortsatte med end mere Eftertryk. Saadant holdt Elisabeth en Tidlang i Bevægelse, og, som mange andre Vanskeligheder dertil fødte, kan man sige, at hendes Regjering var en Rjede af Vanskeligheder.

Førend jeg derfor gaaer videre frem, vil jeg forteligen vise, hvorledes Tilstanden var saavel inden som uden Riget ved hendes Ankomst til Regjeringen. Elisabeth havde til Fiender Frankrig, Dronningen af Skotland, Paven og alle roman-catholske Potentater; thi, endskjøndt Kong Philippus den Anden af Spanien ikke havde erklæret sig imod hende, saa mærkede hun dog, at hun ikke kunde regne ham blandt sine Venner, og viste Udgangen, at hun derudi ikke tog fejl. Paa den anden Side maatte hun have Dje paa Island, og paa en stor Del af sine Undersaatter udi Engelland, som kunde gøre hende

Re-

Regjeringen sur, helst saasom hun saae sig ingen Hjælp hos Fremmede. Hun havde derfor næst Gud intet at stole paa, uden paa sin Visdom og fornuftige Opførsel, samt og paa sine egne tro Undersaatter, hvis Kjærlighed hun maatte søge at vinde, hvilken hun ogsaa erholdt, og det ved hendes fortræffelige Qualiteter, saa at man kan sige, at aldrig nogen Konge i Engelland haver af sit Folk været mere elsket end denne Dronning. Ved at forfægte med Iver den protestantiske Religion forbandt hun sig de Fleste, efterdi Styrken af Landet havde antaget Reformationen, og ved en fornuftig Deconomie forbandt hun sig det hele Folk; thi aldrig nogen Regent haver forvaltet Financerne med større Visdom; thi hun anvendte intet til Unytte, og derfor var istand til at udføre store Ting, uden at være hendes Folk til Byrde; allene, naar den høje Nød det udfordrede, og der handlede om at erhverve Landet nogen Fordel, lod hun Pengene løbe udi Hobetal. En anden Ting, hvorved hun og besynderligen recommenderede sig, var ikke at uddele Embeder uden efter Meriter, og iagttog hun dette hendes hele Regjeringstid; iligemaade med Upartiskhed at øve Justitien. Ved flige Qualiteter forbandt hun sig Undersaatterne saaledes, at de stode for hende alle som een Mand; og hvad Skat og Byrde, som blev dem paalagt, fandtes de villige til, saasom de vare forsikrede om,

at

at hver Skilling vilde blive vel anvendt. Dette gav denne Dronning Evne til, ikke allene at imodstaae hendes mange og mægtige Fiender, men endogsaa at udvirke store Ting udi Riget, ja større end nogen Konge udi Engelland.

En af hendes Maximer, som hun ogsaa stedse betjente sig af til at svække hendes Fiender, var at stifte Uenighed imellem dem, item at holde de Uroligheder vedlige, som opreiste sig udi Frankrig, Skotland og Nederlandene, paa det at Enhver kunde have nok at bestille hos sig, og derfor maatte lade hende udi Ro. Nogle Theologer ville maaskee holde saadant Middel ulovligt, Politikere derimod ansee det som en Stats-Visdom; og kan man sige, at det var fornemmeligen ved denne Regerings-Regel denne store Dronning beskyttede sin Trone.

I Henseende til saadanne Qualiteter, sig Dødsførsel og saadanne Coniuncturer er det ingen Under at finde saa mange stridige Domme over Dronning Elisabeth. Nogle ansee hende som den fuldkomne Regent, der nogen Tid haver siddet paa Tronen, berømme hendes Visdom, Retfærdighed, Gudsfrøgt og Kjærlighed til Undersaatterne, og sige de, at samme Kjærlighed var saa stor, at hun glemte sig ofte selv, saasom alle hendes Tanker vare fæstede paa Folkets Velstand og Fornøjelse. Andre derimod afmale hende med den sorteste Farve, sigende, at hun ved

be-

bestandig Hykleri og Simulation vidste at sætte Sminke paa onde Gjerninger; og, saasom hun ikke kunde overtales til at begive sig ubi Egtteskab, toge de Lejlighed deraf at tillægge hende et ukyskt og uordentligt Levnet. Hvad det første angaaer, da er vanskeligt at domme derom, saasom det er Gud alene, der kjender Hjernerne, og at det derfor er ikke mindre daarligt end ubilligt paa en pur Mistanke at ville sværte de bedste og nyttigste Gjerninger. Angaaende det sidste, da, saasom ingen regjerende Dronning, der haver levet ubi eenlig Stand, haver undgaaet saadan Critique, saa kan man ikke forundre sig over, at denne Dronning det samme er vederfaeret, og bor i saa Maade paa saadan Estertale ingen Reflexion gjøres.

Det vil blive for vidtløftigt at udføre denne Dronnings Historie, saasom den befatter en Tid af mere 45 Aar, og den derforuden er fuld af store mærkelige Hændelser. Sigtet af dette mit Værk er ej heller at anføre Krigs- og Statsbedrifter, men alene saadanne Ting, som give mine Heltinders Character, saa at Skriftet heller er moralsk end historisk, hvorudover jeg ikkun løsligen vil melde om publique Sager, og opholde mig desmere ved de Bedrifter, som vise personlige Qualiteter. Hvad udenlandske Sager angaaer, da havde Dronningen i Begyndelsen af hendes Regjering mest at bestille med Skot-

land

land og Frankrig, som var Skotlands Allierede, og haver jeg forhen vist, at det var i Henseende til den skotske Dronnings Prætensioner, hun maatte ideligen have Dje paa Skotland, og holde vedlige de Uroligheder, hvorudi samme Rige svævede. Medens Begyndelse dermed blev gjort, anmeldte sig mange Bejlerer af fremmede Potentater. Der fandtes ogsaa de af hendes egne Undersaatter, der gjorde sig Forhaabning om saadant Giftermaal; blandt dem syntes Ingen at være nærmere end Robert Dudley, eftersom Dronningen affecterede ham mest af Alle; hvilket man desmere maatte forundre sig over, efterdi han ikke besad de Qualiteter, hvoraf en saa oplyst Dronning kunde indtages, og de Fejl, som fandtes hos ham, overgik langt hans Dyder.

Foruden denne Herre havde hun tvende andre Favoriter, men af langt anden Beskaffenhed; thi det var af deres Raad hun fornemmeligen betjente sig ubi Rigets Sager. Disse tvende vare Nicolaus Bacon, som hun havde betroet det store Segl, og William Cecil, en af de største Statsmænd paa de Tider, og som conserverede sin Credit saa længe som han levede; og kan man sige, at hun i slige flibrige Tider trængte til habile Ministre; thi, hvor hun fastede Djinene, mødte hende Fiender. Hun havde vel i Begyndelsen gjort sig nogen Forhaabning om Philip den Andens Venkskab; men, da hun i det Aar

1560 ved sin Ambassadeur Montaignu anmodede ham derom, gav han ikke allene et koldsindigt Svar, men leverede og tilbage den engelske Ridderorden, som han havde faaet. Ja, det blev ikke derved, han tilskyndte ogsaa Pave Pius den Fjerde at sætte hende udi Band, efterdi hun havde forandret Religionen udi Engelland. Men samme Pave vægrede sig derved, saasom han haabede ved gode Ord og Løfter at lokke hende til den romerske Kirke igjen. Han gjorde og ved sin Nuntius Parpaglia Forsøg derpaa. Men Elisabeth blev bestandig udi sit Forsæt, saa at dette Gesandtskab løb frugtesløs af. Elisabeth maatte derfor lave sig paa med egen Magt at holde sine Fiender Stangen, hvilket hun ogsaa lykkeligen gjorde, og det uden at være hendes Undersaatter til nogen synderlig Byrde; thi, da alle hendes Forfædre havde været vante til ideligen at sammenkalde Parlamentet, for at erholde Subsidiar, saa søgte hun ved en fortræffelig Deconomie at hjælpe sig frem med de sædvanlige tillagte Summer, saa at hendes Regjering bliver anseet som en gylden Alder udi Engelland.

De skotske Sager vare imidlertid udi fuld Bevægelse, og forøgedes Uroligheden ved Dronning Mariæ Ankomst til Skotland, som skete strax efter hendes Herres Francisci den Andens Død. Samme Dronning søgte at ophidse de roman-catholske Under-
saatter

saatter udi Engelland, og til den Ende førte en hemmelig Brevverling med Grevinden af Lenox, hvilken og var af kongelig Blod. Men den kloge Elisabeth fik itide Kundskab om denne Handel, og derfor lod samme Grevinde arrestere. Hun aabenbarede strax derpaa en anden Complot i Faveur af den skotske Dronning, saa at Stifterne deraf bleve anholdte, men dog benaadede paa Livet.

Jeg haver vist, at Elisabeths fornuftige Regiment var det som conserverede hendes Trone mod saa mange Fiender. Saadant bestod endel udi at vinde Undersaaternes Hjerter, endel og udi at vedligeholde de Uroligheder, som regjerede udi hendes Nabolande, som Frankrig, Skotland og Nederlandene; thi, saa som Reformationen havde sneget sig ind udi samme Lande, og Forsølgelser derover havde opreist sig, saa havde enhver Regent nok at bestille hos sig selv. Udi Frankrig forlangte Huguenotterne Aar 1562 Undsætning af Dronning Elisabeth: hun vægrede sig ikke ved at indlade sig i Handel med dem, men betingede sig til Forsikkring Havre de Grace, en Søhavn, som skulde have en engelsk Besætning. Men det varede ikke længe, førend Huguenotterne igjen forligede sig med Regjeringen, saa at de ikke allene lode Elisabeth allene istikken, men endog assisterede de andre Frankke, for at drive den engelske Besætning ud af Havre de Grace, hvilket og skete Aaret derefter.

Udi

Udi Skotland vare Sagerne i ikke mindre Forvittelse. Greven af Murray, som havde forestaaet Riget, blev af den unge Dronning Maria stærkt forfulgt. Adskillige Partier bleve samme Dronning foreslaagne. Elisabeth derimod foreslog hende sin Favorit Dudley; saasom hun frygtede, at, hvis Maria blev udi Ægteskab forenet med en fremmed Potentat, vilde hun desmere bestyrkes udi sine Præntensioner paa Engelland. Det var fornemmelig i den Henseende, at hun foreslog hende Dudley, hvilken hun havde gjort til Greve af Leicester. Men Maria vilde ikke bide paa Krogen, og endelig, for at undgaae saadant Parti, resolverede at tage til Ægteskalle Darvley, en anden skotsk Herre, som var en Son af Greven af Lenox, menende dermed at stille Elisabeth tilfreds; dette Parti gik eg for sig, skjøndt det havde sorgelige Sviter, som skal vises udi Mariæ Historie. Jeg vil ikkun allene sige dette, at, efterat hun ved Greven af Botwel var bleven mistænkt for det Mord paa hendes egen Husband, og hun havde ægtet samme Botwel, blev hun af sine egne Underfaatter forfulgt, og Aaret 1568 maatte tage Flugten til Engelland.

Der tilskrev hun Elisabeth et Brev, hvorudi hun fortæller den Uret, som hende er vederfaren, og begjærer hendes Beskyttelse. Elisabeth lod hende derpaa complimenteret, men vægrede sig for mundelig Holbergs Skrifter. 11te Del. 3 Same

Samtale, indtil Maria havde lagt fra sig de Beskyldninger, som vare gjorte imod hende. Der blev da raadslaget udi det engelske Consejl, hvad man skulde foretage med den flygtende Dronning. Nogle holdt for, at man skulde hjelpe hende paa Tronen igjen, sigende, at det var Elisabeths saavel som andre Potentaters Interesse at beskytte Regenterne mod oprørske Undersaatter. Dette begreb denne fine Dronning hel vel; men hun fandt tilligemed, at det var ikke hendes Interesse med Magt at sætte paa Tronen igjen en Princesse, der havde ladet sig mærke med Prætensioner paa Engelland. Hun fandt det ej heller raadeligt at skikke hende til Skotland igjen, hvor hendes Anhang ved Frankrigs Hjælp kunde faae Overhaand, og derfor kunde bringe hende udi forrige Frygt og Urolighed igjen; det bedste Middel syntes derfor at lade hende blive udi England, hvilket ogsaa blev efterfulgt; og lod da Elisabeth see den fineste Politique, som nogen Tid er ovet; thi hun opholdt Maria med prægtige Løfter, forlangte allene, at de Beskyldninger, som vare gjorte imod hende, maatte examineres. Saadan Examen blev ogsaa foretaget, men Elisabeth vægrede sig ved at dømme derudi. Maria forblev saaledes udi den forrige Stand, indtil Greven af Murray aabenbarede et farligt Anslag, som hun forehavde med Hertugen af Norfolk. Dette forarsagede, at hun blev ført til det Slot af Tilbury,

bury, og der sat udi Forvaring. Hertugen af Norfolk, da han mærkede, at Sagen var aabenbaret, forlod Hoffet, men han blev siden tagen ved Hovedet, og sat udi Londons Tower. Derpaa aabenbares des andre Sammenrottelser, i Faveur af Dronningen af Skotland; hvorudover hun blev sat end udi nøjere Forvaring i Coventry, og de Skyldige bleve endel straffede, endel benaade.

Men det blev ikke derved; de begyndte Intriguer imellem Maria og Hertugen af Norfolk bleve fortsatte; og, saasom Elisabeth fik Kundskab derom, blev samme Hertug udi det Aar 1572 forhørt, dømt fra Livet, og rettet udi samme Aar. Med eet Ord at sige, Mariæ Dpførsel blev meer og meer mistænkt, og een Sammenrottelse efter en anden blev aabenbaret; saa at Elisabeth omsider udi det Aar 1586 maatte anrette en Commission, af hvilken hun blev dømt til at miste sit Hoved, og skee Executionen, med Alles Forundring, Aaret derefter.

Dette haver jeg ikkun løsligen her anført, eftersom derom meer omstændeligen handles udi Maria Stuarts Historie; jeg vil ikkun sige dette, at den sine Dronning Elisabeth herved spillede en subtil Rolle; thi hun stillede sig ideligen an, som Mariæ Frelse laae hende paa Hjertet. Det maatte hedde, at hun af det engelske Folk ligesom blev tvungen til at skride til saadan Execution; og da Gjerningen var

Reet, stillede hun sig gandske fortvivlet an, tilkjendegav udi et Brev, som hun strax derpaa affærdigede til Mariae Søn, den unge Kong Jacob af Skotland, den inderlige Bedrøvelse, Saadant hos hende havde forarsaget, og lod hendes Secretair Davisson tiltale for Retten, efterdi han hende uafvidende havde ileet med Dommens Guldbyrkelse; men med al denne Simulation kunde hun dog ikke undgaae dets Eftertale, at have offentligen ladet hentrette en kronet Dronning, som var hende nær paarørende. Dette holde Mange for en Plet udi denne store Dronnings Liv og Levnet, hvorvel Andre have søgt at forsvare Gjerningen, saasom een Sammenrottelse efter en anden var bevist, og hun ikke kunde være sikker paa sin Trone, saalænge som Maria levede. Hvad man sikkert herved kan dable, var Elisabeths Simulation, hvilken ikke kunde ansees anderledes end et Skuespil.

Medens disse Uroligheder varede, foresalbt adskillige andre vigtige Ting; thi det var ikke allene de skotske Sager, som da occuperede Dronningen; der var fornemmeligen en anden, som satte hende udi stor Bekymring, og det i Henseende til de Vanskeligheder, som dermed fulgte. Hendes Ministre mærkede, at hendes Fiender vare ideligen i Bevægelse, og at saasnart eet Anslag var mislinget, de spande paa et nyt; hvorudover de holdt det gandske fornydent,

dent, at Dronningen begav sig i Ægtestand, paa det at hun ved Livsarvinger kunde betage alle dem, som higede efter den engelske Krone, deres Haab. Man raadslog om, hvilken den Prinds skulde være, som Elisabeth kunde forbinde sig i Ægteskab med; og kastede man omsider Øje paa den franske Prinds, Hertugen af Anjou; til Saadant at facilitere, blev den bekjendte Franciscus Walsingham udi det Aar 1571 skicket til Paris. Negotiationerne gik virkelig for sig. Men, som hverken det franske Hof eller Dronning Elisabeth vare for dette Parti, saa fik denne Handel Anseelse af et Skuespil. Elisabeth fandt tvende Fordele ved denne forstilte Handel: den første var, at hun derved kunde tilfredsstille hendes Ministre, som med Iver dreve paa Ægteskab; den anden var, at hendes Fiender, som Saadant trøede, vilde blive mere stille, saasom Frankrig og Engelland derved bleve forenede. Udgangen viste, at ingen af Parterne mente dette alvorligen; thi der bleve gjorte saa mange Vanskeligheder ved Ægteskabs-Contracten, at den hele Handel omsider gik overstyr.

Ikke desmindre bleve dog begge Hoffer ved' at gjøre hinanden Complimenter; thi Elisabeth gav Catharina de Medicis intet efter udi Fjend. Man foreslog Aaret derefter den yngre Broder, Hertugen af Alençon, hvortil Elisabeth erklærede sig ikke uvillig, skjøndt hun mente ligesaa lidt med dette sidste, som

som med det første. Da denne Handel stærkest blev breven, var Elisabeth allerede 45 Aar gammel, Hertugen derimod havde ikke mere end 20 Aar; saa at derfor Udføllige, som ikke nøje havde udstuderet denne Dronning, med Forundring maatte see hende saa kjærligen at imodtage den Gesandt, som han 1578 fikkede til Engelland, for at anholde om hendes Person. Rollen blev spillet med saadan Konst, at Mange, uanseet Partiets Urimelighed, begyndte at fæste Tro dertil. I det ringeste bildte Hertugen sig ind, at det var hendes ramme Alvor; thi han lod sig udi det Aar 1579 i egen Person incognito indfinde ved det engelske Hof, hvor han havde nogle hemmelige Samtaler med Dronningen, og derpaa rejste hel fornøjet bort. Udi det Aar 1581 kom han selv anden Gang til Engelland, hvor han blev ikke mindre venligen imodtagen, og tog da Dronningen en Ring af sin Finger, og satte den paa hans. Men den gode Herre mærkede Tid efter anden af de Vanfæligheder, som bleve gjorte, at det vilde falde ud til en Kurv; saa at han derfor Aaret derefter forlod Landet igjen.

Mange have anseet denne og andre flige Dpforsler som Skuespil hos denne Dronning; og tage de ikke gandske fejl, som tillægge hende et Slags comisk Væsen; men jeg haver forhen vist, at hun ved flige Simulationer søgte at desarmere sine Efterstrøbere,

og at betage dem det Haab, som de kunde gjøre sig om den engelske Krone. Dog synes ogsaa herudi at have været en Slags Banitet, saasom man seer af Elisabeths hele Dpførsel, at hun haver fundet stor Behag udi at være admireret og tilbedet af Mandspersoner. Det var endel udi den Henseende, at hun gjorde gode Miner til alle sine Bejlere. Hvoraf Udskillige gjorde sig Forhaabning om at blive hendes Egtefæller. Blandt andre denne Dronnings Bejlere var og den svenske Prinds Erik, som siden blev Konge udi Sverrig. Den Samme gjorde et Forsøg udi Begyndelsen af hendes Regjering, og til den Ende affærdigede sin gamle Præceptor Dionysius til Engelland. Den Samme gav Prindsen Haab om lykkelig Succes, saa at Erik selv besluttede at besøge Dronningen, og forlangte Rejsepas af Kong Frederik den Anden. Men hans Fader, den kloge Kong Gustavus, fandt ikke raadeligt i sin høje Alder at stikke sin ældste Søn ud af Riget, og derfor affærdigede i det Wrende hans yngre Broder Johan tilligemed Sten Erikson. Dronningen gav dem da god Forhaabning, saa at de rejste ligesom udi Triumph fra London igjen, ladende Erik ved deres Tilbagekomst vide, at der fattedes intet uden hans Nærværelse for strax at holde Bryllup. Alting blev derover tillavet. Erik stikkede en anseelig Sum Penge til Engelland, og selv begav sig paa Rejsen; men just i det

i det samme bøde hans Fader, hvorudover Rejsen blev opsat. Han mærkede siden, at Dronningen opholdt ham ikkun med Snak, og derfor vendte sine Tanker andensteds hen, bejlende til den hessen-casselske Princesse, dog saaledes, at han ikke gandske forlob den Handel, som han havde begyndt med Elisabeth; men, som hans Breve, som han tilskrev Begge paa eengang, bleve opsnappede, og Dronningen saavel som Princesen af Hessen tilstillede, fik han to Kurve paa eengang.

Jeg haver forhen vist, at hvad, som fornemmeligen styrkede Elisabeths Trone, var de Uroligheder, som regjerede udi Nabolandene, hvilke hun med stor Konst søgte at holde vedlige! Nederlandene havde en lang Tid været stor Urolighed underkastede; de forfulgte Protestanter, som havde gjort Opstand mod den haarde spanske Regjering, forsvarede deres Frihed med stor Dapperhed. Fire Provindsler, nemlig: Holland, Seeland, Utrecht og Frisland, forbandt sig udi det Aar 1579 ved den bekjendte utrechtiske Forening, hvortil sloge sig siden 3 andre. Men, saasom de saae sig ikke stærke nok allene til at imodstaae det mægtige Spanien, søgte de Beskyttelse nu hos eet, nu hos et andet Rige, og offererede de endeligen Souverainiteten til Dronningen af Engelland. For dette Tilbud undsløg sig Dronningen, for ikke at indvikle sig i aabenbare Krig med Spanien. Hun
 lod

lob sig allene nøje med at fikke dem nogle Hjelpetropper, under Anførsel af hendes Favorit, Greven af Leicester, og ved et Manifest gav tilkjende, at hun derfor ikke vilde bryde Fred med Spanien. Dog, som hun vel kunde forudsee, at Kong Philip ikke vilde ansee Saadant uden som en Fredsbrydelse, og at hun derved vilde faae Spanien paa Halsen, saa søgte hun Saadant at forekomme ved at fikke en Flode til America, for der at bemægtige sig nogle spanffe Provindser. Samme Flode var anført af Greven af Carlile, som havde under sig den navnkundige Søhelt Drake. De Engelfke bemægtigede sig strax St. Jago, en Insel af Capo Verde; siden erobrede de udi America St. Domingo, Carthagena, og andre Steder. Paa samme Tid søgte en anden Engellænder, ved Navn John Davis, efter en Vej udi Norden til Ostindien, og fandt endelig det Sund, som endnu fører Navn af Strat Davis, skjøndt det formedelft Is ikke kunde passeres.

Paa samme Tid, som hun assisterede de betrængte Nederlændere, og bød Spanien Spidsen, gav hun og Undsætning til de franske Huguenotter, saa at man mærkede, at den Dronning, som holdtes for ikke at kunde beskjytte sin egen Trone, blev en Skræk for de mægtigste europæiske Riger. Dog havde den Undsætning, som hun ved Greven af Leicester gjorde til de forenede Provindser, denne Gang ingen syn-

der.

derlig Virkning, og det formedelst samme Mandes Hofmod; thi ham var ikke saasnart den højeste Magt overdragen, førend man mærkede, at han vilde berøve de forenede Provindsers deres Frihed, og gjøre sig selv til Enevoldsherre. Saa som nu dette hans Anslag blev aabenbaret, og Stænderne derover gave tilkjendelse deres Misfornøjelse, forlod han Nederlandene igjen.

Elisabeth tog ikke fejl ubi den Storm, hun forudsaae, vilde frembringe fra Spanien; thi hun blev ubi det Aar 1587 underrettet om, at Kong Philip den Anden gjorde store Forberedelser mod Engelland. Herudover affærdigede hun Drake med en god Flode, der skulde afbrænde alle de spanske Skibe, som ham mødte; dette efterlevede han med stor Hurtighed, og ødelagde en stor Hob spanske Skibe; Kong Philip paa sin Side forsømte sig ej heller, og satte sig for med yderste Magt at angribe Engelland selv, for at bemægtige sig samme Rige; det var til den Ende, at han forhen havde overtalet Dronning Maria til at transportere sig sin Ret paa Engelland. Han bestjente sig derforuden af en anden Prætension, foregivende, at han var en catholsk Konge, som nedstammede fra det lancasterske Hus, da derimod Elisabeth var af ulovligt Egteffab, og derforuden ved Religionens Forandring havde gjort sig uværdig til Kronen. For at begynde sit Tog mod Engelland med

des.

des større Eftertryk, formaaede han Pave Sixtus den Femte til at sætte Elisabeth udi Kirkens Band, og at løse hendes Undersaatter fra deres Trofskabs-Eb. Han havde i lang Tid arbejdet paa at bringe en anseelig Flode udi Søen. Samme Flode bestod af 150 store Skibe, hvorpaa vare 19,000 Mand, under Anførsel af Hertugen af Medina Celi. Hertugen af Parma havde ogsaa Befalning at indskibe 30,000 Mand fra Nederlandene.

Elisabeth lod af dette ikke Modet falde; men ubrustede en anseelig Flode, fjøndt den ikke kunde lignedes med den spanske, hverken i Henseende til Mængden eller til Skibenes Størrelse; thi neppe var saadan Flode tilforn seet udi Søen, og var det derfor at den blev kalden den Uovervindelige. Elisabeth var med alle de Anstalter, som hun gjorde til en tapper Modstand, dog udi stor Bekymring; thi nu vederfor hende det, som hun fra Begyndelsen af sin Regjering havde søgt at afvende, og det enten ved at fomentere de Uroligheder, som regjerede udi andre Lande, eller at give fremmede Prindsers Haab om Ægteskab. Men nu var Tiden kommen, paa hvilken hun med Magt maatte forsvare sig. Hvad som i denne Tilstand stod hende for Dje, var Ir-land, hvis Indbyggere, saasom de vare ibrige Catholiker, saa var at befrygte, at de vilde slaae sig til Spanien; men den, som hun havde mest Uarsag
at

at frygte for, var den unge Kong Jacob af Skotland, hvis Moder hun nyligen havde ladet henrette; hun søgte derfor ved Løfter, især om Succession, at stille samme Konge tilfreds, og udvirkede derved saa meget, at han i denne Tilstand holdt sig stille.

Jeg vil her forbigaae at beskrive den paafølgende spanske Krig, saasom Sigtet af dette Værk ikke er at udføre Krigsbedrifter. Jeg vil ikkun allene sige dette, at den store og saakaldte uovervindelige spanske Flode blev ødelagt endel ved Storm, endel ved de engelske Skibe, hvilke sidste formedelst deres Lethed havde stor Fordel mod de store og tunge spanske Skibe. Dette tildrog sig Aar 1588. Kong Philip, da han fik den sørgelige Tidende, at hans store Flode, paa hvis Udrustning han havde anvendt tre Aar, var ødelagt, hørte det med en utrolig Koldsindighed, svarede allene: Vi maa takke Gud, at Skaden er ikke større. Eller, som Andre sige: Jeg haver ikke budet mine GOLF at stride imod Stormen. Udi Engelland derimod blev Alting opfyldt med Glæde og Triumph; og tilskrev man der næst Gud al Ære til Dronningen, og det med Billighed, saavel i Henseende til hendes fortræffelige Anstalter, som hendes Deconomie; thi det var derved, at hun bødede paa alt, hvad som fattedes. Samme hendes Deconomie gik saavidt, at Nogle hentydede den til en uanstændig Rarrighed; men, endstjændt Saadant kom hende
for

for Drene, blev hun dog bestandigen ved sin forrige Opførsel; saasom hun var forvisset om, at det, som man kaldte Karrighed, var ikke andet end en god Husholdning. Hun satte sig derved istand til ikke at molestere Parlamentet, hvilket derfor, naar Nøden trængte, accorderede hende med største Velvillighed Alt, hvad hun forlangte, uden at Almuen knurrede derved.

Endskjøndt Spanierne udi det Aar 1588 havde faaet saadant Stød, continuerede dog Krigen, hvor- udi Engelland havde stor Fordel tilvands. Deris- mod holdt hun Venfkab med Henrik den Fjerde af Frankrige, hvilken hun udi det Aar 1597 stikkede nogle tusinde Mand til Undsætning, under Anførsel af Greven af Essex. Dette Venfkab varede indtil samme Konge forlod den reformerte Religion. Denne uformodentlige Hændelse forkjølne Venfabet, saa at hun bebrejdede ham hans Opførsel udi et haardt Brev, hvis Underskrift var denne: *Votre bonne Soeur a la vieille mode: je n'ai que faire de la nouvelle: Elisabeth.* Dog, saasom de Begge havde tilfælles Fiender udi Spanien, fornyedes Venfabet igjen, indtil omsider Kong Henrik gjorde en separat Fred med Spanien, og løb hende allene istikken. Hun maatte derfor med egen Magt holde Stand mod Philip den Anden, hvilken gjorde adskillige, skjøndt frugtesløse, Forsøg nu mod Engelland, nu mod Ir- land,

land, og varede samme Krig, saalænge som han levede; og kan man sige, at samme Krig lagde Grundvold til Republikken af de forenede Provindser; thi de havde neppe holdet Stand mod det store spanske Monarchie, hvis Engelland ikke havde understøttet dem. Kong Philip den Anden døde udi det Aar 1598; og, saasom han var Dronningens største Fiende, saa fandt hun sig meget lettet ved hans Afgang.

Udi samme Aar tildrog sig en mærkelig Hændelse ved det engelske Hof, som fortjener med Omstændelighed at anføres. Efter Grevens af Leicesters Død var ingen Undersaat udi større Naade hos Elisabeth end Greven af Essex, og gik den Naade saavidt, at Adskillige bildte sig ind, at derudi var noget meer end simpelt Venkskab og Fortrolighed. Denne Naade varede indtil det Aar 1598, da der handlede om at stille en Statholder til Irland. Dronningen, som herudi raadførte sig med Essex, faldt da paa En, ved Navn William Knolles. Essex derimod var for en Anden, og stod paa sin Mening med saadan Stivhed, at, da han mærkede sit Raad ikke at blive agtet, vendte han hende Ryggen, og det med saadan Hofmod, at Dronningen udi Iver gav ham et Drefigen. Essex, som var hidsig, greb da strax til Føstet af sin Kaarde; men en af de Omstaaende hindrede

drede ham at trække den af Skeden; hvorpaa **Roset** gik bort, fuld af Forbittrelse.

Dette gik dog denne Gang ikke videre; tvertimod man seer, at **Roset** siden ikke allene haver havt Samtale med Dronningen igjen, men endog at Stattholderflabet udi Irland haver været ham selv betroet. Fra den Tid mærkede man dog, at han maatte gaae frugtsommelig med noget Anslag; thi han søgte at gjøre sig behagelig blandt Almuen, og ved en stedse varende Venlighed og Tjenstfærdighed udvirkede saa meget, at han hartad blev tilbedet. Han var ikke mindre omhyggelig for at vinde Krigsfolkets Venfkab, og kan det være, at Saadant skete i en god Intention. Men hans Fiender toge deraf Lejlighed til at gjøre ham mistænkt, og hans Venner selv hjalp noget dertil, i det at de utidigen talede saa prægtigt om hans Herkomst, nemlig at han var af gammelt saavel skotsk som engelsk Kongeblood, ret ligesom de dermed vilde tilkjendegive, at han efter Dronningen var den nærmeste til Kronen. Man havde ogsaa bediceret ham en Bog, hvorudi Autor examinerer alle deres Ret, som have Prætentioner paa den engelske Krone.

Saadant og andet Hykleri styrkede ham i hans store Mod, og søgte hans Uvenner selv at forsøge det, for at bringe ham til at forløbe sig; thi med al den Forstand og de gode Qualiteter, som denne Herre besad,

Besad, saa var han let ved Hykleri at bringe i Sna-
ren, efterdi han var opblæst af sine Mériter, og
saae alle Engellændere nedenfor sig. Han begav sig
med Dronningens Patent 1599 til Irland, for der
at bringe de Dyrørste til Lybighed. Men, istedenfor
at efterleve Dronningens Befaling, gik han efter sit
eget Hoved, og indlod sig ubi en Accord med Ty-
rone, de Dyrørstes Anfører. Dette ophidsede Elie-
sabeth saaledes, at hun tilskrev ham et haardt Brev,
hvorudi hun bebrejdede ham hans Dpførsel. Brevet
gjorde saadan Virkning hos denne højhertede Mand,
at han strax besluttede med Kjernen af sine Tropper
at gaae over til Engelland, for der at hævne sig over
sine Fiender, bildende sig ind at vilde faae et stort
Anhang af Almuen. Dette Forsæt lod han vel faae,
men rejste dog uden Forlov allene til Engelland, for
at igiendrive de Besskyldninger, som vare gjorde imod
ham. Dronningen fandt, at han ilde forsvarede sin
Sag, bar derforuden Fortrybelse over hans Hjem-
reise uden Forlov, og derfor lod ham arrestere; me-
dens han var ubi denne Arrest, lod Dronningen
hans Dpførsel af Raadet examinere, og blev han da
erkjendt at have forseet sig; videre vilde hun ikke drive
paa Processen, saasom hendes Sigte herved var ik-
kun allene at ydmyge ham, og vise, at det var ikke
uden Årsag, hun havde anholdt hans Person.

Han

Han blev en Tidlang saa siddende, og slog han sig da til Devotion; skrev ogsaa Dronningen ydmyge og bevægelige Breve til, saa at hun omsider troede hans Hofmod at være dæmpet, og derfor tillod ham at begive sig til sit eget Hus. Der var da Anseelse til, at han vilde komme i Raade igjen; Dronningen gav ogsaa adskillige Tegn fra sig derpaa, men hans egne Venner og Husfolk forbedrede Alting. De Samme lode overalt udsprede, at han med Uret var forfulgt, og continuerede at tale om hans Uskyldighed saalænge, indtil Dronningen fandt sig tvungen, for sin egen Reputation, at oprippe Sagen igjen, og at anordne en Commission, som skulde kjende hans ubi; men, for tilligemed at vise sin Moderation, lod hun Commissarierne tilkjendegive, at hendes Ugt var ikke at dømme ham til nogen haanlig Straf, men allene at vise, at han havde handlet imod sin Pligt, og ikke efterlevet Ordre.

Da han mødte for Retten, blev ham først foreskaffet den Foragt, han havde ladet see for Dronningens Ordre; dernæst at han ubi Hemmelighed havde negotieret med Anføreren for Rebellerne ubi Irland, endeligen, at han uden Forlov havde forladt sin Post. Da dette for ham var optegnet, faldt han paa Knæ, og pristede Dronningens Raade imod hans Person. Han erklærede, at han ingen Farve vilde sætte paa sine Fejl, erkjendte sig skyldig; men protesterede der-

hos paa sin Tre, at han aldrig havde havt noget ondt Anslag fore mod Dronningen. Derpaa blev Dom fældet saaledes, at han skulde sættes fra sin Værdighed af Gehejmerraad og andre høje Embeder, og sidde fangen saalænge, som Dronningen fandt det for godt. Han anhørte Dommen med stor Udmøghed, og Dronningen var saa fornøjet dermed, at hun lod ham i fuldkommen Frihed, forbydende ham allene at komme til Hove.

Han forlod derpaa Staden; men gav tilkjende, førend han bortrejste, at han ingen No kunde have, førend han nød den Naade at see Hendes Majestæt igjen; førend dette skete, vilde han ligesom Nabocodonosor leve iblandt Bester, og æde Græs paa Marken, indtil hendes Brede gandske kunde stilles.

Men denne Herre kunde med Taalmodighed ikke oppebie den rette Tid; thi han gjorde strax nogle nye Ansøgninger, hvilke Dronningen afstog ham ikke af Uvillighed, men for at prøve hans Taalmodighed. Men han optog dette Afslag med stor Bitterhed, og derved lod falde saa haarde Ord, at Dronningen deraf mærkede, at han ikke var til at corrigere. Nogle gave ham det Raad, at han med Magt skulde søge at sætte sig ubi Credit, og at fælde sine Fiender, som vare omkring Dronningen. Dette Raad efterfulgte han; og saae man derpaa hans Hus aabnet for alle dem, som vare misfornøiede med Hoffet. Dette gjorde

gjorde ham omsider mistænkt at gaae frugtformelig med onde Anslag; saa at Dronningen derfor holdt nødtigt at underholde Spioner, der kunde berette hende, hvad han talede, og foretog sig udi sit Hus; han fik ogsaa hans daarlige Tale og Opførsel ved saadant Middel at vide. Hans Bitterhed gik og saa vidt, at han arbejdede paa at bemægtige sig Dronningens Person, for derved at tvinge hende til at skille sig ved dem, som vare hans Fiender. Andre holde for, at han gik videre, og at han havde isindegandske at skille hende ved Regimentet, og at overdrage det til den unge Konge af Skotland. Han afserdigede og virkeligen Skrivelse til samme Konge, for at opmuntre ham dertil; derefter samlede han en Hov Krigsfolk, hvilke han indkvarterede i London og uden om Staden, for at have dem i Beredskab. Dronningen, som aldrig fejlede paa god Underretning, da hun fik Saadant at vide, lod hun ved sit Raad Greven fordrø. Men, som En ved en skreven Seddel advarede ham, at han vel skulde vogte sig, lod han svare, at han formedelst Upasselighed ikke kunde forlade sit Hus. Saasom han nu mærkede, at det var ikke Tid til at bide længer, besluttede han strax at oprøre Indbyggerne udi London. Men den hurtige Dronning gav ham ikke Stunder dertil, thi hun skikkede strax bevæbnede Folk, som skulde anholde ham og hans Tilhængere. Tre Ministre, som

Hun dermed affærdigede, traadte ind udi Huset, og spurgte først i Dronningens Navn, hvad de mange bevæbnede Folk, som han var omgivet med, skulde betyde. Han bad dem følge sig ind udi sit Cabinet, sigende, at han maatte forlade dem, saasom han havde et Wrende udi Staden, hvorpaa han gik ud, og lod slutte Dørrerne for dem, saa at de, som skulde arrestere ham, bleve selv arresterede.

Saa snart han var kommen ud i Staden, raabte han overlydt: **For Dronningen! For Dronningen! Man staaer mig efter Livet. Men Ingen vilde staae sig til ham; skjøndt Mange af Nysgjerrighed samlede sig: og endskjøndt han blev ved at raabe: Griber til Gevær, mine Venner! om I ville tjene mig, saa bevægede sig dog Ingen; medens han var udi dette Arbejde, fik han at vide, at han var udraabt for Landets Forræder; han mærkede deraf, at det var bedst at gaae tilbage, og, saasom han fandt nogle smaa Baade ved Thames Flod, traadte han derudi, og blev bragt til sit Hus. Der blev han strax ligesom belejret; og raadede hans Tilhængere ham da til at gjøre Modstand, og heller at døe med Kaarden udi Haanden, end ved Skarpretterens Haand. Men Greven blev strax anderledes findet, og fandt for godt at overgive sig. Han blev derfor bragt til Londons Tower, og de andre hans Tilhængere bleve forvarede udi andre Fængsler;**
 hvor

hvorpaa Dronningen lod takke Undersaatterne for deres beviste Troskab.

Han blev kort derefter dømt til at bære som en Landsforræder, og anhørte han Dommen med stor Andagt, og syntes at bære Fortrydelse over sin Dødsførelse. Den 25de Febr. 1601 blev berammet til Executionen. Dronningen var samme Dag hel tvivlsraadig; hun gav ogsaa Befaling at forhale den, men beføl kort derefter, at man skulde fare fort. Denne Bankelmødighed, enten den var fingeret eller alvorlig, har givet Materie til Romaner og Skuespil, hvorudi man forestiller Elisabeth som En, der paa een gang var bestridbet af Elskov og Brede, saa at man ikke kunde vide, hvilken Passion der vilde stærkest virke. Men, saasom hun da allerede var udi sit 68de Aar, og consequenter udi en Alder, hvorudi Elskov naturligen ingen synderlige Kræfter kan have, saa seer man herudi er en Licentia Poetica, som ikke grunder sig paa nogen Fornuft.

Greven af Essex, saasnart han var optraadt paa Skuepladsen, blottede han sit Hoved, saae til Himmelen, og med en bevægelig Tale bekjendte sine Synder; og, efterat han havde befalet Gud sin Sjæl, blev hans Hoved med det 3die Slag afhugget. — Saadant Endeligt fik denne anseelige Mand, som af alle Undersaatter haver været Dronningen mest kjær. Jeg haver fundet fornødent at anføre hans Historie med

med Omstændighed, endel saasom den interesserer Læseren, endel ogsaa, saasom den tjener til at vise denne Dronnings Character; thi man seer deraf, at hun ingen Slavinde haver været af sine Favoriter, men at hun haver havt Fermetet til at nedtrykke dem, naar de have villet misbruge hendes Naade. Historien er ellers udført i et Skuespil, som kaldes *Grevnen af Weser*.

Dette skete mod Enden af Elisabeths Regjering, og da hun havde naaet en høj Alder; man seer deraf, at hun haver beholdt sin Hurtighed og Sindets Kræfter til det Yderste. Den øvrige korte Tid, hun havde at leve, anvendte hun paa at dæmpe det irlandiske Oprør, hvilket og skete kort for hendes Død, da Anføreren for de Oprørske, Greven af Tyrone, ydmygede sig, og faldt hende tilføde; saa at hun triumpherede over alle sine Fiender, og derfor uden satte Landet udi den allerlykkeligste Stand, som det nogen Tid haver været udi; Retfærdigheden blev øvet uden Partiskhed; Handel og Wandel blomstrede; Nationens Værdi kom paa den højeste Spidse, og Grundvold blev lagt til den Rigdom og Anseelse, det engelske Folk er siden kommen udi. En bestandig og kjærlig Forening var stedse imellem Hoffet og Parlamentet, og de Taler, som paa begge Sider før og siden have bestaaet udi blotte Complimenter, vare da alvorlige og trohjertige. Man kan deraf slutte, hvil-

ten Græmmelse denne store Dronnings Død forarsagede over det hele Land.

Mod Enden af Januari ubi det Aar 1603 begyndte hun at føle den Sygdom, som lagde hende ubi Graven. Man ansaae som et ondt Dmen dette, at hun da fandt sig tvungen til at affile den Ring af sin Finger, hvormed hun sagde at have ægtet sit Folk. Saa som hun da allerede havde naaet en høj Alder, saa var det venteligt, at hun ikke skulde rejse sig mere. Herudover forlod hende een Hoffinde efter en anden, for at tilbede den oprindende Sol, nemlig Kong Jakob af Skotland, der var anseet som hendes Successor. Nogle dreve ogsaa paa, at han skulde hentes til Engelland, førend hun døde. Alt dette hørte ogsaa Dronningen an med Græmmelse. Sygdommen tog meer og meer Overhaand; hvorudover Raadet ombad hende at nævne en Successor. Hun svarede da, at hun altid havde givet tilkjende, at hendes Trone havde været Kongens Trone, og at der ingen Anden kunde succedere hende, end Kongen af Skotland. Efter denne Erklæring døde denne store Dronning den 24de Marti 1603 ubi sin Alders 70 Aar, og efterat hun havde regjeret ubi 44 Aar.

For at give Elisabeths Character, da maa man tilfidsætte de Satirer og Lovsange, som ere gjorte over hende, og grunde den allene paa hendes Levnet og Dpforsel; og maa man da tilstaae, at hun befød

Forstand og en gandske mod Skjønsonhed. Intet tjener til større Bevis derpaa, end den Capacitet, hvormed hun vidste at tilintetgjøre og kuldkaste alle de Maskiner, som hendes Modstandere oprettede mod hende. Og haver jeg vlist i Historien, hvilke Midler hun brugte dertil. Hun var der foruden en stor Mesterinde i at forstille sig, og gif dette saavidt, at hendes Fiender afmalede det som en særdeles Hypocrisie, og Andre gave det en mildere Titel af comiss Affectation; men, hvorom Alting er, saa kan man ikke nægte, at hun jo ved dette forstillede Væsen haver udvirket store Ting, og redet sig ud af mange Snarer. Det var allene mod det romerske Hof hun ingen Simulation brugte, saasom hun maaskee haver holdt det ligesaa tilladeligt at simulere udi Stats- som utilladeligt udi Religions-Sager. Den store Kjærlighed, hun stedsse tilkjendegav sig at høre til sine Undersaatter, have ogsaa Nogle givet Navn af Hylteri; men enten herudi var Simulation eller ej, saa leed hverken hun eller Undersaatterne noget derved; og, som hendes Gjerninger svarede til hendes Ord, kan man ikke fortænke det engelske Folk, om de troede Saadant at være ramme Alvor.

Mange have tillagt hende Kærligheds Lybs, hvilket rejste sig deraf, at hun gav intet unyttigt bort, og at hun søgte heller at føde sine Ministre end at giøde dem; thi man sees, at, da hendes store Favorit,

rit, Greven af Leicester, ved Døden afgik, hun lod sætte paa Auction hans efterladte Sager, for at komme til sine foretrukne Penge igjen. Jeg haver ellers vist udi Historien den fortræffelige Virkning, Elisabeths Deconomie havde udi Staten; og at det var derved hun bestyrkede sin Trone, og tilvejebragte sig Almuens Kjærlighed; saa at hun just for det, som Noget have lagt hende til Last, kan sættes til Mønster for alle Regenter at efterfølge.

Hvad, som med nogen Føje kan lægges hende til Last, var den Execution, som overgik Dronningen af Skotland, hvorvel der fandtes de, som derudi holdt en Fornødenhed, saasom Conjunctionerne vare saadanne, at de Begge ikke paa eengang kunde conserveres, men Mariæ Død var Elisabeths Liv og Frelse. Dette vil jeg dog indstille til Andres Kjendelse. Jeg vil ikkun allene sige dette, at Sixtus den Femte, hvorvel han var romersk Pave, syntes ikke at fordomme denne Gjerning; thi der foregives, at han skal have sagt sig at misunde Elisabeth den Lykke og Ære, at have ladet afhugge et kronet Hoved.

Men alt, hvad man kan sige mod denne Dronning, saa er det dog klart, at hun haver været een af de største Regenter, der nogen Tid have sidet paa Tronen; thi hendes hele Regjering er en Kjede af lutter store og herlige Bedrifter. Hun forsvarede sig
mod

mod alle sine Fiender, spægede det store spanske Monarchie, som var en Skræk for hele Europa, lagde Grundvold til den hollandske Republikke, bragte Engellændernes Sejlads ubi stor Anseelse, og drev Handelen paa den ene Side indtil Archangel, paa den anden Side indtil Ost- og Vestindien; bæmpede alle Dyrer, og havde Undersaatternes Hjerter, hvilke hun kunde ligesom vinde om sin Finger; saa at hendes bittreste Fiender talede med Forundring om hende. Pave Sixtus den Femte ansaae hende og Kongen af Navarra, som de eneste Regentere, der forstode Regjerings-Regler; han siges at have holdt saadan forfængelig Tale, nemlig, at han ønskede at have Elisabeth een Nat ubi sine Arme; han haabede, at ved saadan Commerce en anden Alexander Magnus kunde bringes tilveje.

Hvad, som ellers mest gjorde denne Dronnings Regjering berømmelig, var Reformationens Stiftelse, som endnu er ved Magt. Dette store Værk drev hun med saa megen Moderation og Agtsomhed, saa at der var Anseelse til, at alle Sectar vilde forene sig; thi hun lod sig nøje allene med at reformere Hovedposter, ladende den udvortes Gudstjeneste og Ceremonierne blive ligesom de vare, og havde dette den Virkning, at Roman-Catholske og Protestanter en Tidlang frekventerede de samme Kirker. De, som ikke mærkede Sigtet af hendes fornuftige Tjænsel, holdt

holdt for, at hun hemmeligen havde Tilbøjelighed til den romerske Religion, efterdi hun beholdt Kors og Billeder udi Kirken, og een og anden Gang lod sig mærke med, at hun ingen Behag fandt udi gejstlige Personers Giftermaal. Men, saasom man Tid efter anden mærkede, at de romancatholske Undersaatter gik frugtsommelige med onde Anslag, separerede de tvende Hoved-Secter sig fra hinanden. Der blev ogsaa stor Splid imellem de Reformerte indbyrdes, og det ved saadan Leilighed: de, som udi de store Forfølgelser under Dronning Maria havde flygtet af Engelland, havde udi Tydskland Svizkerland og Geneve antaget Reformationen paa den Fod, som den var stiftet i samme Lande; da de under Dronning Elisabeths Regjering kom tilbage, og fandt, at Hierarchiet eller det biskoppelige Regiment var endda ved Magt, at Billeder og Kors stode paa hellige Steder, at Gejstlighedens Klædedragt var den samme, som udi Pavedømmet, og at de gamle Ceremonier endda øvedes, ansaae de Reformationen udi Engelland som et ufuldkomment Værk, og dreve paa alle deslige Tings Affkæffelse, forlangte den udvortes Gudstjenestes Indretning efter den genevske Plan; dermed kunde de ikke trænge igjennem, saasom Dronningen, efter de skjønksomste Reformatorers Exempler, fandt for godt at lade Skyggen blive tilbage, udi Forhaabning, deslettere derved at kunde forene de

stris

stridige Secter. Herudover separerede de nys ankomne Flygtende sig fra den engelske Kirke. Og er dette Oprindelse til de saakaldte Puritaner, hvilke have faaet saadant Navn, efterdi de have paastaet, at Kirken gandske maatte purificeres, og renses fra den romerske Surdej.

Alt dette, enten forbigaaes, eller ikkun løsligen rores ved ubi Rapins store engelske Historie; hvoraf sees, at samme Skrift er ikke saadant Mesterstykke, som foregives; thi Religionens Sager ere Kjernen ubi Dronning Elisabeths Historie. De samme interessere mest en Læser, give Portrait paa denne store Dronning, og vise Grunden og Oprindelsen til de paafølgende Uroligheder og de store Factioner, hvormed Landet indtil denne Tid har været plaget. Jeg har ellers vist, at blandt denne Dronnings smaa Skrøbeligheder var denne, at hun gjerne vilde være rost og admireret. Den bekjendte Maurier anfører til Bevis herpaa tvende Exempler. Staterne af de forenede Provindsfer affærdigede engang et Gesandtskab til hende, hvorudi vare mange anseelige unge Hollændere; da de Samme havde Audience, sagde en af dem til en engelsk Herre, at han begriber ikke, hvorfor man har gjort saa lidet Bøsen af Dronningens Skabning: han for sin Part fandt hende saaledes dannet, at han let kunde forelske sig ubi hendes Persøn. Dette fik Dronningen at vide, hvorudover,

da

da Gesandterne til Affked bleve regalerede med Guldkæder, bekom den unge Person en Kjæde af dobbelt Vægt. Derimod en anden Gang, da hun havde faaet at høre, at den franske Resident Buzanval kjemtede med hendes Udtale udi det franske Sprog, sigende, at hun stæbede for meget med hendes paar Dieu, og hendes paar maa fois, fatte de hun saadan Affky for samme Person, at hun ikke vilde tilslæbe, at han maatte residere ved hendes Hof. En anden Autor vidner, at hun engang adspurgte en Potsherre, hvis Hovedhaar ham syntes smukkest, enten hendes eller Dronning Mariae? Han svarede dertil, at hun var den smukkeste Dronning i England, ligesom Maria var den smukkeste udi Skotland. Saasom dette Svar ikke fornøjede hende, sagde han, at Elisabeth var hvidere end Maria, men at Maria var ogsaa kjon. Endeligen vilde hun vide, hvilken af dem var højest, og da han svarede, at Maria var højest, sagde hun: Da maa Eders Dronning være alt for høj; thi jeg er hverken for høj eller for lav; man seer heraf, at denne Dronning havde noget, som var comique; jeg veed ikke, om man dertil kan hense, hvad som fortælles om hendes Endeligt, nemlig: at hun udi yderste Vandbræt lod musicere for sig, paa det at Sjælen kunde udgaae ligesom efter Tacten. Hun vilde, siger en italiensk Autor, bære lystig, ligesom hun

havde

havde levet lystig (*come era vissuta allegrement*); dermed istemme dog ikke andre Skribentere, som vidne, at hun bode med stor Devotion; hvorvel man kan sige, at hvis Historien er rigtig, saa var dog intet ondt ubi Gjerningen, naar det skete efter foregaaende christelig Tilberedelse. Bemeldte Autor vidner videre, at hun forbød hendes nøgne Legeme efter Døden at blive seet, hvoraf Nogle have sluttet, at hun havde et Vanheld, og at Saadant kunde have været Aarsag til hendes bestandige Forsæt ikke at gifte sig. — Jeg vil slutte denne berømmelige Dronnings Historie med et Vers, som findes ubi *St. Mary le Bows Kirke*, hvoraf sees, hvilke høje Tanker Engellænderne have om hende; Verset lyder saaledes:

Spains rod, Rome's ruin, Netherland's relief,
 Earth's joy, England's gem, World's wonder,
 Nature's chief,

She was and is, what can there more be said?
 On earth the chief, in heaven the second Maid.

Det er: Spaniens Røds, Roms Ruin, Nederlands Frelse, Jordens Glæde, Engellands Juvel, Verdens Under, Naturens Mesterstykke, hun var og endnu er; hvad kan man sige mere? Den første Jomfru paa Jorden, og den anden ubi Himlen.

Sammenligning

imellem

Margaretha og Elisabeth.

Man ser af disse tvende Dronningers anførte Historier, at de have været saadanne, som alle Regenterne bør foresatte sig som Modeller at efterfølge; begge Rigers Velstand, Undersaatternes Kjærlighed, og Naboelandenes, ja hele Europas Admiration ere Prøvestene paa Begges Dyd og Duellighed; Danmark, som regnedes blandt et af de maadelige Riger, vorte under Margaretha op til et stort Monarchie, hvorover hele Europa spillede Dine; og udi Engelland blev under Elisabeth lagt Grundvold til den store Anseelse, som samme Rige indtil denne Tid har været udi blandt andre europæiske Lande. At Saadant ikke er flest af Hændelser, men at det maa tilskrives begge Dronningers Forstand, Duellighed og Regjeringskonst, sees af Tidernes Tilstand, som syntes heller at være flidrig end favorabel for dem begge. Ved Margarethæ Ankomst til Regjeringen valkede Alting, og en magtig Potentat, som var understøttet af tydske Fyrster

fter og Stæder, lod sig mærke med Prætensioner ikke allene paa endel af hendes Lande, men endog paa det Hele. Elisabeth var i Begyndelsen af hendes Regjering beangstiget ikke allene af de mægtigste Potentater, men endog af egne roman-catholiske Undersaatter, som med Magt arbejdede paa hendes Fald. Begge revede sig ikke allene ud af saadanne Vanskeligheder, men endog triumpherede over deres Fiender, og blev til Skrak for dem, der tilforn havde foragtet dem. Til ydermere Bevis paa disse tvende Dronningers store Qualiteter, er den almindelige Formørkelse, deres Død forarsagede; thi Danmark gjorde ligesaa flette Figurer under Kong Erik af Pommern, som Engelland under Kong Jacob den Første.

Vil man ellers ligue disse tvende Dronninger sammen, og efterforske, hvem af dem den højeste Rang tilkommer, da er Spørgsmaalet ikke let at besvare; thi Sammenligningen vil blive vanskelig, og, naar Begges Bedrifter og personlige Qualiteter blive lagte paa Vægtskaalen, synes Balancen at ville blive staaende. En anden Vanskelighed rejser sig af de differente Tider, paa hvilke de levede, hvilket udfordrer, at man ofte maa sætte ulige Pris paa lige Qualiteter. Margaretha havde ikkun havt en maadelig og ringe Optugtelse mod Elisabeth; den Første levede udi barbariske Tider, den Sidste derimod udi et poleret Seculo, hvorudi Princesser saavel som Prindsler bleve oplærte udi Politique, Philosophie, Sprog og Moral, hvilket sees af Johanna Gray og andre Damer, som levede udi Elisabeths Tid; er derfor troligt, at den Capacitet og Regjeringskonst, som

som fandtes hos den Første, havde skinnet end klarere, hvis hun havde levet udi den Sidstes Tid.

Udi slike Henseender er det vanskeligt at være Dommer imellem disse tvende Dronninger, og det derfor kunde være raadeligt efter Plutarchs Exempel udi hans Alexander og Cæsar at afvise Sagen uden nogen Kjendelse; men, som Cæseren maaskee ikke vil holde mig saadant tilgode, vil jeg gjøre et lidet Forsøg med Sammenligning af visse Bedrifter og Qualiteter, som ere fundne hos dette anseelige Par. Betragter jeg Begges sejerrige Vaaben, da finder jeg Elisabeths Sejervindinger at have været flere, men at de dog alle ikke kan balancere mod den ene Sejer, som Margaretha erholdt ved Falkjøping. Elisabeth understøttede med sine Vaaben Huguenotterne udi Frankrige, hvilke uden hendes Hjælp ikke havde kundet holde Stand mod det romerske Parti, og udvirkede det samme ved hendes Hjælpetropper i Nederlandene, og derved lagde Grundvolb til den Republique af de forenede Provindsler, som endnu flourerer; hun ødelagde ogsaa den uovervindelige spanske Flode, og derved gjorde et Skaar udi det magtige spanske Monarchie, som ikke siden har kundet læges. Margaretha derimod erholdt ikkun een Sejer, men saadan en, hvis Lige er neppe at finde udi Historien; thi hun blev derved Mester over 3 Riger, og en magtig Konge med hans Søn faldt levende udi hendes Hænder; et saadant Slag er en decisiv Action, hvorved Ende kan gøres paa al Tvistighed, og en stedsvarrende Fred erhverves.

De vare begge store Lovgivere og Stiftere. Elisabeth lagde Grundvold til den Kirke, som endnu blomstrer i Engelland. Margaretha derimod stiftede et stort Monarchie ved 3 Rigers Forening, og med ikke mindre Konst holdt denne store Bygning vedlige, saalange som hun sad ved Roret. Begge vidste ved Venlighed og Livsalighed saaledes at indtage Undersaatternes Hjerter, at de vare elskede som Forældre af Børn. Derudi synes dog den engelske Dronning at have excelleret, og gif hendes Caresser mod Folket saa vidt, at den af Rogle er bleven anseet som en comiss Affectation, og at hun blev holden for den største Mesterinde i hendes Tid i at forstille sig; om hun mente dette gandske alvorligen, kan ikke siges, efterdi Gud allene kender Hjerterne. Det seer man allene, at det hadde en fortræffelig Virkning, saa at Undersaatternes Liv og Guds ved et Nit stode hende til Tjeneste. Det var og ikke ved smigrende Ord og Venlighed allene, at hun erhvervede sig saadan Kjærlighed, men endogsaa ved Gjærninger, i det at hun lod sig enhver Borgers Belfærd være angelogen, at hun ikke uden største Omhed paa lagde mindste Byrde, og at hun sparede paa Undersaatternes Penge som paa sine egne; thi aldrig har nogen Potentat forvaltet Financerne med større Ugtfomhed end denne Dronning. Hvorvidt Margaretha herudi har lignet hende, kan ikke siges, saasom den danske Historie er meer mager end den engelske, og maaskee mange Ting ere udeladte, som kunde være de største Virker i hendes Levnet. Man seer vel, at de Svenske udi hendes Tid have klaget over Skatterne,

Kjændt

Skjædt man ikke kan sige, om deres Klagemaal have været vel eller ilde grundede i Henseende til samme Nations Misfornøjelse med den sluttede Rigeres Forening.

En anden Post, hvorved Elisabeth har erhvervet sig et ubødeligt Navn, og hvorved hun fortjener Fortælling ikke allene for Margaretha, men endog for alle Regenterne for hendes Tid, er Sejladsens Forfremmelse, Handels og Manufacturers Stiftelser; det er allene derved, at det engelske Folk er bleven saa stort og mægtigt. Thi det er ikke Landets Størrelse og Indbyggernes Mængde, der gjør samme Nation saa anseelig, men det er allene dens Rigdom, hvorved den er sat i Stand til at holde hele Europa udi Egevægt. For denne Dronnings Tid lode de Engelske Landets raa Producter ved fremmede Skibe føre til Østersøen og Nederlandene, hvor de bleve forarbejdede, og der igjen folgte. Denne Hæring betog dem Elisabeth, og forflyttede den Fordel til sine egne Undersaatter ved at stifte Manufacturer udi Riget. Hertil kom de Colonier, hun anlagde udi Vest- og Ostindien; og har det ene med det andet sat Riget udi saadan Stand, at det ved de haardeste, langvarigste og kostbareste Krige ikke kan udtømmes for Penge. At deslige Ting ikke ere satte udi Værk af Dronning Margaretha, maa heller tilskrives Ueberne og Mangel paa Lejlighed, end Personen; thi hun gav ellers i Regjeringskonst Elisabeth lidet efter; man seer en ugemen Skjansomhed udi alle hendes Gjæringer; man seer med hvilken Konst hun smedede paa det store Værk angaaende Rigeres Fore-

ning, og med hvilken Ugtsomhed hun gif frem herudi faabelsom i alle hendes Tdrætter, paa det at intet ved Præcipitation skulde forðæves, og var det derfor, at alle hendes Anslag gelingede.

Af ovenanførte seer man, hvorvidt disse tvende store Dronninger lignede hinanden, og ubi hvilke Poster den ene af dem kan gives Fortrin for den anden; ja, man seer, at, naar Begges Bedrifter lægges paa Vægtstaaale, Vægten kan nogenledes blive lige. Dog kan man sige, at hvis hos Begge findes en Lighed af Dyder, saa er der dog en Ulighed i Lyder. Thi ubi Elisabeths Levnet ere nogle Pletter, som vanhelde, da derimod Margarethæ fast ingen Critique er underkastet.

Den flotte Dronnings offentlige Henrettelse er en Plet ubi Elisabeths Levnet, som ikke kan astoes. Vel er sandt, at hun saae sin Trone at vakle, saalænge som samme Dronning levede, men Medicinen var for stærk, og Gjærningen gav et forargeligt Exempel. Der siges vel til Elisabeths Forsvar, at Executionen skete mod hendes Villie og Vidende; og til Bevis herpaa anføres hendes paafølgende Klage og Dphævelser. Men langt fra at deslige Dphævelser undskylde Gjærningen, de i mine Tanker heller gravere den, og ikke kan ansees uden som et Skuespil. Hvad som videre kan criticeres hos denne Dronning, var en Regjeresyge; thi man seer, at hun ikke haver villet begive sig i Vægtstaaab, for ikke at gjøre Noget delagtig med sig ubi Regjeringen; man seer ogsaa, at hun i samme Henseende ikke haver villet nævne nogen Successor saalænge som
hün

hun levede, saa at, endskjøndt hun havde naaet en Alder af 70 Aar, var det dog ikke forend udi yderste Aandbrædt at hun nævnte Kongen af Skotland. Dronning Margaretha derimod havde mere Rigets Belsærd end sin egen Højhed for Djnene, og derfor strax forsynede Rigerne med en Konge, til hvilken hun overdrog al Magt og Myndighed, da Aar, og Alder paaminde hende derom. Skjøndt man kan sige, at Engelland tabte intet ved Elisabeths Regjeresøge, ligesom Danmark intet vandt ved Margarethæ Modestie. Og det havde været nyttigt for Riget, hvis den Første havde været ligesaa paaholden over sin Myndighed som den Sidste, efterdi begge Rigers Belskand endtes med begge Regentere, nemlig ved den Førstes Afstaaelse og ved den Sidstes Død, saa at det var at ønske, at Margaretha ikke havde afstaaet Regimentet, og at Elisabeth aldrig havde døet. Begge Dronninger forstode den Kunst at forstille sig udi højeste Grad. Forskjellen var, at Elisabeth simulerede steds, Margaretha derimod ikke uden naar et stort Sigte derved maatte befordres, hvorudover den Sidstes forstilte Bæsen havde flkrere Virkning end den Førstes. Den største Prøve, som begge Dronninger lode see paa Simulation, var hos Elisabeth udi Religionens Sag, hos Margaretha udi det store Værk, angaaende de nordiske Rigers Forening. Elisabeth opførte sig saaledes i Begyndelsen af hendes Regjering, at Ingen kunde gjette sig til, enten hun var for Reformationen eller for den romerske Religion, og Margaretha stillede sig gandske koldsinlig an i Foreningens Værk; da hun dog havde ligesaa stor

Begjerlighed til den svenske Krone, som Elisabeth til at befordre den reformerte Lærdom. Elisabeths Simulation kan være mere Critique underkastet, efterdi det holdes utilladeligt at forstille sig i Religions-Sager, hvorvel man til Undskyldning kan sige, at, hvis hun strax havde erklæret sig for Religionen, førend hun blev fast i Sædelen, havde hun maaskee forbedret Alting. Men Margarethæ Simulation var saadan, som end Moralister ikke kan hadle. Da den svenske Krone blev hende tilbudt, stillede hun sig an som hun aldeles ingen Lust havde dertil. Hun ansaae det første Tilbud som en Paroxysmus hos det svenske Folk, og derfor ikke vilde erklære sig, førend Sagerne bleve moedne, og hun kunde være forvisset om, at det var Nationens ramme Alvor. Hun lader derfor de Svenske blive ved at bejle, og hun selv bliver ved at give dem een Kurv efter den anden, efterfølgende derudi visse elskende Personer, hvilke ved forstilt Koldindighed satte Bejlere ubi Fyr og Flamme, og forvandle deres Paroxysmus til en alvorlig Kjærlighed. Det er troligt, at, hvis Margaretha havde strax sagt ja, hun aldrig havde naaet sit Sigte.

Jeg siger, at hvis Elisabeth kan tillægges flere Dyrder, saa kan hende og tillægges flere Fejl. Jeg har vist, at Margarethæ Levnet har været mindre Critique underkastet. Jeg siger mindre, efterdi man og seer af Historien, at hun ej heller har været gandske skudfri. Jeg vil ikke tale om de Critiquer, som ere gjorte over hendes Amour, efterdi de samme kan være ligesaa ilde grundede, som de, der ere gjorte over Elisabeth og andre regjerende Fruer, hvis fortrolige Dmgjængelse

gelse med deres Ministre saadanne Domme kan have forarsaget; hvad som med mere Sikkerhed dables hos den første Dronning, kan være hendes alt for store Gæmtilbhed mod Præster og Munkke; thi det var i den Henseende at Kong Albert kaldte hende Munkedeje; udi denne Besskyldning, skjøndt den nogenledes ved Tidernes Fornødenhed undskyldes, kan være nogen Grund, ja i det ringeste bedre Grund, end udi de Besskyldninger, som gjøres imod Elisabeths Rærrighed, hvilken ikke var andet end en prasselig Deconomie, hvorved Alle, undtagen Favoriter og Hofmænd, fandt deres Regning; men med alle disse smaa Pletter, som findes hos disse tvende Dronninger, maa man dog tilstaae, at de som store Lys skinne blandt Regentere paa Jorden.

Agrippina junior,

og

Catharina Medicæa.

Forberedelse.

Blandt de Wildfarelser, som findes hos menige Mand
 ndi Dyders og Lyders Beskrivelse, kan regnes de falske
 Gdeer, man gjør sig over Politici. Den gemene Al-
 mue giver saadanne Titler til dem, der ved en myste-
 riøs Mine, ved affecteret Laushed, ved særdeles Bar-
 somhed og Mistænkelighed distingvere sig blandt Andre;
 men, ligesaa uvist Kjendemerke som en Kaabe og et
 langt Stjæg er paa en Philosoph, og en rød Kjole
 med Knæbelbarter paa en god Stridsmand, saa usik-
 kert Kjendemerke er og Ovenanførte paa en Politi-
 cus. Tværtimod en umaadelig Laushed, Barsomhed
 og Mistænkelighed er heller en taabelig og vankundig
 Mand's

Mands Character; thi man seer, at de enfoldigste og vankundigste Mennesker, som beklædes med Embeder, gemenligen henfalde til Saadant; thi, saasom de have hørt, at Uabenmundighed og Lettroenhed er en Lyde fornemmeligen hos Embedsmænd, og de formedelst Mangel paa Skjensomhed ikke vide at distingvere vigtige Ting fra umagtpaaliggende, saa har deres Tausshed og Mistænkkelighed ingen Grændser. Det gaaer dem i Henseende til Tausshed, som Skriveren udt Peder Paarjes Historie, hvilken ikke turde sige til No-gen, at Borgemeesteren paa Raadhuset havde svildt Blæk paa sin Klud, efterdi han havde hørt, at Raadstuesager burde ties. Det gaaer dem i Henseende til Varsomhed, utidig Frygt og Mistænkkelighed, som Manden der døde af Hunger, af Frygt for at blive for-given; eller som Don Quixot, der stedse var udi Harnisk, saasom han holdt for, at hele Verdens Kjemper conspirerede imod ham; saa man seer, at det, som hos Almuen erhverver En et Navn af en stor Politicus, er oftest Bevis paa U skjensomhed, yderlig Vankundighed og daarlig Frygt.

Om denne Almuens Bildfarelse vil jeg intet videre melde; men tale noget om den, som Høje og Lave, Lærde og U lærde stikke udi. En Politicus beskrives i Almindelighed at være en hul Broder, der søger at sætte Golt Snarer, og som man derfor vel maa tage sig vare for. Men dette viser heller Portrait paa en uagte end en ægte Politicus, og giver tilkiende, at Enhver, der over slige Ting, heller efteraber en Politikers Qualiteter, end virkeligen besidder dem; thi

thi en ægte Politicus er ikke saadan En, for hvilken Folk siger, at man maa tage sig vare; efterdi, saasnart han erhverver Navn af en Politicus, er han det ikke mere. Det er her som med en Løgner af Profession, hvilken Ingen kan bedrage; thi, saasnart han er kommen i Ord for at lyve, troer Ingen ham meer, end ikke naar han siger Sanden; item med en grov Hykler, hvis Lovsange og Smigren blive anseete som Satirer af fornuftige Folk; saaledes dømtes om de Hyklere ved Dionysii Hof, hvilke, eftersom Kongen havde Meen paa Ninene, stillede sig an at være stærkblinde, saa at den Ene stødte an paa den Anden, hvorved de intet andet vandt, end at erhverve sig Navn af Hyklere, paa hvis Ord og Gjærninger Ingen burde reflectere. Ligeledes er det med en saakalden Politicus, hvilken ved sin Politik intet kan udvirke, just efterdi han haver erhvervet sig Navn deraf. Konsten bestaaer allene derudi, at man er det, som man af Ingen holdes for at være. Hvoraf sees, at de, som ubi Historier afmales for de største Politici, ere det ikke, just fordi man haver holdet dem for at være saadanne. Ludvig den Ellefte og Ferdinand Catholicus, som levede paa een Tid, holdtes Begge for store Politici; men, saasom de øvede deres Politique paa en saa fjendelig Maade, at Alle det mærkede, bleve deres Anslag dem ofte selv til Snarer. Herudover gav den Første sine Gesandter saadan Instrux: Etersom I komme paa de Steder, hvor der brav lyves, saa beslitter I der ogsaa paa at lyve. (Sis mentent bien, mentes vous bien aussi.) Hvis en Politicus ikke kan erhverve

hverve sig Navn af Candeur, Ærlighed og Enfoldighed, udretter han ved sine Konster intet andet, end at advare Andre, at de vogte sig vel for ham; det hedder: *œnum in cornu gerit*, som man siger om skadelige Dyr, hvilke man haver mærket, paa det at man for dem skal tage sig vare. En, der gjør Profession af at skuffe, simulere og at underminere, sætter ligesom et Skildt eller Mærke paa sig selv, Andre til Advarsel, ja ligesom beder dem, at de ingen Tro skal sætte til hans Ord og Løfter, men heller at gjøre tværtimod det, som han byder; ja, hans Conduite er som en Imitation af en gammel Juleleg, hvorudi Directeuren af Spillet siger til de Nærværende: Naar jeg beder at holde, saa skal I slippe, og naar jeg beder at slippe, saa skal I holde. Dette seer man og Folk at practisere imod dem, som af Profession ere Politici, saa at de strax mod deres Miner ere betænkte paa at gjøre Contra-Miner, eller at fange dem i deres egne Snarer, tage deres Ord udi en anden Mening, og gjøre lige mod deres Raad. At der udi Historien tales saa stort om visse Politici, viser, at Historiekrivere følge Almuens Domme, som grundes meer paa Apparance end Realitet. Carl Emanuel, Hertugen af Savoien, afmales som den største Politicus i hans Tid, saa at der sagdes, at, hvis han havde været anatomeret, skulde man have fundet hans Hjerter begroet med Haar; men, saasom han ikke besad den ægte Politique, som bestaaer udi at spille sin Rolle under Enfoldigheds Raabe, saa firerede han Jugen meer end sig selv; thi, kunde han ved sin Politique triumphere til en Tid, og lade sætte paa sine

Ætue-

Skuepenge: Opportune, saa kunde hans Fiender betale ham med samme Mynt, og tage til Devise: Opportunus. Hid henhører, hvad som en engelsk Autor taler om Kong Jacob den Første. Samme Konge, siger han, holdt sig selv for en stor Politicus; hans Mundheld var: Qui nescit simulare, nescit regnare. Men han synes at have været ukyndig udi en anden Maxime, uden hvilken den første ikke kunde være af nogen Nytte; det er: at, naar man simulerer, maa man med Flid skjule sin Konst, og ikke stikke uden under Apparance af Ærlighed og Oprigtighed. Tvertimod hvad ham angaaer, da robede han Konsten saavel for Fremmede som for sine egne, saa at denne i sin Indbildning vise Salomon lod sig heller stikke af Andre, end var istand til at bringe Noget i sine Snarer, og det des lettere, efterdi Konger og Fyrster ere meer exponerede Verdens Graubserhed end Andre; de ere ligesom Himmeltegn, hvilke Astronomer ideligen give Ngt paa: hvert Mjestaal, hvert Ord og hver mindste Gjering bliver nøje observeret; og, ligesaa lidt som Solen kan skjule sine Pletter, saa lidt kan store Herrer skjule deres Feil; thi de ere satte paa en høj Skueplads, just ligesom for at betragtes af Enhver. Jeg holder Junius Brucus, Sixtus den Femte og Andre af deres Caliber for ægte Politici. Den Første vidste udi mange Aar saaledes at forberge sig, at han passerede for en tjaabelig og enfoldig Mand, saa at, da Tjernes Conjunctioner paamindede ham at aftage Maffen, blev han anseet som et Vidunder, eller som En, der paa en unaturlig Maade var bleven forvandlet af et Dyr til et Menneske. Sixtus den Femte fortjener ogsaa samme Navn,

Navn, efterdi han med lige Konst spillede samme Rolle; thi Ingen troede ham bequem til at være Pave, førend han var bleven sat paa det pavelige Sæde; og Ingen troede, at han havde kundet simulere, førend man paa eensgang fik Troen udi Hænderne. Hvis de Begge havde været bøde, førend Tiden tillod dem at afdage Masken, havde den Første været bleven sat i Klasse med Keiser Claudius, og den Sidste passeret for En, der havde yderlig Afsty for verdslig Højhed.

Man seer heraf, at En, der ligger i sin Grav souer en taabelig Mand, kan udi sit Levedeliv have været en ijsjennemtrængende Politicus, og at de, som mest have ynket hans Taabelighed, og drevet Spot dermed, kan allerede have været i hans Klæder. Historien melder om tvende Statsmænd, der mødte til en Congres, hvor enhver af dem havde isinde at tage den Anden ved Næsen. Personerne vare paa Frankrigs Begne Cardinal Mazarin, og paa Spaniens Begne Don Louis de Haro; den Første var bekjendt for en hul Politicus, der aldrig fik, hvor han pegede; den Anden derimod havde Navn af en oprigtig og sanddru Herre. Hvorudover Alle holdt for, at den Første vilde spille Bold med den Sidste. Men St. Evremont, som med Skjensomhed haver givet sin Betænkning over denne pyrenæiske Congres, vidner, at den første udi adskillige Ting blev tagen ved Næsen; thi just de Tanker han havde om den Andens Simpliciter og Oprigtighed, forarsagede hos ham en Sikkerhed og Tillid, og just de Tanker den Anden havde om den Førstes Rænker og Simulation, forarsagede hos ham Mistanke og Ugtfomhed, saa at den Første blev ta-

gen

gen udi Sælden, efterdi han bildte sig ind at have at bestille med et Aar, og den Sidste spillede Mester, efterdi han vidste at negotiere med en bekjendt Næv. Andre maa dømmes herom, som dem løfter, jeg for min Part holder for, at den, der er agtet for den simpleste Borger udi en Stad, kan være den allerfineste Politicus. Cardinal de Fleury, som havde Reputacion af Uerlighed, Sandbruhed og Enfoldighed, kan vel have besiddet alle disse Qualiteter, men det kan og vel være, at han har været listigere og finere Statsmand, end enten Richelieu eller Mazarin, og i saa Maade beqvemere end de tvende Andre til at sætte Verden Vornæse paa, og det just, efterdi han ingen Anseelse havde dertil. Den derimod, som giver sin List, sin Capacitet, sin Styrke tilkjende, desatmerer sig selv, og som Samson maa overgive sig med Hænder og Fødder bundne til sin Fiende, efterdi han har blottet sig, og røbet, hvorudi hans Styrke bestaaer. Mazarin, siger en fransk Autor, havde den Fejl udi sin Politique, at han altid var en Næv (Mazarin avoit un grand défaut en politique, c'est qu'il estoit toujours fourbe). Det siges, at han engang aumodede Marskalk de Sabert om at udføre en vis Intrigue mod Hertugen af Savoien, men, som det var ifun angaaende en Bagatelle, sagde samme Sabert: Lad mig være ærlig udi de smaa Ting, at jeg med desbedre Succes kan intriguere udi de Sager, som Riget kan have Fordel af; dette Svar viser, at denne Sabert har været langt større Politicus end Cardinalen, hvilken Ingen troede, efterdi han altid løj, og paa hvis Løfter Ingen forlod sig, efterdi han altid skuffede. En

ægte og komplet Politicus følger derfor ikke Mazavins Fodspor, men søger enten at passere for en ensfoldig og ærlig Mand, der heller lader sig bedrage, end er beqvem til at bedrage Andre, eller, hvis han eengang er kommen i Ord for at være en Politicus, stiller sig an som en Poenitent, der har fattet Affky for sine forrige Idrætter, hvilket man finder Adskillige at have gjort, og derved ere komne istand til paa ny at sætte Verden Vornæse paa. Dette forstod Ratten, hvilken, da han mærkede, at alle de Rænker, han havde brugt mod Musene, ikke meer vilde hjælpe, lod han sig tegne med Sværte, foregivende, at han havde antaget Munkesorden, slaget sig fra Verden, og renonceret paa at æde Kød, og spillede sin Rolle en Tidlang med saadan Kunst, at Musene, bedragne, saavel af hans Ordensdragt som Oysersel, holdt ham for en retskaffen Conversus, lode af Mistankesfare, og indlod sig udi fortrolig Venkab med den, som de tilforn havde spet; hvorudover Ratten paa eengang fik Lejlighed til at gjøre en stor og mærkelig Fangst. Det fortællers illegemaade om Ræven, at, da han mærkede, at hans Medbrødre ved idelige Rænker havde bragt den hele Nation udi saa stor Reputacion, at end ikke den ensfoldigste Gaas mere kunde lade sig bedrage, stillede han sig bød an, læggende sig paa alfare Veje med udstrakte Ben, ladende sig slaae og træde under Fødder, indtil han af Bonden blev som et Udsæl slængt bag paa Vognen, som var ladet med Gjæs og Lam. Disse og deslige Fabler ere skrevne for at vise, at Ingen med Succes kan øve sin Politique, med mindre han har indbildt Verden, at ham fattes enten Billie eller Cyne til

at besøge; og at derfor Nazarin og andre saakaldte Politici ikke have forstaaet Haandværket saa vel som enten denne Kæv eller Kat, hvilke holdte for, at de ikke kunde øve flere Kæver, førend de havde indbildt andre Dyr, enten at de ikke kunde eller aldrig mere vilde øve dem. En Italiener, som giver Pave Julii den Andens Portraitt, siger derfor: Niuno piu facilmente inganna gli altri, che chi ha fama di mai non ingannare. Cardinal d'Osat siger, at en Gesandt, som er udraabt for en Politicus, kan ved et fremmed Hof intet udrette. Juan de Vega sagde til Mendoza, som succederede ham udi et Gesandtskab, at han ingen Sandhed vilde finde udi det Hof, som han kom til. Mendoza svarede dertil: Saa haver samme Hof fundet sin Mand udi mig; thi for een Løgn kan jeg give hundrede; — og jeg, svarede Vega, har gaact en anden Vej; thi jeg har besvaret Ministrenes Løgne med ligesaa mange Sandheder; og det haver lykket mig desmere, efterdi man troede mig aldrig.

Intet kan tjene til større Bevis paa ovenanførte, end de tvende Damer, hvilke jeg her har taget mig for at sammenligne. Udi Begges Levnet sees en Række af Mærker og politiske Streger; hvorudover de Begge udi Historien characteriseres som de største Mesterinder udi denne Kunst; men Udgangen viser, at de ikke fortjene det Navn, som dem tillægges. Agrippina, som gjorde Profession af at smulere og besøge Folk udi Ord og Tale, øvede det saa fiendeligen, at hendes egen Søn strax lærte hende Konsten af, og mod hende tog i Ugt den Regel; cum vulpibus vulpinandum; det er:
 een

een Ræv maa fanges med en anden Ræv; og Catharina de Medicis øvede det samme saa ofte og saa kjendeligen, at Ingen mere forlod sig paa hendes Ord og Løfter, og at hendes egne Sønner omsider fattede Soldfændighed til hendes Person. — Dette maa være nok talt om denne Materie; nu vil jeg begive mig til Historien.

A g r i p p i n a ,

Neros Moder.

Denne Dame, som er bleven saa navnkundig saavel i Henseende til hendes Ambition, som til hendes ulykkelige Endeligt, var en Datter af Germanicus og Agrippina, hvoraf Faderen havde erhvervet et stort Navn for sin Dyd og Tapperhed, og Moderen for sin Kydsfkehed og Bestandighed. Men intet Barn har mere vanslægtet fra Forældrene, hvilket efterfølgende Historie viser. Anno Christi 28 blev hun forenet i Ægteskab med Domitius Enobarbus, med hvilken hun avlede en Søn, som blev kalden L. Domitius Enobarbus, og siden regjerede under det Navn af Nero. Udi det Aar 40 mistede hun sin Mand, og derefter blev drevet i Landflygtighed af sin Broder Cajus Caligula; men hun blev igjen kalden tilbage af Keiser Claudius, og da lod hun omkomme sin anden Mand Crispus Passenus, før

et

at blive Mester over hans Midler. Hun var af Naturen haard, hofmodig og gjerrig, men hendes Hoved-Passion var Ambition. Da en Nativitet-Stiller engang sagde hende, at hendes Søn Domitius Nero skulde blive romersk Keiser, men tilligemed hendes Banemand, sagde hun: Det vilde ikke sige, han maa gjerne omkomme mig, naar han ikkun maa regjere.

Endstjøndt hun havde været tvende Gange gift, havde hun dog intet mistet af hendes naturlige Skjønhed, og var det derved saavel som ved hendes Intriguer, at hun saaledes indtog Keiser Claudius, at han efter Keiserindens Messalina's Død tog hende tilægte. Dette skete paa saadan Maade: Messalina havde en Tidlang prostitueret sig ved Ukydskhed, og det uhævnnet, efterdi Claudius i Henseende til sin store Enfoldighed Saadant ikke kunde mærke, og Ingen af Frygt for Messalina, som kunde dreje ham ligesaa meget, som hun vilde, turde Saadant aabenbare. Endeligen kom det saavidt, at hun offentligen ubi Claudii Nærværelse holdt Bryllup med en ung romersk Herre. Hvorudover Dine omsider aabnedes paa Keiseren, saa at han lod hende omkomme.

Efter Messalina's Død blev strax handlet om at udsøge Claudius en ny Gemal, saasom det var ham fast umuligt at leve, uden at være under en Qvindes

Ag; og fik han da, som man siger, Kam til sit Haar; thi af 3 Damer, som bleve foreslagne, blev denne Agrippina antagen, hvilken i en Hast saaledes indtog den ensfoldige Herre, at han sin hele Regjeringstid intet gjorde, uden hvad hun fandt for godt. For at bestyrke sit Hus, fandt hun strax for godt, at gifte sin Søn Domitius med den kejserlige Prinsesse Octavia. Dette kunde ikke skee paa en god og lovlig Maade, efterdi Octavia allerede var forlovet med en fornem Romer, L. Silanus. Men Agrippina, som var frugtbar paa Intriguer, fandt strax Middel til at gjøre denne Forlovelse til intet, og det ved falske Beskyldninger mod Silanus, saa at han maatte overlade sin Brud til Agrippina's Søn, hvilket krænkede ham saa meget, at han tog Livet af sig selv.

Dette udvirkede hun, førend hun blev forenet ubi Egtekab med Kejseren; hvoraf man kunde slutte, hvad hun vilde formaae i Fremtiden, naar hun blev virkeligen Keiserinde; thi der behøvedes ikke nær den List og Hurtighed, som fandtes hos Agrippina, til at drive en saadan Regent som denne Keiser. Det var allene i Henseende til hans store Ensfoldighed, at den forrige Keiser Caligula havde ladet ham leve. Paa denne Ensfoldighed viste han mærkelige Prover, da han kom til Regjeringen; thi han gjorde fast intet uden at erequere det, som hans Gemal eller anden

den Favorit beføl ham; og, naar han anordnede noget paa egen Haand, hvilket sjelden skete, saa blev det noget, som var daarligt og vanskabt. Jeg finder, at han engang, da han var Censor, paa egen Haand udgav en Politie-Anordning. Samme Anordning var denne, at, naar Nogen var bidt af en Slange, maatte han bruge et vist Remedium verimod, som han nævnede. Hvorudover man strax maatte advare ham om den begangne Fejl, og vise ham, at det var ingen Politie-Anordning, men en medicinsk Recept. Det var i saa Maade ingen Under, at en Dame af Agrippinæ Qualiteter kunde tiltage sig al Myndighed.

Efterat Ægteskab med Agrippina var besluttet, stod en Knude i Vejen, som kunde hindre dets Fuldbyrkelse; thi, saasom hun var Keiserens Broderdatter, saa var saadant Ægteskab anseet som en Blodskam, og stred mod de romerske Love; men Vitellius, hendes Favorit, udvirkede hos Raadet, som da var henfalden til yderste Hykleri, at saadant Giftemaal ikke allene blev approberet, men endogsaa rost og fundet nødvendigt for Republikvens Belfærd. Man biede derpaa ikke længe med Fuldbyrkelsen; thi Brylluppet blev holdet Dagen efter denne Raadslutning; dog, om man skal troe Historien, var det ikke den første Gang, de havde søgt Seng sammen. Rom kom saaledes under en ærgjerrig Dames Herredom,

dom, hvilken øvede siden ligesaa stor Haardhed, som hun tilforn havde øvet Ukydsfthed, hvorvel hun end ikke forlod den sidste Last; thi hun bliver beskyldt for at have havt ublu Dmgjængelse med den kejserlige friggivne Djener Pallas og Andre, saa at hun gav Messalina lidt derudi efter, undtagen at hun ikke gjorde det saa aabenbar.

Hyad hendes Myndighed angaaer, da kan man sige, at hun i Keiser Claudii øvrige Tid forestod Regjeringen allene; hun lod sig indfinde udi Raadet selv, satte sig paa Tronen ved Keiserens Side udi offentlige Ceremonier, og fremmede Regentere havde Audience hos hende ligesom hos Keiseren; ja, hun expederede ogsaa Gesandtere, og assisterede Keiseren, naar han sad udi Retten, saa at der fattedes intet andet, end at hun skulde have udelukket ham aldeles fra offentlige Forretninger. Dette kunde ikke andet end give Materie til adskillige Critiquer. Herudover søgte hun ogsaa at signalisere sig ved en og anden Ting, som hun kunde vide at ville være det romerske Folk behagelige; deriblandt kan regnes dette, at hun lod kalde tilbage fra Landflygtighed L. Annæus Seneca, en Mand, der udi Lærdom og Philosophie var distingveret blandt alle Romere paa de Tiber, og betroede ham sin Søns Education.

Efterat dette var skeet, lod hun fuldføre det forhavende Ægteffab mellem samme hendes Søn og
den

Den kejserlige Princesse Octavia, hvorved den unge Domitius kom udi samme Anseelse, som Claudii egen Søn Britannicus, og kunde da Mange let forud see denne Sidstes forestaaende Skjebne, at han ved Styrmoderens List vilde stødes fra Successionen, som og skete. Hun tog sig videre for at rydde af Vejen alle dem, som hun havde mistænkt, og som kunde opvække Jaloufie hos hende; og, som Lollia Paulina, Caji efterladte Enke, havde havt Forhaabning at blive Claudii Gemal, lod hun beskylde hende for Trolddom, og efterat hun havde formaaet Kejseren til at dømme hende til Landsfngtighed, lod hun hende omsider omkomme, og beføl at tilbringe sig hendes Hoved. Hun lod ogsaa i samme Henseende henrette adskillige andre anseelige Damer.

Hvad Agrippina havde isinde med sin Søn, Domitius, yttrede sig fornemmeligen Aar 50, da hun formaaede Kejseren at adoptere ham, det er, at erklære ham for sin Søn, og blev han fra den Tid kalden Nero Claudius Cæsar Drusus Germanicus. Man indbildte den eenfoldige Keiser, at saadan Adoption var en Styrke for hans Hus, og gik Pallas hende fornemmeligen derudi tilhaande. Fra den Tid begyndte Britannicus, som var den rette Arving, at komme meer og meer udi Foragt, og saae man samme Aar en Inscription, som blev gjort til

til *Nere* af *Claudius* og *Agrippina* Søn *Nero* alene, saa at *Britannicus* var ubeladt.

Agrippina lod ham derpaa opdrage som en privat Person, og skilte ham ved hans sædvanlige *Domestiquer*. Hun lod ogsaa Nogle under adskillige *Prætexter* henrette, hvoriblandt var hans *Informator*, og beskikkede ubi deres Sted hendes egne *Eliever*, saa at den unge Herre var ligesom ubi et Fængsel, ej havende Frihed til at gaae ud, eller at see sin *Fader*. Hun lod ogsaa udsprede, at han var ikke ret ved *Forstanden*, og at han havde den *stemme Syge*; da dog *Skribenterne* vidne, at han fattedes hverken *Forstand* eller *Legemets Styrke*; og hvorvel han var endda ikke meer end 9 eller 10 Aar gammel, saa mærkede han dog, at hans *Stivmoder* havde *Undt isinde* mod ham, ladende een og anden Gang see *Tegn* til *Fortrydelse*, især engang da han hilste *Nero* med det *Navn* af *Enobarbo*, hvilket opirrede saavel *Nero* som *Agrippina* imod ham.

Neros *Adoption* eller *Antagelse* ubi *Søns* Sted blev af *Raadet* samtykket. *Agrippina* bekom og samme *Tid* *Titel* af *Augusta* eller *Kejserinde*. For at lade see sin *Magt* og *Myndighed* ikke allene ubi *Rom* og *Italien*, men endogsaa i langt bortliggende *Proviindser*, skikkede hun en *Colonie* af gamle *Soldater* til *Ubiopolis* eller de *Ubiers* *Stad* ved *Rhinstrømmen* ubi *Tydskland*, hvilken derudover fik det *Navn*

af Colonia Agrippinae, som den endnu haver; skjøndt den gemmeligen for Kortheds Skyld nævnes allene med det Ord Colonia, paa tydsk Coln.

Da Nero havde naaet sit 14de Aar, blev han iført mandlig Dragt (Toga virilis), for dermed at give tilkjende, at han ikke meer var Barn. Ceremonien skete med stor Stads, og glædede hun sig ved at lade sin Søn tilligemed Kejseren see udi fyrstelig Dragt, da Britannicus endda vistes udi Børnekæder. Hun lod ham iligemaade erklære for Ungdommens Fyrste (Princeps Juventutis) og beskikke til at blive Consul, naar han blev 20 Aar gammel. Om alt dette fik hun Raadet til at gjøre Ansøgning hos Kejseren, hvilken med Glæde accorderede dets Begjering; hun lod ogsaa, nu ved Folket, nu ved Soldaterne, og nu ved Kejsereus frigivne Tjenere frembringe adskillige andre Ansøgninger, paa det at det skulde hælde, at det ikke kom fra hende selv, men at det var noget, som den hele Stad ønskede. Hun glemte især ikke at rydde af Vejen dem, som hun havde mistænkt for at være Britannici Venner, og var det i den Henseende hun removede Lucius Geta og Rufus Crispinus fra den keiserlige Garde, og i deres Sted beskikkede den bekjendte Burrhum, en Mand af stor Forstand og Dyd. For at sætte Farve paa denne Forandring, forestillede hun Kejseren, at det var bedre og sikkrere at den keiserlige

Garde

Garde var forenet under een Anfører. Man mærker ellers, at Agrippina havde et dobbelt Sigte med dette; thi først vilde hun have removeret fra vigtige Poster dem, som hun vidste at ynde Britannicus; dernæst skete det for at betroe hendes egen Søn ubi gode Mærds Hænder, som kunde holde ham fra de Udyder, hvortil han af Naturen var hengiven, og at indprente ham Erbsedighed mod hans Moder, naar han selv fik Magten i Hænderne. Og viser efterfølgende Historie, at hun herudi handlede viseligen; thi Nero practiserede Dyb, og i det ringeste tvang nogenledes sine onde Begjerligheder saalænge som han fulgte Burrhi og Senecæ Raad; men, saasnart han skilte sig ved disse tvende ypperlige Mænd, gav han sine onde Affecter Tøjlen, og skilte sin egen Moder ikke allene ved hendes Myndighed, men endogsaa ved Livet.

Nu vare hendes Tanker fornemmeligen henvendte til at forsikre sin Søn om Regimentet efter Claudii Afgang, hvorudover hun forsømte ingen Lejlighed for at vinde ham Folkets Hjerter. Jónaras vidner blandt andet, at hun selv ubi en dyr Tid, da der var Mangel paa Brød, ophidsede Almue til Oprør, for at lade sin Søn see, der ved Løfter paa Keiserens Begne, som da var svag, kunde stille den tilfreds, og derved erhverve sig Yndest. Hun lob ham ogsaa divertere Folket ved adskillige Spectacul

ler og Lege, saa at han omsider af Alle blev anseet som den, der ufejlbarligen vilde succedere Claudius udi Regjeringen; imidlertid holdtes Britannicus saa indsluttet, at Mange tvivlede, om han var mere til i Verden.

Claudius, hvor enfoldig han end var, begyndte dog omsider at mærke saavel hendes Ukydskhed, som hendes listige Anslag for Nero imod Britannicus. Han beklagede engang sit Uheld udi Egtteskab, og undertiden gav tilkjende sin Fortrydelse derover, at han havde ægtet Moderen, og adopteret Sønnen, og sagde, at han havde ifinde at overlade Regjeringen til Britannicus, som var hans egen Søn. Ja, det kom saavidt, at han engang over et Glas Vin sagde, at han maatte nødes til at straffe Agrippina formedelst det Levnet, hun førte med Pallas. Agrippina, som ved Spioner fik alt dette at vide, blev derover hel bestyrtet, og derfor besluttede, for itide Saadant at forekomme, at tage Livet af Kejseren ved Gift, hvilket og skete. Der siges, at hun kom Gift udi nogle Champignons, som var Kejsersens delicateste Spise, og at Nero siden haver skjemtet dermed. Giften blev tillavet af en romersk Kvinde ved Navn Locusta, hvilken i lang Tid havde ladet sig bruge til saadant Haandværk. Den gjorde og sin Virkning; thi Claudius døde deraf udi sin Alders 74de Aar. Agrippina dulgte hans Død en stakket Tid,
for

for at disponere Alting udi Faveur af Nero; og, da Døden blev kundbar, stillede hun sig ligesom bebrøvet an for Britannici Skyld, hvilken hun med Graad omfavne, men allene for at hindre, at han ikke skulde blive seet af Folket og Soldaterne, førend hendes Maskine var færdig. Efterat hun havde disponeret Alting, lod hun aabne alle Slottets Porte, erklærende offentligen, at Claudius var død; strax derpaa blev Nero af Anføreren for den kejserlige Garde forestillet Tropperne, og blev dem af ham tilkjendegivet, at Nero nu var deres Keiser. Nogle sigte, at endel af Soldaterne da spurgte, hvor Britannicus var; men, saasom han da ikke lod sig see, blev Nero eenstemmigen af Alle erklæret til Keiser.

Den Første, som Agrippina efter Claudii Død hævnede sig over, var den frigivne Tjener Narcissus; thi, saasom han udi adskillige Ting havde været hende imod, lod hun ham strax fængsle, og tvinge til at omkomme sig selv, endskjøndt Nero gjerne havde ønsket hans Conservation. Samme Narcissus havde udi Claudii Tid været udi saadan Anseelse, og havde samlet sig saadan Rigdom, at en af de Tibers Poeter, nemlig Juvenalis, ligner hans Rigdom med Croesi eller de persiske Kongers. Da Claudius engang klagede sig over Pengemangel, gav En ham det Raad, at han skulde træde i Fællesskab med Narcissus og Pallas. Konger og Tyr-

ster,

ster, samt hele Stæder hylede for ham; thi han stod saa stærkt i Claudii Naade, at Agrippina selv ikke kunde fælde ham. Man kan sige, at med alle de Fejl, som tillægges ham, han fortjente Keiserens Naade: thi han sparede ikke sit Liv for sin Herres Frelse; og er det troligt, at Agrippina ikke havde dristet sig til at forgive Claudius, hvis Narcisus havde været tilstede; men hun havde nyligen tilforn overtalet ham til at gjøre en Rejse til Badet udi Campanien for sin Sundheds Skyld; og da fik hun allerførst fri Hænder til at iverksætte sit Forsæt.

Efterat Krigshæren, som sagt er, havde erklæret Nero til Keiser, holdt han en Tale, som Seneca havde sammenskrevet for ham, og lovede at give Soldaterne den samme Pengesum, som Claudius havde givet dem. Fra Lejren blev han ført til Naadet, for hvilket han ogsaa holdt en Tale, som var forfattet af samme Læremester, og derudover bekom alle de Prestitler, som dette hykkelske Collegium plejede at udose paa onde og gode Kejsere.

Saaledes seer man, at Nero ved sin Moders List og Misgjerning erhvervede den højeste Magt. Hun mente, at hun derved havde gjort et Mesterskylt, og lagt Grundvold til sit eget Herredom, som hun haabede at øve med en uomskrænket Myndighed under en Søn, der havde hende saa stor Obligation; men Udgangen viste, at hun herved gjorde en Pind
til

til sin egen Ligkiste, og at hun havde banet Vej til Tronen for et rasende Dyr, der ødelagde hende selv tilligemed Kjernen af det romerske Raad.

Førend jeg træder videre til disse Tragoedier, vil jeg vise, hvad Portrait de Tiders Skribentere have givet over denne Herre, og hvorledes de have beskrevet hans Naturel. Han havde af Naturen et højt Hjerter, og var udi høj Grad gavmild, saa at hans Gavmildhed gik indtil Profusion. Ham fattedes hverken Hjerter eller Nemme; men han var meer hengiven til Dovenhed og Belyst end til Arbejde. Man mærkede i hans Barndom en Lyst til at gravere, at ridse, at spille og synge, og at styre Vogne. Herudover havde han ingen synderlig Fremgang gjort udi boglige Konster, og var det derfor, at Seneca maatte skrive for ham de Taler, som han holdt udi Raadet, hvilket Tacitus anmærker, ingen af de forrige Kejsere at have trængt til, end ikke Caligula, som kunde udarbejde sine Orationer selv. Han fik vel Smag paa alle Slags Videnskaber, men rørte ikkun ved Barken deraf; og menes der, at hans Moder holdt ham fra Philosophie, som en Videnskab, der var en Prinds uanstændig. Seneca gav ham ogsaa Affmag for de gamle Dratorer, for derved at bringe sin ny og udpyntede Beltaalighed udi Brug. Han bemængede sig ogsaa med at gjøre Vers, hvilke Nogle have rost, Andre derimod foragtet; og seer man,
at

at *Persius* har skjemtet med den *Affectation* og *Højtravenhed*, som fandtes ubi hans *Poesie*. *Svetonius* siger, at han havde et svagt *Syn*, saa at han saae ikke vel langt fra. Af denne *Beskrivelse* skulde man falde paa de *Tanker*, at han vilde blive en *Regent*, der kunde regnes hverken blandt de gode eller onde, saasom man ubi hans *Naturel* finder en *Samling* af *Ondt* og *Godt*; men, som han *Tid* efter anden *saldt* ubi *fordærvede* *Menneskers* *Hænder*, hvilke *fomenterede* den *Bellystighed*, hvortil han *inclinerede*, saa blev det *Gode*, som fandtes hos ham, *gandske* *qvalt*, og det *Onde* derimod tog saadan *Overhaand*, at han blev anseet som et *Monstrum* og en *Fiende* af det *mennekelige* *Riøn*.

Efterat Nero, som sagt er, var bleven erklæret til *Kejser*, forfikkede han *Romerne* om et mildt og lykksaligt *Regimente*, holdt ogsaa en *Tidlang* sit *Løfte*; saa at de fem første *Regjerings-Aar* af *Skribenter* roses, og siges der, at *Trajanus* satte samme fem *Regjerings-Aar* til en *Model* og *Exempel* for andre *Regentere*. Derom, saavel som om *paafølgende* *Tyranni*, vil jeg her intet tale, men allene melde om de *Ting*, som henhøre til *Agrippinæ* *Historie*.

Samme *Kejserinde*, saasom *Kejseren* var endda et *Barn* af 17 *Aar*, og det var allene ved hendes *Middel*, at han var kommen paa *Tronen*, saa regjerede hun en *Tidlang* med uomskrænket *Myndighed*,

gav

gav tilligemed ham Audience til fremmede Gesandtere, underskrev hans Breve, lod sig føre udi samme Bærevogn med ham; ja han selv fulgte undertiden hendes Vogn tilføds. Han tillod ogsaa, at Raadet gav hende alle Grestitler, og lod Raadsherrerne forsamle paa det keiserlige Pallads, paa det at hun bag ved et Tapetseri kunde høre, hvad som forhandlede, uden at blive seet af Noget. Men man mærkede strax, at denne Myndighed vilde incommodere den unge Keiser; dog dristede han sig ikke til at lade see nogen Misfornøjelse, saalænge som hun stod i nøje Forening med Burrhus og Seneca; hvilke Mænd vare saadanne, som han ikke kunde undvære; den Ene i Henseende til Krigs-Videnskab; den Anden i Henseende til hans Kundskab udi Regjerings-Sager. Samme tvende Mænd holdt fortrolig Venkab med hinanden, skjøndt de havde differente Inclinationer; Burrhus var mere streng, og Seneca mere mild; men de vare Begge enige udi at forfremme Statens Bedste; de vare iligemaade en Tidlang Agrippina underdanige, indtil de omsider mærkede, at hendes Hofmod gik for vidt, da søgte de ved en og anden Lejlighed at sætte Grændser derfor, skjøndt paa en fin og høflig Maade. Saaledes Anno 54 eller udi Neros 1ste Regjerings-Aar, da Audience skulde gives til nogle armeniske Gesandtere, og Agrippina ankom for at sætte sig ved Siden af Keiseren, raade

bede

bede Seneca ham at nedstige af Tronen, ligesom for at tage imod sin Moder; og fandt man derpaa Prætext til at opsætte Audiencen til en anden Tid, hvorved hindredes, at Fremmede ikke skulde være øjensynlige Vidner til den Haand, som overgik Republikken.

Efterat Seneca paa saadan Maade havde standset Agrippinæ Ambition, overlagde han videre med Burrhus, hvorledes man kunde indskrænke hendes store Myndighed i Regjerings-Sager. Men det Middel, som de dertil brugte, havde en bedrøvelig Virkning; thi de ikke allene tillode, men endogsaa understøttede Keiseren udi en usømmelig Kjærlighed, som han havde fattet til En ved Navn Acte, som nyligen havde været Slavinde, og det til Præjudice for hans ægte Gemal Octavia, som var en Dame af stor Dyd og Rydskehed. Denne Kjærlighed tog saadan Overhaand, at han fik omsider ifinde at ægte samme Acte. Dette kunde Agrippina ikke fordoje, arbejdede derfor af al Magt paa at hindre en saauanstændig Gjerning, og det endel ved haarde Strafsseptrædikener, endel ved smigrende Ord. Men Nero fæstede ingen Tro til hendes søde Tale, og kunde ikke fordoje hendes Trettesættelser, saa at hun udvirke hermed intet andet, end at gjøre Keiseren mere koldfindig imod sig, og at fæste hans Tillid fornemmelig til Seneca. Der siges ellers, at Nero ved

denne Lejlighed blev saa opirret af Agrippinæ Jrettesættelser, at han truede, at, hvis hun fremturede derudi, vilde han forlade Regimentet, og retirere sig til den D Rhodus. Saasom nu dette rygtedes overalt, saa sluttede man deraf, at Agrippinæ Herredom snart vilde have Ende.

Paa samme Tid udtog Nero blandt Slottets Mobilier det, som var prægtigst, hvilket han tilfikkede sin Moder. Men hun optog Saadant med Fortrydelse, sigende, at hun kunde ikke lade sig nøje med en liden Del af det, som alt var hendes Gave; da Nero fik dette at vide, blev han saa ophidset, at han skilte hendes Favorit Pallas ved Financernes Administration, som Kejsers Claudius havde betroet ham. Dog blev han befriet for at aflægge Regnskab, og derudover beholdt de uhyrlige store Midler, som han havde samlet. Denne Unaade ophidsede Agrippina saaledes, at hun lod falde haarde Ord derover, og truede at lade Britannicus erklære til Kejsers, hvilket indjog ikke en liden Skræk udi Kejseren, saasom Britannicus da allerede var traadt ind udi sit 15de Aar, var elsket af Folket, og som den forrige Kejsers rette og eneste Søn var fremfor Nero berettiget til at succedere sin Fader.

Britannicus blev ham derfor fra den Tid en Torn udi Dnene, saa at han saae sig ikke sikker paa Tronen, saalænge som samme unge Herre levede.

Han

Han besluttede derfor at skille ham ved Livet, hvilket ogsaa skete; thi ham blev udi et Maaltid Gift tilbragt, hvoraf han styrtede over Maaltidet med Alles Forfækkelse, især Agrippinæ, som ved hans Død saae sig skilt ved den eneste Person, hvorved hun kunde holde Kejseren nogenledes udi Aue, og frygtede, at hun selv omsider vilde underkastes samme Skjebne. Denne Misgjerning blev forrettet af den foromtalte Kvinde Locusta, som Agrippina tilforn havde betjent sig af for at forgive Keiser Claudius.

Saa som nu Agrippina udi Britannicus var skilt ved et Middel, hvoraf hun i Nødsfald kunde betjene sig til sin Frelse, saa søgte hun at bevæbne sig paa anden Maade mod det Uheld, som hun trueedes med. Dette kunde ikke skee, uden at Nero mærkede hende det af, hvorudover han fandt for godt at skille hende ved den Livgarde, som hun hidindtil havde havt til sin Beskyttelse, saavel i hans egen som i Claudii Tid. Han lod hende ogsaa forflytte fra Clottet til et andet Hus, hvor han besøgte hende ikke uden at være vel gelejdet, og forlod hende igjen efter en kort Hilsen. Herpaa begyndte Agrippinæ Hofmærkeligen at aftage, og hendes Dpvartere efterhaanden at forsvinde. De Fleste skyede hendes Nærværelse, eller forlode hende strax; saa at hun ikke blev besøgt udi denne hendes Græmmelse uden af nogle

Qvinder, hvilke hun ansaae heller som Spioner end Benner, og det ikke uden Aarsag; thi en af dem, nemlig Junia Silana, lod hende beskylde for at gaae svanger med et Forsæt til at gifte sig med Rubellius Plautus, hvilken hun vilde sætte paa Tronen, efterdi han var en anseelig Herre, og nedstammede fra Augustus, saavel som Nero. Nero mente derved at have faaet retmæssig Aarsag til at rydde sin Moder af Vejen, og besluttede, uden videre Forhør, at omkomme hende tilligemed samme Plautus; men Burrhus foreholdt ham, at han ikke maatte uforhørt fordomme Nogen, end sige sin egen Moder, lovende selv at ville erequere Keiserens Billie, hvis hun befandtes at være skyldig. Nero tillod derpaa Seneca og Burrhus at forsøje sig til hende, for at forsikre sig om hendes Uskyldighed, eller tage hende af Dage.

Agrippina forsvarede sig da med sin sædvanlige Frækhed, og erholdt Frihed til at see sin Søn; men, da hun fik ham i Tale, meldte hun intet om det, for hvilket hun var beskyldt, ligesom hun fandt det ikke fornødent at forsvare sig udi en saa ugrundet Sag; tvertimod, hun forlangte allene, at hendes Anklagere maatte straffes, hvilket hun og erholdt, hvorudover Silana blev først drevet i Landsflygtighed, og siden omkommen. En Comediant, ved Navn Paris, som Silana havde betjent sig af til
 denne

denne Beskyldning, blev dog sparet, efterdi han tjente Kejseren til Divertissement.

Efter denne Hændelse syntes det, at Agrippina kom noget udi Credit igjen, indtil Nero forelskede sig udi en romersk Dame, ved Navn Poppæa Sabina. Samme Poppæa var af en ugemen Skjønhed, stillede sig religiøs og blufærdig an, skjøndt hun havde hverken Religion eller Blufærdighed; hun var da forenet udi Ægteskab med en fornem Romer Ottho, som siden blev Keiser. Samme Ottho havde den Uforsigtighed at berømme sin Hustrues Skjønhed for Kejseren, hvorudover Nero fik Lyst til at see hende. Dette var ikke saasnart skeet, forend han optændtes af heftig Kjærlighed, og, paa det at Ottho derudi ikke skulde være ham til Hinder, fikkede han ham til Lusitanien, for at forestaae samme Provinds, men han maatte lade Poppæa blive tilbage.

Denne ærgjerrige Dame, da hun mærkede, at Kejseren var slagen af Kjærlighed til hende, dristede sig til at paastaae Ægteskab. Dermed troede hun sig dog ikke til at kunne trænge igjennem, saalænge som Agrippina endda havde noget at sige. Hun lod derfor ingen Lejlighed gaae forbi til at opirre Kejseren mod hans Moder. Undertiden bebrejdede hun ham, at han levede ligesom under Formynderskab; undertiden søgte hun at gjøre Agrippina mistænkt, fo-

regis

regivende, at hun gif frugtsommelig med farlige Anslag mod Kejseren. Udi dette hendes Forsæt fandt hun mange Medhjelpere, saasom alle de, der dagligen vare om Kongens Person, saae gjerne, at Vinjerne bleve klippede paa Agrippina.

Dette befordrede endeligen Agrippinæ Fald, og drev Nero til at bedrive den skrækkeligste Gjerning, som nogen Tid er øvet; thi han besluttede omsider at tage hende af Dage. Dette blodige Anslag havde han længe pønsset paa; men Frygt for Oprør iblandt Folket, i Henseende til saadan unaturlig Gjerning, holdt ham tilbage; hvorvel Poppæa med hendes Anhang forsømte intet for at sætte Mod i ham, og Agrippina selv arbejdede paa sin Ulykke, i det at hun ideligen lod falde haarde Ord og Trudsel. Nogle Skribentere foregive, at, da hun mærkede, ved Frækhed sig intet at kunde udvirke, hun søgte at vinde ham ved Ubluhed, og at prostituere sin egen Person. Men hun vandt intet derved, uden at forsøge den Uffky, som han havde fattet for hende. Og mærkede man, at han fra den Tid skævede at tale med hende udi Enrum; og var intet ham kjærere, end naar hun vilde forlade Staden, og rejse til sine Lystgaarde; thi, saa ofte hun taledede om saadanne Rejser, roste han hendes Forsæt. I det øvrige lod han ingen Lejlighed forbigaae at indvikle hende udi Fortræd, udsatte Nogle for at plage hende med Processer,

ser, og underkjøbte Andre til at drive Spot med hende.

Endeligen resolverede han sig fuldkommeligen til at skille hende ved Livet, saa at han ikke tog i Betænkning uden Maaden, paa hvilken Saadant kunde skee. At bedrive et aabenbart Moder-Mord syntes ham at være farligt, og at betjene sig af Gift, var forgjeves, efterdi Agrippina, som Saadant ventede, havde bevæbnet sig med Medicin derimod, saa at dette Anslag havde allerede nogle Gange slaet fejl.

Udi denne Raadvildhed adresserede Nero sig til sin frigivne Tjener Unicetus, hvilken havde opvartet ham i hans Barndom. Den Samme commandede da de Gallejer, som vare udi Havnen af Misene, og, saasom han var en ryggesløs og dristig Mand, og derforuden Agrippina fiendsk udi Hjerter, saa kunde intet beqvemmere Redskab bruges til at iværksætte saadan Misgjerning. Unicetus, da han fik Keiserens Billie at vide, lovede at tillave en Gallej, der saaledes skulde være dannet, at den skulde aabne sig af sig selv, saa at Agrippina skulde omkommes eller druknes paa sin Rejse, og Ingen skulde tænke, at det skete andet end af en pur ulykkelig Hændelse. Nero imodtog dette Tilbud, og saasom han ikke dristede sig til at foretage Tingen udi Rom, besluttede han at iværksætte den udi Campanien, hvor han

han ellers skulde bivaane en Fem-Dages-Fest. Imidlertid stillede han sig an, som han vilde forlige sig med sin Moder igjen, sagde offentlig, at Børn burde taale noget af deres Forældre, og mente, at Agrippina skulde fæste Tro til hans Ord, og derfor let bringes udi Snaren.

Han overtalede hende ogsaa til at rejse med sig fra Rom paa et Skib, som Anicetus havde tillavet. Han efterlod hende paa Vejen til Natium, og selv begav sig til Campanien. Kort derefter tilskrev han hende et kjærligt Brev, inviterende hende til den Fest, som skulde holdes. Hun rejste derfor hidhen, og fandt Kejseren ved Strandbredden, for at tage imod hende. Der omfavnede han hende kjærligen, og førte hende til et Slot, hvor hun skulde tage Hvile. Imidlertid fik hun Kundskab om, at man havde Ondt isinde med hende, og, saasom hun ikke vidste, hvad hun skulde troe, saa vilde hun ikke begive sig igjen tilsoes, men lod sig føre udi en Bærevogn. Da hun saaledes kom til det Sted, hvor Samlingen skulde være, blev hun herligen af Kejseren tracteret, hvilken lod vise adskillige udvortes Tegn til Kjærlighed, og bad hende, at tilkjendegive, hvad hun ønskede, saasom han i ingen Ting kunde nægte hende noget, og endeligen spillede sin Kulle saa konstigen, at hun omsider satte al Mistanke tilside, og mente

mente sig intet uden godt at have at forvente udi Fremtiden.

Efter det sidste Aftensmaaltid paa samme Sted, lod Nero hende føre til Strandbredden. Det Skib, hvorpaa hun var hid henkommen, havde man ved Keiserens hemmelige Befaling istykkerbrudt, hvorudover man bad hende at træde paa et andet Skib, som Anicetus havde tillavet, og som han selv, nemlig Anicetus, tog sig paa at føre. Da Keiseren tog Afsted med hende, omfavnede han hende med stor Affection; hvorpaa han gik bort, og bortbragte den øvrige Tid af Natten uden Søvn, saasom han ventede paa Udfaldet af hans Anslag. Med Agrippina var paa Skibet Crepereius Gallus og en Dame ved Navn Acronia Polla, hvilken holdt hende ved Snak; men just da de talede om den Forandring, som de havde fundet hos Keiseren, og det gode Hjertelav, han havde ladet see imod sin Moder, faldt Taget af Cahytten ind, og, saasom det var tækket med Blø, blev Crepereius strax deraf knuset, men det Sted, hvor Agrippina sad, holdt sig en Tidlang; den Maskine, hvorved Grunden af Skibet skulde aabne sig, slog ogsaa fejl, i Henseende til den Forvirring, Baadsfolkene geraadede udi, saasom mange af dem vare ikke Medvidere herudi, og derfor hindrede dem, som vare delagtige udi Anslaget. Endeligen væltede man Skibet om, hvilket dog ikke kunde skee med

med saadan Agtsomhed, at jo Agrippina tilligemed Aceronia faldt gandske sagte ned udi Vandet. Aceronia raabte da om Hjelp, og for at bevæge Skibsfolkene dertil, sagde, at hun var Keiserinden; men det samme befordrede hendes Død; thi hun blev strax derpaa ihjelslagen med Stænger og Narer. Agrippina derimod, som taug ganske stille, fik allene et Slag over Arsen, og frelste sig ved Svømmen, hvilken ikke varede længe; thi hun blev strax reddet af nogle Baade, som kom til Undsætning, og bragt til Strandbredden.

Da Nero fik at vide, at hun mod Forhaabning var reddet, blev han hel bestyrret, og bildte sig ind, at det hele Land vilde rejse sig op imod ham. Han raadførte sig strax med Burrhus og Seneca, som synes ikke at have været Medvidere udi dette onde Anslag. De stode derpaa Begge udi en dyb Tausshed, saasom de vidste ikke, hvad Raad de skulde give; thi paa den ene Side stod dem denne hæslige Gjerning for Djnene, som de havde Affky for, og paa den anden Side holdt de for, at Keiseren stod Fare for sin Person, hvis han ikke forekom sin Moder. Endeligen Seneca, som den, der gementligen plejede at tale først, saae stivt paa Burrhus, ligesom for at spørge ham, om det ikke var raadeligt at skille Agrippina ved Livet, for at redde Keiseren; men Burrhus svarede dertil med Frimodighed, at

den

den kejserslige Garde, som han commanderede, havde altfor stor Erbødighed for det regjerende Hus og for Germanici Navn, at Noget deraf kunde formaaes til at lægge Haand paa Germanici Datter, men at Anicetus, som havde begyndt Værket, maatte fuldføre det selv. Anicetus paatog sig dette uden Betænkning, hvilket opvakte saadan Glæde hos Kejseren, at han raabte: Anicetus giver mig idag mit Liv igjen! og gav ham derpaa Befaling at fremfare derudi.

Derpaa blev tilkjendegivet, at Ugerinus paa Agrippinæ Begne var ankommen for at tale med Kejseren. Nero lod ham indføre, og medens han frembragte sit Vrende, lod faste en Dolk imellem hans Ben, og strax derpaa fængsle; thi han vilde have udsprede, at Agrippina havde udskicket ham for at myrde sig, og at hun derpaa havde omkommet sig selv, da hun mærkede at hendes Anslag havde mislinget. Smidlertid bestyrkede Anicetus sig med nogle Baadsfolk, og kom en Morgen tidlig til det Sted, hvor Agrippina opholdt sig. Han fandt der en Høb Mennesker, som vare komne sammen fra om- liggende Steder, men som adsprededes, saasnart de saae disse bevæbnede Mænd. Anicetus gjorde sig strax til Mester af Indgangen, slog Portene ind, og bemægtigede sig alle de Husfolk, som ham mødte; hvorpaa han med tvende Krigsmænd gik lige ind ubi

Kammeret, hvor han fandt *Agrippina* liggende paa Sengen, og havende allene en Kvinde hos sig, hvilken ogsaa tog Flugten.

Agrippina laae da fuld af urolige Tanker, efterdi hun ingen Tidender havde faaet fra Kejseren, og *Agerinus* ikke var kommen tilbage med Svar. Men da hun saae *Anicetus*, kunde hun strax gjette Aarsagen til hans Ankomst. Hun talede ham dog med Frimodighed til, og sagde, at hun ikke kunde troe, at Kejseren vilde besmitte sig med sin egen Moders Blod. Men da hun dette talede, slog en af Krigsfolkene hendes Hoved med en Stok, hvorpaa hun viste ham sin Mave, og bad, at han vilde slaae paa den, der havde bragt et saadant vanskabt og unaturligt Foster til Verden. Man gav hende derpaa mange Sting, hvoraf hun døde. Nogle sige, at *Nero* forlangte at see hendes døde Legeme, og at han drev Spot dermed; men alle Skribenter ere herudi ikke enige. Hendes Legeme blev strax efter de Tidens Maade brændt uden mindste Stads. En af hendes frivogne Tjenere omkom sig allene for at lade see Trostak mod sin Frue. Hendes Ben bleve lagde udi Jorden, og var det ikke uden efter *Neros* Død, at et Gravsted blev hende oprettet.

Saadant Endeligt fik *Agrippina*, som er en af de navnkundigste Damer udi Historien, og det saae vel i Henseende til hendes Lykke som Ulykke, hendes
store

store Qualiteter saavel som store Laster. Men intet
 haver gjort hende mere mærkelig end dette, at hun
 var **Neros Moder**, det er, havde bragt til Verden
 og sat paa Tronen en af de grummeste Tyranner,
 som er at finde udi Historien. Jeg siger en af de
 grummeste, efterdi jeg er ikke enig derudi med an-
 dre Skribenter, som holde ham for den største Ty-
 ran; thi **Caligula**, **Agrippinæ** Broder, som re-
 gjerede nogle Aar tilforn, var end værre, saasom
 han stillede sig an som et rasende Dyr og det menne-
 skelige Kjønns affagde Fiende; da **Nero** derimod ge-
 menligen søgte at sætte Farve paa sine Misgjernin-
 ger, hvilket sees fornemmeligen af hans Dpførsel mod
Agrippina, med hvilken **Caligula** ikke havde nær
 brugt saa mange Dmsvøb. **Agrippina** kan ellers
 regnes en blandt de store Genier, som Naturen
 haver dannet, men hun misbrugte sin Forstand, og
 saasom hendes Politique gik ud til fjendelig Under-
 fundighed, blev hun besnæret af sin egen Klogskab,
 og hendes Søn fangede hende med samme Snarer,
 som hun havde sat for Andre. Det eneste, hvorudi
 hun slægtede sin Moder, den ældre **Agrippina**,
 paa, var et højt Hjerte, men som vanslægtede til
 en overvættes Ergjerrighed. Hun haver efterladt
 sig nogle Skrifter, hvilke indeholdte saavel hendes
 egen som nogle af hendes Paarørendes Historie.

De samme blive ofte citerede af gamle Skribentere; men ere alle bortkomne.

Catharina Medicæa.

Catharina de Medicis, eneste Datter og Arving af Laurentius de Medicis, Fyrste af Urbino, er fød i Florents 1519. Om hende findes intet antegnet førend udi det Aar 1533, da der blev handlet om Egteffab mellem hende og den franske Prinds Franciscus den Førstes Søn, som da førte Titel af Hertug af Orleans, men siden blev Dauphin, og endelig Konge udi Frankrig med det Navn Henrik den Anden. Dette Giftermaal gav i Henseende til dets Ulighed Lejlighed til adskillige Critiquer; thi, hvorvel det mediceiske Hus var udi stor Anseelse udi Stalien, og Catharina da var en Fyrstinde af Urbino, saa havde dog Forsædrene af den mediceiske Familie ikke været uden store Kjøbmænd, saa at de nyligen vare komne til den Værdighed. Franciscus den Første maatte derfor høre ilde, efterdi han indgik

gik en saa ulige Alliance, men han havde sine egne Hensigter dermed, hvilke her ikke ere fornødne at anføre. Egteskabet gik derfor for sig, og Catharina efter Franciscus den Førstes Død blev regjerende Dronning udi Frankrig.

Saalænge som hendes Herre, Henrik den Anden, regjerede, levede hun meget stille, saa at hendes Dødsforsel ingen Materie giver til Historie; man mærkede allene hos hende en stor Taalmodighed, og at hun var en stor Mesterinde i at forberge sig, saa at hun derudi gav intet italienskt Fruentimmer efter; alermest maatte man forundre sig over den Complaisance, hun lod see mod Hertuginde af Valentinois, hvilken da var Kongens Maitresse, og havde saaledes indtaget Kongens Hjerte, at hun selv havde ikkun liden Del derudi; hun passerede derfor udi Henrik den Andens Tid i Almindelighed for en Princesse uden stor Ambition, efterdi hun vidste at skjule det med saadan Agtsomhed. Men neppe var Kong Henrik ved Døden afgangen, og hendes unge Søn Franciscus den Anden kommen til at sidde paa Tronen, førend den Ild brød frem, som hidindtil havde ligget skjult under Asken, og mærkede man da hos denne Dronning en stor Regjeringsyge, hvorved Frankrig udi 3 Kongers Tid, som hun regjerede med absolut Myndighed, blev sat i Flamme.

| Hun

Hun kunde vel ikke udi den første Søn Francis den Andens Tid tilegne sig Regimentet, efterdi Kongen var Majorennis; men, saasom samme Herre var gandske ung, og derhos af liden Helbred og Capacitet, saa behøvedes der et Raad, som skulde bestaae af Lemmer, der under hans Navn kunde forestaae Regjeringen. Riget var da delt udi 3 store Factioner. For det første vare Hovederne Hertugerne af Guise; for det andet den store Connetable af Montmorency; og for det tredje Prindserne af Blodet, hvilke paastode største Ret til Rigets Forvaltning.

Den listige Dronning mærkede sig strax for svag til at kunde ballancere mod disse store Partier tillige, helst saasom hun var fremmed, og havde libet Anhang udi Riget. Hun holdt det derfor raadeligt, at flaae sig til et af disse 3 Partier; og endelig, efterat hun en Tidlang dette havde overlagt, slog hun sig til det Hus af Guise, og derved bevæbnede Prindserne af Blodet imod sig. For dem var da Hoved og Anfører Kongen af Navarra, men Partiet forlod sig mest paa Prindsen af Conde, som den der havde baade størst Capacitet og Hjerte. De søgte vel strax at bringe Dronningen paa deres Side; men denne listige Princesse, som fandt meer sin Regning ved det andet Parti, affispiste dem med Snak, og formaaede Kongen af Navarra at convojere den franske Princesse

cesse Elisabeth til Spanien, paa det at hun imidlertid kunde uden stor Hinder beskytte sig ubi den Post, hvorudi hun havde sat sig. Men hendes Haab slog hende fejl; thi Prindsen af Conde tog deraf Lejlighed til at bevæbne sig end mere mod hende og det guisfste Parti. Han overlagde med den store Admiral Coligni, hvorledes man bedst kunde holde Dronningen og hendes Tilhængere Stangen, og, saasom Riget da var fuldt af dem, der havde antaget Reformationen, og de samme vare misfornøjede i Henseende til de Forsølgelser, Regjeringen havde øvet imod dem, fandt de forgodt at bringe alle disse Reformerte, som da gemenligen kaldtes Huguenotter, paa deres Side, hvilket ogsaa skete, men med liden Succes. Thi den Sammenrottelse, som skete ved Amboise, blev aabenbaret, og Tropperne, som de havde samlet, bleve slagne og adspredte, og Prindsen af Conde blev arresteret paa det Slot af Amboise, hvor man foretog sig at formere ham Proces, hvilken Prindsen, stolende paa sin Fødsel og det store Anhang, som han havde ubi Riget, underkastede sig med Frimodighed. Dronningen var da hel tvivlraadig, hvad hun skulde gjøre. Paa den ene Side saae hun, at hun havde at bestille med en Prinds af kongeligt Blod, hvilken hun ikke kunde tractere paa en Fod af Misdæder. Paa den anden Side frygtede hun, at, saasnart han kom løs igjen, vilde han sætte sig i Spidsen af Huguenots

guenotterne. Endeligen fandt hun efter nøje Betragtning forgodt at lade ham løs igjen, og at stille sig an, ligesom man tvivlede om, at han havde Del udi den huguenottiske Opstand.

Dronningen, hvis Sigte ved alle de Bevægelser, hun gjorde, var allene at beholde Regimentet, flatterede nu eet Parti, nu et andet, og nu favoriserede Huguenotterne, nu bevæbnede sig imod dem, ligesom hun fandt Conjunctionerne at befordre mere eller mindre, hvad hun sigtede til; og er det troligt, at hun ingen Betænkning havde gjort sig at antage Reformationen, hvis hun havde fundet sin Regning derved; thi Regjeringen var det Hjul, som drev Alting, og som foraarsagede den Ustædighed i hendes Opførelse, saa at hun nu blev lastet for Nidkjærhed nu for Koldfindighed udi den romerske Religion.

Prindsen af Conde erklærede sig kort efter sin Løsgivelse offentligen for den reformerte Religion, hvorudover han stedse siden blev anseet som Hoved for Huguenotterne, og næstefter ham Admiralen af Coligni, som længe havde været en ivrig Huguenot; thi, saasom Kongen af Navarra var frygtsom og vankelmødig, havde Partiet ingen Tillid til ham; men betjente sig allene af hans Navn, saasom han var den første Prinds af Blodet.

Udi denne Tilstand fandt Regjeringen forgodt at holde en Forsamling i Fontainebleau, og blev da

be-

besluttet, udi Rigets saa flibrige Tilstand, at lade forsamle alle Rigets Stænder, og at beramme et almindeligt Concilium for Religionens Skyld. Imidlertid satte Conde Alting udi Bevægelse igjen, og ved sine Tilhængere søgte at bemægtige sig den Stad Lyon. Dette Anslag vilde dog ikke lykkes ham; tværtimod han geraabede derover udi ny Uheld; thi, saasom han blev beskylt for at være Autor af dette Forretagende, og han Saadant nægtede, blev han tilligemed Kongen af Navarra inviteret til Hove for at forsvare sig. Disse tvende Herrer toge Saadant længe i Betænkning, dog beqvemmede de sig omsider dertil; men, da de lode sig indfinde, blev Prindsen paa ny arresteret, og ved en ordentlig Proces dømt fra Livet.

Det var ved denne Lejlighed, at Dronningen lod see Prøve paa sin Capacitet; thi, endskjøndt hun ansaae Prindsen som sin farligste Fiende, magede hun det dog saa, at al Skylden faldt paa det guisfke Hus. Hun lod selv, som hun var gandske tvivlsraadig, givende Saadant tilkjende som sit Kjønns Skrøbelighed, naar hun talede med Hertugerne af Guise, men som en Attraa at redde Conde, naar hun talede med hans Benner, og bad dem selv at være betænkte paa Midler til hans Befrielse. Udi dette Skuespil var dog nogen Realitet; thi, saasom hendes Hovedsigte var at beholde Regimentet udi Hen-

des Sønners Umyndighed, saa vilde hun ej heller, at det mægtige guisfke Hus skulde spille Mester, hvilket vilde skee, hvis Prindsernes Parti gandske blev undertrykket. Og er dette Kilden til de mange Contradictioner og den stridige Opførsel, som udi hendes Historie antegnes, og som ansees hos hende som en naturlig Ustædighed og Vankelmødighed. Herpaa gives fornemmelig Prøve udi Prindsens Sag; thi, da de Guiser dreve paa Dommens Execution, arbejdede hun af al Magt paa dens Forhaling, for at gjøre den til intet.

Udi denne Tilstand vare Sagerne, da den unge Konge Franciscus den Anden ved Døden afgik. Han blev succederet af sin Broder, som da førte Titel af Hertug af Orleans, og ved sin Ankomst til Regjeringen fik Navn af Carl den 9de. Men, saasom han var lidt over 10 Aar, da hans Broder døde, saa kunde man udi denne Mindreaarighed ikke vente mere roligt Regimente end under hans Fjernmand. De tvende Hofpartier søgte da at bestyrke sig det ene mod det andet, og Enkedronningen efter sin vedtagne Maade at holde Miner med dem begge, for at beholde Regimentet. Det første hun foretog sig, var at sætte den fangne Prinds paa fri Fod igjen, og at forsamle alle Rigets Stænder, hvortil blev gjort Begyndelse den 13 Decbr. udi det Aar 1560. Hun blev da offentligen erklæret for Regentinde, og derved

naæde

naaede det Maal, hvortil hun længe havde sigtet. Men det varede ikke længe, førend Riget blev styrtet udi ny Urolighed igjen; thi Conde, som ikke kunde glemme den Dødsdom, som var fældet over ham, søgte at hævne sig over de Guiser, som saaledes havde handlet med ham; dertil kunde ikke fattes Lejlighed, saalænge som man holdt ved at forfølge Huguenotterne, og at nægte dem Religionens Frihed. Derom blev strax gjort Ansøgning hos Dronningen, hvilket hun ikke gandske vægrede sig ved; thi det synes af al hendes Opsørsel, at hun ligesom har ballanceret imellem begge Religioner, skjøndt det er troligt, at hun herudi var ganske indifferente, og at hendes Hoved-Religion var Højhed og Regjeresyge, hvorefter hendes Religion maatte dreje sig. Jeg haver tilforn vist, at hendes fornemste og bestandige Sigte var at mage det saaledes, at ingen af de tvende Hof-Factioner skulde faae Overhaand, og det var i den Henseende hun ofte flatterede Huguenotterne, og stillede sig an, som hun gjerne vilde erhverve dem visse Friheder, hvilket sees af det Forslag, som hun paa samme Tid gjorde Paven. Det var ogsaa udi samme Henseende, hun udi det Aar 1561 lod beramme den navnkundige Religions-Samtale til Poissi, hvilken har gjort saa stor Opsigt, og hvortil hele Europas Dine vare henvendte, efterdi dertil mødte de største Theologer af begge Religioner. Cardinalen af Loth-

Lathringen førte Ordet for de Romerske, og den be-
kjendte Theodorus Beza for de Reformerte. Men
det gik med denne Samtale, som med alle andre, at
den blev frugtesløs, og at begge Parter gik bort med
de samme Meninger, som de bragte med sig.

De stridige Factioner stræbte paa ny at bestyrke
sig. Hertugen af Guise, den store Connetable af
Montmorency og Marechal de St. Andre forenede
sig sammen, og fik denne Forening Navn af Trium-
virat. Det andet Parti, for hvilket vare Hoveder
Kongen af Navarra, Conde og Coligni, søgte der-
imod at holde Stand mod dette Triumvirat. Men
Kongen af Navarra, som var en vankelmødig Herre,
lod sig overtale til at forlade sit gamle Parti, saa at
Triumviratet ved hans Accession blev forfærdeligt,
ikke allene for Huguenotterne, men endog for Enke-
dronningen selv; hun søgte derfor strax efter Sæd-
vane at styrke det svageste Parti, lod kalde tilbage
det Edict kaldet af Julio, hvorudi Religionens fri
Dwelse Huguenotterne var forbudet, og udgav en
anden Forordning, hvorudi Saadant igjen blev dem
tilladt. Den nye Forordning blev kalden *Jamarii*
Edict, efterdi den udgik i denne Maaned 1562. Saa
meget, som den satte Mod udi de Reformerte, saa me-
get besværge de Romerske sig derover, og var det
derfor ikke uden med stor Nød, at Dronningen kunde
faae den registreret udi Parlamentet. Virkningen

der.

deraf var, at Huguenotterne derpaa holdte offentlig den deres Gudstjeneste udi Paris selv, hvilket gav saadan Opsigt, og forarsagede saadan Forbittrelse hos det stærkere Parti, at Dronningen begyndte at fortryde paa, at hun havde gaaet saa vidt.

Saasom kort derefter skete et Nederlag paa nogle Huguenotter, der holdte deres Gudstjeneste nær ved Bassi, gaves derved Anledning til de borgerlige Krige, som varede udi 3 Kongers Tid, og nær havde ødelagt Frankrig. Det er ikke Sted her at beskrive samme Krige, det vilde og blive for vidtløftigt; jeg vil derfor allene lade mig nøje med at anføre nogle saa Hoved-Hændelser, hvorudi denne Dronning har været mest interesseret. Begge Partier søgte strax at bemægtige sig den unge Konges Person. Hertugen af Guise forekom herudi det andet Parti, og bragte Kongen fra Fontainebleau til Paris. Dette forarsagede saadan Skræk hos Dronningen, at hun hemmeligen anholdt om Hjelp hos Conde. Saasom nu Conde derved blev ligesom autoriseret til at gribe til Bevær, saa lod han alle Reformerte invitere til at staae sig bi udi saadant Foretagende. Begge Partier bragte inden kort Tid Krigshære udi Marken. Udi denne Krig tog Kongen af Navarra Hoffets Parti mod Conde, som da blev erklæret Hoved for Huguenotterne. Men samme Konge, da han belejrede Rouen kort derefter, blev han for Staden ihjelskudt
af

af en Muskvætkugle. Krigen blev derpaa fortsat med adskillig Succes. Den største Træfning, som udi dette Aar forefaldt, var ved Blainville, hvorudi *Connetable de Montmorency* blev fangen af Prindsens Folk, og Prindsen derimod faldt selv udi det andet Parties Hænder. Men de bleve Begge ved paa følgende Negotiationer satte paa fri Fod igjen.

Kongen blev efterfølgende Aar vel erklæret for majorenis; men Dronning *Catharina* forestod dog Regimentet med samme Myndighed som tilforn; Den indbyrdes Krig blev fortsat med største Iver; nu spillede eet Parti Mester, nu et andet; det største Stød, som Huguenotterne fik, var udi det Aar 1569, da Prindsen af *Conde* udi det Slag ved *Jarnac* omkom, og, saasom ved hans Fald Huguenotterne saae sig uden Hoved, maatte *Coligni* antage sig *Commando*. Han oprettede saavidt som muligt de faldne Sager igjen, saa at Huguenotterne syntes intet at have tabt ved den tappre Prindses Død.

Saasom man nu despererede om at undertvinge dem med Magt, arbejdede man paa ved List at undertrykke dem. Og blev da spillet den forfækkeligste Tragoedie, som er hørt udi Historien, og som er den største Plet udi Dronning *Catharinas* Liv. Aaret, udi hvilket Saadant skete, og som *Thuanus* holder for at fortjene at tegnes med sorte Bogstaver, var 1572, og Tragoedien gik for sig paa saadan Maade:

Kon-

Kongen af Navarra havde efterladt sig en ung Son, som hidindtil havde ført Titel af Prinds af Bearn, men efter Faderens Død lod sig kalde Konge af Navarra, og er den samme, som siden blev Konge i Frankrig under det Navn af Henric den Fjerde. Samme unge Herre, som nu var den nærmeste Prinds af Blodet, og af Moderen var med Flid opdragen udi den reformerte Religion, blev anseet af Huguenotterne som den, der vilde blive deres fornemste Beskytter. Denne unge Herre arbejdede Hoffet paa at forene udi Egtteskab med den franske Princesse Margaretha, og ved den Lejlighed inviterede de fornemste Huguenotter at bivaane deres Vilager. Ingen Caresser bleve da sparede, for at bringe dem i Snaren, og foregaves blandt andet, at man havde ifinde at erklære Krig mod Spanien, og dertil at betjene sig af Admiral Coligni. Admiralen blev advaret af nogle Venner, at han vel skulde tage sig vare; men forgjeves: thi han forlod sig paa de gjorte Løfter, og lod sig indfinde med de fornemste Huguenotter.

Efterat Egtteskabs-Contracten var sluttet imellem de forlovede Personer, og samme Dag med efterfølgende vare bortdrevne med Spil, Lyst og Dands, blev Admiralen paa Gaden truffen af tvende Musket-Augler, hvoraf den ene borttog en Finger, og den anden saarede hans venstre Arm. Dette forårsagede en stor Allarm, og Ingen syntes at være meer bevæget

get derover end Kongen selv, hvilken strax lod, som han vilde lade arrestere Hertugen af Guise, som Autor til denne Gjerning, og derved stillede Admiralen tilfreds. Derpaa begav Enkedronningen sig til Kongen, og opmuntrede ham til at erquire, hvad man havde overlagt mod Huguenotterne, og at man maatte gjøre Begyndelse dermed efterfølgende Nat, som var Natten til Bartholomæi Fest. Kongen lod derpaa forsamle sit Raad, hvorved Saadant blev forgodt funden, og blev Hertugen af Guise udvalgt til Anfører for at iværksætte dette blodige Anslag.

Efterat dette saaledes var besluttet, gik det bekiendte Blodbad for sig, som udi Historien kaldes Janiena St. Bartholomæi, efterdi det skete ved Bartholomæi Fest. Da bleve paa eengang myrdede alle de Huguenotter, som havde ladet sig indfinde, for at bliveaa denne Højtidelighed; blandt dem var den store Admiral, 20 høje Standspersoner, 1200 Adelsmænd, 3 til 4000 Soldater og Borgere; og, som siden Ordre gik til Provindserne, at øve samme Sergeispil, regner man henved 100,000 Mennesker, som bleve myrdede. — En affkyelig Gjerning, som efter Peresires Tilstaaelse hverken haver havt, eller, om Gud vil, skal have sin Lige udi Historien. — Denne Gjerning er meer end tilstrækkelig til at gjøre denne Dronnings Ihukommelse vederstyggelig hos Efterkommerne, helst saasom man veed, at intet laae
hende

hende mindre paa Hjertet end Religionen, og det dog maatte hebde, at Saabant skete af hellig Midfjærhed. Hvor meget Religionen ellers har trykket hende, sees af hendes forrige Dpførsel. Historien vidner ogsaa, at hun var hengiven til al Slags Vellyst, og at paa ingen Tid Hoffet har været saa forærvet, som under hendes Regentskab; thi det gik da saavidt, at man ogsaa drev Ubespil med hellige Ting, og dandsede efter Davids Psalmer; ja, der fortælles, at Kongen efter ingen Psalme dandsede med større Fornøjelse, end efter den 129de.

Man stod i Betænkning udi dette Blodbad, om man ogsaa skulde myrde Prindsen af Conde, og den nye Brudgom, Kongen af Navarra, men fandt omsider for godt at spare dem. Kong Carl lod dem strax føre til sig, viste dem en Dynge af døde Kroppe, og truede dem med disse Ord: enten Død eller Meese. De udvalgte derpaa det sidste, og forsvore den reformerte Religion; men, saasom man vidste, at Saabant ikke skete med godt Hjerte, lod man holde saa nøje Vagt over dem, at de udi Kong Carls øvrige Regjering, og end-ikke lang Tid derefter, kunde komme fra Hove. Den unge Konge af Navarra førte sig imidlertid op med stor Agtsomhed, tagende sig vare for de Snarer, som Dronning Catharina satte for ham, skjøndt ikke alle; thi han lod sig indtage af visse Hofdamer, som Dronningen betjente sig af,
for

for at udspionere store Herrers Anslag. Dette var ogsaa den eneste Ting, hvormed man kunde forlede den unge Konge af Navarra, og som bragte ham ubi adskillige Fortredeligheder.

Nu tænkte man, at det var Tid til at udrydde alle Huguenotter, og var det i den Henseende, at Hertugen af Anjou, Kongens Broder, med en Krigshær rykkede for Rochelle, som da var Huguenotternes Hovedfæstning; men, da Belejringen var paa det hedeste, lod sig indfinde nogle polske Ambassadeurer, for at tilkjendegive, at Stænderne udi Polen havde udvalgt Hertugen af Anjou til deres Konge. Herudover fandt han for godt strax at ophæve Belejringen, for at begive sig til sit ny Rige, og bleve Huguenotterne derved befriede fra en overhængende Fare.

Kort derefter faldt Kong Carl udi en farlig Sygdom, saa at der gik Blod fra ham over det hele Legeme, hvilken blev anseet som en Guds Straf over det uskylde Blod, som han havde udgydet. Medens denne Sygdom varede, gjorde Hertugen af Alençon, Kongens 3die Broder, et Forbund med nogle andre Herrer imod Enkedronningen, for at stille hende ved Regimentet; de formagede ogsaa Kongen af Navarra at træde udi samme Forbund. Men Catharina de Medicis fik ved Hofdamer, som vare hendes Spioner, Saadant betimeligen at vide, hvorudover hun
strax

strax lod dem arrestere. Prindsen af Conde reddede sig med Flugten til Tydskland. Kongen af Navarra derimod blev bedre oppasset. Han blev strax derpaa efter Dronningens Ordre examineret af Cansleren, men han stod paa sin Højhed, og vilde til ingen Spørgsmaal svare.

Kong Carls Svaghed begyndte nu at tage saadan Overhaand, at han mærkede sin Levetid at ville blive ganske kort; og, saasom han havde fattet Koldsidighed saavel til Enkedronningen som til sin Broder, Hertugen af Alençon, saa lod han kalde til sig Kongen af Navarra, hos hvilken han havde fundet Dyd og Ærlighed. Da Catharina det mærkede, frygtede hun, at dette skete for at stille hende ved Regimentet, og at overdrage Rigets Administration til Kongen af Navarra. Herudover for at indjage ham Skræk, gav hun Ordre, at, naar han blev ført til Kongen, skulde han passere under Hvelvingen imellem bevæbnede Garder, udi Positur, ligesom de vilde opoffre ham paa Vejen. Dette forarsagede ham saadan Rædsel, at han gik nogle Skridt tilbage; men, som Capitainen ved Garden forsikrede ham, at intet Ondt skulde vederfares ham, gik han ført.

Kort derefter udi det Aar 1574 døde Kong Carl den Niende, og søgte da Catharina endel ved List, endel ved Magt at bemægtige sig Regimentet, indtil hendes Søn, Hertugen af Anjou, som var Konge i

Polen, kunde komme tilbage. Saasnart han var kommen tilbage, præsenterede hun ham de tvende fangne Herrer, for at gjøre med dem, hvad ham lystede; men han satte dem begge paa fri Fod igjen. Denne ny Konge er bekjendt under det Navn af Henric den Tredie. Samme Herre var, førend han kom til Regjeringen, anseet som den, der ved sin Forstand og Hurtighed vilde oprette de faldne Sager, men Udfaldet svarte ikke til det Haab, og var det ligesom bestikket, at Catharina de Medicis skulde ogsaa føre Regimentet udi denne Konges Tid. Thi Henric den Tredie, medens Riget var indviklet udi de farligste Vanstikigheder, sølede sig udi Bellyst og Dræksløshed, og bortdrev Tiden med at dansse, at afrette Hunde, hvoraf han havde en stor Mængde, og at lære Papegoier at tale.

Han stillede sig vel i Begyndelsen an, som han selv vilde regjere; men dette stod den ærgjerrige Catharina ikke an, saasom hun frygtede, at hendes Myndighed derved vilde aftage; herudover søgte hun at blande Alting saaledes sammen, at hendes Kjære Søn ikke skulde kunde redde sig ud deraf, men stedse trænge til hendes Hjelp. Hun holdt derfor de stridende Partier og indbyrdes Krige vedlige, og ophidsede et Parti mod det andet, indtil Riget omsider blev bragt udi yderste Forvirrelse, som varede endog-

faa efter hendes Død; saa at man kan sige, at hun arbejdede baade for sig selv og for Efterkommerne.

Denne elendige Tilstand, som Riget ved Kongens Efterladenhed og Dronningens List var bragt udi, forarsagede, at der imellem visse høje Personer blev stiftet et Forbund, for at beskytte den romerske Religion. For dette Forbund, som udi Historien er bekjendt under det Navn af liga sancta, blev Hertugen af Guise som Hoved. Kongen selv blev dog først anmodet derom, og, saasom han ikke kunde vægre sig derfor, maatte han ikke allene give sit Navn dertil, men endogsaa paatage sig at føre Krigen mod Huguenotterne. Han fik til den Ende 3 Krigshære paa Benene, for dermed at angribe dem paa differente Steder; og syntes det, at man med saadan Magt havde kundet gjøre Ende paa dem. Men Dronning Catharina, som fandt sin Regning ved Rigets gamle Tilstand, og ikke vilde have Huguenotterne rent udryddede, paa det at der altid kunde være to Partier, som kunde holde hinanden Stangen, og hun derved kunde fiske udi rørt Vand, snakkede saalænge for Kongen, at hun overtalede ham omsider til at slutte Fred med dem. Efterat Freden var sluttet, gjorde Catharina en Rejse til Guienne, ladende som det skete allene for at bringe Fredstractaten til nøje Execution; item at bringe hendes Datter Margaretha til sin Herre, Kongen af Navarra.

varra. Men Sigtet af Rejsen var at saae Uenighed blandt Huguenotterne, for at blive Mester saavel over det ene Parti, som hun var over det andet. Kongen af Navarra tog imod sin Gemal med Koldfindighed, anseende hende heller som Kongens Søster end som sin Hustru; thi dette Giftermaal var fæet mod Begges Inclination. Dog fandt han sin Regning ved hendes Nærværelse paa samme Tid; thi, ligesom Enkedronningen havde bragt med sig adskillige Hofdamer og Tomsruer, for dermed at bringe saavel Kongen af Navarra som andre huguenottiske Herrer udi Snaren, saa søgte Margaretha paa den anden Side ved samme Middel at fange adskillige Hofmænd, som Catharina bragte med sig, og derved saaledes forrykkede den listige gamle Dronning Concepterne, at hun fandt sig tvungen til at accor- dere Huguenotterne mere end hun havde tænkt; saa at Datteren herved lod see, at hun havde udcopieret sin Moder, og udi at spille Intriguer gav hende intet efter.

Neppe vare 10 Maaneder efter denne Fred forløbne, førend Dronningen arbejdede paa en ny Krig igjen. Aarsagen dertil var, at hun frygtede for Kongens Koldfindighed, og derfor ved idelige Utroligheder søgte at holde ham varm, paa det at han skulde trænge til hendes Hjelp og Underhandling. Naar man ikke nøje estertænker denne Dronnings

Ibræt

Skræfter, skulde man tillægge hende en Bankelmos-
 dighed, saasom hendes hele Opførsel bestod i at op-
 vække Krig, og strax at tillægge den igjen; men en
 bestandig Regieresyge var Rilden til denne Ubestan-
 dighed; det var Hjulet, som drev alle hendes Skræf-
 ter, og herpaa grundede sig Fred, Krig, Stilstand,
 Alliance og Forbunds Brydelse. Til denne ny Krig
 ophidsede hun underhaanden Huguenotterne selv; og
 formaaede hun Kongens af Navarra Gemal, Mar-
 garetha, at bringe hendes Mand udi Harnisk, hvil-
 ket ogsaa skete ved at udsætte paa ham galante Hof-
 Damer, som man vidste, at han ikke kunde ståe
 imod. Krigen blev saaledes besluttet, og har den
 samme i saadan Henseende faaet Navn af de Forlo-
 ves Krig (*Guerre des amoureux*); men den var
 rede dog ikke længe: thi udi efterfølgende Aar blev
 igjen sluttet Fred.

Smidlertid tog den saakaldte hellige Ligue, for
 hvilken Hertugen af Guise var Hoved, meer og meer
 Overhaand, og som den samme var understøttet af
 Spanien, kunde Kongen ikke gjøte den Modstand,
 men maatte holde hemmelig Vennskab med Kongen af
 Navarra og Huguenotterne, for udi dem at have
 nogen Rngstøb mod dette tilvoksende mægtige Parti.
 Dronningen maatte nu bruges til Underhandler igjen,
 og, for at stille det guisfke Parti tilfreds, formaaede
 Kongen til at udgive den bekjendte Forordning,

den gemenlige *Edictum Julii*, hvorved alle *Huguenotter* bleve befalede inden 6 Maaneder at forlade Riget.

Kongen af *Navarra* blev derpaa tilligemed *Prindsen af Conde* sat ubi *Band* af *Pave Sixtus* den Femte. Men dette betog dem ikke *Mobet*; thi de fortsatte *Krigen* med stor *Iver*. *Kong Henric* deris mod var gandske kold, og kan man ikke sige, hvilket *Parti* han habede mest. Herudover var det *Dronning Catharina* ikke vanskeligt, saasom hendes *Interesse* det udfordrede, at tilvejebringe en ny *Tractat* imellem begge *Konger* igjen, hvilken blev sluttet 1585. Hvoraf man seer, at aldrig nogen *Regent* har sluttet flere *Freds-Tractater*, og at *Caadant* kunde regnes hende til *Berømmelse*, hvis hun selv ikke havde opvakt *Krigene*; thi, saasom man er den ikke megen *Tal* skyldig, der trækker *En* op af *Bandet*, naar han selv først har styrtet ham derudi, saa havde *Frankrig* ej heller *Uarsag* at takke denne *Dronning* for hendes *Freds-Negotiationer*; thi hun vilagte aldrig en *Tviftighed*, uden for at slifte en ny, og slukkede aldrig een *Ild*, uden for at tænde en anden op, saa at man med intet bedre kan ligne hendes *Regiment* end med *Reglespil*, hvorudi man slaaer ned for at sætte op, og sætter op for at slaae ned igjen.

Efterat *Freden* paa ny saaledes var sluttet, diverterede hun begge *Konger* den øvrige *Winter* med

Gjæstebud og Dands, hvilket var næst Regjeresyge hendes Hoved-Passion; hvorudover Dands har aldrig været saa almindelig udi Frankrig som udi hendes Tid, og har jeg vist paa et andet Sted, at man da tilhøve dandsede ogsaa efter Davids Psalmer. Catharina sagde sig at gjøre Saadant, for at fornøje hendes Bort og andre høje Standspersoner ved Hofset, saasom der er intet, som meer forfrisker Sindet end Dands og Spil; men det er troligt, at hun heller søgte ved saadanne vellystige Paasund, hvortil Kongen ellers af Naturen var tilbøjelig, at indprente ham Afsky for alvorlige Ting, paa det at hun kunde regjere allene. I hvad Forsæt hun ellers dette haver gjort, saa er det vist, at der aldrig udi noget Rige paa en lige Tid er dandset saa meget, og saa mange Freds-Tractater gjorde, som under hendes Regimente. Provindserne fulgte Hoffets Exempel, saa at man hørte ikke uden Dands, Spil og Maskerader over det hele Rige. Præsterne prædikede vel derimod, skjøndt ikke saa meget mod Dands i sig selv, som mod det, at de Kettoende eller Orthodore dandsede med Huguenotter, men de udvirkede intet dermed, saasom de fleste holdte for, at, hvis det var ingen Synd at dandsse, saa var det ej heller mod Orthodorien at dandsse med Kjettere.

Medens Hoffet saaledes sølede sig i Vellyst, hvorved Kongen kom meer og meer udi Foragt, voxede

Hertugen af Guise til udi Anseelse, saa at de Romersk-Catholiske ansaae ham som den eneste, der kunde beskytte Religion og Stat, ja dette gif omsider saavidt, at Paris med de bedste Stæder underkastede sig hans Beskyttelse, saa at Kongen selv omsider maatte retirere sig til Chartres. Saasom nu det guisfke Hus og den hellige Ligue spillede Mester, og Catharina begyndte at frygte baade for sig og Kongen, da henvendtes alle hendes Tanker til at dæmpe dette magtige Parti. Dette kunde ikke skee med Magt, hvorudover hun søgte at bruge List, og til den Ende med smigrende Ord inviterede Hertugen af Guise til en Samtale med Kongen. Hertugen, stolende paa hendes Løfte, lod sig indfinde i Chartres, hvor han blev imodtagen med stor Hosfighed, og af Kongen blev erklæret til Stormester af det franske Gendarmerie; men han blev kort derefter myrdet, og det med Alles Forstrækkelse, saasom han var en af de anseeligste Mænd paa de Tider. Dette Mord skete Aar 1588. De fornuftigste Folk mærkede strax, at deraf vilde flyde stor Uheld; Kongen selv begyndte ogsaa at frygte derfor. Han forsojede sig strax derpaa til Enkedronningen, for at underrette hende om den fuldførte Gjerning, sigende: Madam! nu er jeg allerede først Konge; hvorpaa Dronningen siges at have spurgt ham, om han havde gjort Anstalt til at forebygge de Ulejligheder, som deraf kunde flyde? Og,

da Kongen sagde, at han Saabant havde gjort, svarede hun: Jeg vil ønske, at det maa falde ud til Eders Fordel. Af dette skulde man slutte, at dette Mord var skeet hende uafvidende; de fleste Skribenter have ogsaa været af de Tanker, men Andre, blandt hvilke Miron, som var Kongens Liv-Medicus, har udi den Beretning, som han har givet om Hertugens Død, talet herom, som om en Ting, der var overlagt med Catharina.

Uaret derefter døde denne navnkundige Dronning af Sorg, dog ikke saa meget over sine begangne Synder, som over hendes Sønns Koldfindighed, hvilken paa det sidste ikke gjorde hende meer betagtig udi sine Anslag. Dette var tilstrækkeligt nok for at tage Livet af denne ærgjerrige Dame; thi, endskjøndt hun havde naaet en Alder af 70 Aar, havde hun dog endda Lyst til at regjere. Man siger ogsaa, at en vis Hændelse contribuerede til hendes Død; thi, da hun besøgte Cardinalen af Bourbon udi hans Svagthed, tiltalede han hende med disse Ord: Er det saaledes, Madam! at I vil føre os alle til Slagterbænken? hvilken Bebrejdelse gik hende haardt til Hjerte.

Hvad som er skrevet om denne Dronning, er saa stridigt, saa at det kunde blive efter P. Daniels Sigelse et Problem, om hun fortjente Sted blandt gode eller onde Princesser. Alle tilstaae, at hun
har

har havt stor Capacitet ubi Regjerings-Sager; item, at hun har været af Naturen begabet med et stort Begreb; iligemaade, at hun har været veltalende, gavmild, prægtig og majestætisk, saa at hun opvakte en Slags Erbødighed ubi Dmngjængelse og Myndighed ubi Raadet. Disse Qualiteter tilskrives hende enstemmigen af Alle. Nogle derimod beskylde hende for ingen Religion, og have tillagt hende Trolddom og en Regjeresyge uden Grændser, saa at hun for at fornøje den samme, opoffrede baade Religion og Stat ubi 3 Kongers Tid. Andre derimod sige, at hun holdt stivt ved den romerske Tro, og at den Faveur, hun en og anden Gang lod see mod Huguenotterne, var en Virkning af hendes Politique, saa at hun gav undertiden efter endel, for ikke at forspilde det Hele. Hvad de andre Laster, som hende tillægges, angaaer, da sige de, at det er ikkun huguenottiske Calumnier, hvorved de søgte at sværte Hoffet paa de Tider, og hvorpaa de mange publicerede Skandskrifter vise Prover. De tilstaae, at hun havde en stor Begjerlighed til at føre Regimente; men sige derhos, at hun paastod Saadant som en Ret ubi de tvende første Kongers Tid, og at den 3die Konge, nemlig Henric den Trede, havde hende saadan Obligation, at han ikke kunde andet end associere hende med sig ubi Regjeringen.

Den store franske Historieſkriver P. Daniel giver ſin Betænkning herover ſaaledes: ” Hun var altid færdig til at ſlutte Fred, og til den Ende at underkaſte ſig end haarde Vilkaar, og kunde hun intet fornuftigere gjøre udi de tvende første Kongers Mindreaarighed, end at holde de ſtridige Partier udi lige Vægt, og at hindre, at ingen af dem ſkulde vore Regjeringen over Hovedet. Det var i den Henſeende at hun ſtod i Forbindelſe med Hovederne af begge Factioner, for at betjene ſig nu af den ene, nu af den anden. Det Brev, ſom hun ſkrev til Paven, udi Faveur af Huguenotterne, er intet Beviſ paa hendes Koldſindighed udi Religionen, men viſer heller hendes Forſæt at bringe dem ved ſaadan Moderation til at forene ſig med den romerſke Kirke igjen. Hvad den hende forekaſtede Trolddom angaaer, da kan ikke nægtes, at hun jo var hengiven til Astrologie, hvilken var udi Anſeelse udi hendes Fædreland. Men at ville henføre ſaadant til Commerce med Fanſen, er en pur Urimelighed.”

ſaadant Portrajt gjør denne ſine Jeſuit over Catharina de Medicis. Men man kan derudi gjøre adskillige Antegnelſer. De mange Freds-Tractater, ſom hun ſluttede, er intet Beviſ paa hendes Fredſommelighed; thi, ſom man ſeer af Historien, at hun ſtiftede ligesaa ofte Krig, ſom hun ſluttede Fred, ſaa viſer dette, at hendes egen Højheds og Myn-

digheds

digheds Conservation var ene Motiv saavel til det ene som til det andet. Den samme Anmærkning kan og gjøres udi hendes Dpførsel ved at holde de stridende Partier udi Ligevægt; thi det var ved et Divide & Impera, eller ved at saae Uenigheds-Sæd, hun søgte at stadfæste sit Regimente, hvilket hun ved en almindelig Rigets Fred og Rolighed-ufeilbarligen havde tabt. Vor Historieffriver maa og sætte saadan Farve paa hendes Dpførsel mod Huguenotterne, som han lystet, saa kan Ingen, der med upartisk Dje læser hendes Historie, holde for, at hendes Intention herudi var, som han foregiver; tværtimod, man kan sige, at hun gjerne havde accommoderet sig efter den Religion, som meest vilde befordre hendes Interesse. Hvad den tillagte Trolddom angaaer, da er jeg enig med P. Daniel derudi, at de gaae for vidt, som holde for, at hun havde Commerce med Fanden. Jeg vil ikkun allene sige dette, at Enhver, som dagligen omgaaes med Nativitetstillere, Spaamænd og andre deslige Folk, der øve Kogleri, som er forbuden baade ved guddommelige og monneskelige Love, gjør sig selv derved mistænkt, og underkaster sig saadan Critique. Saadan var Hoffet udi Catharinas Tid; thi det vrimslede af Spaamænd og Astrologer. Det saae udi andre Ting ej heller bedre ud, Spil, Dands, Mafferader og andre Bellyster havde taget saadan Overhaand, at det franske Hof hver-

ten

ken før eller siden har været udi saadan Forbærvelse, hvilket var desmere at fordømme, efterdi Tidene heller udfordrede Faste- og Bedebage, end slige veltystige Feste. Det er derfor vanskeligt at agere denne Dronnings Advocat herudi saavel som udi andet, hvorfor hun beskyldes; thi Løfter og edelige Forsikringer blev ligesom spillet Bold med, og var hendes Simulation saa stor, at Ingen mere fæstede Tro til, hvad hun lovede. Hvis intet andet havde været at iige paa denne Dronning, saa er det parisiske Bloddad en Plet paa hendes Reputation, som aldrig kan udslettes; og det desheller, efterdi intet trykkede hende mindre end Religionen. Der siges, at Machiavelli Skrifter vare hendes Hovedbøger, og at hun lod dem læse for sine Sønner, helst det skadelige Skrift om Regenter, hvilket man kaldte Dronningens Evangelium, og som hendes Sangler Morvilliers ideligen bar udi Haanden. Man mener, at Catharina af dens Læsning blev drevet til mange onde Gjerninger.

Med alle disse Fejl havde denne Dronning dog store Qualiteter; thi hun var gavmild, veltalende, hurtig, og kan regnes blandt de Tidens store Genier. Hvad som besynderligen kan lægges hende til Berømmelse, og ansees som en heroisk Qualitet hos hende, var dette, at hun med Taalmodighed anhørte de bitreste Injurier, som udestes mod hende, og ikke søgte

at hævne sig paa dem, der publicerede Satirer mod hendes Person. Brantome viser derpaa adskillige Exempler. Han siger, at hun læste de bitterste Satirer, som vare gjorte over hende, tracterede dem med Foragt, loe deraf, og kaldte dem Slabdermunde (havards & donneurs de billevesées); thi det var saadanne Ord, hun gemenligen betegnede dem med. Da hun engang hørte, at Huguenotterne førte med sig en Kanon, som de kaldte Enkedronningen, vilde hun vide Aarsagen dertil; endeligen, efterat hun længe havde anholdet hos En derom, svarede han: Man kalder denne Kanon saaledes, efterdi den er større og videre end de andre; det synes, at man derved har villet betegne Uhydskehed, men man finder ikke, at hun i Historien derfor beskyldes; hun tog sig ej heller dette nær, men loe deraf. Costar ubi hans Breve taler om hendes Dpførsel, som hun engang lod see mod nogle Soldater, der udøste bitre og haarde Ord mod hende. "Catharina de Medicis, siger han, skjøndt hun var født ubi et Land, hvor man siger, at Gud har forbeholdt sig Hævn, efterdi man finder allerstørst Behag derudi (parce que c'est le morceau friand) fandt dog større Fornøjelse ubi at pardonere, end ubi at straffe; da hun saae nær ved hendes Carosse nogle Soldater, som udøste allehaande Slags Uhumskheder imod hende, uden at have ringeste Undseelse for hendes Nærværelse, og

uden

uden at sagtne Røsten, lod hun sig allene nøje med at stikke sit Hoved ud af Bognen, og at tale dem saaledes til: Hører, Kammerater! hvis I ikke gaaer noget tilside, naar I ville tale ilde om mig, saa skal jeg make det saa, at I ikke skal stege Eders Gaas, og spise efter Eders Mages lighed som tilforn."

Med eet Ord at sige, denne Dronning havde mange Dyder, men langt flere Fejl, ja saa mange flere, at naar man lægger dem begge i en Vægtstaaal, ville de sidste langt overballancere de første, og vise, at hendes Levnet er ikke et Problem, som den franske Historieeskriver foregiver. Det parisiske Blodbad er en Plet paa hendes Reputation, som aldrig kan astoes, og en Gjerning, som hverken af Theologer eller Politikere kan forsvares. Hvad de første angaaer, da drister sig ingen af dem at sætte Sminke derpaa; de sidste derimod kan give denne Gjerning og andre Forsølgelser en Slags Farve. De sige, for Ex., det store og mægtige Frankrige var et magtesløst Legeme, der ikke kunde bestaae imod dets mindre Naboer, saalænge som Regjeringen udi Kjernen af Landet havde saa mange Misfornøjede, hvilke stode udi hemmelig Forbund med fremmede Nationer, og i venffelige og urolige Tider førte sig i Harnisk. Ingen kan med Billighed nægte, at Regjeringen jo stedse vakkede, og at Riget, uanseet dets Storhed, dets

Rig-

Rigdom og Indbyggernes Mængde, jo var skrobeligt og afmægtigt, saalænge det var adspaltet udi tvende Factioner, og at derfor Huguenotternes Undertrykkelse kan holdes for Richelieu's Mesterstykke; thi det er just fra den Tid Frankrige har vist sin Styrke, og har gjort saa store Figurer udi Europa. Disse Raisons synes at have noget Ekin, skjøndt de ved nøjere Examen ingen Stik kan holde, saasom den Splid, Uenighed og Misfornøjelse, som regjerede udi Riget, rejste sig ikke af Forskjel udi Religionen, men af Forsølgelserne; hvorfor, hvis Richelieu, og efter ham Kong Ludvig den Fjortende, istedenfor at undertrykke og at udrydde de Reformerte, havde forsikkret dem om en bestandig og urokkelig Religions-Frihed, og taget sig for at tractere dem paa samme Fod som andre Undersaatter, havde alle disse Uordener af sig selv ophørt, og Frankrig havde beholdt de mange arbeidsomme og duelige Indbyggere, som det paa eengang skilte sig ved. Vil Noget tvivle om, at Saadant med Succes kan skee, saa har han ikkun at kaste Dje til Holland og andre Lande, hvor alle Indbyggere, hvad Religion de end bekjende, lade see lige Nidkjærhed for Regjeringen og Kjærlighed til Fædrelandet.

Sammenligning

imellem

Agrippina jun. og Catharina Medicæa.

Man seer af disse tvende Damers Historier, at de ligne hinanden ubi de fleste Ting. Den Første havde været regjerende Keiserinde, og siden en lang Tid forestaaet Regimentet med en uomskrænket Magt ubi hendes Søns Tid. Den Anden havde været regjerende Dronning, og sad stedsse ved Roret, medens hendes 3 Sønner een efter anden forte Titel af Konger. De vare Begge ubi høj Grad ærgjerrige og listige; Ærgjerrigheden yttrede sig dog stærkere hos den Første end hos den Sidste; saa at hun opoffrede Altid, Ære, Rydsked, Religion, Navn og Rygte, for at bane sig Vej til Højhed, og at holde den samme vedlige; og, naar voldsomme Midler ikke vilde hjelpe, maatte Madam Locusta eller andre ubi Chymie og Botanique erfarne Qvinder gaae hende tilhaande. Af saadanne Midler finder man dog ikke, at Catharina de Medicis har betjent sig, men at hun fornemmelig ved

Dist

List og Intriguer søgte at bestyrke sit Regimente; dog kan man fast ikke tvivle om, at, hvis Madam Locusta havde levet paa samme Tid, hun jo maaskee kunde have havt nogen Næring ved det franske Hof, saasom Catharina de Medicis synes herudi at have været ligesaa lidet scrupuleuse som Agrippina. De mange Nativitetsstillerere, Spaamænd og Operateurer, som hun underholdt, givne nogenledes tilkjende, at deslige Ting kan have gaaet isvang, men været øvede paa en mere subtil Maade end af Agrippina, saasom det nye Italien, hvorudi hun havde gaaet i Skole, veed at bedrive en Misgjerning subtilere end det gamle.

De vare Begge listige, og vidste mesterligen at forstille sig, naar nogen Fordel derved var at vinde. Men, saasom hos Agrippina var en naturlig Frækhed, Hidsig-
hed og Stolthed, saa kunde hun ikke stedsøve denne Kunst med samme Succes som Catharina, hvilken med Koldfindighed kunde høre Skjendsord og Bebrejdelser, og derfor ubi den Henseende var farligere end Agrippina. Dog kan man sige om Begges Politique, at den ikke var ægte, saasom den ikke blev drevet med den Skjøn-
somhed, som behøvedes, og derfor tjente dem ikkun til en Tid, som Begges Historier udviser.

Hvorvel der have været gjort Sattrer over Catharinas Galanterier, saa findes dog ubi tilforladelige Historier intet meldet om hendes Ukydsfærd, saa at man derfor ikke kan tillægge hende den Last, og allermindst kan sige, at hun derudi har lignet Agrippina. Den Sidste var ogsaa befriet for adskillige andre Laster, som den Første øvede uden Sky; hvorvel man deraf ikke egentli-

gen kan domme om Enhvers Naturel; thi det er troligt, at hvis Agrippina havde været opdragen i den christelige Religion, og havde høvt en myndig Pape ved sin Side og et ivrigt Clerike paa Halsen, hun ikke havde driftet sig til at bedrive saa mange Misgjerninger. Det er og troligt, at hvis Catharina havde været oplækket udi den hedenske Tro, hvorudi den høje Dyrighed havde Ingen at gjøre Regnskab for sine Idrætter, hun jo vel kunde have bedrevet flere; saa at hvis hun har mindre syndet end Agrippina, saa kan Saabant heller tilskrives den Religion, hun var udi, end hendes eget Naturel; og maa dette iagttages udi alle de Sammenligninger, man gjør imellem hedenske og christelige Regentere; saasom det er en klar Sag, at den christelige Religion har bragt den Nytte med sig, at hvis den ikke haver gjort Menneffer gode, saa haver den dog i det ringeste gjort dem mindre onde. Hvis man derfor anseer allene Personernes Naturel, kan det blive et Problem, hvo af dem haver haft mest onde Tilbøjeligheder. Vil man derimod domme efter Personernes Bedrifter og onde Gjerninger, da overballanceres den Sidstes af den Førstes; saa at det derfor synes ubilligt at sætte den franske Dronning i Klasse med den romerske Kejserinde. Det eneste, som kan lægges Agrippina til Ros fremfor den franske Dronning, var dette, at den Første søgte at give hendes Søn den fortræffeligste Optugtelse, og underkaste ham tvende dydige og fornuftige Romeres, nemlig Senecæ og Burrhi Discipline, da den Sidste derimod søgte at opdrage hendes Sønner udi Bøllyst og Ignorance; skjøndt man kan sige, at Agrippina dermed var ikke saa meget

om at gjøre hendes Søn til en dydig Regent, som at indprænte ham Enbighed til hans Moder. Hvis hendes Agt havde været at gjøre ham til en god Regent, havde hun ved sit eget Levnet ikke givet ham saa onde Exemppler. Man seer derfor ogsaa, at Nero blev en rigtig Copie efter Originalen, saa at han heller fulgte sin Moders Levnet end sine Læremestres Formaninger. Men, med alt det Onde, som tillægges Agrippina, er dog ingen af hendes Misgjerninger at ligne med det pøriske Blodbad; thi, endskjøndt Catharina var ikke ene om Gjerningen, saa var hun dog Medvinder derudi, og samtykke den samme, og er det i den Henseende jeg kan undskyldes i at have parret disse tvende Damer tillsammans. Denne ene Gjerning kan ballancere med alle Agrippinæ Misgjerninger, med mindre man vil sige, at en blind Religions-Tver haver været Karsag dertil, hvilket dog ikke vel kan være, efterdi man seer af Catharinæ Historie, at intet haver trykket hende mindre end Religionen; men at hun haver betjent sig deraf til at befordre sin Højhed, og at sætte Farve paa alle sine onde Gjerninger.

Cleopatra

og

Anna Bollenæ.

Forberedelse.

Jægere betjene sig af adskillige Midler til at fange vilde Dyr; Fuglefængere bruge adskillige Garn til at besnære Fugle; Ingeniører adskillige Maskiner til at bestorme og indtage Fæstninger. De Første udstudere Dyrs og Fugles Egenskaber, og derefter maa rette sig, om de ellers ville lykkes udi deres Fangst, og de Sidste give Agt paa Stædernes Situation og Fæstningers Beskaffenhed, og derefter indrette deres Maskiner, og formere deres Plan til Fæstningers Besæjring; thi de Midler, som udi visse Tilfælde ere de bedste og nyttigste, ere udi andre utjenlige og til ingen Nytte. Nu udfordrer Lingen, at man maa gaae lige tilværks, nu at man

maa desilere, nu at man maa løbe Storm, nu at man maa underminere. En Medicus curerer ej heller en Schweiker med samme Recepter som han curerer en Italiener, og en Algermand dyrker ikke een Jord paa samme Maade som en anden; den Ene udforsker Patientens, og den Anden Jordens Natur og Egenskab; thi der behøves adskillige, ja undertiden stridige Midler til at vinde den selsomme Ting, og at komme til det selsomme Maal.

Disse Regler iagttages ogsaa af dem, der beslitte sig paa at vinde Personers Affection og Kjærlighed, og adskillige, ja undertiden stridige Maskiner bruges for at indtage og bestorme Hjertter; Somme vindes ved Venlighed og Smigren, Andre ved affecteret Koldindighed. Habile Fruentimmer vide Saadant af Experimenter, og practisere Saadant dagligen med Succes. De udstudere Personernes Temperament, som de have ifigte, og derefter indrette deres Maskiner, paatagende sig allehaande Skikkelser. Mærker en lærd og experimenteret Jomfru eller Gude, at den Mandsperson, som hun jager efter, er at vinde ved Coquetterie og Venlighed, agerer hun en Sirene, lokker til sig ved søde Ord og harmonisk Sang; mærker hun derimod, at Saadant ikke vil virke, men heller forarsager Ekelhed, betjener hun sig af skurrende Toner og Dissonancer; thi mangen Ungkarls Hjerter blusset ikke uden ved Jomfruens Is, og tæltes ikke uden ved Jomfruens Ild; vender man ham Ansigt, saa vender han Ryg, og vender man ham Ryg, saa vender han igjen Ansigt; og, eftersom saaledes er beskaffent, saa vindes Sejer nu ved at gaae ligefrem, nu igjen ved

ved at flye eller fægte paa tartarisk Maade. Herudover forsyne velstuderede Fruentimmer sig med Magazinet af adskillige Slags Gevær, for at betjene sig nu af eet, nu af et andet Slags, ligesom en Kræmmer forsyner sig med allehaande Slags Vare, loffende een Kjøber til sig ved Sukker, en anden ved Edike, een ved Salt, en anden ved Peber, og saaledes kan være vis paa daglig Næring; thi, efterdi der findes ligesaa mange Sind som Hoveder, saa maa man bruge differente Midler til at vinde Menneskers Hjerter, og derfor ligesom en Proteus paatage sig adskillige Skikkelser, eller ligesom et Cameleon lade sig see nu udi rød, nu udi blaa, nu udi sort, nu udi affarvet Klædning. Der fortælles om Alcibiades, at han paa sine Rejser nu var vellystig, nu indgæstogen, nu behagelig, nu ærbar, nu slet, nu prægtig i Klæder, saasom han derved søgte at forbinde sig alle de Folk, som han maatte have Omgiængelse med. Ligeledes maa hver Menneske-Jæger ligesom iføre sig alle Creatures Natur: nu maa han gjøre sig dum som en Fisk, nu snaksom som en Skade, nu surseende som en Kat, nu venlig som en Mops, nu ærbar som en Bjørn, nu spilsom som en Abe, nu løbe Storm, nu flye, nu gaae ligefrem, nu gjøre Omsvøb, nu strax fremvise sit Ansigt, nu med den Usynlige i Comedien holde det skjult; saasom en Fransos loffes med Harmonier, en Italiener med Dissonancer, en Spanier med Adagio, en Polakker med Presto, saa maa en Musicant, der vil lokke Alle med sin Musik, være bered paa alle Slags Toner og Tacter; thi, hvad som opvækker Ens Appetit, forarsager en Andens Væmmelse; hvad som bevæger En til

at lee, bevæger en Anden til at græde; og hvad som gjør En munter, kommer en Anden til at gispe. Det er en slet Dyrtter, der veed ikkun at ride paa een Hest, og en ufuldkommen Konstner, der kan ikkun danse paa een Linie.

Dette saaledes at være, vides af daglig Erfarenhed; de tvende Damer's paafølgende Historier give og en særdeles Oplysning herudi. Man seer heraf, at tvende Personer bringes udi Enaren ved tvende stridige Midler. Hvis Cleopatra havde affecteret Annæ Bollenæ Koldfindighed, havde hun maaskee stødt Antonius for Hovedet, og ikke naaet sit Sigte; og, hvis Bollenæ strax havde hoppet, naar hun blev loffet, havde hun neppe bleven Dronning i Engelland. Cleopatra havde udstuderet Antonii Temperament, og rettede sig derefter; hun marchanderer derfor ikke længe, men paa første Anmodning giver sig paa Discretion. Ved samme Middell, som hun fanger Dyret, søger hun og at tæmme det. Bollenæ derimod, som enten selv havde udstuderet eller af sin Moder var underrettet om Senric den Ottendes Egenskab, nemlig at han vilde optændes ved Koldfindighed, stiller sig an, som hendes Jomfrudom er hende fjærrere end hendes Liv. Hun disputerer ham hvert Skridt; lader ham i fem Aar agere en Solicitant, forlaster alle Tilbud, og vil ingen Capitulation indgaae, uden den er clausuleret med en aut Cæsar, aut Nihil; det er: enten Dronning eller Intet. Ved denne affecterede Koldskhed naaer hun sit Sigte, og bliver regjerende Dronning udi Engelland; thi Kongens Hidsighed, som hos en anden ved saadan Opsørsel kunde fortjølnee, kom

der:

C l e o p a t r a .

Den ægyptiske Konge Ptolomæus Nuietes, som døde Nar fra Verdens Skabelse 3953, og for Christi Fødsel 51, efterlod sig 2 Sønner og 2 Døttre. Hans Testament gav Kronen til den ældste Søn og den ældste Datter; beskikkede ogsaa efter den nedtagne Skik udi det kongelige ægyptiske Hus, at de skulde ægte hinanden, og regjere tillige; og, saasom de Begge end vare unge, skulde de udi deres Mindreaarighed staae under det romerske Senats Formynderskab. Sønnens Navn var som de forrige Kongers, nemlig Ptolomæus, og Datteren, som er bleven meer bekjendt, og hvis Historie her korteligen skal anføres, var Cleopatra.

Men Faderen var neppe ved Døden afgangen, forend den unge Ptolomæi tvende Ministre, nemlig Pothinus, som havde opkækket ham, og Achilles, som forestod Krigshæren, udsluttede Cleopatra fra Regimentet. Denne Medfart foraarsagede,
at

at hun begav sig til Syrien og Palestina, for der at samle Krigstropper, hvormed hun kunde tvinge sig ind i Regimentet igjen. Saasom Ptolomæus da var ikkun 13 Aar gammel, saa regjerede oventalte tvende Ministre med en uomskrænket Myndighed udi hans Navn. Det var udi Krigens Begyndelse mellem Broderen og Søsteren, at den store Pompejus efter det ulykkelige Slag mod Cæsar tog sin Tilflugt til Egypten, hvor han af disse tvende onde Mænd, som tænkte derved at insinuere sig hos Cæsar, blev omkommen. Derved syntes deres og den unge Ptolomæi Regimente at være bestyrket. Men dette faldt langt anderledes ud, end som de havde forestillet sig.

Cæsar, som forfulgte den flygtende Pompejus, da han fik Kundskab om hans Flugt til Alexandria, begav han sig med en liden Hob Krigsfolk dithen. Ved hans Ankomst fik han at vide Pompeji Død, og den Forvirrelse, det ægyptiske Rige var bragt udi formedelst den Tvistighed, som havde rejst sig imellem de kongelige Børn. Han tog sig strax for at stille denne Urolighed, og at efterforske dens Ursag, item, hvilken af de stridende Parter der havde Uret. Dette Foretagende bevæbnede de tvende kongelige Ministre imod ham; og foregave de, at det var haanligt for Riget at underkastes Fremmedes Jurisdiction. Cæsar mente derimod, at Saadant paa det romerske Raads Begne, til hvis Formynderskab de kongelige Børn

Børn vare betroede, ham tilkom. Cleopatra, stolende paa sin Skjønhed, lod Cæsar vide, at hun vilde underkaste sig hans Kjendelse, tilbød sig ogsaa at møde udi egen Person, for at forsvare sin Sag. Derpaa gik hun udi en liben Baad til Alexandria, hvor hun anlangede ved Midnatstider. Saasom hun af Ingen vilde lade sig see, førend hun fandt Cæsar, og hun mærkede, det var ikke mueligt at komme ind udi Staden, uden at blive kjendt, saa ophittede hun saadan List: hun lod sig indsvøbe udi nogle Klæder, og som en Pakke bære af Apollodoro lige til Slottet ind udi Cæsars Kammer; Cæsar dømte af denne Invention, at hun maatte have stor Forstand, og, saasom hun derhos var begavet med en rar og ugemmen Skjønsonhed, havde det ene med det andet saadan Virkning, at hun erholdte Alt, hvad hun forlangte.

Dagen derefter lod Cæsar kalde Ptolomæus til sig, og drev paa, at han skulde efterleve sin Faders Testament, og forlige sig med sin Søster. Ptolomæus mærkede, at han allerede var indtaget af hans Søster, og at hun var paa Slottet, gik bort med Forbittrelse, rev Kronen midt paa Gaden af sit Hoved, og slog den istykker, raabende, at han var forraadt, og var dette Oprindelse til den paafølgende Krig, hvorudi Cæsar geraadede udi stor Fare, men

omfæder, som bekjendt er, fik Overhaand, saa at Ptolomæus blev skilt baade ved Regiment og Liv.

Efterat Cæsar havde bragt hele Egypten til Lybighed, gav han Kronen til Cleopatra og til hendes anden Broder, som og hed Ptolomæus, befalende at de Begge skulde være delagtige udi Regimentet. Men, som Ptolomæus da ikkun var 11 Aar gammel, kunde man sige, at Cleopatra blev erklæret til regjerende Dronning allene. Den Kjærlighed, Cæsar havde fattet til hende, gik saavidt, at hun blev frugtsommelig, førend de skiltes ad, saa at hun bragte en Søn til Verden, som efter Cæsar blev kalden Cæsarion. De passerede en Tidlang hele Nætter udi Glæde og Festens sammen. Cæsar havde og besluttet at føre hende med sig til Rom, og at ægte hende, til hvilken Ende han udi Folkets Forsamling vilde forestille en Lov, hvorved det maatte tillades romerske Borgere at gifte sig, med hvilke og hvormange Qvinder som dem lystede; Marius Cinnæna, som var Almuens Beskytter (Tribunus plebis) vidnede efter hans Død, at han havde en Tale gandske færdig, som i den Henseende skulde holdes. Man seer heraf, hvormeget Cleopatra havde indtaget dens store Helt, hvilken, endskjøndt han var en Elsker af Fruentimmer, dog var ingen Slave deraf.

Man seer ogsaa, at han denne Gang har tvunget sig saa, at han allene forlod Egypten uden Cleopatra,

patra, hvilken han lod sig nøje med at overdrage Regimentet, og for et Syns Skyld associerede hende hendes Broder, som ikkun var 11 Aar gammel. Hun førte derfor Magten allene udi samme unge Herres Mindreaarighed, indtil han blev 15 Aar; men da Tiden var forhaanden, at han skulde gjøres delagtig udi Regimentet, tog hun ham ved Gift af Dage, og saaledes regjerede allene over Egypten. Medens dette skete, blev Cæsar, som bekjendt er, myrdet paa Raadhuset i Rom. Efter hans Død fornyedes de borgerlige Krige, hvorudi Octavius og Antonius, som havde forbundet sig til at hævne Cæsars Død, fik Overhaand. Det romerske Herredom blev da delt imellem disse tvende Mænd, og Antonius fik den østlige Del, hvorunder var befattet Egypten. Da samme Antonius kom til Asien, for der at besikke Alting, og han blev forebragt, at nogle af Cleopatras Statholdere havde, medens Krigen varede, skicket Hjælpetropper til hans Fiender, lod han hende stævne til at møde udi Cilicien. Cleopatra, forladende sig paa sin Skjønhed, hvormed hun havde fængslet Cæsar, tvivlede ikke paa, at hun ogsaa skulde bringe Antonius i sine Garn, og det deshellev, efterdi den første ikke havde havt med hende at bestille, uden da hun var gandske ung; men hun nu derimod havde erhvervet større Konst og Erfarenhed; thi hun havde naaet 25 Aar. Hun tillavede derfor

meget rige og kostbare Foræringer, store Pengesummer og fornemmeligen prægtige Klæder; men hun forlod sig mest paa den Prydelse, som bestod udi hendes egen Skjønhed og hendes Artighed, som hun gjettede at ville gjøre stærkere Virkning end al anden Birat, Skjænk og Gave.

Da hun var paa Vejen, fik hun adskillige Breve fra Antonius, hvorudi han paamindede hende at haste med Rejsen; men hun loe ikkun af saadan Skrydning, og gav sig god Tid. Efterat hun var kommen igjennem Pamphylien, begav hun sig paa den Flod Cydnus, mod hvilken hun arbejdede sig frem indtil Tarsus i Sicilien; Bagstavnen af hendes Skib var flinnende af Guld, Sejlene af Purpur, og Aarene beslagne med Sølv. Midt paa Dækket stod et Telt, virket af Guld, hvorudi hun sad udstafferet som Venus, og omringet af hendes skønneste Hofjomfruer, hvoraf Nogle forestilledes som Nereides, Andre som de Gudinder kaldne Grattæ. Istedensfor Trompeter høretes en sagte Musik af Fløjter, Strengeleg og andre deslige Instrumenter, som spillede forlibte Stykker, og Aarenes Cadence, som saaledes vare indrettede, at de skulde holde Tacten, gjorde denne Musik end mere angennem. Paa Skibet brændtes vellugtende Røgelse, som spredte sig ud over Flodens Bænde, og strakte sig til Beskuerne, som stode ved begge Flodens Bredde, for at ansee hendes Komme.

Saa:

Saa snart man fik Kundskab om hendes Ankomst, gik alle Darsi Indbyggere hende imøde, saa at Antonius, som paa samme Tid holdt Rettergang, saae sig gandske forladt. Taleren gik da overalt, at en forklædt Venus var for Asiens Nytte kommen for at forene sig med Bacchus. Saa snart hun var stegen i Land, lod Antonius hende complimentere, og byde til Gjest. Men hun lod svare, at hun ønskede at tractere ham først, og at hun vilde vente paa ham udi sine Telte ved Flodbredden. Antonius tog imod dette Tilbud, og fandt Alting tillavet med yderste Pragt og Kostbarhed. Han inviterede hende den anden Dag til sig, og lod han da ingen Ting spare, for at gjøre Alting prægtigt; men uanseet alle de Beskostninger, som han derpaa gjorde, maatte han dog tilstaae, at det var ikkun Fattigdom at regne mod det, som han havde fundet hos Cleopatra. Hun selv forekastede ham ogsaa skjemtvis Saadant, men det med saadan Artighed, saa at han ikke fortørnedes derover; thi der var udi hendes Umgængelse en Behagelighed, der kunde indtage og ligesom fortrylle Mennesker. Og var det ikke mindre dermed end med hendes Skjønhed, at hun kunde sætte Hjerter udi fuld Flamme. Der siges, at intet bevægede Antonius meer end hendes Tale, hvorudi var en ubeskrivelig Harmonie og Sødhed.

Denne

Denne saa behagelige Sammenkomst forarsagede, at der blev intet talet om de Besværinger og de Klagemaal, som vare forebragte mod Cleopatra; thi hun indtog strax Antonius saaledes, at han intet kunde nægte hende; og var det da, at han efter hendes Begjering lod omkomme hendes Søster Arsinoe, paa det at hun ikke skulde være hende i Vejen. Man saae hver Dag ikke uden Fester og prægtige Gjæstebude; Antonius blev udi et saadant Gjæstebud ganske henrykket over den Kostbarhed, som allevegne fandtes, og over den Mængde af Guldkar, som saa konstigen vare udarbejdede, og besatte med Edelstene, Hun sagde derhos, at alt dette var intet, og at hun forærede ham det ene med det andet. Dagen derefter anrettede hun et Gjæstebud, som var end prægtigere. Antonius havde efter Sædvane bragt med sig en stor Del Gjæster, alle fornemme Standspersoner; dem forærede hun alle de Guld- og Sølvkar, hvormed Bordene vare besatte. Man mener, at det var udi dette Gjæstebud, den Perle, som Historien omtaler, blev smeltet. Dette fortælles saaledes: Cleopatra havde ofte skjemtet med Antonii Gjæstebude, sigende, at de vare baade fattige og slet anrettede; da nu Antonius engang spurgte, hvad der udi fattedes, sagde hun sig at ville indrette et Gjæstebud, som skulde koste nogle Tønder Guld (Sexcenties Sestertium). Af dette loe Antonius, holdende det

det for en Urimelighed. Man gjorde derpaa et Beddemaal. Gæstebudet skete Dagen derefter. Det samme var vel efter Sædvane prægtigt; men derhos var dog intet, som kunde vise den forømtalte Kostbarhed; hvilket, da Antonius mærkede, gjorde han en loselig Beregning over, hvad det kunde koste, og sagde, at det var langt fra nogle Tønder Guld. Cleopatra bad ham da have lidt Taalmodighed, efterdi han havde ikkun seet Begyndelsen; man bragte derpaa ind et andet Bord, hvorpaa intet var uden et Kar med Vinædike. Antonius studsede derved, og kunde ej begribe, hvad det skulde betyde, hvorpaa Cleopatra tog af sit Dre en Perle, som var af en usfatterlig Pris, hvilken hun kastede i Vinædiken, og, efterat den deri var smeltet, drak Antonii Skaal; hun lavede sig derpaa til at gjøre ligeledes med en anden Perle af samme Pris; men Plancus holdt hende tilbage, sigende, at hun havde vundet Beddemaalet, og at Antonius havde tabt.

Bed saadan og anden Opførsel fortryllede denne listige Dame Antonius saaledes, at han glemte sig rent selv, og forsømte at bevæbne sig mod sine Modstandere; thi, istedenfor at øve sin sædvanlige Activitet, blev han hængende hos Cleopatra udi Alexandria, hvor han sølede sig dagligen udi Bellyst. Paa saadan Bellyst og Dverdaad vises blandt andet et saadant Exempel: en fremmed Mand kom engang ind

ind udi Antonii Kjøkken, hvor han fandt hele Wildsvin tillige at steges; han spurgte da Kokken, om man var saa mange Gjæster ventende; Kokken svarede, at man ventede ikkun 12 Personer; men, saasom man ikke kunde vide, naar og paa hvilken Tid, og hvad Antonius vilde spise, saa maatte man stedsse have mange Maaltider udi Beredskab.

Cleopatra arbejdede besynderligen paa at hindre, at Antonius ikke skulde komme hende af Djesyn, og derfor brugte alle optænkelige Midler til at holde ham i sine Lænker. Hun var stedsse med ham paa Spil og Sagt, fulgte hom ogsaa, naar han exercerte Krigsfolket. En Dag, som han forlystede sig med at fiske, men ingen Fangst kunde gjøre, blev han noget fortrydelig derover, helst saasom det skete udi Dronningens Nærværelse. Han beføl derfor nogle Fiskere, at de hemmeligen under Vandet skulde hefte nogle store Fiske ved Angelen, hvilket og skete, saa at Antonius derover 2 eller 3 Gange trak en stor Fisk op af Vandet. Den listige Dronning mærkede da strax dette Puds, og derfor, da Fiskeriet en anden Gang skulde gaae for sig, lod ved Fiskere hemmelig hefte ved Antonii Angel en saltet død Fisk, hvilken Fangst gav stor Materie til Skjemt og Latter, og, paa det at han ikke skulde fortørnes derover, sagde hun: Lader smaa Konger bemøje sig med
saa

saadan Jiskefangst, det er anstændigere for Eder at fiske Stæder, Lande og Konger.

Uanset den Vellyst, hvortil Cleopatra var hengiven, havde hun dog stor Omsorg for boglige Konsters Forfremmelse. Istedensfor det kostbare alexandriniske Bibliothek, som for nogle Aar siden ved en uheldelig Ildbrand var lagt i Aske, stiftede hun et nyt, til hvis Forøgelse Antonius og meget contribuerede, i det at han forærede hende de Bibliotheker, som fandtes udi Pergamo, hvorudi vare over 200,000 Volumina. Herved havde hun for Dine ikke saameget en pur Ambition som hendes egen Nytte; thi hun var en stor Elskerinde af gode Bøgers Læsning, var ogsaa vel grundet udi adskillige Videnskaber, især udi Sprog, hvorudi hun havde gjort saadan Fremgang, at hun kunde tale med Ethiopier, Hebræer, Troglodyster, Araber, Syrier, Meder og Parther, hver udi deres eget Tungemaal, saa at det var derudi, at hun overgik alle foregaaende ægyptiske Regenter.

Men den Forbindelse, som var imellem hende og Antonius, stod Fare for at løses ved et Ægteskab, som blev sluttet mellem ham og Cæsars Søster Octavia. Dette forbandt ham til at forlade hende en Tid, og for at stille hende tilfreds, forærede han hende Phoenicien, Nedre-Syrien, den D Cyprus og endel af Cilicien, lagde og siden dertil endel af Judæa og Arabien, hvorover Romerne knurrede, anseende

seende det som en Haandhed for Republikken. Antonius gjorde derefter adskillige Tog mod Partherne. Men udi al den Handel mærkede man dog, at Cleopatra laae ham paa Hjertet; thi det var for at nyde hendes Dmgjængelse, at han midt om Vinteren udi den ubelejligste Tid marscherede tilbage med Krigshærens store Skade og Forlis.

Hans nye Hustru Octavia begav sig samme Tid fra Rom, for at møde ham, og var allerede ankommen til Athenen; og, som samme Dame besad store Qualiteter, frygtede Cleopatra, at hun gandske vilde indtage Antonius, og stille hende ved samme Herre. For at hindre dette, stillede hun sig gandske fortvivlet an, ladende som hun vilde hungre sig tildøde. Saa ofte som han besøgte hende, fandt han hende ligesom forskrækket, og naar han gik bort, syntes hun forsagt og nedslagen. Undertiden blev hun seet med Taarene i Øinene, men strax derpaa igjen at astørre dem, ligesom det skede, paa det at Antonius ikke skulde mærke hendes Skrøbelighed. Saa som nu Antonius mærkede Aarsagen til hendes Bedrøvelse, og han havde stor Omhed for hende, krev han til Octavia, at hun skulde forblive udi Athenen, indtil han selv bid henkom, efterdi han et nyt Tog forestod. Han lovede sig og virkelig til at fornye Krigen med de Parther.

Octavia mærkede saavel af dette Brev som af Antonii paafølgende Dpførsel hans Koldsindighed, og derfor rejste tilbage til Rom, hvor hun dog tog ind ubi Antonii Hus, endskjøndt Cæsar, hendes Broder, var derimod; thi han ophidsedes mere over denne Medfart, end hun selv; og kan man sige, at Octavia var en af de dydigste romerske Damer paa samme Tid, saa at hun ved sit Levnet, sin Taalmodighed og Bestandighed burde have opvakt hos Antonius ligesaa stor Ærbødighed, som Cleopatra ved sin Dpførsel burde have ubirket Koldsindighed og Foragt.

Efterat Cleopatra denne Gang havde hindret Octaviæ Ankomst, sparede hun ingen Konst paa at holde Antonius ubi sine Lænker. Nu brugtes Graad, nu Venlighed, nu igjen Bebrejdelser og Trudsel, og glemte hun ikke at underkjøbe med Foræringer dem, som Antonius havde nogen Fortrolighed til; og glemte de samme ikke at tale for hendes Bedste, forestillende Antonius, at det var haardt og ubilligt at forlade den ægyptiske Dronning ubi saadan Tilstand; thi det var jo ikke andet, end at tage Livet af den, der elskede ham mere end sit eget Liv. Ved saadanne og andre Forestillinger bevægede de ham til at forblive ubi Alexandrien, og at opsætte sit Tog til Foraaret; det var og ikke uden med stor Møje, at han om Foraaret kunde overtale sig

sig til at forlade Egypten, og stille sig ved sin kjære Cleopatra, hvilken gelejdede ham paa Vejen indtil Euphrates.

Efterat han havde gjort sig til Mester af Armenien, begav han sig tilbage til Alexandrien, og der gjorde et Indtog udi Triumph, førende med sig den fangne armeniske Konge, hvilken han præsenterede for Cleopatra. Derpaa sølede de sig udi Belyst efter Sædvane igjen, og førend han foretog en ny Expedition, lod han Cleopatra med stor Pomp krone, erklærende hende tilligemed hendes Søn, som hun havde avlet med Julius Cæsar, Dronning af Egypten, Cyprus, Libyen og Coele-Syrien; og de tvende Prindsfer, som han selv havde avlet med hende, bleve titulerede Kongers Konger. Den Ældste af dem blev tillagt Armenien, Medien, item Parthien, naar han havde bemægtiget sig samme Rige; og den Yngste fik Syrien, Phoenicien og Cilicien. Efterat dette var skeet, gjorde han sig færdig til den besluttede Krig mod de Parther. Om denne Krig, hvis uhyggelige Udfald er nok bekjendt, vil jeg her intet omtale. Jeg vil ej heller tale om Uarsagen til den sidste store Uenighed, som udbrød mellem ham og Octavius, og hvilken foraarsagede, at han stille sig ved hans Søster; saa at Cleopatra derved blev befriet fra en saa farlig Rival. Men jeg vil strax beskrive mig til den store borgerlige Krig, hvilken skilte

baade Antonius og Cleopatra ved Regimente og og Liv. Efterat store Tilberedelser paa begge Sider vare gjorte, og stor Magt saavel til Lands som til Vands var bragt paa Venene, blev omsider holdet det store Søslag ved Actium, som gandske deciderede denne Tvistighed. Slaget varede længe med stor Haardnakkethed paa begge Sider, indtil Cleopatra, som udi egen Person bivaanede det samme, forstræket af det Bulder, Slaget forarsagede, tog Flugten med sine ægyptiske Skibe, som udi Tallet vare 60, og søgte Peloponesum. Antonius, mærkende hendes Flugt, forglemte sig gandske selv, fulgte hende ilende efter, ladende Cæsar en fuldkommen Sejer, som ham ellers havde kundet være gjort disputerlig. Han lod sig i Flugten bringe paa et stort Skib, som førte Cleopatra, og der satte sig ved Forstavnen med begge Hænder under Kinderne og sine Albuer paa Knæerne. Drede, Skam og Fortvivlelse havde saaledes betaget hans Hjerte, at han var længe ubevægelig som en Støtte. Udi saadan Tilstand blev han siddende i 3 Dage; da steg han omsider i Land, skjøndt uden at see eller at tale med Cleopatra. Men de saae hinanden omsider igjen, og levede sammen ligesom til forn.

Cleopatra tog derpaa Vejen lige til Alexandrien, og Antonius begav sig til Libyen, hvor han havde efterladt sig en stor Krigshær, for at beskytte Grænd-

serne;

ferne; der fornam han, at Anføreren havde erklæret sig for Cæsar, hvilket indjog ham saadan Skræk, at han udi Fortvivlelse vilde tage Livet af sig selv, saa at det var ikke uden med Nød, at hans Venner Saadant kunde hindre; der var derfor intet andet Parti for ham at tage, end at følge Cleopatra, som da allerede var kommen til Alexandrien.

Cleopatra frygtede, at, hvis Indbyggerne af Alexandrien bleve underrettede om hendes Uheld, de vilde vægre sig for at indlade hende i Havnen; hvorudover hun lod pryde sine Skibe med Kroner, for at bilde dem ind, at hun med Sejer var kommen tilbage. Saasnart hun var indkommen udi Staden, lod hun ombringe alle de store Herrer, som hun havde mistænkte, paa det at de ingen Opstand skulde gjøre imod hende. Antonius ankom just, da hun var i denne blodige Forretning. Saasom hun var hel frugtbar paa Inventioner, saa faldt hun paa et særdeles Anslag, for at hindre, at hun ikke skulde falde udi Cæsars Hænder. Hun tog sig for at transportere alle sine Skibe fra den middellandske Sø igjennem den smalle Nakke eller Isthmum til det røde Hav; og at bringe hendes Liggendefæ og Rigdom bort udi samme Skibe og udi de andre, som hun havde paa den anden Side. Saadant kunde ikke gøres, uden ved at grave en Canal igjennem den smalle Nakke, som er henved 20 Mile lang; dette

ansaae hun dog ikke som en Umulighed: men, saasom Araberne opbrændte alle de Skibe, som hun der havde, maatte hun staae fra sit Forsæt.

Saa som nu dette Haab slog hende fejl, arbejdede hun, efter Plutarchs og Andres Sigelse, ene paa at vinde Octavii Cæsars Gunst, og at opoffre ham Antonius, som hun ikke meer behøvede; hvoraf sees denne Dronnings Falskhed, og at hun i Alting havde allene sin egen Fordel for Dine. Dette hendes Forsæt skjulte hun dog med stor Flid, og raadede Antonius til at affærdige Gesandter til Cæsar, for at handle med ham om Fred. Hun lod dermed følge hendes egne Gesandter, som havde hemmelige Ordre at negociere for hendes egen Person. Cæsar vilde ikke høre Antonii Gesandter, og skikkede Cleopatra hendes tilbage med et venligt Svar; thi han arbejdede meget paa at bemægtige sig hendes Person tilligemed hendes Rigdom; hendes Person, paa det at han derved kunde pryde sin forestaaende Triumf, og hendes Rigdom, paa det at han kunde komme istand til at betale den store Gjeld, som denne Krig havde bragt ham udi. Det var i disse Henseender han holdt gode Miner med Cleopatra, og søgte at overtale hende til at overlevere Antonius.

Antonius havde efter sin Tilbagekomst fra Lybien retireret sig udi et Hus paa Landet ved Nilstrømmen tilligemed tvende af sine fortroligste Benner.

Men

Men det varede ikke længe, førend Kjærligheden til Cleopatra igjen tog Overhaand, saa at han begav sig til Alexandrien igjen, hvor han sølede sig udi Vellyst som tilforn; og affærdigede nye Gesandtere til Cæsar med Begjering, at han maatte spares paa Livet, og tillades at leve som en privat Person udi Athenen, naar Cleopatra og hendes Børn maatte beholde Egypten. Men dette sidste Gesandtskab havde ikke bedre Virkning end det første; hvorudover Antonius henfaldt til Fortvivlelse, og for at muntre Sindet noget op igjen, opoffrede han sig gandske til Ede og Drikken, ja al Slags Vellyst; saa at han og Cleopatra ligesom kappedes om, hvo der kunde gjøre de prægtigste Anretninger.

Imidlertid, saasom Dronningen saae, hvad derpaa vilde følge, samlede hun sammen adskillige Slags Gift, for at forsøge, af hvilket man kunde døe med mindste Smerte. Hun gjorde Prøve paa Fanger, som vare fordømte til at døe; og, som hun mærkede, at den Gift, som hastigen tog Livet af Mennesker, forarsagede største Smerte, og at den, som var mindre stærk, forarsagede en mild, men langsom Død, gjorde hun Prøve med giftige Dyr, og udi hendes Paasyn lod applicere adskillige Slags Slangegær til saadanne Folk. Dermed gjortes alle Dage Experimenter. Endeligen mærkede hun, at den Slanges Aspis var den eneste, som ingen Pine eller Convulsion

vulsion forarsagede, efterdi man deraf allene henhaldt udi en Døstighed, og at man gandske sagte udsukkedes, saa at, naar man rykkede dem, og vilde have dem til at rejse sig, bleve de vrede, ligesom de der ere henhaldne udi en Slummer; det var derfor den Slags Gift, som hun af alle udvalgte.

Ikke desmindre siges der dog, at hun alligevel blev ved det Forsæt at opoffre Antonius, hvis hun selv kunde erhverve sig nogen Fordel derved; men, paa det han ingen Tanke skulde have om Utroskab, lod hun see større Venlighed mod ham end nogen Tid tilforn, og var det derfor at hun celebrerede sin egen Fødselsdag med liden Højtidelighed, Antonii dertimod med saadan Pragt, at mange inviterede Personer, som vare didkomne fattige, gik rige tilbage.

Cæsar, som holdt det fornødent at forfølge sin Sejer, førend Antonius og Cleopatra samlede nye Kræfter igjen, lod sig om Foraaret see ved Pelusium, som er Nøglen til Egypten; denne Fæstning blev ham uden Sværdslag overleveret, som menes, efter Cleopatræ hemmelige Ordre. Og, som Rygtet derom udsprebedes i Alexandrien, da, for at betage Antonius al Mistanke, overleverede hun ham Commandantens Hustru og Børn. Hun havde nær ved Isis Tempel anrettet prægtige Begravelser. Udi disse Begravelser lod hun da indføre sine kostbareste Mobilier, Guld, Sølv, Juveler, Elfenben

og en stor Del vellugtende Kryderi, ligesom hendes Forsæt der var at opbrænde sig selv med sin hele Rigdom. Da Cæsar fik Kundskab herom og frygtede, at hun i Fortvivlelse Saadant vilde fuldbyrde, lod han hende alle Dage ved En og Anden tilkjenbegive, at hun skulde være ved godt Mod, saasom han havde isse at behandle hende med al Lemfældighed; imidlertid nærmede han sig meer og meer til Staden.

Da han did henkom, slog han sin Lejer nær ved Hippodromus, havende Forhaabning strax at blive Mestre af Staden, formedelst den hemmelige Correspondence, som han havde med Cleopatra, og paa hvilken han forlod sig meer end paa sin Krigshær. Denne hendes List var Antonius ubekjendt; han vilde ej heller troe, hvad som derom blev fortalt, og derfor lavede sig til en tapper Modstand. Han gjorde et stærkt Udsald af Staden, nedfablede en Hob af de Belejrende, og drev dem med Fortis til deres Lejr, saa at han kom som en Sejerherre tilbage. Men dette var den sidste mandige Gjerning som han begreb; thi, istedenfor at føre sig denne Fordel til Nytte, og at give Agt paa Cleopatras Idretter, begav han sig bevæbnet til hende, kastende sig for hendes Fodder og kysfende hendes Hænder. Det hele Slot blev derpaa opfyldt med Glædeskrig, ret ligesom Belejringen kunde være ophævet; og Cleopatra, som søgte ikkun at dypse ham i Søvn, anrettede et
præg.

prægtigt Gjestebud, som borttog den øvrige Dag og endel af Natten.

Dagen derefter satte Antonius sig for at angribe Cæsar baade til Lands og Vands. Han posterede sin Krigshær paa nogle Høje i Staden, staaende selv for at ansee Floden, som gik ud for at angribe Cæsars Skibe. Men han maatte med Forfækkelse see Cleopatras Admiral, saasnart han nærmede sig til Fienden, at overgive den hele Flode. Af dette aabnedes hans Dine, saa at han tydeligen mærkede Cleopatras Utroskab, hvorudover han udi Bitterhed løb til Slottet, for at hævne sig over hende; men hun var alt gaaet tilside: thi Cleopatra, som dette havde forudseet, havde af Frygt for Antonii Brede retireret sig til de ægyptiske Kongers Gravsteder, som vare befæstede med Mure. Der løb hun Antonius tilkjendegive, at hun havde omkommet sig selv. Antonius, som var lettroende, og gav sig ikke Tid til at examinere om denne Tidende var rigtig, gik ind udi sit Kammer, og der omkom sig med sit eget Sværd. Nyligen før han vilde opgive Landen, kom en af hans Garde, og lod ham vide, at Cleopatra end levede. Han tillod derfor, at man forbandt hans Saar, og lod sig hembære til det Sted, hvor Dronningen havde indsluttet sig. Cleopatra vilde ikke tillade, at man aabnede Portene for at føre ham derigjennem, af Frygt for
at

at blive forræstet, men nedkastede af Vinduerne Kjæder og Snorer, hvormed hun ved de nærværende Hofdamers Hjælp hidsebe ham op til sig; intet Syn kan forestilles ynkeligere: Antonius gandske blodig med Døden afmalet paa Ansigtet, blev ophidset, vendende sine Dine til Cleopatra, og rækkende hende Haanden ligesom for at tage Afsked, og Cleopatra paa den anden Side stod, og hidsebe ham til sig med egne Hænder.

Saa snart hun havde faaet ham til sig, sønderrev hun sine Klæder, slog sig for sit Bryst, tørrede Blodet af hans Legem med sit Ansigt, og kaldte ham sin Herre og Egtemand. Antonius, som af disse Caretter blev lidt oppakt igjen, seende Dronningen udi denne bedrøvelige Tilstand, sagde, for at trøste hende, at han døde fornøjet, efterdi han døde udi hendes Arme. I det øvrige skammede han sig som en Romer ikke ved at være overvunden af andre Romere. Han formanede hende derpaa at redde sit eget Liv og sit Rige, hvis det kunde skee uden Forlis af hendes Ære; item at tage sig vare for de Forrædere, som vare ved hendes Hof; iligemaade for dem, som vare udi Cæsars Følge; paa hvilke Ord han opgav sin Aand.

Paa samme Tid ankom Proculejus, som var skicket af Cæsar, hvilken havde ikke kundet bace sig for Graad, da han hørte, hvad som var hændet, og

da

da han saae Antonii blodige Sværd, som blev ham rækket. Proculejus havde Ordre fornemmeligen at bemægtige sig Cleopatras Person, og at fange hende levende, om det var muligt. Hun derimod vægrede sig ved at overgive sig i hans Hænder, tilladende ham allene at tale med sig udenfor Gravstedet, saa at hun hørte Ordene igjennem en Sprække paa Porten. De talte længe sammen. Hun begjerede stedse Riget for hendes Børn; han derimod bad hende være ved et godt Mod, og formanede hende at have Tillid til Cæsar.

Efterat han vel og nøje havde udspejdet Stedet, gik han bort for at underrette Cæsar om, hvad forhandlet var. Cæsar affærdigede siden Gallus udi samme Krende, hvilken ogsaa talte med hende igjennem en Sprække, og forsættelig holdt Talen længe ud. Imidlertid applicerede Proculejus en Stige til Muren, og kom ind igjennem det samme Vindue, hvor igjennem Antonius var bragt, og steg ned til Porten, hvor Cleopatra talte med Gallus; en af de indsluttede Damer, som først blev dette vaer, raabte da: O, ulyksalige Cleopatra! nu est Du geraaden i Dine Fienders Hænder. Cleopatra vendte sig om ved dette Ekstrig, da hun blev Proculejus vaer, vilde hun omkomme sig med en Dolk, som hun havde stedsse hængende ved sit Belte. Men Proculejus løb til, tog hende udi sine Arme, og
 sagde:

Sagde, at hun gjorde ilde imod sig selv, at hun og gjorde ilde imod Cæsar ved at betage ham Lejlighed til at lade see sin Godhed mod hende, hvorpaa han rev hende Dolken af Hænderne, og randsagede hendes Klæder, for at eftersee, om Gift derudi kunde ligge skjult.

Cæsar skikkede siden sin frigivne Tjener Paspaphroditus med Befaling at vogte hende nøje. Han lod hende og ved Proculejus adspørge, hvad hun forlangte af ham. Derpaa rykkede han mod Alexandria, hvor han fandt Portene aabne og Indbyggerne udi yderste Forvirrelse, saasom de ikke kunne vide, hvad man havde ifinde med dem. Men han lod dem ved sin Ankomst Naade forkynde, hvorved den Skræk ophørte. Smidlertid havde Proculejus udforsket Dronningens Forlangende, og faaet at vide, at hun intet andet begjerede, end Frihed til at begrave Antonii Legeme, hvilket blev hende tilladt; og lod hun ham da give en herlig Begravelse, og nedsatte Legemet, efterat det var balsameret, blandt de ægyptiske Kongers Grave. Alt dette synes at tilintetgjøre den Utroskab, som hun beskyldes for mod Antonius; det kan ogsaa være, at Saadant grunder sig allene paa pur Mistanke, med mindre man vil holde for, at Antonii sørgelige Endeligt har fornøjet den Kjærlighed igjen, som allerede var udslukt.

Eaa.

Saa snart hendes første Sørgedage vare forbi, gjorde Cæsar hende en Visite ubi hendes Kammer. Hun laae da paa en Seng uden Zirrat. Hendes Haar var i Uorden, hendes Dine vaade af Graad, hendes Nøst skjelvende, og hendes Bryst blodigt af de Saar, som hun selv havde givet sig; men uanset alt dette, fremstinnede dog Straaler af en ugemmen Dejlighed, og, endskjøndt hun kunde regnes for halv død, haabede hun dog at indtage samme Herre, ligesom hun forhen havde indtaget Julius Cæsar og Antonius. Saa snart hun blev Cæsar vaer, kastede hun sig ud af Sengen, og faldt ham tilføde, og saasom Kammeret var fuldt af Julii Skilderier, viste hun ham de samme, sigende, at det var den Mand's Efterlignelser, hvis Arving han var og Successor i det romerske Herredom, og som har skjænknet mig det ægyptiske Rige; derpaa fremtog hun nogle kjærlige Breve, som Julius Cæsar havde tilskrevet hende, og som hun oplæste; men med alle disse Dphævelser kunde hun dog ikke bringe Octavius ubi Snaren; thi han lod sig allene nøje med at trøste hende, og at forsikre om sin gode Intention. Cleopatra mærkede strax denne Koldfindighed, som hun holdt for et ondt Tegn; dog dulgte hun sin Sorg, og takkede ham for gode Tilsagn. Hun sagde sig til Erkjendelse at ville overlevere ham al Ægyptens Liggenbefæ. Hun overleverede ham og virkelig alle

de

de Steder, hvorudi Saadant laae forvaret. Men en af hendes Skatmestere ved Navn Seleucus, som var nærværende, bebrejdede hende da, at hun ikke havde givet alt tilkjende, og at hun havde fordulgt endel af det kostbareste. Af denne hans Dpførsel mod sin egen Frue blev hun saa forbittret, at hun med sine Hænder gav ham adskillige Slag udi Ansigtet. Derpaa vendte hun sig til Cæsar, og sagde: Er det ikke en Skjændsel, at, naar J selv har beæret mig med Eders Nærværelse, og trøstet mig, udi denne min bedrøvelige Tilstand, mine egne Tjenere tør anklage mig, efterdi jeg haver holdt tilside nogle Qvindesmykker, ikke for at betjene mig selv deraf, men for at forære dem til Eders Søster Octavia og til Eders Husfru Livia, paa det at jeg ved deres Forbøn kunde erholde en naadig Medhandling?

Cæsar glædede sig over denne hendes Tale, saasom han deraf sluttede, at hun havde isinde at leve. Han sagde derfor, at hun efter Behag maatte disponere over de Juveler, som hun havde beholdt, og, efterat han havde forsikkret hende om sit gode Hjertes lav imod hende, gik han bort.

Men Cleopatra, saasom hun ikke tvivlede paa, at Cæsar jo vilde føre hende udi Triumph til Rom, saa lavede hun sig strax til at døe, for saadan Haan- hed at forekomme. Hun vidste vel, at hun var nøje vogtet

vogtet af dem, som vare beskikkede hende til Opvartning; hun saae ogsaa, at Tiden var knap, og at Cæsars Rejse var forhaanden; hvorudover hun hastede med sit Forsæt. Efterat hun havde erhholdt Tilladelse at begræde sin Skjebne ved Antonii Gravsted, og Saadant med stor Bemodighed var forrettet, badede hun sig, og derpaa gik til Taffel, befallende at man skulde anrette hende et prægtigt Maaltid. Da hun havde spist, skrev hun et Brev til Cæsar, og, efterat hun havde vist Alle fra sig, undtagen tvende af hendes Damer, lukkede hun Døren til og lagde sig paa Sengen, begjerende en Kurb, hvorudi vare nogle Figner, som en Bonde havde tilbragt hende. Hun satte Kurven ved Sengen; men et Øjeblik derefter saae man hende ligesom slumrende, hvilket var Virkningen af det Bid, som hun havde faaet af den Slange Aspis, som laae skjult blandt Frugten, og havde stukket hende udi Armen, som hun til den Ende havde udstrakt. Giften havde strax derpaa trængt sig til Hjertet, saa at hun var død uden Smerte, og uden at Noget det mærkede. Hendes Oppassere havde vel Ordre intet at lade indkomme, uden det var nøje randsaget; men en forklædt Bonde, som var Dronningens tro Djener, spillede sin Rulle saa vel, og stillede sig saa enfoldig an, at Ingen kunde have ham mistænkt, og man derfor lod ham komme ind.

Af det Brev, som Cleopatra nyligen havde tilfikket Cæsar, kunde han nok mærke, at hun havde noget Ondt i sinde, efterdi hun derudi blandt andet begjerede, at hendes Legeme maatte sættes udi Antonii Grav; herudover affærdigede han strax tvende Ejenere, for Saadant at hindre. Men, da de kom, fandt de hende allerede død. — Saadant Endeligt fik denne navnkundige Dronning udi hendes Alders 39 Aar, efterat hun havde regjeret udi 22 Aar. Hun afmales udi Historien som et Monstrum, hvorudi alle Laster vare concentrerede, som Ukydskhed, Falskhed, Uretfærdighed, Vellyst, Blodgjerrighed, en umættelig Ambition. Derimod havde Naturen diskingveret hende udi Legemets Skabning og Skarpsindighed, saa at man ikke kan sige, hvad man hos hende mest kunde admirere, enten hendes Dejlighed, eller naturlige Forstand, og var det udi den sidste Qualitet, hun overgik alle sine Formænd. Hvad som fornemmeligen kan siges til hendes Berømmelse, var den Kjærlighed, hun havde til boglige Konster, og hvorudi hun havde maasse gjort større Fremgang end noget Fruentimmer udi hendes Tid. Det er troligt, at, hvis hun havde levet i mindre fordærvelige Tider, hun kunde have efterladt sig et bedre Navn. Men det ægyptiske Hof var saa fordærvet, og de foregaaende Regenter havde efterladt sig saa onde Exempler, at man der ikke kunde vente uden Misgeburter. Hvad

som mest lægges hende til Last, var den Falskhed, hun lod see mod Antonius i hans Gjenvordighed, skjøndt det i mine Tanker kan være uvist, om hun havde Del udi de Forræderier, som hendes Betjente og Krigs-Anførere lode see. Hendes kjærlige Afsehed med Antonius og hendes voldsomme Død synes at kunne udslutte den Mistanke. Det er ej heller troligt, at Cæsar Octavius havde havt det Forsæt at føre hende med Haanhed for sin Triumphvogt, hvis hun havde overlagt med ham at forraade Antonius, og uden Sværdslag at overlevere ham det hele Rige. Det synes, at den ellers skarpsindige Skribent Plutarch ikke altid lige nøje haver udstuderet Personernes Egenskab, og at han ogsaa med Andre udi denne Post haver taget fejl.

Anna Bollen a.

Anna Bollen a er, efter Camdens Regning, født udi det Aar 1507 af et fornemt Hus. Hendes Fader, Ridder Thomas Bollen, havde tilægte en
Dat:

Datter af Hertugen af Norfolk, og var det med hende han avlede Anna. Samme hendes Fader var 2 Gange Ambassadeur udi Frankrige, først udi det Aar 1515, og den anden Gang 1527. Han blev først Vicomte af Rochefort, og siden Greve af Ormond. Han bragte sin Datter Anna med sig til Frankrig, da hun ikkun var 7 Aar gammel, og kom samme Anna i Tjeneste Aaret derefter hos den franske Dronning Claude, som var Francisci den Førstes Gemal, skjøndt man ikke veed, udi hvilken Qualitet hun tog saadan Tjeneste an. Det er let at slutte, at hun i denne Alder ingen synderlig Tjeneste kunde gjøre, saa det derfor er troligt, at høistbemeldte Dronning har søgt i Henseende allene til hendes Skjønhed og Arstighed at beholde hende ved sit Hof.

Om hendes Opførsel ved det franske Hof ere stridige Beretninger. Den bekjendte engelske Autor Sanderus, som mange fremmede Skribentere have efterfulgt, taler om hendes første Opkomst og Opførsel saaledes: " Kong Henric den Ottende, siger han, havde forelsket sig udi hendes Moder, som var en Datter af Hertugen af Norfolk, og var det for at have fri Dmgjængelse med hende, at han skikkede hendes Mand udi Gesandtskab til Frankrig, hvorfra da han efter 2 Aars Forløb kom tilbage, fandt han sin Hustru frugtommelig. Han vilde da strax skille sig ved hende; men, som Kongen lod ham vide, at

han var Barnets Fader, og bad ham at tie dermed, forblev det derved. Barnet, som ved denne ulovlige Dmgjængelse kom til Verden, var denne Anna, hvilken Thomas lod opdrage som sit eget Barn, skjøndt hun var Henric den Ottendes Datter." — Han siger videre, at "samme Anna udi hendes 15de Aar bedrev Ukydskhed med hendes Faders Husfolk, og at Faderen siden skikkede hende til Frankrig, hvor hun en Tidlang var udi en stor Herres Hus, og siden kom til Hove, hvor hendes Dpførsel var saa uordenslig, at hun overalt blev bekjendt, og at man derfor kaldte hende la haqvenée d'Angleterre, og da hun kom videre i Kundskab med Franciscus, gav man hende Navn af Kongens Mule (la mule du Roi); at hun ved sin Hjemkomst til Engelland kom udi Dronningens Tjeneste, hvor hun mærkede Kongens Koldsindighed mod Dronning Catharina, og førte sig den til Nytte, saa at hun fik ham i sin Snare; men, som hun var underrettet om Kongens Humeur, nemlig at Kjærligheden vilde forøges ved hendes Koldsindighed, saa anstillede hun sig kold og kydsk, hvilket og havde den Birkning, at han besluttede at ægte hende, saasnart han kunde blive skilt ved Dronningen."

Saa vidt Sanderus herom; men andre gode Skribenter have gjort mange Antegnelser herudi, endel efterdi, hvad han anfører, ikke kan gjøres be-

visligt, (thi Kastalls Bog, som han citerer under den Titel af Thomæ Mori Liv og Levnet, har af Ingen været seet uden ene af Sanderus), endel og efterdi mange af de Ting, som han fortæller, have ingen Overensstemmelse hverken med Tiden eller Anna Bollenæ Alder. Det eneste, som kan være sandt, er dette, at hun haver stillet sig koldsindig an mod Kongen, og derved drevet ham til at ægte hende; thi det er troligt, at han i Begyndelsen ikke havde ifinde at gaae saavidt. I det øvrige kan man slaae en Streg over Alt, hvad som Sanderus fortæller om hendes uordentlige Opførsel saavel i Frankrig som i Engelland; og heller holde for, at hun har ført sig stikkelig op, efterdi hun ellers ikke har kunnet være saa vel antagen af tvende dydige Princesser.

Burnet siger, at den franske Dronning beholdt hende nogle Aar hos sig, og at hun efter samme Dronnings Død forblev hos Hertuginde af Alençon, Franciscus den Førstes Søster, al den øvrige Tid udi Frankrige. At efter hendes Tilbagekomst ingen Kjærligheds-Handel har været imellem hende og Kong Henric, men at Grundvold dertil er bleven lagt længe efter det Forsæt, Kongen fattede, at stille sig ved Dronning Catharina, sees deraf, at Anna da var forlovet med Mylord Percey, Grevens af Northumberlands Son. Det var allerførst udi det Aar 1528, at man finder de første Prover paa Kongens

gens Kjærlighed til hende; thi man haver udi samme Aar tvende af hendes Breve til Cardinal Wolsey, hvilke vise, at Kongen ikke allene var udi Forsæt at ægte hende, men endog at Cardinalen var Medvider udi samme Forsæt. Udi det første Brev læses disse Ord: Jeg veed, Mylord! hvad Umage I haver gjort Eder for mig, hvorudover Taknemmelighed udfordrer, at jeg næst Kongen elsker Eder meer end nogen Person i Verden. Udi det andet Brev igjentager hun de samme Ord, og derhos siger, at hun med Smerte ventede at høre den pavelige Legats Ankomst; thi det var efter hans Ankomst man biede, for at erholde den forlangte Skilsmisse imellem Kongen og Dronningen.

Medens der blev drevet heftigst paa saadan Skilsmisse, og den pavelige Legat tilligemed Wolsey derudi skulde give Kjendelse, havde Kongen ladet bortskikke Anna Bollena, paa det man ikke skulde forarges over hendes Nærværelse. Men udi det Aar 1529 blev hun kalden tilbage, da man fornam, at den Handel med Skilsmålet vilde ikke falde ud efter Ønske. Nogle Skribentere foregive, at Anna Bollena var bleven vred over denne Bortvisning, og derfor ikke mere vilde lade sig see til Hove, saa at det var neppe, at man ved hendes Faders Trudfler kunde bringe hende til Kongen igjen. Men Burnet siger, at han derom intet haver fundet, men seer allene dette,

at

at den Affectation, som hun tilforn havde baaret til Cardinal Wolsey, var bleven forvandlet til et bittert Had, hvilket ikke lidet befordrede samme Cardinals paafulgte Fald.

Hvis nogen Misforstaaelse havde rejst sig imellem hende og Kongen, saa bleve de nu igjen forligede, og skete det da, som i deslige Tilfælde gementligen hændes, nemlig at hendes Fraværelse og forstilte Koldfindighed ophidsede Kongen desmere, og synes hun at have forstaaet den Konst i Grunden. At der end gif nogle Aar bort, førend han skred til at ægte hende, forarsagede den Forhaabning, han havde at erhverve en lovlig Skilsmisse-Dom med Dronning Catharina. Imidlertid søgte han gradviis at trække Bollenæ frem til Tronen; thi udi det Aar 1532 lod han hende erklære til Marquise af Pembrok, hvorpaa han kort derefter ægtede hende, skjøndt hemmeligen; og, saasom hun nogen Tid efter Brylluppet befandt sig at lave til Barsel, saa sluttede man deraf, at hun i den foregaaende lange Tid ingen yderlig Faveur haver villet tilstede Kongen.

Udi det Aar 1533 bragte hun til Berden en Princesse, som blev kalden Elisabeth, hvilken er den, som siden med saa stor Berømmelse regjerede udi Engelland. Hun blev kort efter Fødselen erklæret for Princesse af Wales, endskjøndt man forestillede Kongen, at det var for tidligt, efterdi hun end-

nu

nu kunde faae en Prinds, — som saadan Titel tilkom; men, saasom hans anden Datter Maria, som var avlet med Dronning Catharina, havde ført den samme Titel, vilde han, at Elisabeth og skulde bære den.

Henric den Ottende levede saaledes en Tidlang udi kjærlig Egteſkab med sin ny Dronning Anna, indtil 1536, da den store Tragoedie blev spillet, som er saa meget bekjendt udi Historien. Tvende Aarsager gives dertil, nemlig 1) en ny Kjærlighed, som han fattede til en af Dronningens Hof-Tomfruer, nemlig Johanna Seymour; 2) en Mistanke, som han fattede om Annæ Troſkab. Det er troligt, at det sidste var en Folge af det første, og at Anna ikke havde været beskyldt for Utroſkab, hvis en ny Kjærlighed Saadant ej havde foraarsaget; thi, saasnart hendes Fiender mærkede, at hun var ikke saa meget elſket af Kongen som tilforn, toge de ikke i Betænkning at gjøre hende mistænkt hos en Konge, hvilken de mærkede en Tjeneste dermed at gjøres. Viſt nok er det, at Kongen havde tabt meget af den forrige Affection til Dronningen, enten det kom deraf, at han havde styret sin Lyst ved saa lang Tids Befiddelse af den, han saa hæftig havde attraaet, eller efterdi Dronningens altfor fri Opførsel havde givet ham Anledning til Mistanke, hvilken opvakte
hos

hos ham en Jalouſſie, ſom han enten ikke kunde eller ikke vilde overvinde.

Dronningen bar ſtor Kjærlighed til ſin Broder, Mylord Rochefort; men hun kunde ikke lide hans Huſtru, ſom levede ilde med ſin Herre, og ſom havde adſkillige onde Tilbøjeligheder. Denne Dame, for at hæbne ſig, var den førſte, ſom ſøgte at indprænte Kongen onde Tanker mod Dronningen, forgivende, at hun havde uſømmelig Dmgjængelſe med Lord Rochefort, ſin Broder. Kongen, hvis Hjerte Johanna Seymour allerede havde indtaget, anførte med Fornøjelſe ſaadan Beſkyldning, ſaasom ham derved blev givet Middel til at naae ſit Dnſke. Hvilket, ſaasnart Dronningens andre Fiender mærkede, kaſtede de Die ubi Glden, og frembragte adſkillige andre Hiſtorier om Dronningen og hendes Domſtiqver. Hendes fornemſte Fiender vare de, ſom habede Reformationen; thi de ſamme holdt for, at det var efter hendes Tilſkyndelſe at Kongen havde brudt overtvers med Paven; i det ringeſte vare de forviſede om, at hun havde givet Anledning dertil. De ſaae derforuden, at ſaalænge ſom hun levede, intet Forlig kunde ventes med den romerſke Stol, men haabede efter hendes Død at bane Vejen dertil. Hertugen af Norfolk havde ſtor Begjerlighed efter at ſee den romerſke Religion ſat paa ſin forrige God igjen, endſkjøndt han turde ikke lade ſig dermed mærke for

Kon:

Kongen. Hans Nidkjærhed herudi, samt den Anseelse og Credit, som han stod udi til Hove, forarsagede, at han var anseet som Hoved for det romerske Parti, og menes det derfor, at han var det fornemste Middel til Dronningens Fald.

Hvorom Alting er, saa enten det skete ved ham eller ved Andre, saa seer man, at Kongen af de Beretninger, som han fik om Dronningens Opførsel, optændtes til en hæftig Jalousie, og kunde man ikke forundre sig derover, efterdi han af Naturen var hidsig og utaalmelig. Man beskyldte Dronningen for ublu Dmgjængelse med Norris, Smeton, Weston og Brereton, hendes Hoftjenere. Man maa vel tilstaae, at hun havde adskillige fri Gebærder, som Kongen ikke gav saa nøje Agt paa, saalænge som han ingen Mistanke havde fattet til hende; men fra den Tid, at han havde begyndt at mistænke hende, styrkede Saadant ham derudi. Og er det ingen Tvivl paa, at jo hendes Uvenner, saasnart de mærkede, at han var villig til at anhøre, hvad de forebragte, have søgt at udtolke hendes Ord og Gebærder til det værste. Kongens Jalousie yttrede sig fornemmeligen paa et Ridderpil, som blev holdet i Greenwich, hvorfra han gik bort fnysende af Brede, skjøndt Ingen kunde gjette Uarsagen dertil; man mener, at han der haver mærket noget, som bestyrkede ham udi hans Mistanke, og som Ingen havde givet Agt paa uden
han

han selv. Sanderus siger, at Dronningen havde ladet falde et Tørklæde, hvilket En af dem, som be-
skyldtes for at have usømmelig Dmgjængelse med hen-
de, havde optaget, og dermed tørret sit Ansigt. Men
samme Autor staaer herudi ikke tiltroende, efterdi In-
gen uden han taler derom. Hvorom Alting er, saa
var Kongen ikke saasnart kommen fra Ribderspillet,
sørend han lod arrestere Mylord Rochefort, Tor-
ris, Smeton, Weston og Brereton. Paa sam-
me Tid blev og Dronningen indsluttet i hendes Kam-
mer, og Dagen derefter bragt til Londons Tower.
Hendes Fiender magede det saa, at Erkebispen af
Canterbury fik Ordre at holde sig inde paa sit Pal-
lads, paa det at han ikke skulde have Lejlighed til at
tale for Dronningen.

Man kan ikke forundre sig over, at Dronningen
af denne Hændelse blev gandske forvirret, og at, saa-
som hun havde Ingen, der kunde give hende et godt
Raad, faldt ubi de Snarer, som hendes Fiender satte
for hende. Da hun blev bragt til Forhør, nægtede
hun sig at have begaaet nogen Utroffab imod Kon-
gen; men, da man bildte hende ind, at Torris,
Smeton, Weston og Brereton havde selv beskyldt
hende, dristede hun sig ikke til at nægte visse Ting,
som vare passerede imellem dem. Angaaende Tor-
ris, da sagde hun, at, da hun en Dag pressede
ham til at holde Bryllup med den, som han var for-
lovet

lobet med, havde han svaret, at han hastede; ikke dermed; og at hun videre havde sagt, at hun saae vel, at han haabede at holde Bryllup med hende selv, naar Kongen døde. Dette synes at vise, at der maa have været stor Fortrolighed imellem dem; thi man kan ellers ikke begribe, hvorledes en Dronning skulde kunde tale saaledes med en af hendes Domestiquer.

Hvad Musicanten Smeton angik, da siger hun, at han aldrig uden tvende Gange havde været ubi hendes Kammer; at hun, den sidste Gang hun der saae ham, havde spurgt, hvi han var saa bedrøvet, hvortil han havde hørt den Driftighed at svare: "min Bedrøvelse er ikke større, end at et Djekast af Eders Majestæt kan borttage den." Hvad Weston anbelangede, da tilstod hun, at han havde taget sig den Frihed at tilkjendegive, at han elskede hende.

Disse Tilstaaelser synes at være af Betydelighed; men man kan ikke være forvisset, om Protocol-len, hvoraf dette er taget, haver været rigtig; dette kan man sige for vist, at hun havde Proces mod en Konge, som var ophidset af Jaloufie, og som allerede havde fattet Kjærlighed til en anden, saa det derfor kan være troligt, at, endskjøndt Protocollen ikke har været forfalsket, de, som have været beskikkede til at forhøre hende, kan have givet hendes Ord en Mening, som favoriserede Kongens Forsæt, og
heller

Heller fulgt den Mening, de gave Ordene, end Ordene selv.

Mod Lord Rochefort frembragtes ingen anden Beskyldning, end at man havde seet ham engang at hælde sig over Dronningens Seng. Da alle disse Mænd bleve forhørte, svarede Norris, at han troede Dronningen at være uskyldig, og fremturede i den Bekjendelse til hans Yderste. Smeton tilstod siden, at han havde ligget 3 Gange hos hende, men de bleve ikke confronterede sammen; han blev ogsaa for dømt, førend man dømte udi Dronningens Sag, paa det at han ikke kunde bruges til Vidne. Dette synes meget at formilde Dronningens Sag, efterdi det er ikke troligt, at man frivilligen haver foragtet saadant Vidnesbyrd, dersom man havde fundet det af nogen Vægt. Men det synes, at man har frygtet, at enten Smeton skulde gaae fra sine Ord, eller at Dronningen ved Confrontation skulde have confunderet ham. De Andre raabte Alle, at de vare uskyldige; men dette hindrede ikke, at de jo bleve fordømte og henrettede.

Tre Dage derefter bleve Dronningen og hendes Broder Mylord Rochefort bragte for Retten. Dronningen blev der beskyldt for at have havt ublu Omgiængelse med hendes Broder og 4 andre Personer, item at have villet omkomme Kongen; de bevidnede Begge deres Uskyldighed, men bleve dog fordømte, Fjendt

Kjendt den sidste Beskyldning blev ikke paastaet, saasom den i sig selv var urimelig. Dommen var saaledes, at Rochefort skulde halshugges, og hans Legegum deles ubi 4 Parter. Dronningen derimod blev dømt til at brændes levende, eller at halshugges efter Kongens Godtbefindende. — Dermed endes Kapins Beretning om denne ulyksalige Dronning; men saasom samme Autor ubi adskillige Hovedposter er tør og mager, og herved har ubeladt Ting, som give livagtig Portrait paa Anna Bollenæ, saa maa jeg supplere den Mangel af Burnet og andre Skribentere.

Den ulyksalige Dronning fandt sig strax efter sin Arrest ubi en bedrøvelig Tilstand, saasom hun saae sig skilt ved Kongens Affection, og færdig til at miste baade sin Ære og sit Liv. Hun syntes iførstningen ikkun at være lidet bevæget over denne Forandring, og derfor sagde med Latter, at hun dømte at Kongen allene vilde friste hende. Men saasnart hun mærkede, at det var Alvor, begjerede hun at communicere ubi hendes Kammer, og lod derved see megen Iver og Resignation til Guds Villie. Ikke desmindre bragte denne hastige Forandring hende ubi en Tilstand, som de Nærværende maaskee ikke mærkede; men de Breve, hun tilskrev Kongen eller hans Mini- stre, vise virkelige Raptus og Hjernens Forvirrelser; thi man sees derudaf, at hun undertiden haver væ-

ret devote, og udgydet Taarer strømmevis, og strax derpaa hendes Bedrøvelse at være forvandlet til Latæter og Skjemt.

Saa snart hun mærkede, at de, som tilligemed hende vare beskylde, havde været henførte til Stadsens Castel, dømte hun strax, at der var intet Haab for hende, og at hun selv og vilde blive bragt dithen, hvilket og skete Dagen efter, at hun var bleven arresteret. Da hun var nær ved Reviret, hvorover hun skulde føres, mødte hende nogle Herrer, som lode hende vide Aarsagen til hendes Fald, hvorpaa hun bevidnede sin Uskyldighed, og begjerede, at hun maatte tale med Kongen; men det var noget, som man aldeles ikke havde isinde at tillade hende. Da hun var kommen ind udi Castellet, faldt hun paa sine Knæ, og krævede Gud til Vidne om sin Uskyldighed. Man lod da indquartere udi hendes Sengekammer Madam Bolleua, hendes Paarørende, hvilken intet godt Hjerte bar til hende. Denne Dame opmuntrede hende ofte til at tale, for at ublokke en og anden Bekjendelse af hende, og glemte samme Dame ikke at berette Kongen Alt, hvad som blev sagt. Det synes, at Dronningen da haver sagt Udskilligt, som kunde gjøre hende mistænkt; men man kan derimod sige, at, saasom hun i denne Forvirrelse ikke var ret ved sig selv, man ikke kunde forlade sig paa hendes Ord.

Da hende blev sagt, at **Norris** og **Musikanten Smeton** havde beskyldt hende, faldt hun paa Knæ, græd og raabte: **Herre Jesu!** forbarme dig over mig! Men strax derefter udbrod hun i Latter. Saasnart dette Anstød var over, begjerede hun, at **Sacramentet** maatte blive hos hende, paa det at hun kunde blive ved sin Andagt. Hun sagde siden til **Castellets Gouverneur**, at hun var altid Kongens tro **Egtefælle**, og at hun var gandske ren for de Ting, man tillagte hende. Derpaa begyndte hun at raabe: **O, Norris!** haver Du beskyldt mig! Du est nu fængslet ligesom jeg. Vi maa begge døe, og **Smeton** iligemaade. Da hun dette havde sagt, begyndte hun at frygte, at man vilde kaste hende udi et Hul, beklagede derover sin egen og sin **Moders Ulykke**, og spurgte, om hun skulde døe uden **Lov og Ret**. Man svarede hende dertil, at, saasom den ringeste **Underfaat** kunde vente **Ret**, saa havde hun desmindre **Årsag** at tvivle derom. Den **ulykkelige Dronnings Fald** forarsagede, at det hele Hof strax vendte hende **Ryggen**, og tilbød **Johanna Seymour**, som Kongen vilde ophøje paa **Tronen**. **Erkebisp Cranmer** allene, saasom han var hende **pligtskyldig**, og derforuden havde gode **Tanker** om hendes **Dyd**, vilde, eller kunde ikke holde hende **skyldig** udi de Ting, som bleve hende tillagte. Han vovede sig derfor at tilskrive Kongen et **Brev**, hvorudi han

han søgte at undskylde hende, skjøndt med en uges men Ugtsomhed, for ikke at opirre den hidfige Konge. Men Brevet havde ingent Virkning; thi Jaloussie paa den ene og ny Kjærlighed paa den anden Side havde saaledes indtaget Kongen, at alle Forestillinget vare forgjebes. Man gif derfor fort med Sagen, og de 4 omtalte Personer bleve, som forhen er tilkjendegivet, fordoemt.

Det Forhør, som endelig blev holdet over Dronningen og hendes Broder Mylord Rochefort, fortælles med saadanne Omstændigheder. Efterat de Begge vare bragte for Retten, og deres Beskyldninger vare oplæste, løstede Dronningen sine Hænder mod Himmelen, og nægtede, hvad man beskyldte hende for. Hendes Broder gjorde det samme, og svarede hun derefter med Sømmelighed til de forebragte Beskyldninger. Muscanten Smieton var den eneste, som virkeligen havde bekjendt noget; men jeg haver tilforn vist, at man ikke vilde betjene sig af hans Vidnesbyrd, og confrontete ham med hende; saa at derfor det eneste, som lovlig kunde anføres til at fordoemme hende, var en død Kones Ed, som var gjort om ublu Omgjængelse med hendes Broder, og var det paa samme Ed, man doemte Rochefort til at halsbugges, og Dronningen til at brændes, ellet at miste sit Hoved.

Denne Dom, hvor haard den end var, saa kunde den dog ikke fornøje Kongen. Han vilde ogsaa ved Retten tilintetgjøre sit Giftermaal med Dronningen, og erklære den unge Princesse Elisabeth ulovlig. For dette at iværksætte, blev anført hendes gamle Forbindelse med Mylord Percy; men saasom dette ingen Stik kunde holde, og der intet Bevis kunde anføres paa nogen virkelig Forlovelse, søgte man endel ved Trudfler, endel ved Løfter om at spares paa Livet, at bevæge Dronningen til at tilstaae saadan Forbindelse, hvilket denne uheldige Princesse udi sin Forvirrelse gjorde, saa at hun offentlig tilstod, at det Giftermaal, som var indgaaet med Kongen, i den Henseende var ulovligt og ugyldigt; og var det paa denne Bekjendelse Skilsmisse-Dommen blev grundet.

Begge disse affagde Domme vare stridige med hinanden; thi en af dem maatte nødvendigens være uretfærdig. Hvis Dronningens Ægteskab med Kongen var ugyldigt, saa kunde hun ikke beskyldes for Ægteskabs Brydelse, efterdi hun ikke var Henric den Ottendes Ægtesælle; hvis derimod Ægteskabet var gyldigt, saa var Skilsmissen ulovlig. Sees saa heraf, at Kongen vilde stilles ved hende, paa hvad Maade det end skee kunde.

To Dage efterat dette var skeet, gjorde man Anstalt til Dronningens Execution. Hun igjennemgik

hos

hos sig selv Aftenen tilforn alle sine begangne Gjæringer, og, saasom hun erindrede sig efter sin Stifmoders Exempel at have været for haard mod Princesse Maria, som var avlet af det første Ægteskab, lod hun hente Commandantens Frue til sig, bedende hende, at sidde ned paa en Lænestol, og faldt hun da paa Knæ for hende, begjerende med Taa-rene udi Dnene, at hun vilde begive sig til Maria, og i hendes Navn vilde bede, at hun for Guds Skyld vilde tilgive hende den haarde Medfart, som hun havde brugt mod hende. Og, da dette var skeet, gav hun sig noget tilfreds, sigende, at hun havde lettet en Sten fra sit Hjerte. Men Maria lod sig ved al sin Devotion deraf ikkun lidet bevæge; thi Historien viser, at hun aldrig glemte den Uret, som hun holdt for sig at være skeet.

Burnet siger, at den Samvittigheds-Dmhed, som Dronningen lod see udi denne Post, som ikke var af den Vigtighed, som de andre, synes at vise, at, hvis hun havde havt større Laster at forekaste sig, saa havde hun ikke nægtet dem til det Yderste, og ikke bleven ved ideligen at bevidne sin Uskyldighed. Men man kan derimod sige, at den Synd mod Maria, som hun bekjendte, førte ingen Haanhed med sig, da derimod de andre Poster, som hun var beskylt for, angik hendes Ære. Ikke at tale om, at det var hende magtpaaliggende at stille Maria tilfreds, paa

det at hun ikke skulde hævne sig paa hendes egen Datter Elisabeth, som og skete. Dette siger jeg ikke for at betage Noget de milde Tanker, man kan have om denne Dronning, men allene for at tilkjendegive, at man deraf ikke kan bevise hendes Ufkyldighed. Udi det sidste Brev, hun tilskrev Kongen, takkede hun ham for beviste Velgjerninger, sigende, at han af en ringe Person havde ophøjet hende paa Tronen, og, saasom han ikke kunde bringe hende højere paa Jorden, havde han villet give hende Sted blandt Helgene i Himmelen. Hun sluttede Brevet med at bevidne sin Ufkyldighed, og at recommendere deres fælles Datter Elisabeth.

Den sidste Samtale, som hun havde med Commandanten udi Castellet, er hel selsom; hun lod ham kalde til sig, for at sige ham, at hendes Execution skulde ikke skee førend om Eftermiddagen, hvilket gjorde hende ondt, efterdi hun ønskede intet heller end en hastig Forløsning. Hun sagde derhos, at hun havde hørt, at Skarptetteren var en habil Mand, der forstod sit Embede, og at hun havde ikkun en lident Hals, som var let at hugge; og da hun dette sagde, følede hun paa sin Hals, og brød ud i stærk Latter. Denne hendes selsomme Tale findes udi et Brev, som Castellet's Commandant paa samme Tid tilskrev en Herre. Han slutter Brevet med disse Ord: Jeg haver seet mange saavel Qvinder som Mænd
hens

henrettede, men jeg haver ingen seet, der haver gjort sig en Fornøjelse af at døe, som denne Dronning.

Den 19de Maj udi det Aar 1536 blev hun noget for Middag bragt til Retterstedet; og lod sig da en stor Hob af fornemme Herrer indfinde for at ansee dette Sørgespil. Dronningen tålede da ikkun lidet paa Stedet, vilde Ingen beskylde, og rørte intet om Aarsagen til hendes Fordømmelse; hun sagde allene, at hun bøde, efterdi Landets Lov havde dømt hende til at døe. Hun bad Gud for Kongen, som hun sagde var en god og naadig Herre, der havde bevist hende meget godt. Derpaa tog hun Afsted med Forsamlingen, og begjerede, at Tilskuerne vilde bede for hende til Gud; hvorpaa hun endeligen recommenderede sin Sjæl til Gud, og lagde Hovedet paa Blokken, som strax blev afhugget af en habil Skarpretter, som man til den Forretning havde forskrevet fra Calais, og blev Legemet jordet udi et Capel ved Castellet eller Londons Tower.

Lord Rochefort og de andre Anklagede bleve siden henrettede. De bleve alle halshuggede. Smetton allene blev hængt. Man sagde overalt, at han var forført til at beskylde Dronningen, og at man havde til Bederlag forsikket ham om Naade; men at man siden ikke fandt det for raadeligt at lade den leve, der kunde med Tiden udfige Alting, hvorledes
var

var tilgaaet. Hvad Norris angik, da havde man gjort ham gode Løfter, hvis han havde villet tilstaae sin Besskyldning, men han var ikke at bevæge dertil. Dvertimod han sagde sig heller at ville døe tusinde Gange end gjøre en falsk Besskyldning.

Saadant Endeligt fik Anna Bollenæ, over hvilken ere faldne adskillige sridige Dømme. Burnet taler herom saaledes: "Anna Bollenæ var altfor fri, saa at det er troligt, at saadan hendes Fripostighed kan have forført de anklagede og henrettede Personer at holde ubetænkssomme Samtaler med hende; thi det er ellers ikke let at fatte, hvorledes de havde kundet drifte sig til at gjøre en Dronning Kjærligheds-Erklæringer, hvis hun ikke ved sin egen Tale og fri Opførsel havde givet Anledning dertil. Mange have troet, at hendes lystige Humeur haver allene forarsaget en uanstændig Fripostighed, dog uden at bringe videre med sig, saa at hun kan have givet Anledning til sin Ulykke, uden at have forskyldt den. Nogle have besskyldt Kongen for Haardhed og Tyranni, efterdi han skred til saadan Execution med sin Dronning, paa hvis Kydskehed han ubi 5 Aar for Egteskabet havde havt Prøver. Andre derimod have villet undskyldte ham."

Saavidt denne berømmelige Autor; mig synes, at man uden Partiskhed herom kan sige, at Kongen efter saadanne Tegn og Bevis kunde have Aarsag til
at

at fatte Foragt og Koldsindighed mod en Dronning, som han havde ophøjet af Støvet; ja, at han ogsaa kunde have virkelig Uarsag til at mistænke hendes Utroskab; saa at, hvis han havde nægtet hende videre Dmgjængelse, og forvist hende Hoffet, kunde saadant Foretagende have været forsvarligt. At hun ubi 5 Aar, førend Egtteskabet gik for sig, havde ladet see saa store Kydsfheds-Prøver, Saadant kunde ikke være tilstrækkeligt til at udslutte den siden fattede Mistanke. Dvertimod Kongen kunde heller deraf lære, at hun havde vidst den Konst at forstille sig, for des sikkrere at faae ham i Garnet, og at bane sig Vej til Tronen. Men at lade Landets Dronning paa en pur, skjøndt velgrundet, Mistanke, offentlig ved Skarpretterens Haand henrette, er noget som aldrig kan forsvares. Hvad, som mest graverer Kongen, er Processens Uordentlighed, den nye hæftige Kjærlighed, som han havde fattet til Johanna Seymour, og den Præcipitance, som han lod see i at holde Bryllup med en Anden, Dagen efter den beskylde Dronnings Execution; thi saadan Opførsel haver fordærvet Henric den Ottendes Sag, og givet Annæ Bollenæ Apologister grundige Argumenter til at forsvare hendes Uskyldighed.

Sammenligning

imellem

Cleopatra og Anna Bollenæ.

Efterat jeg har anført det Mærkværdigste ubi disse tvende Damers Historie, staaer tilbage at eftersee, hvorudi de have lignet hinanden, og hvorudi de ere hinanden ulige. Hvad Fødselen angaaer, da kan Anna Bollenæ ikke lignedes mod Cleopatra, efterdi den Sidste var en fød Princesse af et gammelt og mægtigt kongeligt Hus, da den Første derimod var ikkun en slet og ret adelig Jomfru. Hvad Sindets Gaver anbelanger, da er Forskjellen derudi ikke mindre; thi Cleopatra kan regnes blandt de Videns største Genier, og hendes naturlige Forstand var kultiveret ved Studeringer og en herlig Optugtelse, saa at hun ikke allene forstod adskillige Videnskaber, men endog talede mange Sprog. Bollenæ derimod synes at have været ganske ensfoldig, og saadan En, som man

fals

Falder en simpel Gaas; saa at den Behændighed, hun lod see i at bringe Kong Henric ubi Snaren, maa heller tilskrives hendes Moders Lærdom, end hendes egen Forstand. Udi Begemets Skabning haver ogsaa Cleopatra Fortrin; thi, endskjøndt de begge vare kjønne, saa var den ægyptiske Dronning anseet som et Naturens Meesterstykke, da den engelske derimod havde mange sin Lige.

Men ligesom den Første overgik den Sidste ubi Dyrer, saa overgik hun hende og ubi Laster. Begge lastes for Ukyndighed. Cleopatra kan regnes blandt de største Goqvetter ubi Historien; Bollenas Levnet derimod var noget equivoque; thi de Critiquer, som ere gjorte over hendes Opsørsel ved det franske Hof, ere af mange gode Skribentere fundne ilde grundede; og er det endnu ikke klart, om ubi den Utroskab, hun beskylledes for i hendes Ægtestand, haver været nogen Realitet. Men uanseet af denne Ulighed, findes dog adskillige Ting, hvorudi de have lignet hinanden. Begge bragtes ved deres Skjøn-
hed til stor Velstand og Højhed. Cleopatra havde ikke blevet Dronning over Egypten og saa mange andre Lande, hvis hun ved sin dejlige Skabning ikke havde fortryllet Antonius, og Bollenas havde ikke blevet en stor Konges Gemal uden ved samme Middel. Skjøn-
hed var det Gærn, hvorved Fangsten fete, skjøndt Gærnet blev ikke stillet paa een Maade. Den Første lokkede ved at fremvise sit Ansigt og alle sine Prydelser, den Anden ved at skjule sit Ansigt og stedse at vende Ryg. Begges stridige

dige Opførsel havde dog en lige Virkning, efterdi den maatte bruges mod stridige Gemytter, saasom hver vilde fanges paa sin Maade; saa at Begge igjennem adskillte Veje komme til det samme Maal. Man kan derfor ikke sige, hvo af dem herudi haver ladet see størst Capacitet, og hvis Opførsel kan tjene Fruentimmer, der ere paa samme Farvande, til sikkerst Compas. Det er troligt, at, hvis Cleopatra havde havt med Jetric den Ottende at bestille, hun havde anstillet sig ligesaa vilde som Bollena, og at den Sidste, hvis hun havde havt med en Antonius at gjøre, havde anstillet sig ligesaa tam som Cleopatra. Men, hvis man kan holde for, at Begge lode see lige Capacitet i at vinde, saa maa man derimod tilstaae, at Cleopatra vidste bedre at føre sig sin erhvervede Fordel til Nytte; thi det samme Middel som hun havde betjent sig af til at bringe Antonius i Snaren, det samme brugte hun til at beholde ham stedse derudi; da Bollena derimod glemte for hastig den Instrux, som hun havde faaet af sin Moder, hvorudover de Rænker, som med Konst vare smeddede, bleve brut; Dyret kom paa fri Fod, og hævnede sit Fængsel ved Fangerens Undergang. Saa at man derfor kan sige om hende det, som en Carthaginenser sagde om Hannibal, at han forstod at vinde en Sejer, men ikke at beholde den.

En anden Post, hvorudi disse Damer have lignet hinanden, og derfor med nogen Føje have kundet par-

res sammen, er Begges sørgelige Endeligt; thi den Ene omkom sig selv af Fortvivlelse, og den Anden blev rettet ved Skarpretterens Haand, saa at man ikke uden Bevægelse kan læse Begges Endeligt, allerhelst Bollenæ, saasom hun i Henseende til hendes Fromhed og behagelige Dmngjængelse fortjente heller at elskes end hades, og hun ingen Fiender kunde have uden dem, der misundte hende hendes Lykke; da derimod Cleopatra af mange havde gjort sig forhadet ved sin Hovmod, Tyranni og Falskhed.

S i g b r i t

og

E b i o s f a.

 Forberedelse.

Det er uden Modsigelse sandt, hvad de Gamle have sagt, nemlig at Fødselen gjør os til Mennesker, men Lærdom og god Optrættelse til fornuftige Mennesker; ligesom Lovene gjøre os til Borgere, men Skolegang til nyttige Borgere; natura nos homines sed doctrina reddit humanos, ut lex cives, sed schola civiles; thi et Menneske er som raat og uforarbejdet Marmor, hvilket maa slibes, poleres og Skikkelser derpaa sættes. Den sunde Fornuft viser en god Optrættelses Fornødenhed, og at de fare vilde, som holde for, at Studeringer ere til liden eller ingen Nytte. Erfarenhed giver og tilkiende, at, naar gode Naturalier ved Information blive

fæbne,

fløbne, derved kan dannes og tilvejebringes ikke allene nyttige Lemmer, men endog Sirater udi et Societet.

Men herved er at mærke, at, endskjøndt til saadan Production udfordres begge Dele, og at Natur og Kunst maa cooperere, saa har Naturen dog den største Del herudi, ja man kan sige, at det er fast Naturens Værk alene, og at Konsten er ikkun som en Haandslanger, som herudi gaaer tilhaande; thi, ligesom af en uduelig Materie intet godt kan dannes, hvormeget den end slibes, og hvad Skikkelse den end paasættes, ligesom ogsaa udi Lægekunst al Medicin er forgjeves, hvor Naturen er uwillig, ligesom udi Musikken al Kunst er omsonst, hvor ingen naturlig Stemme er, saa er Information og Skolegang til liden Nytte, hvor ingen Naturalier ere; thi det maa da hedde: *ex nihilo fit nil*, af Intet bliver Intet. Herpaa grunder sig dette Socratis Paradox, som findes anført udi *Platinis Samtaler*, nemlig at Dyd og Duellighed ikke kan læres.

Efterdi derfor dette er af saadan Bessaffenhed, saa maa Regentere og Societeters Forstandere vel ikke forsømme at efterforske Personernes Education og Fremgang udi Videnskaber, naar de til een eller anden Forretning ville betjene sig af dem; men de maa fornemmeligen eftersee Naturens Gaver. Dette, vil man vel sige, er vanskeligt at faae Kundskab om, men jeg haver vist paa adskillige Steder af mine Skrifter, at, hvis Seminarier vare indrettede for at efterforske Ungdommens Egenheder, og hvorudi Enhvers Styrke bestod, vilde et eneste saadant Seminarium, endskjøndt Videnskaber der ikke øvedes, blive nyttigere for en Stat end hundrede Skoler;

ler; thi man kunde deraf forsynes med de herligste Materialier til Statsbygninger, og med de kostbareste Subjecter, hvormed Embeder kunde besættes; manges Haandværkskarl, der sidder paa et Værksted og arbejder, kan besidde alle de Egenskaber, som gjøre en stor General, men, saasom han ikke kjender sin egen Styrke, og hans naturlige Gaver af Andre ikke ere examinerede, da er og bliver han en let Haandværkskarl, det er saadan En, paa hvilken intet holdes at være nyttigt uden Hænder og Fingre, da dog en Eugenius, Marlborough, Turenne, Condé ic. derudi kan ligge skjulte, og ligesom begravne. Manges En, hvis daglige Forretning intet andet er, end at sige Amen udi Kirken, eller at begynde Sangen, kunde ved at forflyttes paa en anden Skueplads blive den største Statsminister; og manges En, der bruges allene til at skrive Forfrifter for Ungdommen, og mener sig selv ikke at due til andet, kunde ved en liden foregaaende Dvælse blive et Drakel udi et Domhus, og med Dre kunde præsidere udi en Ret. Hvo skulde have troet, siger en sindrig Autor, at paa den Tid, da hele Europa frygtede for det østerrigiske Huses Magt, der udi Sorbonne var en ung Skoledreng, der skulde underminere Grundvolden af dets store Herredom, og bringe det paa Fald? Dette see vi dog at være skeet udi Cardinal Richelieu, og hvo veed, om der ikke endnu kan under Skolestøv ligge skjult en ung Pebbling, som er beskiftet at blive et Ris for Frankrig, og det inden 20 Aar?

Udi Examinationen kunde iagttages saadanne Regler: naar man hos en raa og ulærd Person mærkede et stærkt

Be-

Begreb, en Attention og Agtsomhed, som af intet hastig overkommende Uheld, Fortræd, Fare eller Ulykke kunde bringes ud af sin Situation, item en naturlig Tapperhed blandet med Koldsindighed, kunde man være forvisset om, at udi ham var Metal, hvoraf kunde smedes en General, ja at han inden nogle Maaneders Ovelse skulde kunne med større Ære anføre en Krigshær end den, der haver gaaet alle Grader igjennem. Thi, endskjendt ham fattes visse Ting, som af Ovelse og Erfarenhed læres, saa besidder han dog de vigtigste Ting, som Andre, der haver gaaet alle Grader igjennem, aldrig kan blive Ejere af. En Person kan have baade Theorie og Praxis, men dog ikke komme til at skinne blandt Andre, med mindre Naturen haver plantet den Sæd, hvoraf herlige Frugter kan fremspire. Det maa vel heds om Generaler, hvad man siger om Poeter, nemlig: nascuntur, non fiunt, det er: de fødes, men gjøres ikke; thi En kan have alle de Videnskaber, som udføres, men mangler han Hurtighed og Hjerte for at føre det udi Praxis, er han ikkun en slet General. Hannibal hørte engang en stor Philosoph offentlig at tale om en Generals Embede og Pligt; men han dømte derfor ikke samme Mand beqvem til at anføre en Krigshær; han havde maaskee heller betroet-Commando til en raa Borger eller Bonde, der havde mindre Videnskab men mere naturlig Beqvemhed. En Anden kan have baade Videnskab og Naturalier, men kan ikke øve dem paa alle Lieder og ved alle Lejligheder. Han kan vide en Generals Embede og Pligt til Punct og Prikke, han kan have Hjerte, være frugtbar paa Inventioner, have et hastigt

Begreb og en aaben Hjerne, ja have alle de Aualiteter, som udfordres af saadan Person; men, hvis hans Tapperhed er ikke blandet med Koldsindighed, saa at han udi en hidsig Action, og udi en hastig paakommende Fare kan beholde alle sine Concepter usforrykte, duer han ikke til saadant Embede. En vis Keiser gjorde dette bevisligt ved saadan Prøve: en fremmed Gesandt, som bryskede sig af sin Forstand og Tapperhed, og tracterede Andre med Foragt, forlangte Audience. Keiseren, som da belejrede en Stad, accorderede ham Saadant udi sin Telt just paa samme Tid, da Staden paa det hæftigste kunde angribes; men den stortalende Gesandt kom rent fra sin Oration, da Kuglerne begyndte at flyve ham om Dreue; og kunde man deraf slutte, at med alle de store Aualiteter, som han tilegnede sig, han duede til intet mindre, end til at agere en Krigsansfører; thi, hvis han havde de Aualiteter, som udfordres af en General, saa havde han dem dog ikke til Tjeneste, naar mest fornuødent var. Ligefom en Maschine, et Uhrværk, maa være saa konstigt som det være vil, men, hvis det gaaet ikke ligesaa rigtigt i ondt som i godt Vejr, er det intet Mesterstykke; saa kan Ingen siges at være General, enten naar han paa alle Læder og Steder ikke kan øve sine Generals=Aualiteter, eller, naar en eneste af dem fattes; thi han kan i saa Maade ligned ved en vis Commandant, hvilken var hel stærk i sin Profession, men havde den Fejl, at han ikke kunde taale Lugten af Krud. En fuldkommen Krigsansfører, som besidder ovennævnte Aualiteter, og udi alle Tilfælde haver dem til Tjeneste, er et Væsen, som et helt Seculum neppe kan bringe til-
veje;

veje; hvorudover man kan sige, at, saasom det er et Mejerstykke, som intet uden Naturen kan producere; saa kan en Bonde-Landsbve ligesaavel som en Krigskold eller som et ridderligt Academie forsyne et Land med en stor General. Thi Qvelse og Videnskab virker her ikke kun lidet mod de naturlige Egenskaber, som er et stærkt Begreb, hastige Resolutioner, Koldssindighed udi paa-
kommende Forvirrelser og en ugemmen Attention; saa at man haver udi den største Hede sine Tanker allene fæstede til hvad som i en Action skal gøres, lades, ændres og forebygges; ja saadan Attention og Samling, som udi Stridens største Hede berømmedes hos Hertugen af Alba. Samme store Helt, da En spyngte ham, om han havde mærket det Mirakel, som fortaltes at være skeet med Solens Stillestaaelse udi det Feltlag ved Muhlberg, svarede: Jeg gav ikke Agt paa hvad som skete paa Himmel, saasom jeg udi Slaget havde alle mine Tanker nødig paa Jorden. Saasom derfor disse Ting ikke læres eller kan læres, men de ere pure Naturens Gaver, saa fortjene de Regentere ikke saa meget at læses, der undertiden betroe Krigshærens Commando til raa og udisciplinerede Mænd, men hos hvilke de have mærket en særdeles naturlig Disposition fremfor Andre dertil. Man seer ogsaa, at de vildfare, som holde for, at Jungen kan være Capitain, uden han tilforn har været Lieutenant, og Jungen kan anføre en hel Krigshær, uden han tilforn udi nogle Aar haver commanderet et Regiment; thi Disciplinen er snart lært, men det andet kan ikke læres.

Det samme som er anført, angaaende Generaler, kan ogsaa siges om Dommere og Statsministre. Naar man mærker En at have den Dvalitet, at han kan begribe, hvad som siges pro og contra, at han kan strax finde Kjernen af en Sag, og at han kan stille grundige Argumenter fra konglig Procurator: Weltalenhed, kan man tage ham lige fra Ploven og gjøre ham til Assessor udi en Ret. Vel er sandt, at Ingen kan domme efter en Lov uden den, der haver læst den; men En, der haver saadanne Naturens: Gaver, som omtalt er, kan, naar ham vises den Artikel udi Loven, som skal dømmes efter, altid fælde sundere Dom end den ældste Dommer, der ikke fatter Sagens Historie, eller strax finder Kjernen derudi. Jeg haver hørt fortælle om en vis Dommer, der selv intet Votum kunde give, saasom han havde Mangel paa Lærdom og Weltalenhed, og derfor lod sig nøje med at referere sig nu til Ens nu til en Andens Betænkning. Samme Mand's Capacitet var en Tidlang holden equivogve; men, da man mærkede at han stedse bifaldt den, der havde givet det grundigste Votum, blev han holden for en Ejsønsom og grundig Dommer, ja saadan En, hvis simple Nil trækkede flere Stemmer til sig end Andres lærde og udpyntede Vota.

Videre, naar man mærker En at være taus, discret, en Mester udi at observere Andres Fejl, og i at skjule sine egne, listig, fin og betænksum, kan man ansee ham som den, hvilken Naturen haver dannet til en Statsmand, saa at, endskjøndt han intet haver lært, han dog med stakket Information kan blive bequemmere til at re-
gjere

gjere en Stat end Andre, der have gaaet gradevis alle Embeder igjennem; man kan herom dømme, ligesom Democritus dømte om Protagoras, hvilken, da han endda var en ung Dreng, bar med Behændighed en stor Byrde paa Gaden. Democritus ansaae dette med Forundring, og kaldte Drengen til sig; da han mærkede, med hvilken Konst de Træstykker, hvoraf Byrden bestod, vare sammensatte, spurgte han, af hvem Saadant var tillavet? Drengen svarede, at Ingen uden han selv havde Saadant gjort. Democritus bad ham derpaa løse Stykkerne fra hinanden, og at sætte dem i sin forrige Orden igjen, hvilket han og gjorde med stor Behændighed; da mærkede strax Democritus, hvad Pund hos denne unge Dreng var skjult, og at han kunde blive en stor Mathematicus. Han tog ej heller fejl udi sin Dom; thi han blev en af de største Philosopher i hans Tid.

Dette, som maaskee vil holdes for paradox, kan bevises af utallige Exempler udi Historien. Themistocles, som aldrig havde gaaet i Navigationskole, ej heller havde ringeste Ovelse udi Sejlads, blev efter nogle faa Dages Forløb den største Admiral, som Grækenland nogen Tid har havt. Cæsar, endskjøndt han med Marius og Andre ikke havde fra gemen Soldat gaaet op, blev i en Hast den største Anfører, som er at finde i Historien. Keiser Julianns blev tagen lige fra Academiet udi Athenen, og sat udi Spidsen af en Krigshær, og i sit Noviciat overgik alle gamle Generaler udi hans Tid. Man finder paa den anden Side

Krigsfolk at være tagne lige fra Lejren, og satte udi Stats-Cabinetter, og at de derudi have gjort store Figurer. Det er uvist, om den berømmelige engelske Helt, Marlborough, var større General end Statist, om han skinnede mere udi Spidsen af en Krigshær end udi en Congress eller Stats-Forsamling. Han holdtes i Begyndelsen ikkun allene for en Krigsmand, saasom Krigen var hans Profession; men, da man eengang brugte ham til at negociere udi Statsfager, mærkede man, at hans Tjeneste var ligesaa fornøden udi det ene som i det andet. Man haver jo saavel udi dette som udi forrige Seculo seet en Ræde af Cardinaler og Theologer, som ere blevne de største Statsministre. Richelieu, som var Biskep af Luçon, blev tagen lige fra Alteret, og sat udi et Statscabinet. Det er bekjendt, hvad Figurer han derudi haver gjort, at han udi lang Tid var ligesom Sjelen udi Regjeringen, ja at Frankrige syntes at være for lidet for ham. Udi vor Tid haver man et mærkeligt Exempel udi en anden geistlig Mand, nemlig Alberoni, hvilken ved sin Activitet udi Regjerings-Sager satte ikke allene hele Spanien, men en stor Del af Europa udi Bevægelse. Endeligen seer man dagligen Personer, der aldrig have hørt tale om Institutioner og Pandecter, om Cujacius og Molinæus, om Grocius og Pufendorph, ved første Admissiøn og Udgang til høje Rette ved grundige Bøta at have trukket hele Geledder efter sig.

Ingen maa tænke, at jeg udi denne Dissertation raader fra Information og Studeringer; tværtimod jeg til-

tilstaaer deres Nytte og Fornødenhed; jeg haver ikkun hermed villet tilkjendegive, hvad Part Naturen haver udi et Menneskes Fuldkommenhed, og hvad Information og Dydragelse kan contribuere dertil. Jeg haver vist af adskillige store Mænds Exempler, at den store Fuldkommenhed, som er funden hos dem, allene haver kundet tilskrives deres naturlige og medfødte Egenskaber; men tilstaaer derhos, at hvis Lærdom og Information havde dermed coopereret, de havde naaet end større Fuldkommenhed; jeg haver villet vise, at Generaler, Statsmænd og Dommere ligesom Poeter og visse Virtuoser heller fødes end gjøres, og at derfor Regentere ikke kan lastes, naar de undertiden gaae lærde og exercerede Folk forbi, og til vigtige Forretninger betjene sig af raas og ubisciplinerede Folk, hos hvilke de have mærket særdeles naturlige Gaver. Jeg haver bestyrket denne min Thesis ikke allene med Argumenter, men endog med Exempler af Historien og daglig Erfarenhed; og er derfor af de Tanker, at man efter Examination af Personers naturlige Egenskab kan udi vigtige og publiques Sager end med Succes betjene sig af gamle Kjærlinger, Skøndt de samme blandt alle tobenede Creature holdes for de unyttigste paa Jorden, ja saa unyttige, at de agtes for de eneste Væxer, hvorpaa Ingen kan sætte Pris; paa denne almindelige Mening grunder sig den Historie om Sjøbmanden, der saaledes contraherede med Lucifer, at han efter nogle Aars lykkelige Handel skulde komme i hans Kløer, med mindre han engang kunde lade sig tilbringe nogle Vare, som Ingen vilde give det ringeste for.

for. Efterat han nu ved nogle Aars Fordel var bleven rig, lod han ved sine Skibe sig tilbringe adskillige unyttige Vare; men, hvor flutte de end vare, fandtes det dog altid nogle, som bleve solgte, skjøndt for en ringe Pris; herudover fandt han omsider for godt, at lade forskrive en Ladning af gamle Kjærlinger. Denne Ladning var den eneste, som Ingen vilde byde det ringeste paa, hvorudover han blev befriet for den Forpligtelse, som han havde gjort med Gauden. Man seer af denne gemene Fabel, at man holder gamle Koner for de unyttigste Ting paa Jorden. Men, nanset disse almindelige flutte Tanker, ere dog fundne gamle Matrouer, der ikke allene med Fornuft havde forestaaet deres Huse, men endog med Berømmelse regjeret hele Kongeriger og Kejsersdommer. Vi have udi vor Tid et mærkeligt Exempel herpaa udi Mad de Maintenon, uden hvis Raad en af de største Konger i Historien intet vigtigt foretog, saa at intet blev resolveret uden efter foregaaende qu'on ditos vous, Madame! De tvende Damers paafølgende Historie, hvortil denne Forberedelse er gjort, tjener og til Bevis herpaa. Man seer udi den Første en gammel Kroerke at have siddet ved Røret under en munter og activ Konge, og udi den Sidste en Slavinde, der har været Hjulet, som drev Alting udi et stort Kejsersdom udi 4 Kejsers Tid, ja, at hun i Henseende til hendes Duellighed er bleven erklæret Regentinde udi hendes gode Aar. — Det er til deres Historie jeg nu uden videre Fortale skider.

S i g b r i t.

Om denne forunderlige Dame kunde være meget at sige, hvis hun havde præsenteret sig paa en anden Skueplads end her udi Norden, hvor store og mærkværdige Ting, formedelst Skribenternes Efterladenhed, gaae udi glemme. Man kan sige, at intet ellers kunde give rigere Materie til Historie; thi der handles om en gemen fremmed Kvinde, hvilken tilvejebragte sig den største Magt og Myndighed udi Riget, og som mod Alles Had og Efterstræbelse forsvarede sig i sin høje Post saalænge, som Kong Christian den Anden regjerede udi Danmark, saa at hendes Fald ikke kunde befordres uden ved samme Konges Dethronisation.

Man veed ganske intet at sige om hendes Herkomst, Opdragelse og andre Hændelser, førend hun ved sin Datters Middell kom i Kundskab med Kong Christian, da han endda var Prinds og Stattholder udi Norge; iligemaade er intet antegnet om hendes

Skieb.

Skjebne, siden hun med Kongen forlod Rigerne, saa at man kan ligne hende ved en Comet, om hvilken man siger, at man veed ikke, hveden den kommer, og hvor den gaaer hen.

Det første, som udi Historien bliver talt om hende, er udi det Aar 1507, da hun kom udi Kundskab med Prindsen i Bergen udi Norge, og det ved saadan Lejlighed: Da, siger Historien, at Prindsen fik Kundskab om, at der udi Staden var en dejlig og velkabt Pige ved Navn Dyveke; den Samme var ifkun fattig og af ringe Extraction; thi hendes Moder Sigbrit havde fordum været Høkeresse udi Amsterdam, og der solgt Ubler og Nødder, men da nærrede hun sig i Bergen ved at holde Vertshus. Soaningius beretter, at Erik Walkendorph, som havde seet hende tilligemed Moderen i Bergen, underrettede Prindsen allerførst derom ved sin Ankomst til Dpslo, og ved at beskrive hendes Skjønhed optændte ham til heftig Kjærlighed; hvilket, om saar, kan det holdes for en Plet udi denne Erkebispes Levnet.

Saa snart Prindsen var kommen til Bergen, fik han lyst til at see Pigen, og for at komme dertil paa en god Maade, lod han anrette et Bal paa Raadhuset, og dertil inviterede de Fornemste af Staden, lod ogsaa reformærkt bede Sigbrit med hendes Datter at binære samme Lustighed. Prindsen fik saaledes Dyveke

veke første Gang at see, og, som han mærkede, at Originalen i alle Maader svarede til Portraitet, blev han strax flagen af hendes Skjønhed; dog holdt han iførstningen gode Miner, og tog en anden Jomfru først op at dansse med, paa det at Ingen skulde mærke ham noget af. Hvorpaa Luren kom til Dyveke, for hvis Skyld disse Præparatorier vare gjorte.

Denne Invitation, saavel som den Maade at dansse med Prindsen blandt andre Stadens Fruentimmer, og det uden at forarsage nogen Opsigt, viser, at Sigbrit ikke maa have været ubi saadan ussel Tilstand, som vore Skribenter foregive, men at hun haver været anseet som en agtbar Borgerkone ubi Bergen. Hvorudover man kan have Aarsag til at troe, at meget ubi hendes Historie er outreret, og det i Henseende til det paafølgende Had, som hun ved sin Myndighed opvakte hos den danske Adel. Det er ogsaa troligt, at det Bertshus, som hun holdt i Bergen, haver ikke været for Jan Sagel, men for fornemme Folk, og kan man slutte af den nøje Beskrivelse, som Erkebiskop Walkendorph vidste at gjøre over Pigen, at han ogsaa maa have været kjendt ubi Huset. — Men jeg maa vende mig til Historien igjen.

Efterat Dansen var tilende, og det var bleven flde paa Astenen, gik den Gne bort efter den Anden,

og Dyveke tilligemed hendes Moder blev tilfødt. Da inviterede Prindsen dem paa ny til et andet Bal paa Slottet; og, da de der lode sig indfinde, kom det til nærmere Tractat, hvis fornemste Artikler var denne, at Jomfruen skulde gaae tilfængs med Prindsen samme Nat. Hvad Conduite den listige Sigbrit da haver ført, om hun overgav sin Datter paa første Anmodning, eller om hun haver instrueret hende til at agere en Pamela for at opvække Bejlerens Begjærighed desmere, derom melder Historien intet; Svitsfeldt siger allene, at de gif samme Nat tilfængs sammen, og at denne Dands kom Christian den Anden til at danse fra 3 Riger; thi, som Dyvekes Moder var en myndig Kvinde og af stor naturlig Forstand, saa blev hun Hjulet, der drev Alting, da Prindsen kom til Regjeringen.

Efterat Prindsen havde opholdt sig en Tidlang udi Bergen, og der forlystet sig med sin ny Selene, rejste han til Dpslo igjen, og beføl Dyveke med hendes Moder at forblive udi Bergen til videre Ordre. Ved sin Ankomst til Dpslo lod han bygge et Stenshus, hvorfra Svaningius, som udi Christian den Tredies Tid var udi Norge, vidner sig at have seet Rubera, og efter saadan gjort Anstalt lod dem føre bidhen, og indrømmede dem samme Hus til Bolig; og varede saaledes denne Commerce saalænge, som han var Statholder udi Norge.

Udi det Aar 1510 blev han af sin Fader Kong Hans forskreven til Danmark. Prindsen efterlevede sin Faders Befaling, og forsøjede sig strax til Danmark, men, saasom han ingenlunde kunde undvære Dyveke, befalede han baade Moderen og Datteren at følge ham efter med det første. Om Saadant skete, skal jeg ikke kunne sige, efterdi Historien melder intet om saadan Rejse. Det er troligt, at Prindsen drev denne Commerce med Præcaution udi hans Faders Tid, endel af Frygt for Kongen, endel og for intet Skaar at gjøre udi det store Parti, som arbejdedes paa, saa at derfor, hvis Sigbrit med hendes Datter bleve bragte til Kjøbenhavn udi Kong Hanses Tid, maa de der have opholdt sig hemmeligen. Den samme Præcaution maa Christian den Anden og have taget nogle Aar efter sin Ankomst til Regjeringen, og det af Respect for sin Gemal, som var Keiser Carl den Femtes Søster; thi der bliver i al den Tid intet talt om Sigbrit og Dyveke, før end udi det Aar 1517. Om man kan troe Svaningius, da levede de nogle Aar efter Kongens Bilager med den spanske Princesse Elisabeth udi Fattigdom og Forglemmelse i Kjøbenhavn, indtil ovenmeldte Aar, da Kongen lod dem bygge et Stenhus paa Amagertorv, som siden blev Sigbrits Pallads, og hvor de vigtigste Rigets Sager bleve sluttede.

Den

Den kongelige Naade, som Sigbrit havde erhvervet, havde hidindtil allene været tilskrevet den Kjærlighed, som Kongen havde fattet til Datteren, man kan og sige, at samme Kjærlighed lagde Grundvold dertil. Men det synes, at Sigbrit siden haver recommenderet sig ved sin naturlige Forstand og Capacitet, efterdi den kongelige Naade ikke allene continuerede, men endog saa tilvorede efter Dyvekes Død, som skete 1517; thi det er fra den Tid man seer, at hun haver gjort store Figurer udi Riget, saa at det var til hende Høje og Lave adresserede sig med deres Ansøgninger.

Dyveke faldt udi ovenmeldte Aar udi en hastig Sygdom, hvoraf hun døde; saasom hendes Død skete ufornødentligen, saa var et almindeligt Rygte, at hun ved Gift var tagen af Dage. Nogle holdt for, at saadan Gjerning var bedreven af Rigets Raad, for at skille Dronningen ved denne Rival; Andre holdt for, at saadan Gisning var ilde grundet, saasom Raadet havde meer at befrygte sig for den listige og myndige Moder end for Datteren, og derfor havde den Herremand Torben Ores Benner allene derfor mistænkte, saasom de mærkede, at Torben Ore havde Dje paa Dyveke, og frygtede, at han vilde ægte hende, hvilket de ansaae som en Bane for Familien. Jeg vil her ikke tale om den Mistænkte, som Kongen selv fattede mod samme Mand,

og den Tragoedie, som derudover blev spillet, saasom det ikke egentligen henhører til Sigbrits Historie. Jeg vil ikkun allene sige dette, at, ~~Da~~ Torben Oxe var dømt fra Livet, og det hele Raad tilligemed Dronningen og den pavelige Legat intercederede for ham, lod dog Kongen Dommen erøvere, og vidner Historien, at han derudi blev bestyrket af Sigbrit, hvilket viser, hvor stor hendes Myndighed da allerede havde været, iligemaade at hun ikke havde været meget medlidende; skjøndt man kan sige, at herudi var mere Politique end Haardhed; thi, saasom Madam Sigbrit var beskyltet for, at have arbejdet paa Uegteskab imellem hendes Datter og den ulyksalige Herremand, kunde hun ikke intercedere for ham, uden at gjøre saadan Beskyldning trolig.

Fra den Tid vorede Sigbrits Myndighed meer og meer til, saa at Høje og Lave gjorde hende Opvartning, og var hendes Gaard, som laae ved Helligjæstes Hus i Kjøbenhavn, som et Hof, hvorhen Alle strømmede, endel for at nyde Beneficier, hvorover hun dispenserede, endel ogsaa for ikke at synes misfornøjede, og derved at underkaste sig hendes Unaaide, hvilken var ikke liden Ulykke, saasom hun havde baade Eone og Billie til at undertrykke de Store. Hendes fornemste Raadgivere vare Hans Mikkelsen, Borgemeester udi Malmø, Claus Holst, Dietrich Slaghet, Mester Godskalk, og Andre, som eze-

926

øvere blindt hendes Billie, og derfor ogsaa stode meget i Kongens Raade. Svaningius vidner, at han i sin Barndom, da han gik i Skole, saae de fornemste Mænd om Vinteren udi ondt Vejr og Frost at staae udenfor Sigbrits Dør, som var tilsluttet for dem, og at de sloge med deres Hænder, og trampede med deres Fødder mod Kuldten. Dette opvakte et almindeligt Had mod hende blandt de Store, men Ingen torde lade sig mærke dermed, af Frygt for at falde i hendes Unaade, og consequenter i Kongens. De lode sig derfor nøje med hemmeligen at underminere hende, og at gjøre hende fort hos Almuen, ved at tilskrive hende alle de Haardheder, som Kongen øvede; skjøndt det er uvist, om Kongen fulgte meer sit eget Naturel end Sigbrits Raad, og om han ikke havde ført samme Regimente, endskjøndt Sigbrit aldrig havde været til. Hvorom Alting er, saa fik hun dog Skylden for det strenge Regimente, som siden blev ført.

Jeg for min Part følger her ikke Strømmen af andre Skribentere, som asmale denne Dame med den hæsligste Farve; jeg seer ikkun med upartist Dje efter hendes Bedrifter, og derudi finder en Samling af Gødt og Ondt, men overalt en stor Capacitet og Indsigt udi adskillige Ting; thi, endskjøndt mange af hendes Anstalter lastes, og det med en Slags Billighed, saa finder man dog derudi Fornuft og Skjøn-

som-

somhed. Intet kan tjene meer til Bevis paa hendes Capacitet end dette, at hendes Raad blev fremfor Andres fulgt af en Konge, der udi Videnskab og Begreb var Regjeringen selv gandske voren. Man seer, at Kongen brugte hende til adskillige vigtige Forretninger, og at hun kort efter Dyvekes Død havde Overt-Inspectionen over den øresundske Told; item, at den samme efter hendes Raad blev forflyttet til Kjøbenhavn. Denne Reformation gjorde Helsingørs Stad koldfindig mod Kongen; Hansestæderne besværgede sig og derover, foregivende, at Kjøbenhavns Toldsted var dem ubegvem, og fremmede Kjøbmænd klagede over Madam Sigbrit, som de beskjoldte for at opholde dem; ja, for at gjøre hende sort, foregave, at hun øvede Troldom mod dem, for at forspilde deres Rejser, og at en Kanik udi Ribe ved Navn Mester Povel, som forstod samme Kunst, herudi gif hende tilhaande; hvoraf man seer, at mange Ting af Had ere denne Dame paadigtede. Det synes ellers, at Sigbrit haver havt et dobbelt Sigte ved denne Reformation, nemlig endel at revse Helsingør, efterdi samme Stad ikke vilde indrømme Boliger for nogle hollandske Colonier, som man der vilde stifte. Dernæst og for at befordre Kjøbenhavns Opkomst. Det er troligt, at Dronningen selv haver været enig med hende i at befordre disse Ting; thi de vare begge fra Nederlandene, og derfor begge arbejdede paa at stifte

stifte hollandske Colonier udi Riget, hvilket og tilbels blev iværksat ved at overdrage det lille Land Amager til hollandske Folk, som det endnu beboes af.

Det Had, som man havde fattet til Sigbrit, forøgedes meer og meer udi Riget; men, som hun havde en ugemen Kjæthed, lod hun sig deraf ikke forbluffe, saa at man kan sige, om hun fortjente Had, saa fortjente hun tilligemed Admiration. Blandt andre Exempler paa hendes Kjæthed er dette, at, da den pavelige Legat Arcemboldus ved Afladsfræmmeri havde sat Rigerne overalt udi Skat, og Regjeringen af Frygt for Paven's Brede tiebde stille dermed, truebde Sigbrit ham, og sagde offentlig, at, hvis hun var Konge, skulde hun lade drukne Legaten med alle hans Folk, saa at Ingen skulde komme levende derfra. Derover findes Arcemboldi's Klagemaal med disse Ord: Blandt andet, som jeg ej vil opregne, er dette ikke det mindste, at Moder Sigbrit (Gud give at hun kunde hedde Moder, disse Riger til Bedste!) har aabenbarligen ladet sig forlyde at Legaten maa være glad derved, at ham intet værre vederfor end Arrest; hun haver ogsaa udi Godtfolks Paahør sagt, at, hvis hun var Konge, skulde hun lade ham drukne. Den Arrest, som herom tales, var skeet paa Legatens Broder, Antonellus Arcemboldus, hvormed Sigbrit var ikke fornøjet,

nøjet, men vilde, at man skulde stride til haardere Execution med Legaten selv. Man seer af denne hendes Opførsel en ugemen Ræfthed; og kan man deraf slutte, at hun maa have faaet nogen Smag paa Luthers Reformation, thi endt man ikke kan sige, hvorvidt det haver gaaet. Jeg kan ej heller sige, om hun nogen Tid haver bekiendt sig dertil, efterdi Historien taler intet derom, og efterdi Dronningen, af hvilken hun var vel liidt, stedse holdt ved den romerske Tro.

Man maa ellers forundre sig over, at en Dame, der regjerede med saadan Myndighed, kunde conferere sig udi en Dronnings Naade. Dertil kan have contribueret endel dette, at de vare begge fra Nederlandene, endel ogsaa, at Sigbrits Fræfthed var blandet med en Slags Naivitet, som ikke var ubehagelig, endogsaa naar hun lod falde haarde Ord; saaledes, saasom Dronningen var hel frugtbar, og bragte aarligen Børn til Verden, knurrede Madam Sigbrit derover, sigende, at Landet kunde ikke nære saa mange *Heerkens*. Saadanne og andre Complimenter synes det, at Dronning Elisabeth har holdet hende tilgode, saasom derudi gemenligen var en naturlig og hollandsk Frivillighed, der førte en Slags Behagelighed med sig. I det ringeste kan man slutte, at Kongen ikke stødte sig over Saabant, efterdi den

Indest, han havde fattet til hende, tog meer og meer til.

Men, ligesaa meget som Kongens Naade tiltog, saa forøgedes den danske Adels Had mod hende; og maatte hun derfor have Skild for alle de Haardheder, som øvedes, især for den Statts Forordning, som udgik udi det Aar 1519 mod den forestaaende svenske Krig, hvilket sees af Svitsfeldts pathetiske Klagemaal derover; dog maa samme Skribent tilstaae, at hun var Stifter af adskillige nyttige Forordninger, blandt andre af een, som i samme Aar udgik angaaende Kjøbenhavns Skoles Disciple, nemlig, at Ingen maatte antages udi Skolen, med mindre han selv kunde kjøbe sin Kost, paa det at Staden ikke skulde opfyldes med græske og latinske Liggere. Disse Skole-Disciple havde tilforn en særdeles Klæbedragt, nemlig en Kaabe, som var aaben paa den ene Side, saa at det er trøligt, at deslige Kaaber intet behageligt Syn have været for Kjøbenhavns Borgere paa Gaderne; thi, saa mange Kaaber, saa mange Stoddere. Svaningius er herudi ikke enig med Svitsfeldt, at denne Sædvanes Afskaffelse var nyttig, men declamerer heftigen i den Henseende mod Sigbrit. Hans Ord ere disse: Det var fra Christendommens første Begyndelse antagen udi Danmark, at fattige Skolebørn var tilladt at betle paa Gaden. Saadanne Skolebørn, førend de antoges i Skolerne,

bleve

bleve først examinerede af Skolemesterne, om de havde Naturalier til boglige Konster; og, hvis det ikke befandtes, bleve de satte til Håndværker. De, som bleve antagne, maatte alle bære Kapper, hvilke skjulte det hele Legeme, undtagen den højre Arm, som var fri; paa Hovedet havde de en Krabbe med en Svands, som hang ned af Nakken; og vidner Svanningus, at ubi hans Skolegang Sandant endda var brugeligt. Madam Sigbrit holdt for, at disse Kapper tjente til intet andet end at skjule Tyvekoster med, og derfor gav Kongen det Raad, at han skulde udbrive af Staden alle disse Kappedragere, og tilligemed forordne, at Ingen maatte antages i Skolerne, uden han selv kunde bære sin Kost. Dette Forbud anseer Autor som en stor Ugudelighed, og siger, at Guds Havn fulgte derpaa. Men det synes, at Madam Sigbrit betudt ikke havde Aet, og at hun af Erfarenhed havde mærket, at disse kaabede Drengene brugte deres højre Arme til andet end at imodtage Almisse; i det ringeste var det uanstændigt i en kongelig Residensstad, at Skolebørn skulde saaledes omlobe og incommobete Folk. Men alt hvad denne Dame gjorde, blev lastet. Hendes fornemste Raadgiver herudi saavelsom i andet, var Magister Dietrik Staghel, som for nogen Tid siden ved hendes Recommendation var kommen i Kongens Tjeneste. Den Samme, saasom han havde et forslaget Hoved, kom

omsider udi saadan Anseelse, at han og Sigbrit delte Rigets Sager imellem hinanden.

Kort derpaa fulgte den svenske Krig, og det stockholmske Blodbad, hvorover Kong Christian den Anden haver maattet høre saa ilde. Om Sigbrit haver været Medvinder udi dette Anslag, derom melder Historien intet, og synes Historieskriverens Taushed derudi at disculpere hende, helst saasom de nævne de Andre, som herudi gif Kongen med Raad og Daad tilhaande. Forbittrelsen mod hende blandt de Store udi Danmark vorede meer og meer til; men Ingen torde offentligen binde an med hende, saasom hun havde ikke mindre Driftighed til at byde sine Fiender Spidsen, end Habilitet til at underminere dem. Man udstrøede da allevegne Historier om hendes Hæxeri, hvilket sees af det Spaningius anfærer om den unge Prinds Johannes, hvilken engang af Curiositet tog en Flaske, som stod i hendes Kammer-Vindue, og vilde see, hvad derudi var, og da Flasken faldt ham af Haanden, og gif istykker, sprang Fanden ud deraf, og en Storm med Torden hertes derpaa over den hele Stad. Men intet var almindeligere paa de Tider, end at tillægge dem Hæxeri, hos hvilke fandtes nogen særdeles Capacitet. At den gemene Almue fæster Tro til Saadant, er ikke at forundre sig over, men at en oplyst Mand som Spa-

ningius fremfører flige Historier, og giver dem ud for sandfærdige, er hel selsomt.

Den første af hendes Fiender, og den, som hun havde mest Marsag at frygte sig for, var Admiral Søren Norby, efterdi samme Herre var i stor Ugt og Anseelse hos Kongen, formedelst hans Troskab og vigtige Tjenester, som han havde gjort Riget, hvorfor hun havde ham ogsaa mistænkt for den Medfart, hende skete ubi det Aar 1522, saasom hun ikke kunde troe, at nogle Bønder af egen Drift skulde have dristet sig dertil. Historien er denne: da Kongen mynstrede sit Folk ved Solbjerg, gik Sigbrit med en Pige udaf Staden for at see paa samme Mynstring, hvilket giver tilkjende, hvor liben Pragt der endda var til paa de Liden, efterdi en Dame af største Anseelse ubi Riget gik uden Byen tilfods, gelejdet allene af en Pige, hvilket nuomstunder en fornem Haandværksmands Kone undseer sig ved at gjøre. Da hun kom til St. Jørgens Sø, som løb af Veb-lingedammen, blev hun overfalden af to drukne Bønder, som kom fra Kjøbenhavn. Da de samme bleve hende vaer, og kjendte hende, sagde den Ene til den Anden: nu skal hun faae Skam! der er hun, som regjerer Kongen. De kastede hende derpaa ubi Søen, og gik deres Vej til Mynsterpladsen. Kongen, som maaskee af Nogle, der saae denne Gjerning, blev betimeligen underrettet derom, kom

strac

strax dighen, hvor han fandt hende flagen og halv druknet, men dog uden Livsfare; hvorudover han lod tage hende op igjen og age til Staden; men, da hun agede ind udi Staden, stode nogle roskildske Soldater ved Porten, som skjede efter hende; dog kom hun uskadt til sit Hus. Dette sidste viser, at der paa samme Dag maa have været en Conspiration mod hende, og at Bønderne maa have været underkøbte til at kaste hende udi Bandet. Kongen lod strax derpaa efterrette de tvende Bønder, lod dem føre fangne til Kjøbenhavn, hvor Sigbrit havde den Fornøjelse at see dem henrettede, efterdi de havde ikke vel nok forstaaet deres Haandværk, men forladt en halvgjort Gjerning. Sigbrit søgte siden at gjøre Admiralen mistænkt for denne Gjerning hos Kongen, men forgjæves, efterdi samme Mand var udi al for stor Credit.

Kort derefter skete den store Opstand, som bekendt er, hvorved Kongen blev tvungen til at forlade Rigerne. Udi denne Bortgang lod han indslutte Sigbrit udi en Kiste, og i saadan Positur føre paa sit Skib, paa det at hun ikke skulde overfaldes af Almue. Der siges, at hun i denne Færd trostede Kongen med disse Ord: bleibet Ihr nicht König i Dänemark, so sollet Ihr Burgemeister in Amsterdam werden. Dette anføres saaledes af vore Skribenter, kjendt man haver Aarsag til at

tvivle

tvivle derom, saa at man kan regne det blandt de Ting, som denne Dame af Gud er paadigtet; thi man mærker med alle de onde Qualiteter, som hende tillægges, at hun stedse havde stor Affection og Midfjærhed for det kongelige Hus, og, naar saaledes var, er det utroligt, at hun udi denne bedrøvelige Tilstand haver brugt en saa haanlig Talemaade; thi det var en slet Trøst for en Konge over 3 Riger, at love ham et Borgemester-Embede udi Amsterdam, helst saasom saadant Embede var ikke Halvdelen udi den Ansæelse, som det nuomstunder er. Ikke at tale om, at Saadant stod ikke udi Sigbrits Magt.

Hermed endes denne navnkundige og forunderlige Dames Historie; thi hvad videre hende er hændet, er aldeles ubekjendt, saasom vore Stribenter intet videre melde derom. Det er troligt, at Kejser Carl, som sørgede for alle Christian den Andens Domestiquer, ogsaa haver havt Omsorg for hende; med mindre man vil sige, at hun havde samlet saa mange Penge, medens hun agerede Minister, at hun ikke trængte til Hjælp. Det er ellers mærkeligt, at ved Malmøes Dvergivelse, som skete kort derefter under Kong Frederik den Første, hun allene tilligemed Borgemesteren Sans Altfæisen bleve udi Stadens Capitulation undtagne fra den Pardon, som Indbyggerne blev lovet, hvoraf man skulde tænke, at hun endda var udi Riget; hvilket dog ikke kan være.

Man

Man seer af hendes korte og usfuldkomne Historie, at udi hende haver været en Samling af onde og gode Qualiteter, og det udi høj Grad. Hendes frække Opførsel viser, at det er gaaet hende, som det gemenligen gaaer de fleste, der af Støvet ophøjes til stor Ære, at de vide ikke at skille sig derudi; thi, om hun havde været en fød Princesse, ja Kongens egen Moder, havde hun ikke kundet bruge større Myndighed. De højeste Standspersoner udi Riget maatte bukke for hende, og Dronningen selv tilligemed det hele kongelige Hus torde ikke sige hende imod. Om hun haver haft Del udi alle de Haardheder, som tillægges Kongen, især udi det stokholmske Blodbad, kan jeg forvist ikke sige; man finder dog ikke, at hun haver stræbt at redde sin gamle Favorit Dietrich Slegbet, da han derfor blev beskyldt og henrettet. Man seer ej heller, at udi alle de Haardheder, som hende tillægges, at hun haver været beskyldt for Saadant. Det kan fornemmeligen lægges hende til Last, at hun udvalgte til Favoriter onde og fædelige Mænd, naar man allene undtager Borgemeister Hans Mikkelsen, hvilken Alle bevidne at have været en from og bydig Mand. Man kan i det øvrige sige om denne Dame, at hun havde store Sindets Gaver og en aaben Hjerne; til et Bevis herpaa var dette, at mange vigtige Rigets Sager vare hende betroede, og det af en Konge, der selv havde

havde store Naturens Gaver; adskillige af hendes Anstalter og Unordninger selv vise og Prøve derpaa; thi man finder derudi en sund Fornuft og Skjønsonhed. Man kan ogsaa anføre til Bevis paa hendes Capacitet de Tanker man havde om hende, at hun kunde here; thi Hereri og ugemen Forstand bleve paa de Lider overalt confunderede. Den Stivhed og Trodsfighed, som hende tillægges, kunde hos Andre, som vare mindre forhadte, have faaet Navn af Kjækhed og Bestandighed; thi Dyder og Lyder faae adskillige Navne, ligesom de findes hos meer eller mindre forhadte Personer. Jeg for min Part drifter mig ikke til at sætte Farve paa denne Dames Fejl; jeg vil ikkun allene sige dette, at der findes ubi hendes Historie adskillige Ting, hvilke, om de ikke kan roses, saa kan de dog admireres. At et ungt Fruentimmer kan indtage en Regents Hjerter, er hel naturligt, men at en gammel gemen Kone kan svinge sig til den højeste Post, og imod saa mange Fiender forsvare sig derudi, er et Parador, som Ingen kan hitte Rede ubi, med mindre man holder for, at hun besidder en ugemen Forstand; hvilken man maa tilstaae at have været hos denne Dame, og at det var allene ved Capacitet og Midkjerhed for Kongens Hus hun baade sig Vej til Højhed, og conserverede sig derudi.

Chiosfa eller Kiossem, tyrkisk Sultaninde.

Om denne navnkundige Dames Herkomst er saavel som om de andre Sultaninders ikke meget at sige, saasom de alle af Slavinder blive ophøjede til saadan Værdighed. Denne Kiossem eller Chiosfa finder man at have været Kejsers Achmet den Førstes Gemal. Udi samme Kejsers Tid bliver ikke talet meget om hende; men udi hendes Børns og Børnebørns Tid er hendes Navn bleven bekjendt, thi det var da, at hun regjerede med en uomskrænket Myndighed. Det første, man mærkede, hvad hun førte i sit Skjold, var under hendes Søn Osmans Regjering, da hun udi et Oprør holdt en Tale til Krigsfolket, hvorudi hun forestillede, hvilken Forargelse og Uheld de idelige Oprør foraarsagede det hele ottomanniske Herredom, hvis Grundvold stedse haver været en vel disciplineret Milice; hvormeget de Christne glæde sig over saadan Uenighed, og hvormeget det gaaer alle tro Musulman-

manner til Hjertet. Saasom det hidindtil udi Tyrkiet havde været usædvanligt for Fruentimmer at lade sig offentlig se, end sige at holde Tale for Krigsfolket, studsede Alle derved, anseende det som en uanstændig Grækhed, hvorved Landets Skik var overtraadt; men med alt dette kunde denne Sultanindens Opførsel, helst saasom hun førte sin Tale med Fynd, ikke andet end opvække en Slags Admiration; og mærkede man Tid efter anden, at hun besad store og fast heroiske Qualiteter, hvormed hun banede sig Vej til den store Myndighed, hun øvede under hendes Søner, hvilke efter hendes Godtbefindende og Raad nu bleve satte paa Tronen, nu igjen affatte.

Udi hendes ene Søn Amurath den Fjerdes Regeringstid hørte man ikke meget tale om hende, saasom samme Keiser var en habil og myndig Regent; men, da en anden Søn, nemlig Ibrahim, kom paa Tronen, gif Alt igjennem hendes Hoved; hun gjorde da Alt, hvad hende lystede, og tvang alle Ministre til at efterleve hendes Befalninger; thi hun var dristig, ærgjerrig, skarpsindig, og havde saadanne Qualiteter, som man sjelden finder hos Fruentimmer; saa at man ikke allene havde Frygt, men endog Uerbødighed for hende. Saasom den store Vizir udi bemeldte Ibrahims Tid havde gjort noget, som ikke var efter hendes Villie, lod hun ham, uanseet de store Tjenester, samme Mand havde gjort Keiserdommet,

fran-

strangulere, og mente hun at bestyrke sin Myndighed ved at lægge Haand paa en Person, der var agtet og æret blandt Krigsfolket.

Hun blev ved at øve samme Myndighed saalænge som Ibrahim regjerede. Mod samme Kejser blev ubi det Aar 1647 gjort en almindelig Opstand; Alle holdt da fornødent at stille Ibrahim ved Regimentet; men, saasom Chiossa var Hjulet, der drev Alting, dristede man sig ikke til at stride til saadan Execution, førend man havde erhølet hendes Samtykke dertil. Dette tog den ypperste Præst eller store Mufti sig paa at overtale hende til, og til den Ende anholdt om Frihed til at opvarte hende. Da han saadan Frihed havde erhølet, forestillede han hende den bedrøvelige Tilstand, Ibrahims flette Regimente havde bragt Riget ubi; men, saasom han vel kunde slutte, at Kejserinden, hvorvel hun som en Circassier ikke var blødhjertig, vilde dog ikke let bringes til at samtykke ubi hendes egen Søns Død, gjorde han allene Forslag om et evigt Fængsel. Dette bevilgede hun, hvorpaa Ibrahim strax blev fordret for Divan eller det store Raad, for der at svare til de Beskyldninger, som skulde gøres imod ham. Og, som han tracterede dette med Foragt, og vægrede sig at møde, fulgte derpaa en Fetfa eller Dom af Mufti, saa lydende: en stor Herre er skyldig, naar hans Undersaatter Saadant forlange, at møde
for

for Retten, og at gjøre Regnskab for sine Gjeringer. Ibrahim, til hvilken saadan Dom blev Rikket, rev den istykker, og truede at lade tage Musti ved Hovedet, og det ikke uden Marsag; thi Dommen i sig selv var ilde grundet, helst udi et Land, hvor Regenterne en uomskænket Magt var overdragen. Men, naar det hele Land tilligemed Milicen er udi Bevægelse, have Lovene ingen Kraft mere; hvorudover Musti ej heller frygtede for Keiserens Trubler, men skillede ham end en skarpere Jetfa af saadant Indhold: hvo som ikke holder Guds Lov, kan ikke holdes for en god Musulman eller Rettroende, endskjøndt det er Keiseren selv, men som en Vantroende haver tabt al sin Ret til Regimentet. Denne Jetfa rev Keiseren og istykker; men derved vandtes intet, uden at man des hastigere ilede med Executionen; thi Janitscharerne begave sig strax derpaa bevæbne til Slottet, og var det da at Keiseren tabte Modet, og tog sin Tilflugt til Chiossa, ved hvis Torban han til en Tid blev sparet paa Livet, og sat udi Fængsel, og blev hans unge Søn Mahomed gjort til Keiser i hans Eted. Ibrahim skillede sig i Begyndelsen med Taalmodighed herudi, men han geraadede siden udi saadan Fortvivlelse derover, at han nogle Gange vilde løbe med Hovedet mod Væggen; hvorudover man fandt forgodt at lade ham strangulere.

Efter

Efter dette Sørgespil, da Keiserindens Sønesøn Mahomed var kommen paa Tronen, blev Chiossa ved udi samme Mahomed's Mindreaarighed at forvalte Regimentet. Hun havde allerede naaet en Alder af 80 Aar, da hun blev erklæret til Regentinde, hvilket giver tilkjende saavel hendes store Regjeresøge, som de høje Tanker, man havde om hendes Capacitet; thi det er udi saadan Alder, man plejer at stille Mennesker fra Embeder: og var dette desmere at forundre sig over, efterdi den unge Keiser havde en Moder, hvilken dertil var nærmere, og derforuden havde alle de Qualiteter, som hertil udfordredes. Men just dette banede Vej til Chiossas Uheld, og skilte hende baade ved Liv og Regiment. Den unge Keiserinde, Mahomed's Moder, frygtede, at Chiossa vilde handle med hendes Søn Mahomed, ligesom hun havde handlet med sin egen, den henrettede Ibrahim, søgte strax at bestyrke sig med et Parti mod den gamle Keiserinde; og, som Chiossa havde Janitscharerne eller Fodfolket paa sin Side, saa søgte hun at forbinde sig Spahis eller Rytteriet. Hun forestillede dem Janitscharernes Hovmod, at de havde myrdet Ibrahim, og at de foragtede den unge Mahomed. Hun gav især tilkjende for de Spahis, som laae udi Asien, at Chiossa havde isinde gandske at ødelægge dem; item, at Saadant ufejlbarligen vilde skee, hvis de itide ikke forekom hende.

Sam.

Samme Spahis eller Ryttere blede deraf saa op-
hidsede, at de forsamlede sig i stor Mængde, begave
sig til Scutari, en liden Stad, som ligger ved Bos-
phorus, hvorfra de affærdigede Gesandter til Con-
stantinopel, for at begjære deres Hoveder, som havde
omkommet Ibrahim. Den fornemste Autor til
dette Mord havde været Viziren Morad Basfa,
hvilken var opdragen blandt Janitscharerne, og som
af de samme var højt agtet. Denne Vizir, da han
fik Kundskab om Spahis Foretagende, samlede han
en Hov Janitscharer og med dem rykkede mod Scu-
tari. Han havde tvunget alle Spahis, som vare udi
Constantinopel, at gaae med sig paa dette Tog, og
forbelet dem blandt Janitscharerne, paa det at de
ikke skulde undsøge og staae sig til det andet Parti.
Der bleve da holdne nogle Skjermbydler mellem begge
Partier, og lod Viziren formane de Spahis, at de
skulde staae fra deres Foretagende, truende, at, hvis
de Saadant ikke betimeligen gjorde, vilde han udstede
et Neuphiraun eller kejslerligt Paabud, hvorved alle,
som ere over 7 Aar, skulde gribe til Gevær. Disse
Trusler indjog saadan Skræk udi Spahis, at de
brøde op, og begave sig tilbage igjen.

Uf denne Retraite hovmodede sig Janitscharerne
saaledes, at de ansaae sig som Mestere af det hele Kej-
serdom; og mente den gamle Kejsersinde at have sine
Fiender under Fødder. De lode derefter ingen Lejlig-

hed

hed gaae forbi til at handle ilde med de Spahis, helst dem, som holdtes for de mest stridbare, for derved at indjage de Andre Skræk; men de udvirkede intet andet derved, uden at de Spahis forenede sig sammen, og handlede ligeledes med Janitscharerne. Til Ulykke for de Sidste oprejste sig Almuen i Constantinopel paa samme Tid mod Bectas, som var deres Aga eller Anfører, efterdi han havde forfalsket Mynten, saa at de i Høbetal begave sig til det kejserlige Slot. Denne Opstand forsømte ikke det andet Parti at forsøge sig til Nytte, og magede det saa, at det store Segl blev tagen fra Viziren, og at denne høje Post blev betroet til en Anden. Staden blev saaledes delt udi 2 Factioner, hvoraf en var for Janitscharerne, den anden for den nye Vizir; ligesom der vare tvende stridige Partier til Hove; thi den unge Keiserinde søgte at beskytte hendes Sønns Myndighed, og den gamle vilde føre Regimentet allene.

Udi denne Tilstand lod Chiossa Janitscharernes Aga tilkjendegive, at der var intet andet Middel til at haandthæve sin Myndighed end at tage Regimentet fra Mahomed, og at overdrage det til hans yngre Broder Soliman, hvis Moder var død, og Keiserdømmets Forvaltning i saa Maade af Ingen kunde gøres hende stridig. Hun foregav, at Mahomed var ikke saa vel skabt, var ej heller af saa god Complexion som Soliman. Bectas kaldte efter saadan

For:

Formaning de fornemste Janitscharer sammen for at raadflaae med dem herom; man søgte ogsaa ved Løfter at vinde Storziziren, og til den Ende ved Midnatstider lod ham ombede at lade sig indfinde udi deres Forsamling, hvilket han af Frygt for Janitscharerne lovede dem. Han begav sig ogsaa virkeligen didhen, men udi Forsæt at forstille sig, og at udsponere deres Anslag. Saa snart han kom til Samlingspladsen, hvor 10,000 Janitscharer stode i Gevær, lod Bectas ham sidde ved sin højre Haand, og strax gjorde Forslag om Mahomets Affættelse og Solimans Dphøjelse. Biziren lod da strax, som han bifaldt alt dette, og lovede med Ed at understøtte det af yderste Magt, hvorpaa man imod Dagen lod ham gaae, i Forhaabning, at han skulde befordre deres Anslag. Nogle advarede vel Bectas, at han havde forseet sig ved at lade Biziren frit gaae bort; men han foragtede Saadant, stolende paa sin store Magt, hvormed han haabede Dagen derefter at iværksætte sit Anslag.

Saa snart Biziren var kommen til sit Pallads igjen, begav han sig til Slottet, hvor han blev strax indladen, da han gav sig tilkjende. Han forsojede sig strax til Harem eller Sultanens Kammer, hvor han fandt Soliman Aga, som endnu ikke var gaaen tilfængs, for at give Agt paa, hvad Regentinden foretog sig, hvilken han vidste havde holdt Conference

med nogle Hofbetjente langt ud paa Matten, og deraf kunde slutte, at hun gik frugtsommeligt med et stort Anslag. Han blev bestyrket udi denne Mistanke, da Viziren fortalte ham, hvad Janitscharerne havde foretaget sig. Efterat de havde raadslaget en kort Tid sammen, begav Soliman sig til Chiossas Kammer, hvor han vilde med Magt bryde ind. Men, som nogle af Keiserindens Gildinge stode ham i Vejen, for at hindre ham Indgangen, stødte han en af dem med sin Dolk, hvorpaa de andre Gildinge toge Flugten, og lode ham Vejen aaben; Soliman traadte derpaa lige ind til Chiossas Kammer, hvor han lod sætte Bagt, for at hindre hende Udgang.

Efterat dette var skeet, og nogle af de Gildinger, som man holdt for, vare hende mest tilgedan, vare omkomne, begav Soliman sig til den unge Keiserindes Kammer, hvor han strax ved Tegns gav de Qvinder tilkjende, som opvartede hende, ingen Alarm at gjøre, men strax at vække hende, og sige, at man havde noget at tale med hende, som var af yderste Bigtighed. Alt dette skete ved Tegns; thi det er derved, man har lært sig at give Alting tilkjende ved det tyrkiske Hof. Men den unge Keiserinde, da hun mærkede, hvad man havde ifinde med hende og hendes Søn, kunde hun ikke holde sig, men gav et stort Skrig fra sig, hvoraf Keiseren opvaagnede. Den unge Mahomed, forskrækket af sin Moders Raab, faldt

faldt derpaa udi Graad, kastede sig ned for Solimans Fødder og raabte: Laba, Laba, Kursum Veni; det er: min Hofmester! hjælp mig! Soliman tog ham da paa sine Arme, gik ud, og viste ham til Hospagerens Anfører, opmuntrende ham til Trost mod Kejseren. Da han om Saabant var bleven forsikkert, raadsløg han med Størviziren, hvad videre skulde foretages, og gav man da strax Befaling til at opvække alle Scochlanis eller Paget, hvilket og skete; Pagerne, som udi Tal være 600, da man havde vaakt dem op, og de havde faaet Kundskab om den Fare, som Kejseren var geraaden udi, løbs de allevegne om udi stor Forvirrelse, uden at vide, hvad de selv gjorde, bildende sig ind, at Janitscharerne allerede vare indkomne paa Slottet, for at myrde dem. Det var derfor at de og andre Hoffolk lode sig bevæbne, for at være istand til at imodtage Janitscharerne.

Udi al denne Handel kunde man ikke stille den unge Sultan tilfreds, saasom det stedse stod ham for Hovedet, at man vilde lade ham omkomme ligesom hans Fader; dog fattede han lidet Mod igjen, da man førte ham allevegne om paa Slottet, og viste ham, hvor mange bevæbnede Folk der stode til hans Tjeneste. Da han kom til Pagerens Værelser, begyndte en ung Person at raabe: Gud lade vor Kejser leve i tusinde Aar! Pagerne gjorde da det samme Dnske, og raabte med een Mund: Allah!

Allah! Gud! Gud! og bleve de efterfulgte af alle næstværende Kammere.

Biziren havde imidlertid ladet tilfige alle høje Officiere, som han vidste at være Kejseren tro, at begive sig til Slottet med saa mange Folk, som de kunde tilvejebringe, item med 3 Dages Proviant; hvorefter udover Slottet i en Hast blev opfyldt med bevæbnede Folk, og Bosphorus eller Strædet blev skjult af Fartøjer. Da Janitscharerne bleve underrettede om de Anstalter, som gjordes paa Slottet imod dem, søgte de at bestyrke sig med flere Tropper, hvilket og skete. Staden blev saaledes delt ubi tvende Partier, hvoraf det ene holdt med Kejseren, det andet med Janitscharerne. Paa Slottet sloge sig strax Nogle sammen, for at skille Regentinden ved Livet, og til den Ende rykkede mod hendes Værelser. Hazoda Bassi, een af hendes Tilhængere, vilde Saadant forhindre, men de slæbte ham til Sultanen, udi hvis Nærværelse En fløvede hans Hoved med en Dre, hvorpaa de Andre huggede ham i smaa Stykker; og blev den unge Sultan saa forfækket over dette Syn, at man neppe kunde bringe ham i Rolighed igjen; man maatte ogsaa strax bortføre det saa ilde tilredte døde Legeme.

Medens denne Execution skete, traadte den store Musti, gelejdet af adskillige Betjente, ind ubi Kammeret. Han forfækkedes over den store Tumult af Folk, der taledes allehaande Tungemaal. Han kunde

de derfor i Begyndelsen intet deraf begribe; men mærkede omsider, at Alle forlangte, at den gamle Keiserinde, som havde forarsaget al denne Uheld, maatte dem overleveres, ja at de truede alle dem med Døden, som dristede sig til Saadant at hindre. Just i det samme lod sig indfinde den unge Keiserinde, hvilken, saasom hun ikke vidste, om Janitscharerne allerede havde begyndt at bevæge sig, og, saasom hun frygtede, at, hvis de fik Overhaand, Chiossa skulde lade hende strangulere, for at straffe hende paa samme Maade, som hun var truet med, begyndte derfor at tale Pagerne haardt til, og at laste deres blodige Forsæt imod en gammel bedaget Prindsesse, som intet Ondt havde gjort dem; men, som de vare uinderrettede om, at dette var ikkun et forskillet Væsen af den unge Sultaninde, og at hun intet heller ønskede end Regentindens Død, skjøndt hun ikke vilde have Navn for at besmitte sig med sin Svigermoders Blod, saa dreve de derpaa med desstørre Ivær, og forlangte en Fetsa eller Dødsdom undertegnet af Sultanen. En af Pagerne, som da tog den unge Keiserinde for Chiossa selv, vilde strax opoffre hende. Men hun sngtede itide til sin Søn, og raabte, at hun var hans Moder og ikke Farmoder. Sultanen gav da Tegn med et Tørklæde, som han havde i Haanden for at astørre sine Taarer, at de skulde retirere sig. Saasom man nu mærkede, at Bitterheden

den mod den gamle Kejsersinde var saa stor, lod Musti Sultanen tilkjendegive, at det var Guds Billie, at Chiossa maatte omkommes, og at der var intet andet Middel til at stille den Urolighed, som Landet var bragt udi. Man lod derfor strax hente Papir, Blæk og Pen, og opsatte da Musti Dommen, hvilken af Sultanen blev undertegnet. Indholden deraf var, at Chiossa skulde stranguleres, dog saaledes, at man ingen Spot skulde drive med hendes Legeme; item, at Executionen skulde skee paa et Sted, hvor Sultanen ikke skulde kunde høre hendes Skrig.

Dagerne eller Scochlans delte sig derpaa udi tvende Partier, hvoraf det ene forblev hos Kejseren for at hindre, at ingen Contra-Ordre skulde gives, og det andet gik hen at fuldbyrde Dommen. De Sidste kom i en Hast til den forbømte Kejsersindes Kammerdør, raabende: Allah! Allah! Nogle arabiske Gildinge, som havde Vagt ved samme Dør, indløbe da 20 Scochlans for at exequere Dommen. Da de havde trængt sig igjennem den Sal, hvorudi Kejsersindens Hofdamer vare, mødte dem en Kvinde, som brugtes til Divertissement, med en Pistol udi Haanden, adspørgende dem, hvad de vilde? Da de svarede, at de søgte efter den gamle Kejsersinde, sagde hun, at det var hende selv, og med det samme løste Pistolen paa en af dem, men den gav ingen Ild. Man vilde da strax opaffre hende; men

Soliman, som var med paa dette Tog, gav tilfjende, at det var ikke Keiserinden, hvorudover de rykkede ind udi hendes eget Kammer, hvor det var saa mørkt, at man maatte ketjene sig af Lys; thi Chiossa havde ladet alle Lys udslukke, og skjult sig selv under et Skab.

Efterat man længe havde støvet efter hende, blev hun omsider funden og fremtrukken. Hun lovede da enhver Scochlan store Pengesummer, hvis de vilde redde hendes Liv. Men, som Ingen havde Dre dertil, kastede hun en Haandfuld af Sequiner iblandt dem, udi Forhaabning at redde sig med Flugten, medens de samlede Pengene. Nogle af dem opholdt sig virkeligen med at optage de udstrøede Penge; Andre derimod holdt paa hende, og en Albanier, som mærkede, at hun havde tvende store Drenringe, rev dem med Magt af Drene. Det var tvende Diamanter indfattede udi Guld, som hendes Son Amurath havde foræret hende, og som foregaves udi Værbi at kunde ligned med et helt Aars Indkomster af det store Cairo udi Egypten. Den, som saaledes havde bemægtiget sig disse Diamanter, saasom han frygtede, at det vilde blive ham umuligt at skjule dem, bragte dem til Soliman, hvilken gav ham til Belønning 16 Sequiner og en Post udi Skatkammeret. Man rev og den forbømte Keiserindes Klæder istykker, og især bemægtigede sig en Klædning af Hermelin,

lin, hvilken var besat med Edelstene og nogle magiske Figurer, ved hvis Middel man holdt for, at hun havde forheret alle de Kejsere, som i hendes Tid havde levet. Hende selv lod man Klæde ganske nøgen. Men, da man skulde strangulere hende, havde man ingen Strikke ved Haanden, hvorudover man maatte i Hast hente en. Efterat man havde faaet hende en Strikke om Halsen, og snoret den stærkt til, troede man, at hun var død, og lod hende ligge paa Gulvet, raabende: Udi! Udi! det er: død. Medens man saaledes kvælte hende, er dette mærkeligt, at, endskjondt hun var en Dame paa 80 Aar, der fast ikke mere vidste af sig selv, og ikke havde en Tand udi Munden, bed hun dog med Tandkjødet En saaledes udi Fingeren, at han ikke kunde faae den ud igjen, førend han med en Dolk gav hende et Stød udi det højre Dje. Hendes Executores, som syntes ikke at have forstaaet Haandværket ret, gik derpaa tilbage, for at tilkjendegive, at Executionen var skeet; men en Uga mærkede, at denne ulukkelige Kejsersindes Legeme endda bevægede sig, hvorudover han kaldte dem tilbage, for at fuldføre Gjerningen, hvilket ogsaa skete. De sorte Gildinge løftede derpaa Legemet op, og bragte det til Kejsernes Tempel, gelejdet af hendes Slaver, som vare udi Tal 400, og marscherede efter Legemet hylende, grædende og rivende deres Haar af Hovederne, saa at Ingen uden Medynk og Be-

vægelse kunde see det an. Biziren lod derpaa takke Pagerne for deres beviste Troskab, og gav tilkjende, at det vanskeligste var alt overvundet, og at han vilde paatage sig det øvrige, hvilket og skete; saa at Janitscharernes Hovmod fra den Tid blev dæmpet, og Mahomed blev udi mange Aar en rolig Besidder af Tronen.

Saadant Endeligt fik denne Princesse, der udi adskillige Kejsers Tid havde ført Regimentet, og regjeret med en fast uomskrænket Magt. Hendes store Qualiteter sees deraf, at, endskjøndt der vare Andre nærmere til at forestaae Kejserdommet udi den unge Mahomedes Mindreaarighed, saa erklærede man dog hende til Regentinde, endskjøndt hun havde naaet en Alder af 80 Aar. Til Bevis paa hendes Capacitet tjener ogsaa dette, at man tillagde hende Hæxeri; thi det er gemenligen ikke uden store Genier, der ved Lærdom og Capacitet distingvere sig blandt Andre, som underkastes saadan Dom. Dette store Mord skete udi det Aar 1651.

Sammenligning

imellem

Sigbrit og Chiossa.

Med hvad Tøje disse tvende Damer ere sammenparrede, sees af deres Fødsel, naturlige Egenheder, Besdrifter og Stjebne. Sigbrit var en gemen hollandsk Kroerke, og derfor ikke kunde bryste sig af sine store Ahner. Chiossa var en circassisk Slavinde, og derfor maaskee kan have en flettere Herkomst. Den Første banede sig Vej til Højhed ved sin Datters, den Sidste ved sit eget Ansigt og Stabning. Men Begge erhvervede sig Anseelse og Myndighed ved en ugemen Forstand og store naturlige Gaver; Sigbrit var det store Hjul udi de nordiske Riger under en hurtig og munter Regent, og Chiossa regjerede med en uomstrænket Myndighed udi 4 Kejsers Tid. Begge inclinerede til Haardhed,

hed, og derfor havde lige mange Uvenner, og Begge ved en ugemmen Capacitet og Bestandighed holdt deres Fiender mange Aar i Aue, saa at de vare forhadte, men tilligemed æstimerede. Til Bevis paa Sigbrits Capacitet er dette, at en stor og habil Konge betjente sig af hendes Raad ubi de vigtigste Sager, adskillige funde og velgrundede Forordninger og Anstalter vare Fostere af hendes Hjerne, og er det troligt, at hun haver været et Redskab til at sammensmedde Christian den Andens nye Lovbog, efterdi adskillige hollandiske Indretninger derudi findes. Til Bevis paa Chiossas Skjønsonhed og Duellighed er dette, at man ubi 4 Rejseres Tid ansaae hende som primum mobile ubi et stort Kejserdøm, ja at man ubi hendes høje Alder erklærede hende til Regentinde ubi den sidste Kejsers Mindreaarighed. At der med større Foragt ubi Historien tales om den Første end om den Sidste, kan meer tilskrives Tid og Sted end Personerne. Intet var usædvanligere ubi Danmark, hvor da allene reflecteredes paa Fødsel og adelig Herkomst, end at see en fremmed gammel Kvinde at sidde ved Koret; da derimod Ingen ved det ottomanniske Hof kan bebrejde hinanden sin Herkomst, efterdi de alle ere Slaver, som af Støvet ere ophøjede. Herudover, saasom man for Begge havde Frygt, saa havde man for den Sidste tilligemed Værbidighed, hvortil Begges personlige Qualiteter tilligemed contribuere; thi Chiossa havde en majestatiske Anseelse, var gavmild, beleven og veltalende; Sigbrit

berie

derimod var Knarvurren, hvorvel udi hendes Knarvurren-
renhed var en Slags hollandsk Raibitet, som tilligemed
behagede; thi, endskiøndt hun en og anden Gang beg-
lede baade Kongen og Dronningen igjennem, stod hun
dog steds i Naade hos dem begge. Hun gjorde sig for
Exempel vreb, naar Dronning Elisabeth kom i Bar-
selseng, og sagde, at Vandet kunde ikke være saa man-
ge Junkere; men man finder ikke, at saadan hollandsk
Compliment blev i Unaade optagen.

Begge Historiers Navn er forarsager ellers, at
man ikke kan føre denne Sammenligning videre ud;
thi enhver af dem kan have haft adskillige Egenskaber,
som formedelst samme Uarsag ere ubekjendte. Af Chios-
sa's korte Historie sees, at hun haver haft baade Evne
og Villie til at udføre de største Intriguer. Sigbrit
derimod at have været ærlig, og intet mindre have for-
staaet end den Kunst at forstille sig; men derimod at
hun haver været begavet med en mandlig Skjænsomhed
og bon sens, saa at om den tyrkiske Frue havde større
Hoved, saa havde den danske mere moden Forstand.
Endeligen havde de Begge et sorgeligt Endeligt.
Chiossa blev udi hendes høje Alder stranguleret. Sig-
brit blev mod Enden af hendes Regjering kastet udi
Fælingsøen, og blev ikke reddet, uden for strax der-
paa at gaae i Landflygtighed; saa at man derfor pas-
fede paa hende det almindelige Ordsprog: den drukner
ikke, som hænges skal. Dog kan man ikke sige, hvad
hende

hende er vederfaret udi hendes Landflygtighed, efterdt Historien taler intet derom. Af Begges Historie læres ellers, at den anførte Fabel om gamle Rjerlinger er ilde grundet; thi man kan ved Eftersøgning finde adskillige andre bedagede Matroner, som have havt mandlige Qualiteter udi Rjerlinge-Legemer; ja at de med Chiossa have kundet bide, endskjøndt de ingen Tænder have havt.

Mademoiselle de Montpensier

og

Madam de Mazarin.

Forberedelse.

Der er intet, hvorudi Menneskets fri Villie mindre
bør indskrænkes, end udi Egteskab, og dog er intet,
hvorudi øves mere Evang; thi man seer dagligen, at
Nogle nødes imod deres Villie til at ægte dem, som de
have Afsty for, og at Andre ikke maa forbinde sig med
dem, som de elske. Begge Slags Evang ere lige ilde
grundede, og derfor have begge onde Virkninger. Jeg
ønsker gjerne, at den Anordning maa staae ved Magt,
at Børn ere deres Forældre hørige og lydige, men
med dette Tillæg: undragen i Egteskabs-Sager;
thi det er ikke Moderen, men Datteren, ikke Faderen,
men

men Sønnen, der lider udi Ægteskab, naar det er ilde grundet; naar Forældre give deres Børn Klæder og Sko, befale de at tage Maal ikke efter deres egne, men efter Børnenes Legemer og Fødder, og det med Rette; thi den føler allene, hvordan Skoen trykker, som skal bære den; men udi Ægteskabs-Sager ville Forældre ikke tillade deres Børn at udvælge, hvad som dem passer *) og er beqvemt, men hvad som er efter deres eget Hoved og Sind, da dog Børnene udi en magtpaaliggende Sag ikke allene bør tages i Raad med, men have et dobbelt Votum, eller rettere, Børnene bør være Dommere og Forældrene allene Auscultanter. Saasom man nu her udi gaaer gemenligen tilværts paa en unaturlig Maade, saa er det ingen Under, at man seer saa mange sørgelige Virkninger, og at Tamperrets-Sager saa meget forøges; thi, ligesom naar man udi Liqueur gyder en stridig Ingredience, skummer den, og kaager over alle Bredder, saa forarsages ved to stridige Personers tvungne Forening en Fermentation, som bringer Alting udi Uorden; for deslige Uorden maa de nvgiftede Personer høre ilde, og undertiden straffes, da dog saavel Eftertalen som Straffen bør ligge paa Forældrene, der med Myndighed have paabudet en Forening, hvorimod Naturen haver

li-

*) Plutarch fortæller om en Romer, der syntes uden Marsag at skille sig ved sin Hustru. Hans Venner fores holdt ham Saadant, spørgende: hvad han havde at sige paa en Hustru, som baade var kjon og skaffede ham Børn; hoorpaa han rakte sin Fod frem, og sagde: de næne Sko er ogsaa smuk, men Ingen uden jeg føler den Smerte, som den forarsager.

ligesom protesteret. Jeg erindrer mig, at for nogle Aar siden en Sag blev henviset til vort Consistorii Erklæring af saadan Beskaffenhed: En Mand beskyldte sin Hustru for Utroskab, og paastod Skilsmisse-Dom; Factum blev gjort bevisligt, og Hustruen nægtede det ej heller. Hun foregav allene, at hun af hendes Forældre havde været tvungen til Ægteskab, og beraabte sig paa levende Vidner, der kunde attestere, at, da hun af Præsten ved Bielsen blev adspurgt, om hun vilde have nærværende Person til sin Ægte-Husbond, hun da svarede: Nej! men at Forældrene gjorde et Vink til Præsten, at han Saadant uanset skulde fuldføre Acten. Jeg, som et Lem af Consistoriet, var da af de Tanker, at Qvinden ikke kunde actioneres for Løftets Brydelse, efterdi hun intet havde lovet. Et Løfte, som gjøres med Svæber over Hov det, er intet Løfte, og allermindst kan En siges at have forbundet sig, der offentlig har protesteret derimod. Qvinden var saaledes i mine Tanker vel ikke uden Skyld, efterdi hun havde bedrevet en Misgjerning, men hverken hendes Husbond eller Forældre havde Ret til Tiltale: Husbonden, efterdi han lod sig vie til en Person, der protesterede imod Acten, og Forældrene, efterdi de tvang hende til at række Haanden, da hun gav tilkjende sig ikke at kunde give Hjertet. Naar et ilde og falsk bygget Hus falder ned, er det ikke altid Materialernes, men Byggenes Skyld, der ikke ved bequemme Stene og Kalk have søgt at give det Consistence; ligeledes, naar ubi et ildegrundet Ægteskab rejser sig Forvirrelse, er det deres Skyld, som ikke have

vis.

vildet see efter de sammenføjede Personers Kjærlighed, hvilken er Kalken, som skal holde Foreningen vedlige.

De tvungne Ægteskaber see ellers paa tvende Maader; først saaledes, at begge Personer mod deres Villie nødes til at forene sig; og da er det ligesom man for en Mølle vil spænde tvende Heste lige imod hinanden, og bliver da Virkningen, at Hjulet maa gaae istykker. Eller Ægteskab seeer paa den Maade, at en allene af Parterne haver Affky derfor, og, naar saa er, gaaer det til, ligesom naar een Fod er villig, men den anden vil ikke være følgagtig, saa at man derfor maa hinde sig frem paa eet Ben, hvorved Gangen vil snart faae Ende. Det første Ægteskab er en Strid, og det andet en ufuldkommen Forening; thi, ligesaa lidet som det kan kaldes et Kjøb, naar En vil sælge, men den Anden ikke vil kjøbe, saa lidet kan et Ægteskab være fuldkommet, uden begge Partier godvilligen samtykke; derfor sagde Harlequin udi Comedien: jeg er halv forlovet; thi jeg har givet mit Hjerte bort til en Pige, saa der fattes ikkun, at Pigen giver mig sit Hjerte igjen.

Hvad som herimod kan siges, er dette, at unge Mennesker af Mangel paa Skjensomhed ikke forstaae sig paa deres eget Bedste, og derfor af Forældre og Formyndere maa lade sig lede udi en saa vigtig Sag. Jeg tilstaaer gierne, at Forældre herudi ikke gandske bør excluderes; men mig synes, at de hertil ikkun burde concurrere som Raadgivere, eller i det højeste ikkun have jus præsentiandi, saaledes at de allene kunde forestille Børnene visse Personer, hvoraf de kunde udvælge sig den, som

var mest efter deres Sind og Hjertelov. Men at ville paansøde dem en vis Person, er et Tyranni, allerhelst, naar det skeer, som brugeligt er udi Spaien og Italien, hvor Brud og Brudgom ikke maa faae hinanden at see, førend de komme til Brudeskammelen. Man hjemter med en vis Præst, som begyndte sin Brudevielse saaledes: Enhver, som vil træde i Ægteskab, maa see sig for, høre sig for, og føle sig for. Jeg for min Part finder intet at dable udi samme gode Mand's Præ-
ludio; thi, hvis man ikke bruger saadanne Præcautioner, er det, ligesom man efter Ordsproget kjober Ratten i Sækken.

Hvis Ægteskabs-Contracter efter den politiske Kandestøbers Forslag, sluttedes conditionaliter saaledes, at en Ægtefælle kunde efter et Gierdingaars lovlige Opfiggelse stille sig ved den anden, kunde Børnenes Frihed ved Forældrenes Myndighed indskrænkes; men, saasom al saadan Contract er evigvarende, og et ulyksaligt Ægteskab i saa Maade er ikke en Skjærsild, men et Helvede, saa er det umenneskeligt, at tvinge Noget til at contrahere mod sin Willie; ja Tvangen er ikke allene tyrannisk, men endog saa urimelig; thi, saasom Ægteskab skal være tvende Hjerter's kjærlige Forening, saa kan en Fader vel spørge sin Datter, om hun kan elske en Person, men ikke befale hende at elske ham; thi at elske efter Ordre er ligesaa umuligt, som efter Ordre at gjøre sig et Hoved højere, end man er, og kan her have Sted det, som siges om Troen, nemlig at den ikke kan indrives med Pre- eller Hammerlag. Vil Noget her indvende,

vende, at, hvis man ikke kan elske efter Ordre, saa kan man i det ringeste iagttage Sømmelighed, og holde gode Miener med en Egtfælle. Men dette er ligesom man i Religions-Sager vil sige, at, hvis man efter Ordre ikke kan troe, saa kan man i det ringeste stille sig an, som man troer, det er : agere en Hypocrit. Det er i mine Tanker bedre at gaae rent tilværts saavel udi den ene som udi den anden Sag; thi, ligesom udi Religionen Wildfarelse er mindre lastværdig end Hylleri, saa er udi Egtskab et oprigtigt Dreffigen mindre lastværdigt end et falskt Kys, ligesom det er bedre at erklære sin Fiende aabenbar Krig, end at forraske og besuære ham under Venfæbs Skin.

Ligesom nu Forældre eller Formyndere synde ved at trække deres Børn med Magt og ligesom efter Haaret til Brudeseugen, saa synde de gemenligen ogsaa, der søge at adskille elskende Personer, som Naturen ved Sympathi synes at forbinde; jeg siger gemenligen, efterdi man undertiden kan bruge Tvang, naar man mærker et Parti at være uanstændigt og haanligt for en hel Familie, men hvor saadant Vitium ikke er, kan man sige, at Hinder her er ligesaa ubillig og urimelig som Tvang udi ovenanførte Tilfælde. Den er ubillig, efterdi saadan Skilsmisse er ofte haardere end Døden; den er urimelig og ugjærlig, efterdi man derved kaster Olie i Ilden, og udvirker, at en simpel og jævn Kjærlighed forvandles til en romanse og tragisk Elskov; saa at derfor Poeter og Tragoedie-Skrivere ingen Passion have fundet stærkere til at sætte Tilfæerne i Bevægelse end el-

kende Personers, der ikke kan naae, hvad de attraae. Jo mere Vagt og Opsyn, jo flere Laase, og jo stærkere Standses, jo hæftigere bliver Kjærligheden. Paa begge Slags Tvang og deres Virkninger Hayes mærkelige Exempler udi de tvende Damers paafølgende Historier. Den Ene tvinges til at gifte sig med den, som hun hader, og den Anden maa ikke gifte sig med den, som hun elsker, hvorudover Begges Opsørsel haver givet Materier til de Tragoedier, som deres Liv og Levnet viser.

Mademoiselle de Montpensier.

Mademoiselle de Montpensier, en Datter af Gaston, Hertugen af Orleans, Ludvig den Trettendes Broder, kom til Verden den 28de Junii 1627. Hun kan regnes blandt de lærde Princesser, og haver hun selv forfattet sin egen Historie udi de bekjendte Memoires, som hun haver efterladt sig udi 8 Tomer. Saa som hendes Moder døde kort efter hendes Fødsel, og hendes Fader noget derefter af Misfornøjelse forlod Hoffet, maatte man bestikke Commissarier til at forvalte hendes Midler. Den navnkundige Cardinal de Richelieu var da den højeste Minister udi Frankrig, hvor han regjerede med en uomskrænket Magt. Den Samme vilde ikke tilståde Gastons Tilbagekomst uden med saa haarde Bilskaar, at Mademoisellen, som da ikke havde mere end 4 eller 5 Aar, snyste derved; thi han gav tilkjende, at, hvis Hertugen vilde komme i sin Broders Kongens Naade igjen, maatte han beqvemme sig til Skilsmisse

misse med den lothringſke Princesse, ſom han i ſin Fraværelſe havde ægtet udi Nancy, for at gifte ſig med Mademoiſelle de Comballet, ſom var Cardinalens Niece. Man kan ikke forundre ſig over denne Cardinalens Driſtighed, ſaaſom hans Myndighed var ſaa ſtor; thi Kongen, efter Mademoiſellens Sigelſe, var af Naturen frygtsom, og beqvemmere til at lade ſig regjere af Andre, end ſelv at regjere. Han kunde tage ſin Contenance, naar han ſaae et fremmed Anſigt. Hertugen lod ſig beqvemme til Forlig, og kom tilbage igjen, dog uden at underkaſte ſig de Vilkaar, ſom Cardinalen vilde foreſkrive ham. Cardinalen døde udi det Aar 1642, og Kongen fulgte ham kort derefter; hvorudover Rigets Forvaltning blev betroet til Enkedronningen, hvilken overdrog den til Richelieus Discipel Mazarin, ſaa at den ſtorſte Myndighed forblev, ſom tilforn, udi en Cardinals Hænder. Det var under Mazarins Ministerium, at Greven af Soissons anholdt om Mademoiſellen, hvorpaa hendes Fader havde givet ham Loſte, men forgjeves. Den landſtygtige Prinds af Walles, ſom ſiden regjerede udi Engelland med det Navn af Carl den Anden, forelſkede ſig ogſaa udi hende; men hun vilde ikke høre hans Forſlag, ſaaſom hun da endelig vilde være Keiſerinde; dertil havde hun fæſtet ſine Tanker, og var det derfor, at hun beſluttede ſig paa ſaadan Opførelſe, ſom kunde være overeensſtemmende

med

med Kejserens Humour. Saasom hun havde hørt, at han var devot, indrettede hun sin Andagt derefter, ladende, som hun vilde gaae i Kloster; men der blev intet af, med det forehavte Egtteskab, ej heller med det Anslag, som man havde at gifte hende med Kongen af Spanien, som og var bleven Enkemand.

Mazarin lod sig mærke med at drage Omsorg for hendes Belfærd, men man fornam, at det bestod ikkun udi blotte Ord, og at han ikke vilde gjøre Alvor deraf. Dette forarsagede, at Prinsessen vendte ham Ryggen, og slog sig til Prindsens af Conde Parti, som var Cardinalens affagte Fiende, og som ophidsede Undersaatterne, især Indbyggerne af Paris, saaledes mod denne Minister, at den unge Konge med Enkedronningen og det hele Hof maatte nogle Gange tage Flugten. Dette forarsagede, at Prindsen spillede Mester udi Riget, og tiltog saaledes udi Myndighed, at adskillige af hans egne Tilhængere, hvori blandt var og Prinsessen, fatte Koldsindighed til ham, og seer man, at hun selv var een af dem, der raadede til at arrestere ham, hvilket og skete. Men denne hendes Koldsindighed varede ikke længe; thi hun slog sig siden igjen til Prindsens Parti, befordrede hans Befrielse af Fængsel, og hjalp til at ophidsse Alting mod Cardinalen og Hoffet, saa at Mazarin derover maatte flygte af Riget. Hendes Activitet gik da saa vidt, at, da Hoffet vilde begive sig til Orleans,

leans, begav hun sig i egen Person didhen for Saas bant at hindre, og, saasom hun fandt Portene tilstutte, lod hun en af dem slaae istykker, og ved saadant Middel kom ind udi Staden, hvor hun formaede Indbyggerne at erklære sig offentlig for Prindsens Parti. Hendes egen Fader, Hertugen af Orleans, ansaae denne Gjerning som et daarligt Forretagende, og lignede den ved en vandrende Ridders Action. Men, som Tingen lykkedes, blev den lagt hende til Berømmelse. Mad. Motteville vidner, at Princesen brystede sig selv saa meget deraf, at hun gjorde sig Forhaabning at ægte den unge Konge af Frankrig; ja, at hun gav Enkedronningen saadan Prætension tilkjende udi en Skrivelse, og, da samme Skrivelse blev ilde optagen, affærdigede hun et andet Brev fuldt af Trudsel, sigende, at hun var ikke den Person, som man maatte kaste Foragt paa; hun kunde gjøre det kongelige Parti Tjeneste, hvis man fornøjede hende, men Satisfactionen maatte bestaae i at gjøre hende til Dronning; endeligen gav hun tilkjende, at hun kunde gjøre Hoffet Altning saa broget, at man paa Rnæ skulde søge om hendes Hjelp. Dette, som Mad. Motteville haver udskrevet af begge Original-Breve, viser, at denne Princesse haver haft en selsom Ambition, og, at hendes Activitet ikke haver været gelejdet af Skjønsonhed.

Efterat hun saaledes havde sat Orleans i Sikkerhed mod Hoffets Parti, rejste hun derfra med Prindsen for at begive sig til Paris. Kort derefter blev udenfor samme Hovedstad holden den bekjendte Træfning ved St. Antonii Port, hvorudi Prindsens Krigshær blev slagen. Det syntes da at være ude med samme Prinds, hvis Mademoiselle de Montpensier ikke havde anvendt saadan Umage paa at bevæge de parisiske Borgere til at aabne Portene for de slagne Tropper. Hun begav sig selv samme Tid til Bastillen, og der lod Kanonerne løse mod de kongelige Tropper.

Men, saasom Hoffets Parti kom meer og meer til Styrke, maatte Mademoisellen føle Virkningen af denne hendes udviste Tapperhed og Aktivitet; thi hun fik noget derefter Befaling til at retirere sig til St. Fargeau, skjøndt paa en høflig Maade, saaledes, at Kongen lod hende vide, at, saasom han havde hørt, at hun vilde retirere sig til samme Sted, saa stod det hende frit for. Der havde hun adskillige Husfortredeligheder, geraadede og i Tvistighed med hendes egen Fader, med hvilken hun dog igjen blev forliget.

Ser Nar efter hendes Landsflygtighed eller Forviisning fra Hove kom hun i Naade igjen, og lod sig indfinde ved Hoffet udi Sedan, hvor Kongen og Enkedronningen toge kjærtiligen imod hende, og Mazarin
gik de

gjorde hende et Knæfald. Hun fulgte Hoffet siden til Paris, hvor Kongens Broder lod sig mærke med en særdeles Affection til hende; og fandtes hun da ikke uføjelig, saasom en ung velstakt Prinds og Kongens Broder syntes hende at være et hel fordelagtigt Parti; men hun betænkte sig siden og herudi, og denne unge Herre giftede sig kort derefter med en engelsk Princesse. Alting var da ellers kommen i Rolighed, og arbejdede man paa et Ægteskab med den unge Konge og en spansk Princesse, hvilket og gik for sig, saa at Fred imellem Spanien og Frankrig blev sluttet, og Rigerne ved dette Ægteskab bleve allierede. Dette var Mazarins sidste Mesterstykke; thi han døde kort derefter, og opvakte hans Død ingen stor Sorg endogsaa hos dem, som han ved Belgjerninger havde forbundet sig, og ophøjet til Ære og Værdighed; thi han gjorde det ikke altid gratis, og undertiden drev Spot med dem, han havde promoveret. Da man engang foreholdt ham, at han gratificerede alt for mange med fyrstelig Værdighed, svarede han: Je ferai tant des Ducs, qv'il sera honte de l'être & de ne l'être pas; det er: Jeg skal gjøre saa mange Hertuger, at det skal være en Skam baade at være og ikke at være det. Mademoisellen giver ham ikkun overalt slet Vidnesbyrd; det er uvisst, om det er til hans Berømmelse eller Last, at hun anfører en Slags Generositet, som han lod see

nyligen for sin Død. Han lod en Dag anrette et Gjestebud, og dertil invitere det kongelige Herskab; efterat Maaltidet var gjort, bragte han Gjesterne ind paa et Galleri, som var fuldt af Juveler og andre kostbare Sager. Dette gav han alt til Pris saaledes, at enhver af Gjesterne ved Lotteri skulde nyde Del deraf. Den største Lod var en Diamant af 4,000 Rdlrs Værdi, hvilken en Officier ved det kongelige Gendarmeri fik til Bytte. Mademoisellen fik og ved samme Lejlighed en mindre Diamant af 4,000 Livres Værdi.

Hidindtil haver man anseet Mademoisellen som en Heltinde, der havde braveret sine Fiender, og ladet sig bruge udi Krigsforretninger; og kunde man ikke andet end forundre sig over, at see en ung Princesse af 20 Aar med saadant Mod og Hurtighed at bivaane de farligste Actioner, saa at hun blev holden for en Styrke for det Parti, som hun slog sig til. Men, saasom de allerstørste Helte undertiden af ringe Ting kan lade sig meer skrække end Andre, saa overkom hende engang selv en saadan utidig Skræk, som underkastede hende Latter, og som hun selv ikke tager i Betænkning at anføre med hendes sædvanlige Candeur. Hændelsen var denne: da hun i Armagnac engang havde taget sit Qvarter udi et gammelt Hus, og om Natten var falden i Søvn, bankede En paa Døren, og raabte, at hun maatte redde sig, efterdi

Hu-

Huset var færdigt til at falde ned. Hun kastede sig derfor ud af Sengen, og sprang ud i Gaarden, hvor hun saae sig allevegne om, og spurgte, hvad det var. Man sagde hende da, at det var ikke uden et Jordstjælv, som der ofte hænder, og derfor ingen Allarm hos Indbyggerne foraarsager. Da hun det hørte, blev hendes Sind bragt i Rolighed igjen; men da mærkede hun allerførst, at hun var nøgen, hvorudover hun maatte skjule sig med et Hestedække, som en Staldkarl rakte hende, indtil hendes Klæder bleve hende tilbragte. Dette tjener til Bevis paa, hvad jeg paa andre Steder haver anført om Philosophie og Tapperhed, nemlig at den største Philosoph og kjæreste Soldat kan af en uformodentlig Hændelse strækkes og komme i Bevægelse, uden at tabe sin Character.

Jeg haver sagt, at man hidindtil haver betragtet Mademoisellen som en Heltinde; de øvrige Scener af hendes Liv er en Blanding af Elskov og Philosophie. Hvad hendes Elskov angaaer, da tjener den til Bevis paa, at de saakaldte Prudes eller pæne Fruentimmer, der vrage Alting, gemenligen gjøre de fløtteste Valg, saa at det er med dem, som med Misanthroper eller folkesty Personer, hvilke væmmes ved alle Mennesker, men kaste deres Affection paa et vist urimeligt Subject, som hos Andre foraarsager Væmmelse. Jeg haver vist, at hun tilforn havde afflaaet et og

andet fordelagtigt Parti, og at hun ingen vilde have uden den romerske Keiser, eller den unge Konge af Frankrig. Hendes Forvandre Msr. de Turenne foreslog hende siden et Parti med Kongen af Portugal, hvortil hun svarede med Bevægelse: Ej! det vil jeg ikke. Turenne blev derover vred, og sagde: Damer af Eders Stand bør ikke have anden Villie end Kongens. Efterat derom længe var bleven talet, erklærede hun rent ud, at hun ikke vilde høre mere om den Materie. Ja, hun blev stedse ved det Forsæt, uanset de mange Anmodninger, som hende siden bleve gjorte, hvilket forarsagede, at hun anden Gang blev forvist Hoffet.

Men denne delicate Princesse, som tilforn ikke havde villet være ringere end Keiserinde, og forsmaaet Konger, item hendes Cousin Hertugen af Orleans, blev siden udi hendes 43 Aar dødeligen forliebt og forfaldt til et Parti, som var hendes Qualitet uanstændigt. Denne Elskov fortæller hun selv udi sine Memoires; men den findes udførligeré udi et andet Skrift under den Titel af Les Amours de Mademoiselle & de Msr. Lausun, hvoraf jeg det fornemste her vil anføre. Hvis man skal troe Autor af denne Historie, saa kan den hele Handet ansees som Virkning af en pur Hændelse, hvortil gaves saadan Lejlighed: Greven af Lausun var en Dag udi et Selskab, hvor der blev talet om Mademoisellens Giftermaal,

maal, og adresserede sig da en af de Nærværende til Mfr. Lauzun, sigende: hvi forsøger J ikke Eders Lykke? det er en Sag, som J bør tænke paa. Lauzun studsede ved denne Tale, og svarede paa en Maade, som gav tilkjende, at det var for dristigt for ham at fatte saa høje Tanker; ikke desmindre opvakte dog dette en Eftertanke hos ham, saa at han gjorde Princesen oftere Opvartning end tilforn, og forsømte intet, som kunde tjene til at gøre hende Fornøjelse. Efter adskillige Samtaler, som havde været imellem dem, og hvoraf han kunde mærke, at hans Person var hende ikke ubehagelig, tog han sig engang den Frihed at sige, at han vel kunde begribe, at Mademoisellen inden en stakket Tid vilde forandre sin Stand, og at han derfor inderligen ønskede, at han kunde være den første, der maatte erkjendiges om den Person, der skulde have den Lykke at blive hendes Egtefælle, paa det at han kunde være den første, der havde den Ære at gratulere hende. Princesen lovede at lade ham Saadant vide. Hvorpaa han med Bevægelse spurgte, naar det skulde skee. Princesen, som mærkede Aarsagen til hans Urolighed, svarede da med et Smil, at det skulde skee inden 3 Maaneder. Ach! sagde Greven dertil: den Tid vil være lang, og skal sætte min Taalmodighed paa Prøve, dog maa jeg oppebie den Tid, efterdi Princesen det saa vil have. Da bemeldte

Tid

Tid var forløben, lod Greven sig indfinde hos Mademoisellen, og sagde: Nu er Tiden kommen, og jeg haaber, at Eders Højhed efterkommer sit Løfte. Prinsessen spurgte ham, om de 3 Maaneder vare allerede forbi; han svarede, at det kom ham for, som det havde været 3 Aar, saa lang havde Tiden været for ham. Men, sagde hun, hvad kan det tjene Eder, om I faaer Saadant at vide? — Det kan tjene mig, sagde han, saavidt, at jeg derved kan blive det lyksaligste Menneſte paa Jorden. — Velan, sagde hun da, jeg skal sige Eder det denne Aften. — Paa hvad Maade, spurgte han, skal det skee? — Jeg vil skrive det, svarede hun, paa en Rude af mine Vinduer. — Paa en Rude? sagde han, paa den Maade vil den første i Huset, som nærmer sig til Vinduet, faae det at vide førend jeg. Hun spurgte da videre, hvorledes han vilde blive underrettet derom; paa hvad Maade, svarede han, som Eders Højhed finder det for godt, naar jeg ifkun maa være den første, som faaer det at vide. Hvorpaa hun endeligen sagde: bekymre Eder ikke derom, jeg skal skrive det paa et Stykke Papir, som I denne Aften skal faae i Hænder.

Da Aftenen var forhaanden, nærmede han sig med Erbødighed til hende, og erindrede hende om hendes Løfte; da overleverede hun ham en forseglet

Seddel, og sagde: see! det er det, som J haver forlangt; men, aabner ikke Seddelen, førend Midnat er forbi; thi, saasom det er Fredag i Dag, og jeg haver mærket, at alle Fredage ere mig ulykkelige, saa vil jeg, at den Dag skal gaae rent forbi. Lauzun gif derpaa bort, og indfandt sig igjen ved Midnatstid, vissende hende, at Seddelen var endda forseglet, og at han nøje havde efterlevet hendes Ordre. Da sagde hun: tøv endnu et Quarter, og da tillader jeg at aabne den. Dette skete ogsaa, hvorpaa ham blev sagt, at han kunde gaae bort og aabne Seddelen, og om Morgen tale videre med hende.

Saa snart Greven kom hjem, da aabnede han strax Seddelen, og fandt han da med Forundring sit eget Navn derudi tegnet. Dog var han imellem Frygt og Forhaabning, saasom han kunde tænke, at Mademoisellen havde tegnet hans Navn for at skjæmte med ham. Han bortdrev derfor den hele Nat ubi Urolighed. Da Dagen frembrød, gjorde han sig strax færdig for at begive sig til Princesse; da hun blev ham vaer, og mærkede, at han saae bleg og forvirret ud, sagde hun: Hvad er Aarsag til den hastige Forandring? igaar var J munter og lystig, men nu er J bedrøvet og nedslagen. — Jeg havde, sagde han, ikke troet, at Eders Kongl. Højhed vilde drive saa saabenbar Spot med

med mig. Mademoisellen maatte da forsikre ham om, at det var ramme Alvor, og var det ikke uden med stor Nød, at hun kunde overtale ham til at troe det. Da Lauzun nu fuldkommelingen var bleven forsikket derom, faldt han paa Knæ og bevidnede sin Erkjendtlighed, og, siger Autor, intet kan være bevægeligere, end den Tale, som han da holdt.

Intet stod nu tilbage for Greven, uden at erhverve Kongens Samtykke. En Dag, da han talede med Kongen om Ting, som angik Mademoisellen, smilede Hans Majestæt derved, og sagde: Det synes, Lauzun! at min Cousine ligger Dig paa Hjertet; thi jeg slutter af Din Tale, at Du maa være bedre antagen hos hende end nogen Anden. Lauzun svarede dertil, at han ikke kunde nægte, at Princesen havde ladet see saa mange Affectiønstegn mod ham, at han kunde gjøre sig Forhaabning om en Lykke uden Lige, hvis Hans Majestæt derudi vilde være favorable. Mad. Montspan, som da var nærværende, og blev bevæget af denne hans Tale, sagde da til Kongen: Hvorfor vil Eders Majestæt hindre hans Lykke? Han er jo en Mand af store Meriter. — Velan! sagde da Kongen, vær forsikket, Lauzun! at jeg vil være Dig i Alting behjælpelig.

Greven havde ikke saasnart faaet denne Forsikring af Kongen, førend han forføjede sig til Mades-

moisellen, for at berette hende den samme. Saasom nu intet andet stod tilbage for disse elskende Personer, uden at erhverve Kongens offentlige Bevilgning, da, for at gjøre Ende derpaa, forfojede Mademoisellen sig til Hans Majestæt, og begjerede hans Tilladelse. Kongen svarede hende med Føjelighed, at hendes Forlangende var noget selsamt; dog vilde han ikke være hende imod, bad allene, at hun vilde vel betænke sig. Hvis de elskende Personer strax paa denne og anden Erklæring, som Kongen gav i deres Faveur, havde skridet til Fuldbyrkelse, vilde Sagen have havt sin Rigtighed, men, saasom de biede nogle Dage dermed, fik Dronningen, Hertugen af Orleans, Prindsen af Condé, og Andre Lejlighed til at fuldfæste det; thi de holdte ikke op med at plage Kongen, førend han lovede at forandre sine Tanker, og at hindre et for Prinsessen saa uanstændigt Parti. Ingen var herudi ivrigere end Kongens Broder, Hertugen af Orleans, og det fornemmeligen af Bitterhed, efterdi han selv var en af de Beslære, som hun havde givet Kurven. Hans Majestæt lod derfor en Aften kalde Mademoisellen til sig, og da undskyldte sig, at han ikke kunde fuldbyrde sit Løfte. Dette var et Tordenflag for den forliebte Prinsesse; hun anhørte dette som en Dødsdom, og sagde: Hvad vil der blive af Mr Lanzun, og hvad vil der blive af mig selv? — Jeg vil, sagde Kongen, i an-
dre

dre Ting mage det saa, at han skal blive fornøjet. Hvad Forundring denne Handel ellers forarsagede, og hvor megen Materie den gav til Snak ved Hoffet, kan blandt andet sees af et af Marquise de Sevignés Breve, som jeg ikke kan efterlade her at anføre. Det er skrevet til M^{re}. de Coulanges, og lyder saaledes:

”Jeg vil her fortælle Dig en Ting, som er den forunderligste, den selsomste, den utroligste, den usformodentligste, den største, den mindste, den rareste, den gemeneste, den kundbareste, men til denne Tid den mest hemmelige, med eet Ord, en Ting, hvorpaa intet Exempel kan vises; en Ting, som man ikke kan troe i Paris, og derfor er utrolig udi Lyon. Jeg kan ikke overtale mig til at aabenbare den; jeg kan ej heller overtale mig til at tie. Monsieur Lauzun skal tilkommende Søndag have Bryllup; men gjet med hvem. Det skal være med Mademoisellen, med Mademoisellen, med Mademoisellen, ja ved min Troe, ved min Troe, ved min med Ed beseglede Troe, med Mademoisellen, den store Mademoiselle, Gencie den Sjerdes Sønne Dotter. Hvis Du herover bliver forvirret, hvis Du raaber, at det er Løgn eller Skjemt, saa maa Du vel holde for, at det er grovt Skjemt; hvis du derover vredes

mod mig, da haver du dertil Aarsag; thi jeg er bleven ligesaa vred mod Andre, som først have fortalt mig dette. 2c."

Udi et andet Brev til samme Herre skriver hun saaledes:

"Det var en Mandag, paa hvilken Tingen blev fundajort, og Tirsdagen derpaa gik bort med Snak, med Forundring, med Complimenter. Onsdagen forærede Mademoisellen sin Kjæreste til videre 4 Syrstendømmer, nemlig Lu, som er det første Pairie udi Frankrig; det Hertugdøm af Montpensier, hvoraf han førte Titel den hele Gaarsdag; det Syrstendøm af St. Sargeau, og det af Chatellerault, som tilhobe kan stattes til 22 Millioner Gylden. Men Torsdag Morgen, da Mademoisellen ventede, at Kongen efter Løfte skulde undertegne Egteskabs-Contracten, lod han hende kalde til sig, og tilkjendegav, at hun ikke meer maatte tænke paa saadant Partie. Her er jo en rig Materie til Roman eller Tragoedie, og især til en evigvarende Sladder, hvorudi vi ogsaa her Nat og Dag øve os uden Ophør, og haaber jeg, at I Andre vilke gjøre det samme."

Saavidt denne findrige Dame, hvoraf man seer, hvilken Bevægelse denne Handel forarsagede.

Saa

Saaledes endtes denne Intrigue, som forarsagede stor Opsigt saavel ved det franske Hof, som udi fremmede Lande. Man seer deraf denne Princesse's Character, nemlig at hun haver været noget romantisk, og at hun haver villet gjøre Amour efter den Plan, som findes i Romaner, udi hvis Læsning hun haver været verseret. Hun selv fortæller udi hendes Memoires de fleste Omstændigheder heraf, skjøndt ikke altid paa samme Maade som ovenmeldte Skrift, hvoraf dette er taget.

Den Forbindelse mellem Lauzun og hende blev saaledes, som sagt er, brudt udi Decbr. det Aar 1670. Mademoisellen besværgede sig heftigen derved, og det med Ord, som gav fast en Fortvivlelse tilkjende; og maatte man forundre sig over at see denne tilforn saa pæne Princesse nu af Kjærlighed saa heftig anstucken. Kong Ludvig den Fjortende blev dog bestandig ved at afflaae hendes Ansøgning; ja, han lod Aaret derefter Lauzun arrestere, og føre til Pignerol. Der søgte han at practisere sig løs; men han blev af Vagten greben i Flugten, og blev sat under nøjere Forvaring end tilforn. Mademoisellen arbejdede af yderste Magt paa hans Forløsning, anvendte ogsaa store Pengesummer derpaa, og bragte hun det endeligen saavidt, at han ikke allene blev sat udi Frihed, men fik ogsaa Tilladelse at komme til Paris igjen. Men han var ikke saasnart kommen i

Fri-

Frihed, førend han glemte alle de beviste Belgjerninger, og er det derved hendes Memoires have Ende, nemlig udi det Aar 1688. Nogle have foregivet, at denne Roman endtes ved et hemmeligt Ægteskab. Mademoisellen giver udi sine Memoires selv tilkjende, at saadant Rygte gif; men siger derhos, at hun ingen Umag vil gjøre sig for at gjendrive saadan Snak, saasom hun var forvisset om, at hverken Kongen eller Noget kunde fæste Troe dertil. Det er troligt, at det er Digt, skjøndt der om Enden tvivles, og siger en vis Autor, at man udi den Stad Gu udgiver for en vis Historie, at Princesen havde med Lauzun avlet en Datter, som blev opdragen udi Treport, og levede indtil Aar 1727 eller 1728.

Mademoiselle de Montpensier døde nogle faa Aar derefter, nemlig 1693, og haver efterladt sig adskillige Skrifter, som ere samlede udi 8 Tomer in 12. Derudi findes 1) Sager, som henhøre til hendes egen og de Tiders Historie. 2) Breve, verlede mellem hende og Mad. Motteville, hvorudi der handles om Forslag til et eremitisk Levnet, og paa hvad Maade Saadant bedst og behageligst kunde indrettes. 3) Hendes og Monsr. Lauzuns Ælfkov, hvorom er talet. 4) Beskrivelse over den usynlige D, som er en findrig Roman, og hvorudi skjemtes med en vis Parlaments-Herre udi Dombes. 5) Princesens Historie af Paphlagonien, som er Raillerie
over

over en fornemme Jomfru, som var hverken kjon eller artig. Suetius, som taler om disse tvende Romaner, siger, at Mademoisellen lod ikkun trykke nogle faa Exemplarer deraf, saasom hun vilde ikke, at de skulle komme i alle Folks Hænder. Han siger videre, at Princesseu forærede ham et af disse Exemplarer, hvorudi hun selv havde antegnet i Bredden Personernes Navne, som ikke fandtes ubi de trykte.

Hortensia Mazarini.

Denne Dame, som formedelst sin Ekjensomhed, Forstand og selsomme Avantures er bleven saa bekjendt ubi Historien, var en Søsterdatter af den navnkundige Cardinal Mazarin. Hendes ældste Søster behagede Kong Ludvig den Fjortende saa meget ubi hans Ungdom, saa at der var Anseelse til, at hun havde villet blive Dronning i Frankrig. Men hendes Morbroder Cardinalen, for at undgaae Eftertale, afværge det; hvorvel han ellers ikke bekymrede sig meget om Folks Domme; thi hans Mundheld

held var gemenligen: *laischions les dire, pour-
vou qv'ils nous laiscent faire.* Hortensia, som
var yngre, var i Henseende til hendes store Qualite-
ter mest elsket af Cardinalen, saa at han besluttede,
at forplante sit Navn og sine store Midler paa hende;
adskillige Forslag bleve gjorte til et anseeligt Parti
med hende. Men man traf paa den, som hun aller-
mindst var tjent med, nemlig Hertugen af Milleraye.
Samme Hertug fattede saadan Kjærlighed til hende,
at han sagde sig med Glæde at ville døe 3 Maaneder
efter Brylluppet, hvis han maatte have den Lykke at
ægte hende. Hun selv skjemter dermed udi sine Me-
moires, sigende, "at han erholdt meer end han øn-
skede; thi han fik mig, og døde dog ikke." Der si-
ges, at Cardinalen fandt saa liden Behag udi Her-
tugens Ansøgning, helst saasom han havde vægret
sig for at ægte den ældste Søster, at han sagde sig
heller at ville give Hortensia til en Laquej. Den
unge Hortensia kunde ej heller have nogen Behag
udi saadant Parti; thi hun var selv omgjænge-
lig og lystig, Hertugen derimod var henfalden til en
outreret Devotion, som gjorde ham latterlig.

Hans Character bliver saaledes given af Abbé de
Choisi: at han havde ikke Skuldre nok til at bære
den Lykke og Ære, som ham blev paalagt, ved at
forene ham med en Ægtefælle af saa store Qualiteter
og Rigdom. Han var vægelsindig, bizarre og mis-
tæn-

tænkelig, og en utidig Devotion fordærvede end det Gode, som kunde findes hos ham. Da han engang gik og spadserede paa sit Gallerie, stak Devotion ham saaledes, at han med en Hammer slog istykker de gamle uskatterlige Statuer, som der for Sirat vare satte. Og, da han af Kongen ved Colbert blev adspurgt om Ursagen til saadant selsomt Foretagende, beraabte han sig paa sin Samvittighed. Kongen lod dette passere; allene, da han nogen Tid derefter blev vaer en Hammer, som laae paa en Trappe af Louvre, sagde han: See! her ligger et Gevær, som Hertugen af Mazarin veed fortræffeligen at bruge. Da han engang fulgte Biskoppen af Noyon tilvogns, faldt han ved Bogndøren paa Knæ, og begjerede Biskoppens Velsignelse. Biskoppen, som var udi sine Rejseklæder, undskyldte sig længe; men, da det ikke kunde hjælpe, sagde han omsider: Min Herre! efterterdi I med saadan Iver dette begjærer, see, da giver jeg Eder min Compassion.

Saaledes var den Person dannet, som nød den Gæde at blive forenet udi Ægteskab med en Dame, til hvilken Alles Dine vare henvendte, og for hvis Skyld Cardinalen holdt Mynstring blandt de anseeligste Mænd paa de Tider ved det franske Hof, for af dem at ulede hende en værdig Ægtefælle. Partiet med Hertugen af Milleraye blev smedet paa saadan Maade: da Cardinalen mærkede, at han ikke
 havde

havde lang Levetid tilbage, da, saasom han itide vilde gjøre Anstalt til at forplante sit Navn og Thukommelse, aabnede han sig for Jongi Ondedei, Biskoppen af Frejus, og raadførte sig med ham, hvad Parti han skulde tage, og hvad Valg han skulde gjøre med en Ægtefælle til hans Søster-Datter Hortensia, paa hvilken han agtede at fæste sit Navn og sine Midler. Mad. Mazarin vidner i sine Memoires, at man da havde isigte saavel Kongen af Engelland som Hertugen af Savoien. Biskoppen af Frejus, saasom han af Hertugen af Milleraye havde faaet Løfte om 50,000 Rdlr., hvis han kunde befordre hans Sag, forsømte derfor ikke at recommandere den paa det kraftigste, og endeligen udvirkede, at dette Parti blev sluttet. Ægteskabs-Contracten blev saaledes forfattet, at Milleraye, som herefter skulde føre Navn af Hertug af Mazarin, skulde med sin Frue være hans eneste Arvinger, at han efter hendes Død skulde beholde den hele Arv; men, hvis hun levede længst, skulde hun ikke have uden Renterne af 600,000 Gylden. Deres Vilager blev holden den 28 Febr. 1661, da Mad. Mazarin ikke havde naaet højere Alder end af 15 Aar. Da Partiet var sluttet, maatte Biskoppen af Frejus lade sig nøje med en simpel Taksigelse, saasom Hertugen ikke kunde persuaderes til at stille sig ved en saa stor Pengesum, Kjændt Arven beløb sig til 20 Million Gylden.

Cardinalien døde noget derefter, og efterlod sig disse uhorlige Midler, hvorved Mad. Mazarin, efter hendes egen Sigelse, blev gjort til den rigeste og til- ligemed den uløkseligste Dame udi Christenheden. Hendes Broder og Søster, som han ved Testament havde gaaet forbi, sørgede ikke meget over hans Død, men sagde: Gud ske Lov, at han creperede! Mad. Mazarin selv har ej heller stor Sorg over dette Dødsfald; skøndt hun selv udi sine Memoires laster dette hos sig som en Utaknemmelighed, og holder de paafølgende Fortrædeligheder at være en Straf derfor.

Hun mærkede strax, at hun udi Hertugen af Mazarin havde faaet en heel incommode Ægtefælle. Da hun tilkjendegav sin Søster den Bekymring, dette Ægteskab havde bragt hende udi, fik hun ikke anden Trøst end denne: crepa, crepa, det er: spræk af Sorg. Hvorledes hun i de første Aar blev tracteret, giver hun selv tilkjende med disse Ord. "Saasom Hertugen frygtede at lade mig blive udi Paris, forte han mig udi de 3 første Aar med sig paa alle sine Rejser, saa at jeg gjorde 3 Rejser til Elsas, ligesaa mange til Bretagne og andre til andre Steder, og maatte jeg undertiden, da jeg var frugtommelig, rejse 200 Mile. Jeg kunde ikke tale med en af mine Tjenere, uden at være forvisset om hans Afsted Dagen derefter." Ja, hans Jaloufie gik saavidt, at han ikke

ikke kunde lide, at hun fattede nogen særdeles Inclination for hendes Piger; saa at det omsider syntes, at han vilde ikke, at hun skulde see Noget uden ham selv. Ved saadan Opførsel opirrede han hende meer og meer, og underkastede sig stor Eftertale; men han lagde det ikke paa Hjertet, foregivende, at Alt, hvad han gjorde, var for hendes eget Bedste, og at han elskede hende meer end sin egen Reputation; dette, siger Mad. Mazarin, at hun dog havde kundet skikke sig udi, hvis han ikke havde ladet sig regjere af en Hob skindhellige Folk, hvilke forledede ham til at bortgive uhorlige Summer, saa at hun frygtede, at hendes Søn, som burde blive den rigeste Herre udi Frankrige, ved saadan Dissipation vilde blive fattig. Man kan vel holde for, at denne Beretning er noget outreret, efterdi den gjøres af hende selv; dog vidne Andre, at denne Hertug var en selsom Herre, og derfor undskyldte hendes paafølgende Forhold. Hun lod sig isærstningen nøje med at besværges sig herover saavel for ham selv som for Andre, men hun fik ikkun liden Trøst. Endeligen, da han eengang vilde have hende med sig til Elsas, hvor han var Gouverneur, forløb hun ham, og flygtede til Grevinden af Soissons, hendes Søster, tagende med sig Juveler, som vare skatterede paa 50,000 Rdlr. Denne Flugt forarsagede stor Opsigt. Bennerne arbejdede paa at forlige dem, og blev et Forlig sluttet paa saadan Maade,

Maade, at hun skulde forskaaes for Rejsen, og at Juvelerne skulde sættes i Forvaring hos Colbert. Mad. Mazarin opholdt sig imidlertid nu i et Kloster, nu i et andet; og gjorde Hertugen sig al Umage for at bringe hende tilbage, og, som han med gode Ord Saadant ikke kunde udvirke, søgte han at bortføre hende med Magt; men, saasom man mærkede hans Forsæt, stod man saa vel paa Skilbvagt, at Anslaget gik overstyr. Hvad som mest drev Hertugen til at bemægtige sig hendes Person, var adskillige Pudserier, som hun af Ungdoms-Tilbojelighed øvede udi Klosteret; thi hun lod blandt andet, istedenfor Bievand, opfylde Karrene med Blæk, hvormed Nonnerne besudlede deres Ansigter. Saasom han nu mærkede, at det vilde blive ham vanskeligt at bortføre hende med Magt, begyndte han at gjøre Forsøg med Proces. Sagen kom og for Parlamentet, og lagde da Kongen sig derimellem, saa at der blev sluttet et Forlig saaledes, at Mad. Mazarin skulde begive sig til sit Hus igjen; men at hun der skulde have Frihed til at antage Domestiquer efter eget Behag. Hende blev og tilladt at have Bærelser for sig selv, og blev hun dispenseret for at følge Hertugen paa hans Rejser. Hvad Midlernes Deling angik, da skulde de kongelige Ministre Saadant regulere.

Men dette Forlig havde ingen Bestandighed, kunde ej heller have formedelst Humeurernes Stridighed.

hed. Mad. Mazarin lod kort derefter oprette en Skueplads for at forestille en Comedie. To Timer forend Legen skulde gaae for sig, fandt Hertugen for godt at lade Skuepladsen nedrive, foregivende at det var en Festsdag, som derved blev vanhelliget. Dette blev af hendes Venner anseet som en ny Krigserklæring; men Saadant uanseet, talede de dog en Tidlang om Eftermiddagen høfligen med hinanden, skjøndt de hverken søgte Bord eller Seng sammen. Men Hertugen kunde ikke længe stikke sig ubi denne Tilstand; han fortrod paa det Forlig, som var sluttet, anholdende hos Kongen, at det Skrift, som derover var forfattet, maatte rives istykker, hvortil Mad. Mazarin gav sit Samtykke med de Vilkaar, at Kongen ikke mere vilde bemænge sig ubi denne Hus-Tvistighed, hvilket Kongen lovede hende, og holdt stedsse saadant Løfte; derpaa lod Hertugen udsprede adskillige Historier om Madamens uordentlige Levnet, og saasom hun frygtede, at Kongen fæstede Tro dertil, lod hun sig ved en Dame føre til Hove, som forestillede hende for Kongen med disse Ord: See! her er den Synderinde, om hvilken man taler saa meget Ondt; hvortil Kongen svarede, at han aldrig havde troet noget deraf.

Efterat Forliget var tilintetgjort, begyndte Processen igjen, og, saasom Mad. Mazarin mærkede, at Hertugen havde vundet mange Raadsherrer, for-
søgte

sømte hun ej heller paa sin Side at hverve Venner; hvorudi hun ogsaa lykkedes, saa at man derudover ikke kan begribe den Resolution, hun paa samme Tid tog at forlade Riget, og at begive sig til Italien. Man maa holde for, at den uovervindelige Ufsk, som hun havde fattet til Hertugen, blev hende allene dertil.

Hun klædte sig ubi Mandstragt, og havde Inngen med sig uden en af hendes Damer, som ogsaa ligeledes var forklædt, tagende sin første Tilflugt til hendes Broder, Hertugen af Nevers, hvilken tog hende strax i sin Carosse, og førte hende bort til det første Forspand, som stod i Beredskab; man havde og gjort Anstalt til Forspand paa den hele Rejse. Denne Flugt skete ubi Junii om Natten Aar 1667; og, paa det at Ingen skulde faae Kundskab derom, foregav hendes Damer Dagen tilførn, at hun var upasselig, og ikke kunde tale med Nogen, hvorudover man fik allerførst denne Handel at vide Natten derefter; saasnart Hertugen blev advaret derom, begav han sig ubi Forvirrelse strax til Hove, og 3 Timer efter Midnat lod vække Kongen, for at tilbede sig hans Hjælp i at eftersætte Hertuginde. Men Kongen svarede, at han vilde holde sit Løfte, som han havde gjort, ikke at bemænge sig i den Sag mellem ham og hans Frue; han sagde videre, at det vilde blive forgjeves at eftersætte den flygtende Hertuginde, saasom

saasom det var troligt, at hun allerede var saa vidt avanceret, at man ikke kunde naae hende.

Efterat Hertugen var afvist med saadant Svar, forsojede han sig til Colbert, hvilken raadede strax at affærdige et tilforladeligt Bud med Ordre at tilstaae hende Alt, hvad hun forlangte, hvis hun vilde komme tilbage. Midlertid fortsatte Hertuginde sin Rejse med største Il, og undertiden galopperede med en Hest, saasom hun med Bogn ikke kunde komme saa hastig fort, som hun ønskede, og blev hun stedse udi Mandsklæder indtil Nancy udi Lothringen, hvor hun antog Fruentimmerdragt igjen. Den franske Resident ved det lothringiske Hof begjærede forgjeves, at hun maatte anholdes; thi Hertugen tog hende ikke allene udi Beskyttelse, men gav hende ogsaa en Garde, som gelejdede hende til Svizherland. Fra Svizherland begav hun sig til Majland, hvor hun udi 6 Uger bekom 9 Expresser fra Paris. Hun fik da at vide, at Alle havde taget hendes Parti mod Hertugen, og at Turenne havde talet til hendes Bedste for Kongen.

Men Hertugen af Mazarin forsømte ikke at efterforske, hvo der havde befordret Hertuginde's Flugt, eller hvo der havde været Medvider derudi. De, som han fornemmeligen havde mistænkt, vare Hertugen af Nevers og Chevalier de Rohan, og var det ikke uden Aarsag, at han mistænkte den Sidste, saasom

man

man havde opsnappet et Brev, som ham af Mad. Mazarin var tilskrevet, hvoraf man kunde slutte, at der var en Slags uanstændig Fortrolighed mellem dem, hvorvel Hertuginde vidtløftigen har stræbt at tilintetgjøre saadan Mistanke, og at vise, at Brevet intet indeholder uden Complimenter.

Mad. Mazarin opholdt sig derefter en Tidlang udi Rom, og deraf begav sig til Frankrig igjen, hvorvel Hertugen ved en Parlaments-Dom havde faaet Frihed til at anholde hende, hvor hun kunde træffes; paa denne Hjemrejse var hun gelejdet af Hertugen af Nevers, udi hvis Selskab hun opholdt sig 6 Maaneder paa Bejen. Da hun var kommen ved Frankrigs Grændser, fik hun at høre den selsomme Historie om hendes Gemal, nemlig at han havde istykkerflaget alle Statuer udi hans Pallads. Denne Gjerning forarsagede ham stor Foragt, og forøgede Hertuginde's Parti, og blev hun deraf saa modig, at hun med Hertugen, hendes Broder, dristede sig at rejse lige til Nevers. Hertugen af Mazarin gjorde sig al Umage for at efterforske hendes Forhold paa denne Rejse; han gjorde og Anstalt til at bortføre hende udi Kraft af Parlamentets Slutning. De idelige Klagemaal, som Kongen om hendes Opførsel bleve forebragte, forarsagede, at Hans Majestæt forlangte at tale med hende selv udi Entum, for at høre hendes Erklæring. Dette skete ogsaa, og lo-

vede da Kongen at tilvejebringe hende et fordelagtigt Forlig med Hertugen, og, hvis hun endeligen vilde gjøre en Rejse til Italien igjen, vilde han give hende en aarlig Pension af 24,000 Gylden.

Men, saasom Mad. Mazarin ingenlunde kunde overtales til at indgaae et nyt Forlig, føretog hun sig nye Rejser igjen; og, saasom hendes Søster, der var gift udi Italien med Connetable de Colonne, ogsaa paa samme Tid flygtede fra sin Herre, saa mødte disse tvende Søstre hinanden udi Frankrig, og er det mærkeligt, at de udi et Bertshus nær ved Lyon, af en Hændelse, traf en Aviskræmmer, som folgte dem en Historie over deres egen Opførsel og Avantures, hvilken de ikke kunde læse med megen Behag. Det gik dem her, som der fortælles om Jupiter, hvilken fik sine egne Historier at vide paa en lige uformodentlig Maade: Mercurius blev engang stikket til Athenen, for at lade en Bog indbinde: dette skete; men Bogbinderen lagde af Vanvare udi Mercurii Badsæk en anden Bog af samme Bind, hvorudi Jupiters Elskov og galante Historier vare beskrevne, saa at han derudover fik at læse det, som han ikke ventede.

Endeligen tog Mad. Mazarin den Resolution, at begive sig til Engelland, hvor hun fæstede sit Sæde, og forblev indtil sin Dødsdag. Aarsagen til denne Rejse blev foregivet at være den Attraa, hun havde at

at besøge Hertuginde af York, som var hendes Forvante; men Mange holdt for, at hun var inviteret til Engelland, for at holde Stangen til Hertuginde af Portsmouth, som var Carl den Andens Maitresse, og da gandske regjerede samme Konge. Ingen syntes beqvemmere dertil end Mad. Mazarin; thi hun overgik Hertuginde af Portsmouth baade i Forstand og i Skjønhed, og man vidste, at Kong Carl havde bejlet til hende, da han var i Landsflygtighed. Hendes Ankomst var Kongen hel behagelig, og gav han hende strax en Pension af 4,000 Pund Sterling; men, saasom paa samme Tid Prindsen af Monaco kom til Engelland, forbandt hun sig saa stærk til ham, at hun glemte at spille den Rulle, som hun havde paataget sig, hvorudover Kongen omsider blev saa koldsendig imod hende, at han ophævede den tilslagne Pension; dog magede hendes Venner det saaledes, at den blev hende siden continueret, saa at hun derudover kom istand til at opføre sig med Anseelse, og var hendes Huus et Samlingssted af det, som var meest anseeligt udi Engelland. De største Herrer, fremmede Ministre, de artigste Damer lode sig dagligen deri indfinde. Og, saasom hun havde anvendt megen Tid paa Læsning, saa vrimlede hendes Pallads af lærde Mænd, hvilke der dagligen disputerede om Philosophie, om Historie, om Religion, om Sprog og Poesie, og er det af disse lærde Samlin-

ger, den bekjendte St. Evremond haver faaet Lejlighed til at forfærdige mange Skrifter.

Hendes Hus var saaledes som et galant Academie, hvorudi de lærdeste og vigtigste Materier bleve forhandlede, og var Saadant dagligen udi fuld Drift indtil 1682, da Morin bragte det Spil kaldet Basette, til Engelland; thi, saasom Madam Mazarin fik Lyst til samme Spil, blev udi hendes Hus de lærde Societeter forvandlede til Spille-Forsamlinger, hvorover ovenmeldte St. Evremond haver gjort adskillige Klagevers. Dog hørte derfor ikke de lærde Discourser gandske op; thi man seer, at udi hendes Hus nøje blev examineret den Tvistighed, som udi det Aar 1692 rejste sig i Frankrig, om gamle og nye Auctorer.

Efter Carl den Andens Død nød hun under hans Broder og Successor Kong Jacob samme Pension og Ære, som hun havde havt under den forrige Regering. Kong Wilhelm lod ogsaa see stor Naade for hende, saaledes, at han ikke allene tog hende i Beskyttelse, da det engelske Parlament paastod, at hun skulde begive sig ud af Riget, men gav hende ogsaa en aarlig Pension af 2,000 Pund Sterling. Endeligen døde denne navnkundige Dame i Chelsey udi Engelland Anno 1699, efterat hun havde naaet

en Alder af 53 Aar. Man kan ikke nægte, at der jo har været adskilligt uordentligt udi hendes Levnet; Fjendt Mange undskyldte hendes Dpførsel mod Hertugen af Mazarin, saasom hun udi ham fik en ubegvem Egtfælle, thi han var en af de selsomste Herrer paa de Tider; hun havde i det øvrige saa mange og store Qualiteter, at hun blev anseet som en Dikrat blandt sin Tids Fruentimmer.

Sammenligning

imellem

Mad. de Montpensier og Hortensia Mazarini.

At disse tvende Damer her sammenparres, skeer allene af den Aarsag, efterdi jeg blandt Fruentimmer-Personer, hvis Bedrifter giver Materie til Historier, ingen beqvemmere haver kundet finde, saa at det herudi gaaer mig som den, der vil pryde sine Hus-Værelser, men formedelt Mangel paa Sivater og Mobilier ingen Symmetri kan iagttage, men maa paa een Columne fæste et Speil, paa en anden en Lampet, og paa den tredie et Skildeseri, paa det intet skal være blot. Betragter man begge disse Damers Historie, da er derudi en stor Ulighed. Mademoiselle de Montpensier var en født kongelig Princesse. Hortensia derimod havde intet at bryste sig af, uden at være Søsterdatter af en Cardinal, eller (som det danske Ordsprog holder for en Lykke) at have Bispen til Morbroder; saa at derfor, i Henseende til Fødselen, den

For-

Første var som en Stjerne, der skinnede af sit naturlige Lys, den Sidste som en Maane eller corpus opacum, der laante sit Lys af andre. Udi deres Liv og Levnet er ej heller megen Lighed, kunde ej heller være formedelst Standens Ulighed. Mademoiselle, saasom hun var en kongelig Princesse, og havde meer end kongelig Ambition, saa finder man hende som en Hovedperson udi alle Scener af den Tragedie, som blev spillet udi Ludvig den Fjortendes Mindreaarighed. Hortensia derimod var udi hendes første Aar som en Maffine, der ingen fri Villie havde; thi hun stod først under en myndig Morbroders Færle, og siden blev udi Egtteskab forenet med en selsom Herre, der talte hvert Skridt, og gav Agt paa hvert Diefast, hun gjorde; saa at man derfor udi al den Tid om hende intet andet kan sige, end at hun blev for tidlig og imod hendes Villie giftet. Udi Eftersager derimod have Begge givet lige rig Materie til Historie; Kjendt enhver af dem paa sin Maade. De kan Begge forestilles som fortvoblende Personer udi Tragoedier eller Romaner. Den Første, efterdi hun bydes at slye den, som hun elsker, og den Anden, efterdi hun befales at elske den, hun slyer. Det er vanskeligt at sige, hvilken Slags Tvang enten den bydende eller forbydende haver stærkest Virkning, og fører meest Ulejlighed med sig. Man seer paa den ene Side den franske Princesse, som var en ambitieuse og højhertet Dame, at være henfalden til yderste Nedrigheid og Basfesse, at svømme udi Graad, og at gjøre Andefald for at oeholde Bevilling paa at nyde den Person, som hun elsker; man seer paa den anden

Side den italienske Hertuginde at forlade Hus, Børn, Fædreneland, kongelige Midler, og at leve af Almisse eller Pension udenlands, for at stilles fra den Person, som hun hader. Man lærer af Hortensia's Historie, hvor ilde Forældre eller Formyndere handle, der tvinge deres Børn eller Myndlinge til Ægteskab, som strider imod deres Inclination, saasom deslige Dvang er Tønder til stor Ulejlighed, til Utrofskab og syndigt Levnet. Ingen kan vel undskylde hendes uordentlige Levnet; thi, endskjendt Hertugen af Mazarin efter alle fornuftige Folks Skjønsonhed meriterebe at være Ganreder, saa bør hun dog ikke at frikjendes. Man kan allene sige, at, saasom hun ligesom ved Haaret blev trukken til Brudeseugen, saa havde hendes Ægtesfælle ingen Ret til at besværges sig over sine Horn, hvilke han tacitè ved saadant voldsomt Ægteskab havde ligesom forbundet sig til at bære med Taalmodighed. Man lærer paa den anden Side af Mademoisellens Historie, at de Fruentimmer gjøre ilde, der ubi deres blomstrende Alder, naar de have Friere at gaae Bal ubi, opsætte Tiden for længe, og ballancere ubi deres Resolution, indtil Forgyldningen gaaer bort; thi en Kjøbmand maa ofte sælge sine Vare for den halve Pris, naar han lader dem ligge for længe. Mange maa for medelst Lejligheds Forsømmelse forgjebes efter Bøgen byde tilfals de Ting, som de ellers betimeligen med Fordel havde kundet sælge stykkevis, og en Høkerfke maa omsonst raabe: alle de Bler for een Skilling! efterdi hun haver ladet dem ligge, indtil de ere blevne ormstufne. Ligeledes seer man af adskillige Exempler, at en Tomfru

ved

ved at marchandere alt for meget, nødes omfider til at give Kjøb, og at tage, hvem hun kan faae, da hun ellers kunde faae, hvem hun vilde have. Giftesøge overkommer tit som en hastig Feber, og kan det da hændes sig, at hun begynder at brænde, naar Frierne begynde at fryse. Hvorubover hun maa selv agere Sollicitante, og forgjæves anholde om den, som hun tilforn meest haver braget. En Jomfru er som en Blomst adskillige Hændelser underkastet, og hvad Hændelser ikke kan gjøre i en Hast, gjør Alderen efterhaanden. Hvis det, som med Huse og Bygninger, var brugeligt at tage aarlig Syn paa en Jomfrues Skjønhed, vilde man hvert Aar finde Brøstfældighed. Ulykken er, at hvad som der kan repareres, er her ingen Redning ved, saa at den, der haver brystet sig af sin herlige Skabning, maa ved dens Aftagelse transportere sin Plads til Andre; ja, det maa da her hebde ligesom udi vore Julelege: stat op Torne, og lad Rosen sidde. Saaledes gik det med denne Dame. Da Andre vilde, vilde hun ikke, og da hun vilde, vilde Andre igjen ikke, hvorubover hun, som tilforn havde braget Konger og Fyrster, maatte ligesom selv byde sig tilfals til en Person, der hverken i Henseende til Stand eller Meriter burde have drømt om et saa stort Parti. Jeg vil ikke tale om anden heraf flydende Virkning, saasom Skribenter derudi ikke ere enige.

Man seer saaledes, at disse tvende Damer have givet Materie til Elfskøvs-Historier, skjøndt hver paa sin Maade. Det eneste, hvorudi de have lignet hinanden,

er Lærdom og høj Geist, hvorudi de have skinnet blandt alle Fruentimmer i deres Tid. Mademoisellen var en Birat ubi alle lærde Foramlinger; og Hortensie Hus ubi London var som et Academie. Begge have ogsaa bemænt sig med at skrive Bøger, især Mademoisellen, hvis efterladte Skrifter befattes ubi 8 Tomer af adskillige Materier; saa at hun kan regnes blandt de Tidens Auctorer. Deres Philosophie bestod ellers mere i Theorie end ubi Praxis, meer i at tale om Dyder, end at øve dem. Men vi have, desværre! ligeledes mange Philosopher endog blandt Mandspersoner, om hvilke man kan sige: Røsten er Jacobs, men Hænderne og Gjærningerne ere Lians.

Johanna Gray

og

Eleonora Christina.

Forberedelse.

Man siger for et Ordsprog: Faber luæ quisqve fortuna- næ; det er: Enhver er Aarsag til sin egen Lykke; men dette slaaer oftere fejl, end det træffer ind, og maa derfor vel hebde, som en græsk Autor siger: τῶν μὲν λόγων χυριοὶ αὐτοὶ, τῶν δὲ πράξεων ἡ τύχη; det er: vi ere Me- stere af vore egne Anslag, men Lykken af Udfaldet. En vis Pave havde og det Mundheld: Il mondo si governa da se stesso (i. e.) Verden regieres af sig selv; ja man kan sige, at de fleste Lykker og Uheld komme af Hændel- ser, Lejligheder og Conjunctioner, som ikke ere udi et Menneskes Disposition; og haver man ikkuns at blade i

Historierne, og betjene sig af daglig Erfarenhed, for at blive overbevist herom. Det er ubi Menneskets Levnet ofte ligesom ubi Kortspil; thi, ligesom den, der spiller mest mod Reglerne, vinder oftest, saa komme og Mange mod Reglerne, ja ligesom imod deres egen Villie, til Velstand. Jeg des-recommanderer herved ikke Forsigtighed, men raader Enhver at gaae varligen frem, og med Agtsomhed at overlægge alle sine Idrætter; thi, hvis Udfaldet ikke svarer til Anslaget, haver han da dette at trøste sig ved, at han selv ikke har været Uarsag til sine Uheld. Jeg siger ikkun, at de fleste Mennesker komme sovende til Velstand og Lykke, ligesom de agtsomste, fornuftigste og duelligste ved uformodentlige Hændelser geraade ubi største Uheld. Det hedder:

Accidit in puncto, quod non speratur in anno, eller efter det gamle danske Ordsprog: et Qvintin Lykke er bedre end et Skaalpund Forstand. Plutarch talet om en Skildrer, hvilken asmalede en Hest saa naturligen, at han var fornøjet med sit Arbejde, men, da han vilde exprimere Skummet ubi Hestens Mund, vilde Saadant efter adskillige Forsøg ikke lykkes, hvorudover han blev vred, og kastede Penselen mod Skilderiet; men just ved denne Hændelse fik Skummet den Skikkelse, som det skulde have, saa at han maatte bekjende, at Lykken her var bedre end Konsten, og siye med Manden, der kastede Sten efter en Hund og rammede sin Stivmoder: her traf jeg bedre, end jeg sigtede. Nogle følge Uheld og ond Skjebne ved Fødselen, og det saavel i Henseende til Forældrene som til Fødestederne. 1) I Henseende til Forældrene, efterdi Børn ofte maa lide for Forældre-

nes

nes Misgjerninger; saa at, ligesom det er en Ulykke at fødes af Svindsottige, Urene og Spedalkke, eftersom Sngdotamen gemenligen forplantes paa Børnene, saa er det og en Uheld at fødes af berygtede og onde Forældre; thi, endskjandt de Sidste ikke stedse arve de Førstes onde Qualiteter, saa blive de dem dog imputerede. Lacedæmonierne satte deres Konge Archidammum udi Penge-muslet, efterdi han havde taget en liden uanseelig Puffru; sigende, at Republikken vilde ingen Dyrge have til Regenter, hvorved de gave tilkjende, at de holdte de Børn uværdige til at succedere udi Regjeringen, som bleve fødte af saadant Ægteskab, og som ikke kunde naae en ret mandlig Regens Værd; en Anordning, som synes at være ilde grundet, men dog i andre Tilfælde er almindelig; thi man seer dagligen, at En fødes til Trældom, efterdi hans Forældre ere Trælle, og en Anden fødes til Scepter og Krone, efterdi han avles af kronede Hovuder. 2) I Henseende til Fødestederne, efterdi dermed ogsaa følger Velstand og Herlighed, En gammel Philosoph indrettede sine Bønner saaledes: jeg takker dig, o Gud! at jeg er fød en Græker og ikke en Barbar. Thi, de Ulejligheder og Herligheder, den Ære og Foragt, som hænge ved Stedet, hænge ogsaa ved Stedets Indbyggere, herudover fødes Nogle privilegerede, Andre uprivilegerede, nyde Godt eller underkastes Ondt, efter Fødestedets Beskaffenhed. At være fød i Rom eller Athenen var forðum en stor Herlighed. Herudover sagde Paulus; tsi Du vel hudstette en romersk Borger? efterdi han var fød i Tarsus i Cilicien, som var begavet med romersk Borgerret; derimod hedder det med

med en Anden: han haver ingen Ret at staae paa; thi han maa skikke sig efter sin Fødestavn. Fødsel og Fødested gjøre saaledes en stor Del af det menneskelige Kjøn lykkelig eller ulykkelig, og det uden Personers mindste Brøde eller Merite. Man seer ogsaa, at Fødsel og paa Hændelse forarsager en mærkelig Forskjel imellem umærlende Creature, ja større end imellem Mennesker. En Hund, f. Ex., beskikkes ligesom ved Fødselen til Herlighed og bestandige gode Dage. Den kyskes og klappes af Fruer og Jomfruer, fover udi deres Skjød og spiser af deres Hænder, ja nyder bestandigen den Lykke, for hvis korte Besiddelse en ung Cavallier vilde vove Liv og Belsærd. En anden Hund derimod fødes til at staae Vinter og Sommer under aaben Himmel udi en Lænke. Høns, Gæs, Vender og Duer fødes gemenligen for strax at dræbes. Man lader et Faar leve, saalænge det vil give Uld og Meff, og en Ko, naar den haver nogle Mar fedet og gjødet en Vonde eller Forpagter, overleveres udi en Slagters eller Skarpretters Hænder. "Et Udsel", siger den græske Comedieskriver Menander, "er, efter Alles Tilstaaelse, et ulyksaligt Creatur; det er dog ikke Udslets Skyld, men Naturens, som haver gjort det til et Udsel." En Dre haver undertiden den Lykke, at man lader ham ikke allene beholde sine Lemmer ubeskæarede, men endogsaa at man anretter for ham et Sersail af nogle Snes firkæuede Hustruer og Medhustruer; saa at hans Tilstand er i den Henseende fast ligesaa florerende som en orientalsk Fyrstes eller en tyrkisk Keisers, og varer Begges Regimente ofte lige længe. De fleste derimod blive kort efter Fødselen castrerede,

og derefter satte paa Græs, for strax at myrdes. En Hest haver vel den Lykke, at den døer Straadød, men dens Liv er en bestandig Trældom, og den sidste Act udf dens Tragoedie er ofte at trække en Mølle, et Arbejde, som Trion og Sisyphus til Straf for deres Misgjerninger efter Døden bleve tildømte. Af vingede Dyr er ingen lykkeligere end en Stork. Den lever allevegne uden Aufregning; haver sine visse Sommer- og Winter-Quarteter som store Herrer, og bliver ingensteds forfulgt; man kan ingen tilstrækkelig Årsag give til saadan Lykkelighed uden denne, at det er en Stork; med mindre man vil sige, at saadan Herlighed rejser sig af dens Orthodoxie; thi Autor til det Skrift, kaldet Narnrens Bog, vidner, at Storken ikke med sin Nærværelse bæver uden de Steder, hvor Tiende gives til Geistligheden. Af firfødde Dyr kommer mig ingen for at være lykkeligere end en Kat; og kan man ingen anden Årsag give dertil, uden at det er en Kat; med mindre man med Mahomedanerne vil henføre den til dens højadelige Herkomst; thi de samme holde for, at den første Kat er kommen til Verden igjennem Næsehorene af en Løve, da den engang nyste udi Noæ Ark; denne Herkomst vil vel falde enhver Kat vanskelig at legitimere; dog seer man, at Sjændt den hverken udi Stabning eller Qualiteter kan lignedes med Hunde, Heste eller adskillige andre Dyr, lever den dog udi en Tilstand, som kan misundes, ej alene af andre Dyr, men endogsaa af Mennesker, ja høje Standspersoner; den forbindes til intet Arbejde, er om Dagen ørkesløs som en spansk Herremand, forlyster sig med Jagt om Natten saaledes, at den tilegner sig mere
 end

end adelige Privilegier, efterdi den jager paa Fællede, udi Enemærke og paa Wildbane, og lever gemeinlig, indtil den døer af Alderdom, undtagen den fødes udi de Lande, hvor dens Spise er en Delicatesse; thi en mærkelig Forskiel blandt Dyrene flyder af Fødestederne; det kommer meget an paa, om et Dyr fødes udi Europa, Asia eller Africa. Paa de Steder, hvor Pythagoræ Lærdom er indført, bæres større Omfarg for Dyr end for Mennesker. En europæisk Dre Levnet bestaer udi tvende Acter, nemlig først at characteriseres med den Titel af Stud, det er at castreres, og derpaa at slagtes. En indianisk Dre derimod plejes med Omhyggelighed, lever indtil den døer af Alderdom, og udi Egypten havde forud den Lykke, at blive dyrket som en Gud, saa at en jydsk og en ægyptisk Dre kan forestilles som Exempler paa yderste Glendighed og stor Lykjalighed. Man sees saaledes, at denne Anmærkning kan gøres saavel over Dyr som over Mennesker. Ligesom Fødsel og Fødested tilvejebringe den største Del af Mennesker Velstand eller Weestand, saa contribuere og Education og Optugtelse dertil; thi, ligesom et sundt Barn kan fordærves ved en usund Ammes Melk, saa kan ogsaa et ungt Menneske, som Naturen haver begavet med de herligste Qualiteter, fordærves, hvis det haver den Uheld at falde udi en ond Informators eller Tugtemesters Hænder; thi derved kan vanskabes, hvad som Naturen haver med største Glib dannet. Et Barn er som et Vox, hvilken man kan sætte adskillige Stiktelser paa, som det siden, naar det kommer til Modenhed, stedse beholder. Dette sees fornemmelig udi Lærdom og Meninger, hvilke, naar de en-

gang

gang udi de spæde Aar ere indprentede, og have fæstet Rødder, stedse holde ved. En, der haver en jødisk Rabbi til Læremester, sætter sit Liv til for den jødiske Tro, og En, der haver gaaet udi en mahomedansk Skole, finder udi Alcoranen en saligjærende Lærdom. Og, eftersom saaledes er beskaffent, beroer det meget paa, udt hvis Hænder et ungt Menneske falder: thi Mangen er bleven brændt, efterdi han med Haardnakkenhed haver forsvaret en Lærdom, som han ellers vilde have brændt Andre for, hvis han udi Barndommen havde havt anden Information.

Til den Ulighed, som er udi Menneskets Skjebne, contribuere og ikke lidet Tidernes Lejlighed og Conjuncturer. En liden Forseelse graverer paa visse Tider meest end en stor, ja en Gjerning, som paa en Tid straffes, kan paa en anden Tid belønnes; thi det er med Verden ligesom med vægelsindede Qvinder, hvilke rose idag, hvad de fordømme imorgen. Intet giver livagtigere Portrait herpaa end Englands Tilstand udi Henric den Ottendes Tid, da man paa en Dag kunde blive brændt fordi man var Roman-catholisk, og en anden Dag fordi man bekjendte protestantisk Tro. Jeg erindrer mig, at for nogle Aar siden en vis Mand tabte sin Sag for Retten, allene fordi den blev ageret paa en Torsdag, efterdi samme Dag var mere talrig paa Assessorer end de forrige og efterfølgende. Man kan derfor sige, at Mangen lider og styrtes udi Uheld, ikke fordi en Gjerning skeer, men efterdi den skeer paa en Tid, naar Verden er ikke udi god Humeur, og at derfor Astrologi i visse Maader ikke have Uret i at regne gode og onde Dage i

Året. En Sjøge, f. Ex., straffes ofte, ikke fordi hun er en Sjøge, men fordi hun falder ind i en hidsig Politimesters Tid. Jeg erindrer mig, at det udi min Ungdom en Tidlang var holdet for et Galanterie at stjæle Lærklæder og Tobaksdaaser fra hinanden, saa at man brystede sig deraf ligesom af at fange hinandens Duer, men at det kort derefter blev anseet lidt bedre end grovt Tyveri. Mangen er bleven ophøjet ved den selvsamme Gjerning, som en Anden er bleven nedstyrtet ved.

Ille crucem sceleris pretium tulit, hic diadema.

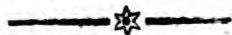
En bliver belønnet for den selvsamme Tale, som en Anden bliver straffet for. En Hjarne gjør et maadeligt Vers, og derfor bliver kronet. En Rumolpus gjør et Mesterstykke, og derfor bliver stened; thi, ligesom der gøres Forskiel paa, af hvem den samme Ting forrettes, saa er der og Forskiel paa hvilken Tid den samme Gjerning skeer. Mine Skrifter kan anføres som mærkelige Exempler herpaa; thi de selvsamme Theses, den selvsamme Lærdom, som paa een Tid have været uanfægtede, have paa en anden Tid forarsaget adskillige Bevægelser; de Poster, som udi mine moralske Tanker ere meest criticerede, have udi mine andre Skrifter Ingen stødt sig over, saa at jeg er falden paa de Tanker, at Veirliget og visse Influencer udi Luften saadan Fermentation kan forarsage *); thi det er ellers vanskeligt at begribe, hvi den samme Lærdom kan have saa differente Virkninger paa det selvsamme Sted.

Men:

*) Skriftet kom ud paa samme Tid, da den store Comet lod sig see, hvilket kan have forarsaget saadan Bevægelse.

Menneskets Reputation, Lykke og Uheld ofte af Tidernes Paroxybmis, og, som Verden er ligesom en intermittent, Feber kommer det mere an paa Tiden, naar en Gjerning skeer, end paa Gjerningen selv.

Endelig grunder Menneskets Skjebne sig meget paa Ulykkeskab, hvilket er som en Lykkepotte; thi den, der tænker at gjøre det bedste Valg, styrtes ofte i yderste Ulykke. Manden maa følge Qvindens og Qvinden Mandens Skjebne, og de Pile, som træffe en af dem, saare dem begge; saa at man kan sige, at visse Mennesker styrtes i Uheld ikke saa meget ved egen Forseelse, som ved Kraft af Sympathi. Derpaa vises mærkelige Exempler ubi de tvende anseelige Damer, hvis Historier herpaa følge; thi deres Uheld stød fornemmelig udaf Ulykkeskab og Tidernes Conjunctioner.

J o h a n n a G r a y .

Denne Princesse kan regnes blandt dem, som Tidernes ulyksalige Tilstand allene haver styrtet udi Fordærvelse, og som af Statsraisons allene er bleven spoffret. Hendes Fader var Hertugen af Suffolk og hendes Moder Françoise Brandon, hvilken, saasom hun var af kongeligt Blod, var af Kong Henric den Ottende ved Testament udnævnt til Kronen efter Princesse Elisabeth. Udi Kong Edvard den Sjettes Tid blev hun forenet udi Ægteskab med Guilford Dudley, en Søn af den navnkundige Hertug af Northumberland, som var højeste Minister under samme Konge. Bemeldte Hertugs Sigte ved dette Ægteskab var, efter Kongens Død, at spille den engelske Krone udi sin Søns Hænder, og derved at sætte sig i Fremtiden udi Sikkerhed, saasom han frygtebe for de andre kongelige Princesser, især Maria, under hvis Regimente han ikke kunde vente sig meget Godt. Saasom nu den unge Kong Edvard

paa samme Tid var syg, og der var lidet Haab til hans Opkomst, drev han paa dette Værk af yderste Magt, forestillende Kongen, at der var ikkun eet Mid- del til at forekomme den Uheld, som Engelland true- des med, isald Prinsesse Maria kom paa Tronen, nemlig at transportere Kronen paa hans Svigerdat- ter Johanna Gray. Vel tilstod han, at saadant Uheld ikke var at befrygte under den anden Prinsesse Elisabeth, hvilken man forud kunde see ville befor- dre den begyndte Reformation i Kirken, og derfor- uden var elsket af Kongen; men, sagde han, man kunde ikke gaae een af disse tvende Søstre forbi, med mindre man ogsaa forbigik den anden. Der var i saa Naade ingen anden Vej at tage, end enten at under- kaste Riget Mariae Regimente, eller at gaae begge Søstre forbi, og ved Testament at erklære Johanna Gray til sin Arving.

Den unge Konge mærkede, sit Timeglas at være udrundet, og som det begyndte Reformations-Værk laae ham paa Hjertet, hvilket han saae af Maria at ville kuldkastes, lod han sig bevæge af Hertugens Forestillinger, og besluttede at forbigaae saavel Eli- sabeth som Maria. Efterat denne Resolution var tagen, lod han kalde til sig 3 af Rigets Dommere for at opsætte en Act, hvorved Kronen skulde forflyt- tes paa Johanna Gray. Dommerne begjærede nogen Tid til at betænke sig udi en saa vigtig Sag,

og endeligen gave tilkjende, at de ikke kunde befatte sig dermed, saasom de efter Kongens Død vilde straffes derfor, som for Crimen læsæ Majestatis. Dette Svar ophidsede Hertugen af Northumberland saaledes imod dem, at han stod færdig at skride til Bold; dog tvang han sig lidt, og lod dem paa ny kalde; da lode de sig endel af Trudser, endel af Løfter indtage, saa at, da et Befrielses-Brev var bleven udstædet, opsatte de den forlangte Transports-Act, hvilken blev undertegnet af alle andre Dommere, undtagen af En, ved Navn Salles, som ved intet Middel kunde bevæges dertil. Alle Lemmer af det kongelige Raad underskrevne iligemaade. Erkebisp Cranmer havde vel samme Dag holdet sig tilside for at befries herfor; dog lod han sig siden overtale til at underskrive med som en Raadsherre. Denne vigtige Act blev fuldfærdiget udi det Aar 1553.

Kort derefter døde Kong Edvard. Hertugen af Northumberland havde nogle Dage for hans Afgang udstedet en Befaling fra Raadet til Princesserne Maria og Elisabeth at lade sig indfinde paa Slottet for at assistere Kongen i hans Svaghed. Hans Forsæt ved denne Ordre var at bemægtige sig deres Personer, og derved at gjøre Vejen til Tronen des jevnere for sin Svigerdatter. De tvende Princesser gave sig virkelig paa Vejen, men, da de hørte, at Kongen

gen

gen laae i yderste Vandedræt, rejste de tilbage, saa at Hertugens Anslag gik ham fejl.

Man mærkede da, at Landet strax vilde geraade udi stor Urolighed, og at en borgerlig Krig forestod i Henseende til de tvende Concurrenter, hvoraf den ene, nemlig Maria, grundede sin Ret paa Henric den Ottendes Testament, den Anden derimod grundede sin Ret paa den sidste Act, som var gjort nyeligen for Edwards Død. Man holdte for, at den Sidste vilde udi denne Tvistighed spille Mester, helst saasom hun var understøttet af den mægtige Regent, Hertugen af Northumberland, der en Tidlang havde regjeret med en absolut Myndighed. Men just det, som syntes at befordre hendes Sager, fordærvede dem alermest. Den engelske Nation havde ikke Aarsag til at frygte for Johanna Gray, efterdi hun var en af de dydigste Princesser udi hendes Tid; Maria derimod var ubehagelig, og havde under forrige Regjeringer ladet see adskillige Tegn til Egenfindighed. Man kunde og være forvisset om, at hun vilde underkaste Landet det romerske Nag igjen. Men det Had, som Hertugen af Northumberland havde ved sin Hovmod og Haardhed paadraget sig, forarsagede, at Maria fik større Anhang end han havde ventet sig.

Samme Princesse retirerede sig strax til den Provinds Norfolk, og derfra affærdigede Skrivelse
til

til Raadet, hvorudi hun beklagede sig ikke at være bleven underrettet om Kongens Død, da hun dog var den nærmeste til at succedere udi Regjeringen. Hun tog sig derpaa Titel af Dronning, og ved circulaire Breve opmuntrede det hele Riges Adel til at tage sit Parti. Midlertid forsømte Hertugen af Northumberland intet, som kunde tjene til at bestyrke hans Sager. Han agtede, at det var ikke Tid længer at holde sit Forsæt hemmeligt, og derfor tilligemed Hertugen af Suffolck forfojede sig til Johanna, for at tilkjendegive hende, at hun i Kraft af Kong Edwards Testament og sidste Willie var beskikket til den engelske Trone. Johanna Gray var da ikkun udi sit 16de Aar; men man mærkede da allerede en ugemmen Forstand. Saasom dette Bud var hende ganske uformodentlig, eftersom hun intet havde vidst af Hertugens Anslag, og derfor paa intet mindre havde tænkt end paa Scepter og Krone, blev hun herover hel forstræffet. Langt fra at lade see mindste Tegns til Glæde, hun tvertimod svarede, at hun ikke agtede at stille Andre ved deres Ret. Hun sagde, at Kronen tilhørte Maria, og efter hende Princesse Elisabeth, og, saasom hun vel vidste, at saadan Anordning var gjort ved Kong Henrics Testament, vilde hun holde sig den efterrettelig. Hertugen, som saadant Svar ikke havde ventet, forestilte hende da Kong Edwards sidste Willie, som var

ap.

approberet af det hele Raad og Rigets højeste Dommere, hvoraf hun kunde see, at herudi var intet foretaget imod Landets Love, men at hun var en retmæssig Arving til Kronen. Den ulyksalige Princesse lod sig bevæge af disse Raisons, saa at det omsider blev ikke vanskeligt for Hertugen at bringe hende til Søjelighed. Men dette skete dog saaledes, at man af hendes Mine og Tilsagn selv kunde see en Slags Besymring og Misfornøjelse derover; item, at hun samtykkede, efterdi hun havde ikke Hjerte nok til at imodstaae de heftige Tilskyndelser, som hende bleve gjorte; hvilket Hertugen og gav tilkjende for Raadet, nemlig at hans Svigerdatter, langt fra at stræbe efter saadan Højhed, neppe havde været at formaae til at give Samtykke dertil.

Såasnart Hertugen havde erhholdet hendes Samtykke, overtalede han Raadet at føre hende til Londons Tower, for der at proclamere hende til regjerende Dronning. Da denne Resolution var taget, bestemte man en vis Dag dertil, som var den femte efter Kongens Død. Det Brev, som Raadet havde faaet fra Maria, blev da besvaret saaledes, at hun ingen Ret havde til Kronen, efterdi hun var født i et ulovligt Ægteskab, og derfor maatte erkjende Johanna for retmæssig Dronning, som allerede var sat paa Tronen, — og det i Kraft af Kong Edwards Testament.

Johanna Grays Proclamation skete udi London med sædvanlig Højtidelighed; men man hørte hverken Glædeskrig eller Lykønskning, som i saadant Tilfælde plejer at skee, saasom Almuen ikke kunde fatte denne uformodentlige Promotion. Derforuden, saasom Hertugen af Northumberland var almindeligen forhadet, ansaae man dette som en Intrigue, for at spille ham Regjeringen i Hænder. Der hændte og paa samme Tid en Ting, som bestyrkede Indbyggerne af London udi de flette Tanker, de havde om Hertugen. En Bertshusdrenge, som havde ladet falde nogle haanlige Ord over denne Proclamation, blev strax greben, og dømt til at miste sine Dren, og blev Dommen paa ham ereqveret; denne Execution blev tilskreven Hertugens Haardhed, og ligesom advarede Nationen om, hvad man kunde vente sig under hans Regimente; saa at man kan sige, at den Etyrke, som den udvalgte Princesse syntes at have af ommeldte Hertug, var den fornemste og fast eneste Aarsag til det Uheld, som hun geraadede udi; thi hvad hendes egen Person var angaaende, da var hun begavet med saa stor Dybd og Livsalighed, at Nationen kunde ikke andet end vente under hende et mildt og lykksaligt Regimente; derforuden havde den største Del af Indbyggerne antaget Reformationen, som de saae under hende at ville befordres, og de Roman-Catholiske, som yndede Maria, vare hverken udi

stor

for Mængde eller Anseelse; men det almindelige Had mod Hertugen fordærvede Alting, saa at Folk af begge Religioner erklærede sig for Maria.

De Første, som offentligent toge Mariæ Parti, vare Indbyggerne af Suffolck og Norfolck, og, saasom hun forsikkrede dem om, at lade Religionen blive i den Stand, som den da var ubi, fik hun Tillob af mange Andre. Hvad som stod Hertugen af Northumberland mest for Hovedet, var Kejseren, som man frygtede, vilde allerheftigst tage sig Mariæ Sag an. Det var derfor, at han strax affærdigede Shelley med Breve til det keiserlige Hof. Men Kejseren vægrede sig ved at give samme Gesandt Audience og at imodtage Johannæ Skrivelse, hvorudi hun gav tilkjende sin Dphøjelse paa Tronen, og tilbød sig Keiserens Benskab.

Imidlertid indkom Tidender fra alle Kanter om Mariæ Fremgang, at hun allerede var proclameret paa adskillige Steder, og havde faaet paa Benene en Krigshær, som formerede sig alle Dage. Disse Tidender bragte Hertugens Folk ubi heftig Bevægelse, og arbejdede han da strax paa at bringe en Krigsmagt paa Benene, hvis Commando blev overdragen til Hertugen af Suffolck, Johannæ Fader, efterdi Northumberland fandt ikke for raadeligt at forlade London, hvor hans Fraværelse kunde have onde Virkninger. Greven af Arundel, som hemmeligen favo-
rise-

riferede Maria's Parti, søgte dette at hindre, og derfor forestillede Johanna, at det var nyttigere, at Northumberland anførte Krigshæren, og at hendes Fader forblev udi London. Han forestillede og paa den anden Side Northumberland, at det var ikke raadeligt at betro Krigshæren til Hertugen af Suffolk, eftersom han havde ikke de Qualiteter, som dertil ufordredes. Hertugen af Northumberland var da gandske raadvild, ej vidende, hvad han herudifikkert kunde gjøre. Han mærkede, at hans Nærværelse var fornøden ved Krigshæren, men han mærkede derhos, at det var mere fornødent at forblive i London, efterdi han frygtede for at lade den unge Dronning blive allene hos Raadet, paa hvis Trost han ikke kunde forlade sig, og at hendes Fader havde hverken Capacitet eller Myndighed til at holde det vakklende Parti udi Lydighed. Endeligen, saasom han saae, at Alting vilde dependere af den Fremgang, som kunde gøres mod Maria's Krigsmagt, besluttede han at antage Krigshærens Anførsel. Han forlod derpaa Staden den 14 Julii og det udi al Stilhed, saasom ingen af Indbyggerne gjorde mindste Lykønsning, hvilket dog i slige Tilfælde plejer at skee; efter hans Bortgang var nogen Tid Stilhed udi Londons Tower, og derfor ikke torde gjøre ringeste Bevægelse i Faveur af Maria. Biskoppen af London,

Kio.

Ridley, holdt da ogsaa en Prædiken udi St. Pouls Kirke, hvorudi han forfægtede Johannæ Ret til Tronen, og derimod forestillede den Uheld, man kunde vente sig under Mariæ Regjering. Imidlertid var Northumberland udi stor Forvirring; han havde faaet paa Benene 6,000 Mand, hvortil han haabede at Mange paa Bejen vilde støde; men istedenfor Tiløb skete dagligen Desertioner. Hvad som mest forrykkede hans Concepter, var dette: han forventede Ridder Hastings med 4,000 Mand, som skulde, efter Aftale, conjungere sig med hans Magt; men isteden derfor fik han med Skræk at høre, at samme Hastings havde erklæret sig for Maria. Endeligen fik han Tidende, at 6 Krigsskibe, som han havde udspekt for at krydse i Søen, og for at hindre Maria, hvis hun vilde tage Flugten, havde fulgt Hastings's Exempel. Disse Tidender foraarsagede, at Hertugen rykkede tilbage til Cambridge, og at han anholdt hos Raadet om mere Undsætning; men Raadet havde gandske andet isinde; saasnart Raadsherrerne, der havde været ligesom indsluttede udi Londons Tower, havde overtalet Hertugen af Suffolck til at lade dem komme ind udi Staden, toge de Mafften af, og opmuntrede af en Tale, som Greven af Arundel holdt for dem, proclamerede Maria for Dronning udi London; efterat dette var skeet, lode de Hertugen af Suffolck vide, at han strax maatte
over-

overlevere dem Londons Tower; befalede ogsaa Johanna, at hun skulde forlade den Titel af Dronning, og afstaae sine Prætensioner paa Tronen. Hertugen efterkom strax deres Begjering, saasom han saae sig ikke istand til at beskytte Castellet mod den hele Stad, og hvad Johanna angik, da var hun villigere til at stille sig ved den Højhed, end hun havde antaget den, saa at hun med Glæde nedlagde en Titel, hvilken hun med Bekymring i 9 Dage havde ført. Da dette var skeet, affærdigede Raadet Befaling til Northumberland, at han skulde takke Krigshæren af, og opføre sig som en tro Undersaat af Dronning Maria. Man skikkede iligemaade Deputerede til Maria, for at erkjendige hende om hvad som skeet var.

Northumberland, forfækket over disse Hændelser, søgte strax at redde sig med Flugten, men som han af Andre derudi blev forhindret, søgte han ved Udmygghed at stille Mariæ Unaade; saa at han paa Torvet udi Cambridge proclamerede hende for Dronning, og til Glædestegn kastede sin Hat ivejret; men alt dette kunde ikke redde ham: thi han blev Dagen derefter arresteret, og bragt til Londons Tower, og var det da, at en Kvinde paa Vejen præsenterede ham et Tørklæde, som var dnyppet udi Hertugens af Commersets Blod, som han forhen havde ladet hente.

Maria blev derpaa erklæret til Dronning over det hele Rige, og sked man strax derpaa til Dom over Hertugen af Northumberland. Han anførte for Retten til sin Undskyldning, at han intet havde gjort, uden efter Raadets Ordre, forment ogsaa, at de, som havde været delagtige med ham udi denne Gjerning, kunde ikke være hans Dommere. Men, da dette ikke blev hørt, bekjendte han sig skyldig, og bad om Naade. Men der var ingen Naade at vente, hvorudover han blev rettet den 22 Augusti udi samme Aar, uden at hans Død af Noget blev beklaget. Nyligen for Executionen bekjendte han for Biskoppen af Worcester, at han udi Hjertet stedse havde været Roman-Chatolff, skjøndt han saa stærkt havde arbejdet paa Religionens Fremgang: et skrækkeligt Exempel paa Simulation! med mindre man vil holde for, at han gjorde denne Bekjendelse, i Forhaabning at blive benaadet paa Livet.

Den 3die November blev Johanna Gray tilliggemed hendes Mand, Guilford Dudley, bragt for Retten, hvor de bleve dømt til at straffes som Forrædere. Hertugen af Suffolk derimod, som var Johannæ Gader, blev sat udi Frihed, saasom han var en Herre af maadelige Qualiteter, og for hvilken man ikke kunde frygte sig. Men man tog derudi fejl; thi Aaret derefter, da Maria ved en og anden haard Opførsel havde gjort sig forhadet, og især for-

aarsaget en almindelig Misfornøjelse formedelst det Ægteſkab, ſom hun vilde indgaae med den ſpanſke Prinds Philippus, rottede Nogle ſig ſammen ved Tilſkyndelſe af En ved Navn Thomas Wyat, og traadte Hertugen af Suffolck udi ſamme Conſpiration. De Sammenrottede delte ſig udi 3 Partier, hvoraf et blev anført af bemeldte Wyat, og et andet af Hertugen af Suffolck, og det tredie af Pet. Careus. Men Maria fik Overhaand, og de Dyrerſke bleve fangne og rettede.

Den fangne Johanna, ſkjøndt hun ingen Del havde i alt dette, kunde dog ikke andet vente, end at denne Opſtand vilde ſnart gjøre Ende paa hendes Liv, hvilket og ſkede; thi to Dage efter Wyats Execution lod man hende ſaavelſom hendes Mand tilſkjendegive, at de maatte lave ſig til at døe. Johanna havde allerede lavet ſig dertil, hvorudover hun anhørte Saadant med ſtor Beſtandighed. Doctor Secknam, ſom bragte hende denne Tidende, og ſom havde Ordre at opmuntre hende til at antage den romerſke Tro, udvirkede en Dilation af 3 Dage, ſaaſom han haabede imidlertid at overtale hende dertil. Men hun bevidnede, at han derudi ingen Fornøjelſe havde gjort hende. Hun vidſte, at hun af Stats-Raiſon maatte opoffres, og derfor var færdig til ſtrax at lide. Udſkillige have vel været af de Tancker, at, hvis hun havde villet forandre Religion,

Dron:

Dronningen havde skjænket hende Livet, men det er ikke troligt, at Saadant havde været skeet, helst efter det sidste Foretagende af Hertugen af Suffolck. Hvor bestandig hun var ubi den reformerte Religion, sees af det Bebrejdselsbrev, hun tilskrev Garding, hendes Faders Hofprædikant, hvorudi hun laster hans Ustabighed, efterdi han af verdslig Fordel havde forkastet den Tro, som han ubi Edwards Tid havde antaget. Afsteningen førend hun blev henrettet, fik hende hun sin Søster det nye Testament paa Græsk, som hun stedse havde baaret hos sig, tilligemed et Brev paa samme Sprog, hvorudi hun med kraftige Expressjoner raadede hende til det nye Testaments flittige Læsning. Hun blev bragt til Retterstedet den 12 Febr. 1554, hvor, efterat hun først havde feet hendes Mand's Hoved at ligge for Fødderne, hun strax selv blev halshuggen. Hun lod see til det Yderste stor Bestandighed i Gudsfrøgt og Nidkerhed for den reformerte Religion, og tilstod, at hun havde begaaet en stor Feil i at lade sig overtale til at antage en Krone, som hende ikke tilkom.

Man kan om hende ikke sige det, som er sagt om hendes Tilskynder, Hertugen af Northumberland, nemlig at hun døde uden at blive begravet af Nogen; thi her blev opoffret en Princesse, hvis Execution Ingen, endog hendes Fiender, kunde ansee uden Graad og Medynk. Hun var, da hun blev henret-

tet, udi hendes Alders 17de Aar. Men man mærkede udi den Alder en ugemmen Forstand og Skjønsonhed. Alle Historiekrivere give hende den Character, og vidne derforuden, at hun var saa hengiven til Studeringer, at hun kunde ansees som et Vidunder i hendes Tid. Hun forstod til Fuldkommenhed, foruden sit Moders Sprog, Fransk, Latin og Græsk, og betjente sig af samme Sprog, før at læse Bøger udi alle Slags Videnskaber. Udi samme lærde Sprog havde hun bragt det saavidt, at hun derudi overgik den unge Kong Edward, som ellers havde gjort stor Fremgang derudi, og som var udi Alder med hende. Saadan hendes Tiltagelse udi Sprog og Lærdom tilskrives Doctor Elmer, som synes at være den samme, som efter Mariæ Død blev siden Biskop i London. Hvor ivrig hun var i at studere, vides blandt andet deraf: Princesse Elisabeths Informator, findende hende engang med den græske Plato udi Haanden, medens den hele Familie var paa Jagt, spurgte, hvorledes hun kunde sidde hjemme, medens det hele Hus var ube og diverterede sig? Hun svarede dertil, at det Divertissement var ikkun en Skygge imod den Fornøjelse, hun fandt udi Platos Læsning; det Stykke, som hun da læste, var samme Philosophs Phædo. Hun havde og gjort stor Fremgang udi Theologie og Bibelens Læsning. Med saadanne herlige Qualiteter, som enten vare naturlige eller

eller ved Dptugtelsen erhvervede, var hun altid ydmyg og belevet, hvilket forarsagede, at hun af Alle, endogsaa af Kongen, var elsket og æret. At see en ung Princesse af saadanne Qualiteter offentlig at henrettes uden Bevægelse, dertil behøvedes stenhårde Hjerter; thi Synet var ynkeligt, om hun end ved forsætlig Synd havde gjort sig skyldig, men, naar man tillige eftertænker, at hun ligesom med Magt var tvungen til at antage en Krone, og at hun i den korte Tid, hun havde den Titel af Dronning, levede udi stedsevarende Misfornøjelse og Bekymring, saa kan man sige, at intet bedrøveligere Sørgespil er forestillet; ja, at man intet mildt kunde forvente sig af en saadan Dronning som Maria, der ikke tog i Betænkning at øve den Haardhed mod en ung og dydig Princesse, om hvis Dpførsel hun kunde være forsikret i Fremtiden, helst efter Northumberlands Død, udi hvis Hænder hun havde været allene et uskyldigt Rebsskab; thi hun havde ikke allene anseet Krone og Scepter som en Byrde og Uheld for sig, men havde endogsaa, for derfor at blive befriet, offentligen tilkjendegivet, at Kronen tilhørte Maria.

Eleonora Christina.

Denne navnkundige Dame er født paa Frideriks-
borgs Slot Anno 1621, den 22 Julii, og er ble-
ven meest bekjendt blandt alle de Børn, som Chri-
stian den Fjerde avlede udi det ulige Ægteskab med
Frue Kirstine Munk. Da hun var bleven 7 Aar
gammel, blev hun efter Kongens Billie forlovet med
Corfiz Uhlfeld, som da var Kongens Kammerjun-
ker, og ved sin Capacitet var distingveret blandt den
hele danske Adel. Imedens denne Forlovelse varede,
frie de en Tyrste af Sachsen, Franciscus Albert,
til hende udi hendes 12te Aar, men hvor meget for-
delagtigt end dette Parti kunde være, og hvor meget
hun end dertil blev soliciteret, vilde hun dog ikke bryde
det Forbund, som var sluttet med Uhlfeld. Imid-
lertid havde hun en herlig Opdragelse, saa at hun
lærte, foruden Fruentimmerssager, adskillige Videnska-
ber, item fremmede Sprog, som Tydsk og Fransk,
item Musik, Regnekunst, Ridsten og andet deslige,
hvor

hvorudi hun ved hendes Flid og naturlige Capacitet saaledes forfremmedes, at hun distingverede sig blandt alle hendes mange Sødfkende, og derfor af Kongen var mest elsket. Da hun havde naaet sit 15de Aar, holdt hun Bilager den 9de October 1636 med Corsig Uhlfeld, som da var Ridder og Statholder i Kjøbenhavn.

Efterat hun var kommen i Egtteskab med denne navnkundige Mand, drev hun Tiden bort med adskillige Exercitier, saa at hun enten ridsebe eller øvede sig i Musik paa Harpe, Fløjte og andre Instrumenter. Da hun var bleven 21 Aar gammel, begyndte hun at lære det latinske Sprog, hvorudi Doctor Sperling den Ældre var hendes Læremester. Hun lagde ogsaa Binde paa Italiensk, hvorudi hendes Mand underviste hende, og lærte hun det ene med det andet med en utrolig Hastighed. Sperling den Yngre vidner, at hun var af den Capacitet, at hun paa eengang kunde synge en Psalme, skrive en anden, og tilligemed give Agt paa hvad som skete udi Huset.

Hun fulgte med Uhlfeld i hans fleste Gesandtskaber, saasom til Holland Anno 1646, og strax derpaa til Frankrige. Men til England rejste hun allene, og derefter til Holland igjen med hendes Herre 1649; af hvilke saavel som paafølgende Udenlandsrejser hun lærte at kjende Verden, erhvervede Kundskab endog i Statsfager, og formedelst hendes Forstand

stand og Videnskab kom i Anseelse blandt Fremmede. Det spanske Sprog begyndte hun at lære, da hun opholdt sig udi Stralsund, og viste hendes Mand hende imellemstunder Grunden dertil, naar han havde Lejlighed, saa at hun efterfølgende Aar havde naaet den Fuldkommenhed derudi, at hun 1654 oversatte paa Dansk en liben spansk Autor, kalden Matthias de los Rios. Hendes Færdighed udi det Franske sees af hendes Oversættelse af en Part af den Roman kalden Cleopatra, og udi det Tydske af afskilliche tydske Vers, som hun haver gjort, og lod hun see særdeles Prøve paa sin Capacitet og Beltalenhed, da hun engang for Retten agerede Uhlfelds Sag.

Dette maa være nok talt om hendes naturlige Forstand og Videnskab; nu vil jeg skrive til hendes Levnet, hvilket efter hendes Faders Christian den Fjerdes Død er en Rjede af idel Glendighed. Saalænge høistbemeldte Konge levede, vare de Børn, som han havde avlet med Frue Kirstine Munk, udi stor Anseelse, men ingen af dem var mere elsket end denne Eleonora; saa at det var saavel i Henseende til hendes Person, som til egen Capacitet og høje Forstand, at hendes Herre, Corstis Uhlfeld, havde erhvervet sig den største Myndighed udi Riget. Dette ophidsede saavel de andre rette kongelige Børn, som den øvrige danske Adel, imod Uhlfelds Parti og Venner; saalænge Kongen levede, holdt man gode

Mi.

Miner med dette mægtige Hus; men, saasnart denne store Konge var hensovet, frembrød den Ild, som længe havde ligget skjult under Asken.

Den første Prøve paa det nye Hofs Koldfindighed mod det uheldske Hus var denne: Eleonora tilligemed hendes Søskende havde stedse tilligemed deres Moder, Frue Kirstine Munk, fort Titel af Grevinder til Slesvig, Holstein; de vare og tilligemed hende indstuttede ubi de offentlige Kirkebønner strax efter de kongelige Prindsar og Princesser. Da Moderen kom i Unaade 1630, blev hende saadant Titel fratagen, og blev hun befalet allene at kalde sig Frue Kirstine til Boller. Men jeg finder ikke, at Kongens Kjærlighed derved formindskedes til Børnene, især til denne Eleonora, hvilken var højt agtet, saalænge Kongen levede. Men, saasnart Christian den Tredie kom til at sidde paa Tronen, begyndte dette mægtige Huses Sol at dale. Uheld, saavel som hans Gemal, kunde ikke gjøre sig anden Regning, og var det derfor, at, da Tronen var ledig, han arbejdede paa at stille den kongelige Prinds ved Successionen, hvilket han mente des lettere at kunde tilvejebringe, eftersom han var Rigets Hofmester, og ansaae sig selv som Hoved for Adelen, og en Vice-Konge, medens Tronen var ledig. Men Udfaldet blev anderledes, end han havde ventet; thi just den store Myndighed, han tiltog sig, forenede den hele

Adel

Udel imod ham, saa at Prinds Frederik blev eenstemmigen antagen til Konge.

Den første Prøve, som vistes paa det nye Hof og den ny regjerende Dronnings Sophie Amalix Koldfindighed imod Eleonora, var denne, at hun af høistbemeldte Dronning blev forbuden at kjøre lige ind paa Slotsgaarden med sin Carosse, som tilforn steds var skeet. Samme Dronning var særdeles irriteret mod denne Dame i Henseende til hendes forrige Opførsel udi den højsalige Konges Tid, og blev hun derudi end mere bestyrket af de Vanskeligheder, som af det uheldske Hus bleve gjorte ved Tronens Vacance; og endeligen kastedes Dne i Jlden ved en særdeles Hændelse, som skete nyligen for Dronningens Kroning, og hvilken jeg som en rar Anekdote haver indført udi min Danmarks-Historie saaledes: En Kunstner, som gemenligen var bekjendt med det Navn af Konst-Caspar, og boede udi Lyngby, havde udi Arbejde Dronningens Krone, som skulde bruges til forestaaende Kroningsfest. Frøken Eleonora lod sig nogle Dage tilforn, da hun rejste igjennem Lyngby, indfinde udi bemeldte Konst-Caspars Hus, og forlangte at see Kronen. Da Kronen blev hende leveret, satte hun den paa sit Hoved, ligesom for at see, hvorledes den paradere; men den faldt hende af Hovedet paa Jorden, og kom til Skade, saa at en stor Sten, som derudi var sat,

gif

git istykker. Om Madam Uhlfeld gjorde dette forsættligvis, eller om det skete af Vanvare, er noget, som ikke forvist kan siges. Vist nok er det, at dette Kunde ikke andet end give Anledning til Mistanke. Konst-Caspar lod strax give hemmelig Underretning til Kong Frederik derom; men Hans Majestæt, som fandt det nødigt endda at holde Miner med det mægtige uhlfeldske Hus, bød Konst-Caspar at tie dermed, og ubi al Stilhed at gjøre Kronen færdig igjen.

Sagerne continuerebe en Tidlang paa samme Fod, saa at intet Tegn til aabenbar Uvillie lod sig see mod det uhlfeldske Hus; tvertimod Uhlfeld blev ubi det Aar 1649 skicket som Ambassadeur til Holland. Derom vil jeg intet tale, saasom intet derved foresaldt, som henhører til Eleonoræ Historie. Jeg vil ikkun allene sige dette, at Uhlfeld med Koldsinighed blev imodtagen, da han kom tilbage, saa at han tilligemed hans Frue holdte sig en Tidlang derefter fra Hove.

Saadanne vare Coniuncturerne, da den bekjendte Historie med Walter og Dina brød frem, og den mærkelige Angivelse blev gjort mod det uhlfeldske Hus, og som findes ubi alle Historier. Efterat denne Handel var drepen med den Succes, som Alle er vittelig, og, endskjøndt Uhlfeld havde faaet Hevn over sine Angivere, forlod han dog usformodentligen Riket, og paa en hollandsk Galliot sejlede med sin Frue
til

til Holland, og det saa hemmeligen, at hverken Hans Majestæt eller nogen af hans Venner det ringeste deraf vidste, førend man derom fik Tidender fra Holland. De Flygtende begave sig derpaa til Sverrig, og der forlangte Dronning Christina Protection. Førend noget Svar derpaa skete, levede Uhlfeld i Tviltraadighed, og vor Eleonora gif allevegne forklædt igjennem Stokholms Gader med Alles Forundring. Uhlfeld erholdt den forlangte Protection, og udi det Aar 1651 den 26. Septbr. fik Audience hos Dronning Christine, hvilken Dagen derefter tillod Madam Uhlfeld at tale med sig udi Mandsklæder. Denne Samtale udvirkede saa meget, at Dronningen accorderede dem, hvad de forlangte, og at hun indrømmede Madam Uhlfeld Børelser paa Slottet, for der at ligge i Barselleng, efterdi hun var frugtformelig.

Jeg vil her forbigaae at anføre, hvad som videre vederfor Uhlfeld, hvorledes hans Midler i Danmark bleve confiskerede, hvorledes han forbærvede sin Sag ved det haarde Forsvarsskrift, som han publicerede, item hans Dpførsel mod den danske Gesandt Juul i Stokholm, og andet, som egentligen ikke vedkommer hans Gemal. Jeg vil ikkun allene sige dette, at hun var indviklet i alle hans Fortrædeligheder, og bestændigen fulgte med ham fra et Land til et andet, ja fra et Fængsel til et andet. Det er noksom bekjendt,

at

Uhsfeld blev retableret ved den rossildske Fred. da Krigen fornyedes mellem Danmark og Sverrig igien, opholdt han sig tilligemed sin Gemal udi Malmøe, hvilken Stad tilligemed hele Skaane havde været cederet til Sverrig. Der blev han mistænkt for at ville forraade Malmøe til Danmark, og grunde de Svenske deres Mistanke paa nogle opsnappede Breve, hvorvel Nogle mene, at, som de frygtede for denne Mand's store Forstand, de opdigtede Saadant for at skille sig af med ham, og tilligemed at bemægtige sig hans Midler, som han havde bragt med sig til Skaane, tilligemed det herlige sefeldske Bibliothek, som havde tilhørt den bekjendte Jørgen Seefeld, og af Carl Gustav var foræret til Corfitz Uhsfeld. Hvorom Alting var, saa er dette vist, at han blev arresteret udi Malmøe.

Commissarier bleve derpaa anordnede for at examinere saavel ham som hans Frue. Medens denne Proces varede, stillede Uhsfeld sig an, som han var rørt af et Slag og bleven stum, og det med saadan Bestandighed, at, hvor megen Umage man da gjorde sig, kunde man dog ikke faae eet Ord af hans Mund. Hvorudover Eleonora mødte for Retten og forsvarede hans Sag med en ugemen Beltalenhed. Førend den Proces blev bragt tilende, flygtede Uhsfeld over til Sjælland. Men Conjunctionerne vare da der ligesaa lidet favorable for ham som udi Sverrig, thi,

saa:

saasom det store Souverainitets-Værk paa samme Tid var udi Arbejde i Danmark, og Hoffet ansaae ham som den farligste Mand udi samme Rigets Tilstand, blev han tilligemed hans Frue først sat udi Forvaring paa Rosenborgs Slot, og bleve de siden Begge bragte til Bornholm, hvor de udi 9 Maaneder og 13 Dage sadde indspærrede, og gik hinanden tilhaande; men siden sadde de skilte fra hinanden, hvilket Madam Uhlfeld selv vidner udi hendes efterladte Manuscripter. Aarsagen til deres Separation maa have været det Anslag, Uhlfeld havde, at flygte af Fængslet, hvorudi han blev greben, og blev derfor stærkere forvaret end tilforn. Oberst Suchs, som da var Commandant sammesteds, tracterede de Fængne med Haardhed, hvorudover Uhlfeld fatte det store Had imod ham, hvis Virkning fortælles udi Uhlfelds Historie. At de Fængne maa have besværet sig over Suchses Haardhed, sees deraf, at Grev Rangow blev sendt til Bornholm, for Saadant at examinere. For samme Rangow beklagede Uhlfeld sin flette Tilstand, og tilbød sig at indgaae alle de Conditioner, som Kongen forlangte, om han med sin Frue maatte sættes i Frihed igjen. Ved samme Grev Rangows og Andres Forbøn kom det saavidt, at Frihed blev dem lovet med de Vilkaar, at Uhlfeld skulde revertere sig, aldrig at foretage noget, som i Fremtiden kunde være Hans Majestæt til Nachdel, og ikke uden

For:

Forlov at rejse ud af Riget, langt mindre at gaae i fremmed Tjeneste. Der siges da, at Uhlfeld, før end han gav denne Forpligtelse fra sig, consulerede sin Frue, og at hun derpaa svarede med et latinsk Vers:

Rebus in adversis facile est contemnere mortem,
Fortius ille facit, qvi miser esse potest.

Endeligen beqvemmede han sig til at gjøre Afbedskrift af Dat. Hammershus den 27 Octbr. 1661, item at bekræfte det samme ved en Revers af Dat. Kjøbenhavn den 22 Decbr. af samme Aar, hvoraf man seer, med hvilke Conditioner han og hans Frue bleve tagne til Naade igjen.

Saaledes kom Uhlfeld til sin Frihed. Men hans høje Mod tillod ham ikke at høste Frugten af den kongelige Naade. Thi, da han efter Ansøgning var bleven tilladt at rejse til Akens Bad, lod han først ved en af sine Sønner omkomme den forrige bornholmske Commandant Suchs, som da opholdt sig til Brugges i Flandern, og derefter spandt paa et farligt Anslag imod Kongen og Riget, hvorved han i sin Graværelse blev dømt fra Livet, og executeret in Effigie.

Nyligen førend dette farlige Anslag var aabenbaret, var Madam Uhlfeld stikket til Engelland for at fordre en Sum Penge, som Uhlfeld havde forstrakt Kong Carl den Anden ubi hans Landsflygtighed; men

iste,

istedenfor Betaling blev hun efter den danske Ministers Forlangende af samme Konge arresteret. Arresten skete i Dower den 9 Julii 1663, som Eleonora selv udi hendes efterladte skrevne Sager vidner. Den danske Minister søgte derpaa videre, at hun maatte extraderes, hvilket Kong Carl vel offentligen vægrede sig ved, men underhaanden lovede, at det ikke allene skulde staae ham frit for at bemægtige sig hendes Person, naar hun gik ud af Fæstningen, men endog saa at han selv vilde give Lejlighed dertil. Det varede ikke længe, førend saadan Lejlighed gaves; thi hun blev strax derpaa greben og ført til Kjøbenhavn, hvor hun arriverede den 8de Augusti 1663, og blev sat udi Blaataarn. Kong Carl den Anden blev saaledes fri for at betale sin Gjæld, men ikke for Folks Eftertale, hvilke med sorteste Farve afmalede denne hans Dørførsel mod en fremmed anseelig Dame, og den, der havde raakt ham Haanden udi hans Nød. Kong Frederik derimod havde Ret til at bemægtige sig denne ambitieuse Dames Person, helst saasom han kunde have hende mistænkt at være Medvider udi Uhlfelds sidste Anslag.

Saa snart hun kom til Kjøbenhavn, blev hun ført til Slottet, hvor Dronning Sophia Amalia ved en Kammerjomfru lod hende afføre hendes Klæder, og skilte hende ved hendes Perler og Juveler. Derpaa blev hun bragt til Blaataarn, hvor hun i mange

Har

Åar blev siddende. Der virkede hun adskilligt Konstigt med sine Hænder, blandt andet et Bæger af Læder, staaende paa 3 Knapper med et Laag paa, og skrev paa Bunden nogle Ord, som hun vilde have Kong Frederik insinueret, hvilket ogsaa skete ved saadan Lejlighed: Kongen adspurgte engang Slots-Præsidenten Liebnecht, hvad hun bestilte om Dagen; hvortil han svarede: hun gjør Bægere. Da nu Kongen forlangte at see samme Bæger, og havde nøje beskuet det, mærkede han omsider, hvad der stod paa Bunden, og sagde til Præsidenten: hun er flogere, end Du est; men hendes Fængsel blev derfor ikke forlindret, kunde ej heller skee, saalænge som Dronning Sophia Amalia levede, efterdi høist bemeldte Dronning var meget irriteret mod den uheldske Familie, og særdeles mod denne Eleonora. Blandt andet Mærkværdigt, som fortælles om denne navnkundige Dame, er dette, at hun ved Transfusion af hendes Mand's Blod, som skete paa hendes Arm, kunde føle, hvad ham vederfor; saa at, da der gik Rygte om Uhelds Død, forsikkede hun adskillige Gange af Fængslet, at der var intet om; men endeligen, da han i det Åar 1664 ved Døden afgik, sagde hun Kongen det strax, førend Nogen havde faaet Kundskab derom. Dette at være passeret, er testeteret af Folk, som i min Tid have levet, og hvilke have havt Omgiængelse med hende; hvorvel ikke i

Kraft

Kraft af Sympathie ved Transfusion af Blodet, hvilket Mad. Uhlfeld og selv nægtebe tilligemed meget andet, som findes i trykte Bøger saavel om hende som om hendes Herre. Det kan være troligt, at Uhlfelds Sønner have hemmeligen ved Andre underrettet hende om deres Faders Død, som en Tidlang var alle Andre ubekjendt.

Eleonora blev saaledes siddende ubi et haardt Fængsel, ikke allene ubi Kong Frederiks Regjeringstid, men endogsaa længe derefter, havende ingen Kniv, men et Stykke Ben istedenfor derfor, intet andet Lys end oven fra et Vindue ved Loftet, som man aabnede for at lade Røgen gaae ud, efterdi der var intet Rør paa Raskelovnen. Den siden regjerende Dronning, Charlotta Amalia, fattebe strax Medlidenhed over denne anseelige Fange, og ønskede hendes Frihed, hvorvel hun formedelst Enkedronningen ikke saa hastig kunde naae sit Ønske, saa at Eleonora, efter egen Sigelse, blev siddende 23 Aar. Hun forarbejdede imidlertid adskilligt Konstigt, som hun lod præsentere den regjerende Dronning, blandt andet en Pung, hvorudi hun af Perler broderede efterfølgende Vers:

Deine Gnade, Deine Güte
 Tröset Herze und Gemüthe,
 Gömme mir auch den Gewinn,

Reich

Reich mir Deine Gnaden-Hände,
 Löse mich von meinen Bänden,
 Gnadenreiche Königin!

Hvorved hun vandt dette, at hun fik et større Vindue, item en Windown.

Endeligen kom hun udi det Aar 1685 paa fri God igjen, hvilket hun selv vidner paa det Alterklæde, som hun gav til Maribo Kloster-Kirke. Saa snart hun kom ud af sin Arrest, tog hun ind til sin Søsterdatter, Fruen Lindenow, udi det Hus ved Canalen, som er næstved Sognepræstens Residens til Holmens Kirke. Men der blev hun ifkun 3 Dage, efterdi den hele Stad stormede til for at see hende; hun begav sig derfor til Utterslef, hvor hun forblev indtil Michaelis Tid, da gav Kong Christian den Femte hende Maribo at boe paa, med en aarlig Pension af 1,500 Rdlr. Kort derefter forærede hun til Maribo Kirke et Alterklæde af hvidt Taft, hvorpaa var tegnet et vidtløftigt og derhos zirligt Vers, som begynder saaledes:

Den store Verdens Alt sit Skabte Grændser fatte,
 Gav Viden visse Tid. Hvo kan hans Almagt fatte?
 Han mengler Tungt og Let ved Singers mægtig
 Kraft,

Betænkte Seden med en Lædske-Drikkes Sast. 2c.

Hun haver derforuden gjort adskillige andre Vers, som vise, at hun kunde passere blandt de Tidens bed-

ste Poeter. Hun haver ogsaa forfærdiget et Værk om nogle berømmelige Damer; og vidner Otto Sperling den Yngre, som selv udi samme Værk gif hende tilhaande, at det hed *Heltinders Pryd*. Blandt hendes mange Vers er eet besynderlig mærkværdigt, angaaende en gammel Hund, kalden *Cavalier*. Samme gamle Hund, saasom den var bidt af en Maat, blev efter Dronning *Sophia Amalix* Befaling stikket i Fængsel til Grevinden, at hun skulde curere ham igjen, hvilket hun og gjorde. Over denne gamle Hund gjorde hun et artigt dansk Poema, hvorudi hun indfører ham som den, der fortæller sin Lykke og foranderlige Stjebne til Hove, og hvad Løn han fik omsider, og sigtede hun dermed paa hendes Mand, som saa tit og ofte med adskillige Farer og Besværligheder havde været Riget til Hjelp og Nytte, og efter hendes Tanker derfor ilde belønnet. Dette konstige Vers begynder saaledes:

Alt Gammelt er foragt, det kastes til en Side,
 Var det end Guld og Sølv; man gjerne Nytt kan
 lide. 2c.

Ovenmeldte Sperling vidner ogsaa, at hun sammensatte en Comedie, som hun 1688 den 27 Febr. lod spille for sig i sit eget Hus.

Da hun var kommen til Maribo Kloster, fik hende hun Bud efter sin ældste Datter *Anna Catharina*, som boede i Flandern, og var *Viigli de Cassettes*

settes efterladte Enke. Samme Frue lignede Moderen mest i Forstand, var vel studeret og erfaren i alle smukke Videnskaber.

Endeligen døde denne navnkundige Dame Aar 1698 den 16 Martii udi en høj Alder, og blev den 6 April samme Aar begravet udi Maribo Kirke. Hun var et af de berømmeligste Fruentimmer udi forrige Seculo, saavel i Henseende til hendes Skarpsindighed, som til de store Avanturer, som hun havde havt; lod hun sig i sin Velstand forlede, saa expierede hun den Synd ved 3 Fængsler, hvoraf det sidste og haardeste varede udi 23 Aar. Om hun var Medvider udi det sidste farlige Anslag, som Corstis Uhfæld havde mod Kongen og Riget, kan Ingen forvist sige. Det samme synes dog at have graveret hende mest. Ingen kan vel nægte, at den Pligt og Kjærlighed, man er sin Konge og sit Fædreland skyldig, er jo større end den, som en Hustru er sin Mand skyldig; men man maa derhos ogsaa bekjende, at den heroiske Dyd, nemlig at røbe sin egen Husbond af Affection til sit Fædreland, er rar og fast ubekjendt udi vore Tider. Til den bestandige og stedse varende Unaade, som Dronning Sophia Amalia bar til Mad. Uhfæld, synes ellers at have været andre particuliere Aarsager, som have angaaet hendes egen Person, og som fornemmeligen have bestaaet udi en Slags Frækhed, som hun lod see mod hende

saavel for som efter Kroningen: og er det Saadant, som fornemmeligen kan lægges hende til Last. Med eet Ord, der fandtes hos Eleonora, som hos de fleste store og rare Genier, en Samling af Dyder og Lyder. Hendes medfødte gode Qualiteter vare saa store og saa mange, at hun kan ansees som et Naturrens Mesterstykke, saa at der ere saa Damer at finde udi Historien, der have været begavede med større Forstand, Lærdom, Veltalenhed, Bestandighed og Taalmodighed udi Modgang. Hendes Lyder kan fornemmeligen tilskrives Tidernes Coniuncturer. Den store Ugt og Anseelse, som hun havde været udi under Christian den Fjerde, da hun var Hoffets Kjælebægge, forarsagede, at hun ikke kunde stikke sig udi paafølgende Koldfindighed, og det Ægteskab, hvorved hun blev knyttet til en overmodig og urolig Mand, lagde ligesom Bolt og Lænker paa hendes Dyder, saa at hun ikke kunde føre sig til Nytte de store Qualiteter, hvormed hun af Naturen var begavet; thi man kan sige, at hvis hun havde levet i mindre flibrige Tider, og, hvis hun havde bleven indlemmet i en anden Familie, havde man kundet vise hende som et Mynster saavel paa Dyd og Fromhed, som paa Lærdom og Skarpsindighed.

Sammenligning

imellem

Johanna Gray og Eleon. Christina.

Disse tvende Damer havde, som sees af deres Historier, Adskilligt tilfælles med hinanden. De vare Begge af kongeligt Blod. Begge vare forenede ubi Ægteskab med de mægtigste Huse; Begge havde været det kongelige Hofes Kjelebægger; Begges Ægteskaber vare fordærvelige, og lagde Grundvold til deres Fald; Tidernes Conjunctioner vare ikke mindre fatale for den Ene end for den Anden. Begge vare af Naturen begavede med store Qualiteter, og Begge havde havt en mandlig Optugtelse, saa at de forstode de lærde Sprog, og havde gjort stor Fremgang ubi adskillige Videnskaber. Begges Levnet var ogsaa tragisk; thi den Første blev offentlig ved Skarpretterens Haand aflivet, og den Anden maatte udstaae 3 Fængsler, hvoraf det sidste varede ubi 23 Aar; saa at derfor Begges

ges Uheld kan give Materie til Tragoedie-Skrivere, og deres Historier ikke kan læses uden Graad, allerhelst den Førstes; thi intet Syn kunde være bedrøveligere end at see en ung Princesse, der udi Dyb og Fromhed var distingveret blandt de Tidens Damer, udi sit 17de Aar uden mindste Skyld og Brøde at blive henrettet. Den Andens Fald kan ogsaa tilbøielig tilskrives Tidene og et fatalt Egteskab; jeg siger tilbøielig, eftersom egen Conduite concurrerede dertil. Jeg drister mig ikke til at gjøre Mad. Uheld delagtig udi hendes Mandes Opførsel, men Historien viser adskillige Prover paa Ambition og Højhertighed, som passede sig ikke paa saadanne flibrige Tider, og er det troligt, at, hvis Kronen havde været hende tilbuden, hun ikke med Johanna Gray havde ladet den grædende sætte paa sit Hoved. Forskjellen imellem dem er derfor denne, at den Første kunde tilskrive sit Fald Tidernes Tilstand allene, den Sidste derimod kunde tilskrive det baade Tiden og egen Opførsel. Saa at, hvis Johanna Gray med Billighed kunde spørge: quid merui, eller: hvad er min Brøde? saa kunde den Anden allene sige: tantum non merui, eller: min Brøde er ikke saa stor. Begge lobe dog see en lige Bestandighed udi Modgang og Ulykke; den Første gik til sin Død som en Heltinde, den Sidste fik sig udi et langvarigt og haanligt Fængsel med en ugemen Daalmodighed; saa at det er vanskeligt at dømme, hvo af dem herudi har fortjent størst Admiration; thi, saasom det er en heroisk Dyd, især for et ungt Fruentimmer, med uforsagt Mod at træde til sit Nættersted, saa er det ikke mindre heroisk

for

for en højhertet Dame, at stille sig saa taalmodig ubi et haanligt og langvarigt Fængsel, at kysse paa sit Ris, og at ansee sin Lidelse som et Middel til at curere sine forrige Fejl. Ja, man kan sige, at dette Fængsel var for hende som en Skjærild, saa at, hvis hun havde Fejl, da hun gik ind, saa kunde man fast ansee hende som en Helgen, da hun gik ud; thi man mærkede fra den Tid, hun kom paa fri Fod, til hendes Dødsdag, intet uden det, som var helligt og opbyggeligt. Denne Berømmelse er givet hende af Alle, især af Frøken Anna Uhlfeld, som for kort Tid siden levede, og som havde Omgjængelse med Eleonora fra hendes Befrielses-Tid.

Man seer saaledes, at disse tvende lidende Damer have været Zirater blandt andre Fruentimmer ubi deres Lider. Man kan sige om Johanna Gray, at hun var fast uden Lyde, saasom intet sees ubi hendes Levnet, som er mindste Critique underkastet. Hos Eleonora derimod, som hos de fleste store Genier, synes at have været en Blanding af Dyder og Lyder; dog saaledes, at de første overballancerede de sidste, og omsider gandske triumpherede derover. Jeg ligner den Ene med et Hønt Ansigt uden Lyde, den Anden med et langt skjønnere, hvorpaa dog findes nogle Pletter; thi, naar man betragter den Sidstes Capacitet, Færdighed, Skarpsindighed og Lærdom, saa kan man regne hende blandt de store Heltinder, som Naturen haver produceret. Og, ligesom Uhlfeld ubi Capacitet og Sindets Gaver gav

ingen

ingen Mandsperson i sin Tid noget efter, saa cederede hans Gemal derudi ingen Qvindesperson. Dette tilstaae Alle, og haver det samme mest graveret hende, saasom Ingen haver kundet fatte, at hun haver kundet ignorere de Maskiner, som Ublfeld anrettede, og at en Mand kunde have holdet noget hemmeligt for en saa kvalificeret Gemal.

Maria den Første
og
Maria den Anden,
Dronninger af Engelland.

Forberedelse.

Nogle, blandt hvilke Bayle, foregive, at Religionen gjør lidet til Menneskers Moralitet, saasom Erfarenhed viser, at de ikke leve efter deres egne Principia, men følge deres Lyster og Affecter. Jeg tilstaaer gjerne, Saadant at kunde siges om Mange, og at det hos dem hedder: video meliora proboqve, deteriora seqvor, det er: jeg seet og approberer det Gode, men jeg følger det Onde; thi hvis alle Mennesker levede efter deres Tro, og fulgte deres egne Principia, saae man ikke gamle og skrøbelige Folk, der ere forsikrede om et bedre Liv efter dette, at skjæve ved Dødens Ankomst, da saae man

man ikke Folk at søle sig i Velsøst, og at præferere en Kort og ufuldkommen Fornøjelse for en evigvarende og fuldkommen Glæde, da saae man ikke Mennesker af forsængelig Ære at opoffre den rette, at duellere med Legems og Sjæls Fare, for at iagttage en opdigtet Point d'Honneur, at give det rette Navn og Nygte til Pris for at erhverve blotte Titler, som de selv kalde forsængelige, og andet deslige.

Jeg tilstaaer derfor gjerne, at Saadant kan siges om mange Mennesker, men dog ikke om alle, ej heller om de fleste, saasom Erfarenhed ogsaa viser, at de Principia- og de Meninger, som engang have rodfæstet sig hos en stor Del Mennesker, er Tønder til de fleste saavel gode som onde Gjerninger; ja, man seer, at den selv samme Passion hos tvende Mennesker kan i den Henseende have tvende stridige Virkninger. Hos de gamle Græker og Romere vare Alle fra Barnsben som en Forved-Lærdom indpræget dette, nemlig: at en Borgers første Ære bestod i at vove Liv og Lemmer for Fædrelandet. Det er noksom bekjendt af Historierne, hvilke forunderlige Virkninger dette Principium haver havt, og hvor mange, ja fast utrolige Helte-Gjerninger det haver tilvejebragt. Man haver seet Folk at tviste om, hvo der først skulde døe for Landets Nytte; man haver seet Forældre at myrde deres kjæreste Børn ubi samme Henseende; ja man haver seet Qvinder og kjelne Jomfruer at have braveret Død og Livsfare, at de have skamferet deres egne Legemer, og sagt: non dolet; jeg finder til ingen Smætte. Hvad Gyurugi Lærdom haver udvirket

virket hos det lacedæmoniske Folk, vides af utallige og fast utrolige Exempler. Damatria, da hendes Søn kom tilbage af et Feltslag, hvorudi hun hørte, at han havde staaet sig slet, myrdede ham med sin egen Haand. En anden lacedæmonisk Dame stikkede hendes 5 Sønner ud til Strid; da Slaget var holdet, spurgte hun En ad, hvorledes det var tilgaaet? den Samme svarede, at alle hendes Sønner vare omkomne; hun sagde da: det er ikke mine Sønner, jeg spørger om, men om Slagets Udfald; og, da hun hørte, at Lacedæmonierne havde rundet, sagde hun: det er alt nok, nu er min Sorrig sluttet. En Anden leverede sin Søn, der skulde gaae i Strid, et Skjold med disse Ord: enten maa Du komme tilbage med det eller liggende paa det; *ἢ ταν ἢ ἐπι ταν*. Af disse Exempler seer man, hvad Effect en Ungdoms-Catechisation og en indpræntet Lærdom kan have. De gamle nordiske Folks Catechismus og Børne-Lærdom opmuntrede høje Standspersoner at distingvere sig ved Særoveri, hvorudover det ogsaa blev øvet som en Virat udi et Menneskes Liv, saa at Ingen holdtes værdig til at beklæde en høj Post, med mindre han havde distingveret sig ved saadant Haandværk.

Et ligedan Principium haver været Tønder til store Heltes Actioner. Homeris Ilias, hvorudi en Achilles, en Hector, en Diomedes, en Ajax, og Andre afmales som Ornamente for det menneskelige Kjøn, og hvis Læring unge Prindsen have været recommanderet som en symbolisk Bog, haver om Gres og et stort Navns Erhvervelse indpræntet dem en falsk Idee, saa at de have

hol.

holdet Stæders Udelæggelse, Naboelandes Uudertvingelse, stedsevarende Krige, som de største, ja fast som de eneste Tirater udi Regenters Historier. Hvad anden Aarsag var der til Alexanders, Cæsars, Cingiskans, Tamerlans og Andres stedsevarende Krigstoge end saadant Principium? hver Stilstand var hos dem regnet som en Haanhed, og at stikke Sværdet i Skeden var anseet som en Vlet paa deres Navn og Nytte.

Blandt andre Folk derimod haver været en stridig Lærdom mod denne, nemlig, at intet besmitte og vanhædede et Menneske mere end Blods-Udgydelse, endog-
 saa paa uimælende Creature, hvorudover man haver seet Mennesker at opoffre sig selv for det ringeste Dyrs Frelse, og heller at lade sig selv slagte, end at tilstede et Faar eller et Lam at slagtes. Derpaa vises mange Exempler udi gamle Historier, og findes der endnu Folk udi Persien, som leve efter dette Principium, som dem af deres Lærere er indprentet.

Ambition og Begjerlighed efter Ære, som hos tvende Personer kan være udi lige Grad, kan i denne Henseende have ulige, ja stridige Virkninger. Diogenes var maaskee ligesaa hoffærdig som Alexander Magnus; men, saasom den Ene udi Ungdommen havde lært, at et stort og berømmeligt Regimente bestod i at undervinge Lande, og at træde Alle under Fødder; den Anden derimod havde i sin Skolegang faaet andre Principia, og hørt, at en Mands rette Ære bestod i verdslig Æres Foragt, udi Lidelse, udi Haanhed, udi Fattigdom, saa bryste den Ene sig ligesaa meget af sine Lidelser,

Dels, som den Anden af sine Sejrvindinger; og haver maaskee Diogenes bildt sig ind, at han ved sin Passivitet var meer berettiget til den Titel af Magnus end den macedoniske Konge ved sin Activitet. Man dømmer gemenligen om Menneskers Inclination efter deres Gjerninger, men Dømmene kan være falske; thi tvende Personer, som Naturen haver støbt udi een og den samme Form, kan øve stridige Gjerninger. Den ældre Cæsar og Cæsars Hovedpassion var uidentvivel Ergjerrighed i lige Grad. Den Første distingverede sig ved Lærelighed og Stivhed, efterdi deslige Qualiteters Nvelse var da de Tidens Orthodoxie, og man derved banede sig Vej til Højhed; hos Cæsar derimod saae man at regjere Profusion og Flygtighed; efterdi deslige Qualiteter passede sig bedst paa hans Tidens Lærdom. Hvo veed om ikke Lucullus, som var et Exempel paa Overdaad, havde ligesom Curius siddet ved Skorstenen og gnavet Noer, hvis han havde levet udi Curii Tid, da man ved Indtaget og tarveligt Levnet banede sig Vej til Højhed og Ære.

Man kan derfor af Menneskers Jdrætter ikke dømme om deres naturlige Tilbøjeligheder; thi man seer Mennesker at rette sig efter Tider, Steder, autoriserede Opinioner og herskende Meninger, og derudover saaledes at fornægte sig selv, og saaledes at rebellere mod deres egen Natut, at de ikke ringeste Anseelse have af det, de ere.

Man seer især, hvor stor Influence den Lærdom, som et Menneske indpræntes, og de Principia, som ved

Op=

Oplygtelse første Rødder, gemeenligen have udi Menneskets Gjæringer, saa at tvende Personer af lige naturlige Qualiteter kan føre ulige Levnet. Derfor er det fremfor Altning Christne magtpaaliggende, at gode Principia Ungdommen blive indprentede, at Lærere vise deres Disciple de Bildfarelser, som mange Mennesker ere nedsjunkne udi, i det de confundere Tyranni og Blodgjerrighed med Christelig Nidkjærlighed og apostolisk Iver; thi man seer end de blødeste og mest medlidende Mennesker, ja hele Nationer tillige, derved ligesom at have forsvoret deres egen Natur, og udaf en ildegrundet Christendoms-Iver at have renonceret paa Humanitet og Menneskelighed. Saasom jeg fra min Ungdom udaf Historiernes Læsning haver mærket, hvilket Sørgeespil en ugrundet og uskjonsom Religions-Iver haver tilvejebragt, saa haver jeg ved alle Lejligheder søgt at temperere eller at bestride den samme; de, som holde for, at denne min Moderation reiser sig af anden Henseende, have itkun at læse nogle af mine Skrifter, som for 30 Aar siden ere skrevne, for at blive overbeviste om, at dette stedse haver været mit Hoved-Principium, og at jeg haver holdet en hidsig Orthodorie, helst naar den føres udi Praxis, for det farligste af alle Kjetterier, efterdi Christi Moral, der ideligen raader os til Medynk og Sagtomdighed, derved trædes under Fødder.

Intet kan herudi give større Oplysning, end de tvende Princesser, hvis Historier herpaa følger. De vare Begge gudfrygtige, nidkjære og redelige. De vare og Begge tungsindige, og kunde lægge en Ting paa Hjertet.

tet. Men, saasom de havde ulige Principia, er den Førstes Levnet bleven en Banheld, og den Sidstes en Sirat udi Historien. Den ældre Maria holdt for, at Evang og Forsølgelse var den største Prøve paa christelig Midfærhed, og derfor udi god, oprigtig og retfærdig Intention øvede Haardheder, som gif indtil Barbarie, saa at hun haver faaet Navn af en tyransk og blodgjerrig Dronning; den Yngre derimod troede, at Samvittigheds-Evang strider mod Moralitet og Christendom, saa at den største Prøve paa en christelig Midfærhed var at fordemme den spanske og romerske Midfærhed, og at Christendoms Pligt var heller med Sagtmodighed end med Magt at bringe Vildfarende paa rette Vej, hvorudover hun er bleven sat i Klasse med de bedste Regenter, og hendes Navn er udi Belsignelse hos Efterkommerne. Materien var her den samme, men Skikkelserne bleve stridige. Thi, ligesom en Smed af eet Slags Metal kan gjøre Vagneller af Mennesker, Dyr og Planter, og en Tømmermand eller Snedker af eet Stykke Træ kan, som Poeten siger, gjøre en Gud eller en Bænk (scamnum sive Priapum), saa kan af Mennesker, hvilke Naturen haver begavet med lige Egenskaber, ved Lærdom og Optuelse dannes ulige Skikkelser. Nu begiver jeg mig til Historien.

Maria den Første, Dronning af Engelland.

Denne Princesse, som Kong Henrik den Ottende af Engelland avlede med den spanske Infante Catharina, kom til Verden den 18de Febr. 1515. Saa som hun, af Mangel paa Prindsen, blev anseet som Arving til den engelske Krone, førte hun Titel af Princesse af Wales. Udi saadan Qualitet forblev hun indtil den mærkelige Forandring skete med hendes Moder, med hvilken Kongen enten af Samvittigheds-Drift eller af Ubestandighed og anden Kjærlighed paastod Skilsmisse, og endeligen udi det Aar 1533 fuldbyrdede sit Forsæt, da han giftede sig med den bekjendte Anna Bullena, hvis Historie til ligemed Motiverne til saadant Foretagende findes paa andre Steder udi dette Værk. Virkningen af denne Forandring var denne, at Princesse Maria fra den Tid blev anseet som et uægte Barn, efterdi det maatte hedde, at hun var fød udi et ulovligt Ægteskab, og
Prin:

Princessse Elisabeth, som Kongen siden avlede med Bollenæ, blev agtet som Arving til Kronen; men, saasom denne anden Dronning nogle Aar derefter blev mistænkt for Utroskab og halshuggen, bleve begge Søstre bragte udi lige Tilstand. Derforuden avlede Kongen siden udi et nyt Ægteskab med Johanna Seymour en Prinds, som blev kalden Edvard, saa at ingen af de tvende Princesser kunne have Haab om Kronen efter Faderens Afgang. Ikke desmindre gjorde dog Kongen kort for sin Død et Testament, hvorved blev beskikket, at Edvard skulde succedere ham udi Regjeringen, og at, hvis han ingen Livsarvinger efterlod sig, skulde Kronen falde til Maria og endeligen til Elisabeth.

Saalænge som Anna Bollenæ levede, var Maria udi flet Credit, og blev tracteret med Haardhed, endel efterdi hun efter Princessse Elisabeths Fødsel var en Torn i sin Stivmoders Djne, endel ogsaa, efterdi hun ved en stedsevarende Stivhed havde opirret Kongen imod sig, i det hun ikke vilde beqvemme sig til at approbere de Forandringer i Religionen, som han havde foretaget. Men, som ved Anna Bollenæ Fald hendes Forhaabning om Successionen begyndte at rejse sig igjen, bemøjede hun sig med at vinde Kongens Raade, ved at lade see al Slags Føjelighed imod ham, og blev hun tilskyndet til saadan Opførsel af det romerske Parti selv, saasom man

haabede, at Kongen derved kunde bevæges til at gjenkalde den Erklæring, han havde gjort imod hendes Fødsel, hvilket ogsaa skete.

Efter Henrik den Ottendes Afgang og under hendes Broder Edwards Regjering blev hendes Tilstand igjen forværret, saasom hun holdt stivt ved den romerske Lærdom, saa at den, som udi Kongens Mindreaarighed var Rigets Protector, og indførte Reformationen udi Engelland, hverken med Bøn eller Trudsel kunde formaae hende til at vige en Fodbred fra hendes gamle Tro, hvorudover hun af Regjeringen blev anseet med skele Djen; dog, saasom hun var den regjerende Konges Søster, og man kunde frygte, at hun engang vilde hævne sig, hvis hun selv kom til Regjeringen, øvede man ingen Vold imod hende, men tilstædede hende Religionens fri Dvælse udi sit eget Hof.

Udi saadan Tilstand var hun, da hendes Broder Kong Edward uden Livsarvinger ved Døden afgik. Efter Kong Henric den Ottendes Testamente var hun den nærmeste til at succedere udi Regjeringen. Men Edward den Sjette havde nyligen for sin Død erklæret Johanna Gray til Arving, og det paa den Maade, som er fortalt udi samme Princesse's Historie. Maria var ikkun en halv Dagsrejse fra London, hvor de kongelige Ministre havde bedet hende at lade sig indfinde, for at assistere Kongen paa hans

Yderste, da hun ved Greven af Arundel blev advaret om at holde sig tilbage, saasom Raadet, der havde formaaet Kongen til at udslette hende fra Successionen, arbejdede paa at forsikre sig hendes Person. Dette foraarsagede, at hun retirerede sig til den Provinds af Suffolk, og gav hun strax derpaa ved Breve tilkjende, at hun var underrettet om Kongens Død, iligemaade om de Anslag, som vare fattede imod hende, formanende Raadet at staae derfra, og at erklære hende for regjerende Dronning.

Da Ministrene dette mærkede, ilede de med Johanna Grays Dphøjeise, hvilken strax derpaa blev erklæret for regjerende Dronning, og Saadant Maria tilkjendegivet at være stæet i Kraft af Kong Edwards sidste Billie. Men Maria fik i en Hast saadant Anhang, at hun spillede Mester, og ubi samme Aar gjorde sit triumpherende Indtog ubi London. Dette med videre Paafølgende vil jeg forbigaae, efterdi det engang er anført ubi Johanna Grays Historie. Man maatte vel forundre sig over, hvorledes Maria kunde faae saadant almindeligt Anhang imod en saa dydig Princessse som Johanna Gray, især efterdi hun var understøttet af Raadet, og den mægtige Minister Hertugen af Northumberland var hendes Svigerfader; men just det Svogerskab, som syntes at være hendes Styrke, befordrede hendes Fald formedelst den Haardhed, som Northumberland

havde øvet under Edvard. Det var derfor ikke allene at Roman-Catholiske, men endogsaa Protestanter sloge sig til Mariae Parti, hvorvel de vidste, at hun var en Fiende af Reformationen, og at de i saa Maade intet godt kunde vente sig under hendes Regering. Men man vilde af to onde Ting udvælge det, som syntes mindst ondt.

Hvad Maria angik, da havde hun adskillige gode naturlige Qualiteter; hun var bestandig, oprigtig og havde et højt og ædelt Hjerte; men disse hendes gode Egenskaber bleve fordunklede af en medfødt dyb Tungfindighed, hvilken forarsagede, at hun ikke kunde forglemme de Biderværdigheder, som hende vare vederfarne, og at hun forfaldt til Hevn-gjerrighed, som hun selv af falske Religions-Principer confunderede med Christendoms Pligt og Iver. Udi de Tvistigheder imellem hendes Fader og Moder, havde hun bestandigen holdt Moderens Parti, og derved brudt overters med Kongen, hvilken derudover var bleven saa ophidsset, at han besluttede at lade hende som et rebelsk Barn offentlig henrette; saa at Moderen, som blev underrettet om saadant Forsæt, maatte ved Skrivelser formane hende til Føjelighed imod Kongen udi alle Ting, uden i Religions-Sager. Hun opmuntrede hende ogsaa til Lyfthighed og at lægge Vind paa Musik, som kunde fordrive hendes naturlige Koldfindighed. Men der ud-

vir:

virke des ikkun lidet ved deslige Formaninger, hvorud over Kongen blev ved sit Forsæt, og havde udentviol fuldbyrdet det, hvis Erkebisp Cranmer ved en kras- tig Intercession ej Saadant havde forhindret. At hun siden efter Anna Bollenæ Henrettelse søgte at insnuere sig hos sin Fader igjen, skete udi Forhaab- ning om Succession udi Regjeringen.

Uf saadan hendes forrige Dpførsel, helst den be- standige Uffky, hun udi Edwards Tid havde ladet see for Reformationen, kunde de engelske Protestan- ter ikke vente, at hendes Regimente vilde blive beha- geligt; men den Skræk, som Northumberland hav- de indjaget Alle, forarsagede, at hun ogsaa af dem fik Tillob, helst saasom hun forsikkrede, at Ingen for Religionen skulde anfægtes. Hun lod ogsaa i Begyndelsen, som hun Saadant vilde antage, men, efterat Northumberland var henrettet, og hun var bleven fast i Sadelen, tog hun Masken af, kaldte de affatte romerske Bisper tilbage, og med dem over- lagde, hvorledes den romerske Religion kunde indfø- res i Riget igjen. Blandt dem var de fornemste Car- dinaler, som hun strax gjorde til sin Sangler, item Bonner, hvilke Begge vare hidrige Religions-For- følgere; saa at Protestanterne strax mærkede, at det vilde gaae dem ilde, og var det i den Henseende, at en stor Mængde af dem flygtede af Riget.

Saaledes var Tilstanden, da Dronningen lod et nyt Parlament sammienkalde. Man skulde vel tænke, at Saadant kunde være hinderligt udi hendes Forsæt, efterdi det var af forrige Parlament under Edward den Sjette, at den romerske Religion var affkaffet; men man mærkede, at dette nye Parlament var ligesaa heftig romersk som det forrige havde været protestantisk; et mærkeligt Exempel paa, hvilken Influence de engelske Regenter have paa Parlamenterne, og hvor lidet man kan forlade sig paa de samme; thi man seer, at det Parlament, som efter Mariae Død holdtes under Elisabeth, blev ligesaa stærk protestantisk igjen, som det havde været udi Edwards Tid. Saadanne Metamorphoses udvirkes ved Regenteres Habilitet, hvilke see til, at de Fuldmægtige, som af Almuen udvælges til Under-Parlamentet, ere saadanne, som man vil have dem. Denne Stats-Ekrobelighed har den engelske Nation ved adskillige strænge Forbud og Anordninger søgt at hæmme, men stedse forgjeves.

Man seer her, at dette Parlament, som Maria sammenkaldte, var villigt til at fuldkaste Alt, hvad det forrige havde anordnet, saa at man skulde tænke, at Nationen var ikke meer den samme. Man tog sig stor for at dømme om den Egteskabs-Ekilsmisse imellem hendes Fader og Moder. Det samme blev da kjendt ugyldigt, og Mariae Fødselsret blev re-

table:

tableret; og, saasom deraf flød, at Princesse Elisabeths Fødsel maatte være ulovlig, saa blev samme Princesse ikke meer anseet som Dronningens Søster. Derpaa tog man sig for at tilbagekalde de Anordninger, som Edvard den Sjette havde gjort i Religionen. De samme bleve da eenstemmigen kuldkaastede, og blev fundet forgyldt, at fra den 20 December udi det Aar 1553 al Gudstjeneste skulde opføre uden den, som var i Brug, førend Edvard kom til Regjeringen.

Blandt dem, som Dronningen havde fornemmeligen udi Sigte, var Cranmer, Erkebispfen af Canterbury, efterdi samme Mand havde været det største Medskab til Reformationens Stiftelse. Han blev da saavel i den Henseende, som efterdi han havde underskrevet den Anordning, som var gjort om Mariae Ubesukkelse fra Successionen, erklæret som Forræder, endskjøndt han forestillede Dronningen, hvor meget han havde vægret sig for det sidste.

Da denne Forandring spurgtes udi Rom, gjorde Paven sig strax Forhaabning om at forene det hele Land med den romerske Kirke igjen, og derfor affærdigede den bekjendte Commendon til Engelland, for at overlægge Saadant med Maria. Samme Commendon lod sig forklædt indfinde udi London, hvor han udi en hemmelig Samtale med Dronningen fik hendes Tanker at vide, nemlig at hun havde sat sig

for

for at bringe Riget under Paven's Lydighed igjen; men at man maatte gaae Sagen an med yderste Varsomhed; Commendon begav sig med dette Svar tilbage tilligemed et Brev fra Dronningen, hvorudi hun forsikkrede Pave Julius den Tredie om sin Lydighed mod den romerske Stol. Han havde ogsaa udi Befaling at anholde hos Paven, at han vilde stikke Cardinal Polus som Legat til Engelland, for Saadant at iværksætte.

Det er ikke at beskrive, hvilken Glæde Saadant opvakte udi Rom. Cardinal Polus havde og virkelig strax ladet sig indfinde, hvis Cardinal Gardiner, som higede efter Erkebispestolen af Canterbury, hvorudi Ingen uden Polus kunde være ham ivejen, Saadant ikke havde forhindret ved Keiser Carl den Femte, der paa samme Tid arbejdede paa Egteskab imellem hans ældste Søn Philip og Dronning Maria, hvorved Engelland og Spanien kunde blive forenede. Han forestillede Keiseren, at Polus, som Dronningen bar en særdeles Affection til, kunde ved sin Ankomst forspilde dette Værk. Keiseren holdt derfor Polus under een og anden Prætext fra saadan Rejse.

Smidlertid arbejdedes af al Magt paa dette Egteskab, og holdt Gardiner nødig, at Dronningen beskæftede sig med saadan mægtig Alliance, førend hun angreb det store Værk med at underkaste Riget

offent-

offentligen det romerske Sæde. Men, da det forehavte Ægteskab med den spanske Prinds rygtedes, kom det hele Land udi Bevægelse, og affærdigede Under-Parlamentet dets Talsmand med 20 andre Parlaments-Lemmer, for at bede Dronningen at staae fra saadant Forsæt. Dette forarsagede, at hun strax casserede Parlamentet, og skikkede Kejseren derpaa 1,200,000 Rdlr. til Engelland, for dermed at bestikke de kongelige Ministre, at de skulde være hans Forsæt beforderlige.

Udi Begyndelsen af efterfølgende Aar 1554 ankom til London Greven af Egmont med andre Gesandter, som Kejseren havde udnævnet, for at handle om hans Søns Giftermaal. Man betjente sig da af Cansler Gardiner, som det beqvemteste Redskab til at smedde saadant Værk. Samme Gardiner fandt forgodt at opsætte Ægteskabs-Contracten saaledes, at den kunde samtykkes af Parlamentet, item at Spanierne ikke maatte antages til vigtige Embeder udi Engelland, saasom han gjerne vilde regjere ene. Contracten blev saaledes forfattet, og siden af Parlamentet approberet. De spanske Gesandter vare udi alle Ting søjelige, saasom de holdt for, at, naar Prinds Philip først var bleven Konge i Engelland, vilde han nok med Tiden erhverve sig al Myndighed, og gjøre Streg over de haardeste Artikler udi denne Punct. Man hørte da en stor Fortrydelse

delse og Murren over det hele Land. De Reformerte forudsaae deres Religions Undergang, og frygtede for den spanske Inquisitions Indførsel udi Engelland. De Andre frygtede for deres Frihed, og ansaae Engelland som et Land, der med Tiden vilde blive en Provinds af Spanien; ja, de sagde offentlig, at de fordelagtige Vilkaar, som ved Ægteskabs-Pagten vare betingede, kunde lignedes med forgylbte Piller, der vilde have bedrøvelige Virkninger.

Det var for at befries fra saadan overhængende Ulykke, at Udskillige rottede sig sammen for at gribe til Væbner. Blandt de Sammenrottede vare de Fornemste Hertugen af Suffolck, Thomas Wiat og Peter Carew. Den Sidste af dem blev strax røbet udi sit Foretagende, og tog Flugten til Frankrige. Wiat fik nogle bevæbnede Folk paa Venene. De Samme bleve strax angrebne og adspredede. Hertugen af Suffolck blev ogsaa greben og bragt fangen til Londons Tower. Ikke desmindre tog dog Wiat Mod til sig igjen, og da han mærkede at Milicen af London erklærede sig for ham, og at mange af samme Stads Indbyggere holdt for, at der var Fornødenhed udi denne Opstand, for at befrie Riget fra et fremmed Nag, rykkede han med sine saa Folk lige imod London. Men han fandt Portene lukkede til for sig, hvilket gjorde ham saa forsagt, at han overgav sig fangen. Denne Opstand blev saaledes dæmpet, og

Frug-

Frugten deraf var denne, at **Wiat** blev henrettet tilligemed Hertugen af **Suffold** og hans Datter **Johanna Gray** paa den Maade, som er fortalt udi samme **Princesses Historie**. **Princessen Elisabeth** blev ogsaa beskyldt for at være **Medvider** udi denne **Opstand**, hvilken **Beskyldning** var **Maria** ikke ukjær, saasom hun søgte **Lejlighed** til at skille sig ved hende. **Men**, som **Wiat** paa **Retterstedet** erklærede hende **ufskyldig**, blev det allene ved **Arrest**, og siden ved at have hende under **nøje Opsyn**.

Man gik derpaa løs paa de **protestantiske Geistlige**, og bleve **7 Bisper** paa eengang udi samme **Nær** affatte, og andre **romerske** udi deres **Sted** beskikkede. **Efter** saadan **Execution** blev arbejdet paa en **ny Liturgie** og de gamle **romerske Ceremoniers Indførsel** igjen. **Af** alle **protestantiske Geistlige** havde man mest **Erkebiskop Cranmer** udi **Sigte**. **Den Samme** blev tilligemed de andre **Biskopper**, nemlig **Kidley** og **Latimer**, stevnet til at møde for **Geistligheden**, som var forsamlet udi **Orford**, for at forsvare deres **Lærdom**. **Cranmer** blev strax af **Præsidenten** tilraadet at beqvemme sig til den **romerske Religion**. **Men**, som samme **Prælat** undskyldte sig derfor, maatte han indlade sig udi en **Conference**, som varede fra **Morgenen** indtil **Klokken 2 om Eftermiddagen**, og maatte det da hedde, at han udi samme **Disputats** var bleven **confunderet**; ligeledes gik det til med

Kid,

Ridley, Latimer, og Andre; thi de Samme, som vare deres Anflagere, vare og deres Dommere.

Medens dette forhandlede, begav den spanske Prinds Philip sig paa Rejsen, og arriverede den 20 Julii ubi samme Aar til Southampton. Saasnart han kom i Land, trak han sin Kaarde af Skeden og bar den nogen et langt Stykke paa Bejen. I hvad Intention dette end skete, saa blev onde Fortolkninger derover gjorte. Engellænderne stødte sig ellers over hans spanske Gravitet, efterdi de vare vante til at tracteres paa anden Maade af deres Regenter. Dronningen gik ham imøde indtil Winchester, hvor Copulationen blev forrettet ved Gardiner. Philippus havde da en Alder af 27 Aar, Maria derimod var 38 Aar gammel. Man gjorde sig Tanker, at et stort Monarchie ved dette Ægteskab kunde oprettes. Forhaabningen bestod ubi de Børn, som deraf skulde avles; men Mariæ Alder og slette Helbred kunde ifkun give ringe Haab derom. Philippus søgte at vinde de Engelske ved Gævmildhed og ved store Pengesummer, som han bragte til Engelland, hvoraf 1,200,000 Rdlr. skulde uddeles. Man saae at føres til Londons Tower 20 Vogne ladne med raat Sølv, foruden tvende andre, og 99 Heste med myntet Guld og Sølv. Han overtalede ogsaa Dronningen til at sætte endel Fanger ubi Frihed, intercederede ogsaa for Princesse Elisabeth. I det øvrige fandt

fandt Nationen ingen Behag udi hans Dpførsel, men stødte sig over den spanske Hofmod og Gravitet, og kunde Dronningen ved sin Dmgjængelse Saadant ikke formilde, efterdi hun selv var af Naturen traurig og hengiven til en Gravitet, hvilken ved dette Høitesskab end mere forøgedes. Slotsportene vare da stedsse tilsluttede, saa at Ingen blev uden Forlov indladen, og skete det med samme Ceremonier, som bruges ved Gesandters Audience.

Den 11te Novbr. udi samme Aar blev sammekaldet det 3die Parlament. Man mærkede da, at Dronningen i sit Patent ikke brugte meer den Titel af Kirkens højeste Hoved, som hendes Fader havde antaget, og som hidindtil havde været brugt endogsaa af Maria selv; det første, som dette Parlament foretog sig, var at cassere den Landflygtigheds-Dom, som var falden over Cardinal Polus; derpaa lod samme Prælat sig strax indfinde udi Engelland, hvor han skulde bruges til at sætte Religionen udi sin forrige Stand igjen. Han gjorde Begyndelse dertil ved en Tale for Parlamentet, tilkjendegivende, at han af Paven, Kirkens almindelige Hyrde, var skicket til at bringe de vildfarende Faar til rette Faaresti igjen; og siges der, at denne Tale forarsagede saadan Bevægelse hos Dronningen, at hun følede ligesom et Foster udi sit Liv, ja der fandtes de Hylere, som lignede denne Hændelse ved Johannes den Døbers

bers Hoppen i Moders Liv ved Jomfru Mariae Hilsen; den første Indbildning avlede flere af sig. Hofdamerne, seende Dronningen udi de Griller om Frugt-sommelighed, tvivlede ikke mere derom. Dronningens Raad, som fik Tidender derom, gav Befaling til Biskop Bonner at lade synge Te Deum udi alle Stadens Kirker. Alting var nu fuld af Forhaabning; det hele Land syntes at brænde af Nidkjærhed for den romerske Religion, og Parlamentet selv overgav med Knæfald Suppliquer til Dronningen og den nye Konge, hvorudi bades om Naade, formedelst forrige Grafald fra Religionen, og at Hersekabet vilde intercedere for Nationen hos den pavelige Legat Polus, at den efter erholden Absolution kunde forenes med den romerske Kirke igjen.

Kongen og Dronningen toge sig Svadant villig paa, og Cardinalen betegnede derpaa for begge Parlaments-Huse den Glæde, han havde over deres Poenitente, forsikkrende dem om Pavens Naade og Bivaagenhed. Hvo skulde troe, at det var den samme Nation, som for et Aar siden med saadan Iver havde arbejdet paa den romerske Surdejs Udryddelse? man lod sig nu ikke nøje med at affkaste, hvad den forrige Regjering udi Religionen havde stiftet, men søgte ved de haardeste Love at undertrykke de Reformerte, saa at der fattedes intet andet end at man ogsaa skulde indføre den spanske Inquisition udi En-

geiland. De gamle Love mod Kjetteri bleve da fornede, og intet blev talet uden om Sværd og Ild mod de Vildfarende, saa at den pavelige Legat selv arbejdede paa at moderere denne Hidsighed, og at sætte sig imod Biskop Gardiner, som gav de haardeste og voldsomste Anslag. Dronningen tog en Middevej imellem disse tvende Mænd, saa at hun beskikede Polus til at arbejde paa Geistlighedens Reformation, og Gardiner til at støve efter Kjettere, og kunde hun til det Sidste ikke see bekvemmere Mand.

Forfølgelserne mod de Reformerte bleve derpaa med Iver fortsatte. Jeg vil forbigaae at fortælle de mange bedrøvelige Executioner, som da skete, og hvorved denne Dronnings Ihukommelse er bleven fort hos Efterkommerne. Jeg vil ikkun allene sige dette, at Philippus selv, som man mest havde mistænkt for saadan Haardhed, holdt for, at man dermed gik for vidt, erklærende sig ingen Del derudi at have, og væltede Skylden paa de engelske Geistlige selv; men dette, saavelsom de Reformertes sørgelige Klagemaal, som indgaves til Regjeringen, havde ingen Virkning; thi man fremturede med Baal og Brand, saa at Biskop Bonner selv, som en Tidlang havde ageret en Skarpretter, begyndte omsider at trættes derved, helst, saasom han saae, at de haardeste Executioner tjente til intet uden at bestyrke de Reformerte udi deres Tro, og at sværte det hele Land, saa
at

at Regjeringen maatte befale ham at fremture udi det Embede, som han engang havde paataget sig.

Imidlertid flatterede Hoffet sig med Forhaabning om en Arving; Dronningen selv tvivlede ikke derom. Rygtet udsprede sig og omsider ikke allene, at hun var frugtsommelig, men endog at hun virkeligen var bleven forløst med en ung Prinds, hvorudover paa nogle Steder Taksigelse derover blev gjort i Kirkerne, og fortælles der, at en Præst beskrev paa Prædikestolen den nyfødte Prindses Skabning; men Wildfarelsen blev i en Hast lagt for Dagen, saa at Mange holdt for, at Dronningen end ikke engang havde været frugtsommelig, hvorvel Melvil vidner efter nogle Hofdamers Beretning, at hun Tid efter anden opkaftede Kjødstykker, hvoraf man sluttede, at hun havde aborteret.

Efterat en anseelig Hob Mennesker formedelst Religionen var bleven henrettet, tog man omsider fat paa reformerte Prælater og Bisper; Ridley og Latimer bleve paa eengang henrettede. Den Sidste, som ved en kraftig Tale opmuntrede den Første til Bestandighed, blev strax qvalt af Ilden; Latimer derimod pineedes længere, eftersom man havde kastet for meget Brændevod paa Ilden, saa at den kunde ikke blusse. Deres Død blev af alle Retsfædige højlig begravet, saasom de udi Lærdom og Levnet kunde lignedes ved den første Kirkes Christne.

Endeligen kom Ordenen til den store Erkebiskop **Cranmer**, hvilken, endskjøndt han havde frelst Dronningens Liv, hun da mest af Alle habede, og det efterdi han havde været det fornemste Redskab til Reformationen udi Engelland. Samme ypperlige Mand, efterat han længe havde siddet udi et haardt Fængsel, fik omsider Ende paa sin Glendighed, og bekom sin Martyrkrone den 21de Martii udi det Aar 1556. Han blev beskyldt for Grafald, Kjettersk Lærdom og Forræderi mod Landet, og udi en Kirke i Dxford blev af sine Dommere formanet til Omvendelse. Erkebispem faldt da paa Knæ, og efter gjort andægtig Bøn erklærede, at han ikke kunde erkjende den romerske Pave. Hans Dommere toge sig da for at bestribe denne hans formentede Haardnakkenhed; men, saasom deres Arbejde var forgjeves, affagde de hans Dødsdom. Man iførte ham derpaa hans bispelige Dragt, og gav ham en Krone i Haanden; og, da det var skeet, viste Biskop Bonner ham til Almue, raabende: see! her er den Mand, som driver Spot med Paven; og udøste samme uærdige Biskop derhos saa mange uanstændige Ord, at nogle af hans eget Parti maatte raade ham til Moderation, helst saasom han havde lovet at tractere den fordomte Erkebisp med al mulig Respect.

Efterat dette var skeet, lod man ham igjen afklæde Stykke for Stykke, og derpaa degradere fra

den bispelige Værdighed. Cranmer lod sig deraf ikke anfægte, sigende: at han for længe siden havde degraderet sig selv ved at afkaste det romerske Nag. Førend man skred til Executionen, satte man alle optænkelige Snarer for at bevæge ham til at forsværge Reformationen; man forestilte ham, at han derved ikke allene kunde frelse sit Liv, men endog komme til geistlig Værdighed igjen; ja, man lod ham ingen No have, førend man bestormede hans Bestandighed, saa at han omsider, udmattet af Fængsel og Forhaanelse, faldt til den Skrøbelighed, at undertegne et Skrift, hvorved han forkastede forrige Bildfarelser og erkjendte den romerske Lærdoms Rigtighed.

Denne Abjuration foraarsagede ligesaa stor Glæde og Triumph blandt de Roman-Catholske, som Skræk hos de Reformerte. Dronningen allene bevægedes ikke derved, saa at man deraf kunde mærke et personligt Had mod denne Erkebisp; hun paastod derfor, at Executionen, uanseet denne Abjuration, maatte gaae for sig; hvilket, da Cranmer mærkede, begræd han sin begangne Skrøbelighed, og forfattede strax en anden Bekjendelse, som han paa Retterstedet vilde gjøre, for at confundere sine Fiender og frelse sin Samvittighed. Da han kom til Retterstedet, holdt En, som dertil var beordret, en Tale for ham, berømmende hans Omvendelse, og forsikkrende ham om det evige Liv. Men, da han af samme Drator
blev

Blev ombedet at oplæse sin Troes-Bekjendelse for Tilfuerne, da, istedenfor saadan Bekjendelse, som man ventede, gav han udi en kraftig og bevægelig Tale tilkjende den inderlige Bedrøvelse, han bar over sin begangne Skrøbelighed, erklærende, at han af Frygt for Døden havde ladet sig forføre til at vige fra en hellig Lærdom, og at han derfor, for at vise en alvorlig Anger og Ruelse, vilde, naar han kom til Baalet, allerførst lade den Haand brænde, med hvilken han havde undertegnet det Skrift, som ham var tilstillet. Endeligen sagde han sig at forkaste Paven's Myndighed, og at holde ham for en Anti-Christ og Guds Fiende, item at han vilde døe udi den reformerte Lærdom.

Dette opvakte en stor Forvirrelse blandt dem, som nyligen havde triumpheret over hans Strafald. De søgte strax at bringe ham paa andre Tanker igjen, men forgjeves. Da han saae Ilden antændt, stak han sin højre Haand ind udi Luen, saa at den blev opbrændt, førend Ilden naaede Legemet; man mærkede hos ham ingen Forvirrelse, hørte ham allene at raabe: uværdige Haand! og det indtil han blev kvalt og opgav Aanden. — Saadant Endeligt fik denne fortræffelige Mand, hvilken Burnet, i Henseende til hans Lærdom og Levnet, ligner ved en af de største gamle Kirkefædre. Men deslige barbariske Gjerninger bleve anseete som Hoveddyder under denne

bedote Dronning, og kan tjene til Bevis paa, hvad en uskjonfom Nidkjærhed kan udvirke.

Forsølgelserne endtes ikke ved denne store Mands Død, tværtimod, den uværdige Biskop Bonner, som undertiden var bleven træt af at myrde, fik ligesom nye Kræfter, saa at en stor Hob uskyldige Menneffer ubi det Aar 1556 for Religionens Skyld bleve brændte.

Men denne barbariske Medhandling, langtfra at udrydde Religionen, og at befordre Grafald, styrkede de Reformerte heller ubi deres Lærdom, og indprentede dem Affky for den romerske Religion, der havde saadanne uchristelige Principer; thi de samlede des hemmeligen paa adskillige Steder, for at høre Guds Ord forklare, og deres Medbrødre, som vare i Forsølgelsen flygtede ud af Landet, stikkede dem Tid efter anden gode Bøger. Strax efter Cranmers Henrettelse blev Cardinal Polus af Dronningen bestykket til Erkebiskop af Canterbury. Samme Mand var af kongeligt engelsk Blod, og i saadan Agt hos Dronningen, at man i Begyndelsen af hendes Regjering holdt for, at hun vilde ægte ham. Han besad mange store Qualiteter, var ogsaa lemfældig ubi Religions-Sager, saavidt som Tidernes Tilstand tillod. Dronningen betjente sig fornemmeligen af hans Hjelp til at sætte Religions-Sagerne paa forrige Fod igjen. Hvad, som gif hende mest til Hjerte, var dette, at

Pro-

Protestanternes Tal ved de store Forsølgelser heller forøgedes end formindskedes; hvorudover der menes, at hun havde isinde at indføre den spanske Inquisition; men, saasom man mærkede, at Saadant vilde foraarsage alt for stor Opsigt, lod hun sig nøje med udi det Aar 1556 at anrette en geistlig Commission, hvilket udi Gjærningen var fast det samme; thi derved befordredes mærkeligen de mange paafølgende Executioner.

Jeg haver vist, at den Forhaabning, som man havde gjort sig om Dronningens Frugtsommelighed, var forsvunden. Dette foraarsagede en stor Skræk hos de Roman-Catholske, saasom de derover kunde frygte, at alle deres Stiftelser udi Religionen vilde blive til intet efter Dronningens Død; man mærkede fra den Tid hos Kong Philip en Koldsindighed, og det ikke uden Aarsag. Thi han havde giftet sig med Maria allene udi den Forhaabning, at avle Børn med hende, og derved at forene Engelland med det spanske Monarchie. Men, da han fornam, at hun istedenfor Prindsen og Princesser kastede ikkun døde Kjødstykker fra sig, og Medici maaskee deraf sluttede, at hun ingen levende Børn vilde bringe til Verden, blev Kjærligheden forvandlet til Ekkelhed, og han begyndte at faae Afsky for sin Ugtefælle, som i det øvrige var hverken ung eller fjøn, ej heller besad nogen Qualitet, hvormed hun kunde bøde paa en anden

Fejl. Han besluttede derfor at sætte de engelske Sager tilside, og at have Dje paa den anden store Arvedel, han kunde vente efter sin Fader; og, saasom hans Fader paa samme Tid gjorde ham delagtig ubi det Forsæt, som han havde, at afstaae Regjeringen, tog han deraf Lejlighed til at forlade Engelland.

Keiser Carl afstod kort derefter Spanien med alle tilhørende Riger og Lande til sin Søn; og, som Philippus derved maatte udføre den Krig, som hans Fader var indviklet ubi med Frankrig, overtalede han sin Gemal, Dronning Maria, at erklære Krig mod samme Rige. Men Frugten af samme Krig var, at Engelland tabte den vigtige Stad Calais, hvilken Hertugen af Guise indtog, efterat den over 200 Aar havde været ubi de Engelskes Hænder.

Dette Forlis, som skete Aar 1558, forarsagede stor Fortrydelse ubi Engelland; man tog deraf Lejlighed til at sværte Dronningens Regimente, og deraf at vise Frugten af det Ægteskab, som hun havde sluttet med en spansk Prinds. Dronningens naturlige Tungstindighed blev derved forøget, Forfølgelserne mod de Reformerte skjærpede, og stod Princesse Elisabeth da i yderste Fare for at blive opoffret; efterdi man ansaae hende som den, der efter Dronningens Død vilde kuldkaste Alt, hvad hun i Religionen havde stiftet. Man sagde da overlydt, at det var forgjeves at afhugge Grenene, saalænge som Stammen

men blev staaende; saa at man kan sige, at det var ikke uden ved Guds særdeles Forsyn, at denne gode Princesse blev sparet.

Forsølgelsernes Hidsighed var ellers saa heftig, at de holdte ved at brænde Kjøttere endogsaa paa den Tid, da de mærkede, at Dronningens Død var forhaanden. Fem Personer bleve brændte udi Canterbury en Uge, førend hun døde, og 39 Protestanter bleve rettede udi hendes sidste Regjerings-Aar. Skribentere ere ellers ikke eenstemmige udi de Henrettedes Tal. De, som gjøre mindst deraf, regne 284 Personer; Andre derimod tale om 800, som udi de 2 første Aar bleve for Religionen opoffrede.

Saasom Dronning Maria ikke kunde stikke sig udi Calais Forlis, saa lod hun nyligen for sin Død udruste en Flode af 20 Skibe, og dermed søgte at gjøre Landgang paa de franske Kyster, men de Engelske bleve med Forlis af 600 Mand drevne tilbage, hvorudover Floden med uforrettet Sag maatte vende tilbage. Dette og andre Uheld forøgede den naturlige Tungsindeghed, hvortil hun var hengiven. Hun havde ellers ingen Helbred, siden den Tid hun aborterede. Den Koldsindeghed, som hun derover mærkede hos hendes Ægtefælle, og de paafølgende Uheld, styrkede hende udi en dyb Melancholie. Udi Begyndelsen af November i det Aar 1558 fandt hun saadan Kæfternes Aftagelse, at hun mærkede sit Liv
 meglas

meglas at være udrundet. Hun havde ogsaa en Tid lang været angreben af Vattersot, hvoraf hun og omsider bøde den 17de November ubi samme Aar, ubi hendes Alders 43 Aar, efterat hun havde regieret 5 Aar, 4 Maaneder og 11 Dage.

Man feer af denne Dronnings Historie, at uanfæet hendes haarde og blodige Regimente, som den engelske Nation ikke uden med Horreur kan eftertænke, hun haver haft adskillige gode Qualiteter, saa at hun kunde have været regnet blandt nogenledes taalelige Regenter, hvis hun ikke havde været indtagen af fordærvelige Religions-Principer, hvorved hun ansaae de groveste Laster som himmelske Dyder; hendes Bestandighed blev herved forvandlet til Haardnakenhed, hendes Retfærdighed til yderste Rigueur og Haardhed, hendes Melancholie til Had og Bitterhed, og hendes Enthusiasmus, som ellers kunde have haft en og anden god Virkning, til Raseri. Burnet siger, at hun havde et stort og ædelt Hjerte. Til et Bevis derpaa kan anføres hendes Moderation ubi Paalæg og Byrder; men fornemmeligen dette, at hun forkastede det Anslag, som blev gjort af den spanske Gesandt om at stille Nationen ved sine Privilegier og Friheder. At der intet andet Godt kan siges om hende, forarsagede hendes Religion, som gik indtil yderste Bigotteri, og drev hende til at kvæle hendes gode, og at give Tøjlen til hendes onde

Qva-

Qualiteter; den samme utidige Devotion forarsagede og, at de vigtigste Regjerings-Sager bleve forfømte, saasom alle hendes Tanker vare henvendte til at fængsle og brænde Kjettere, hvilket hun holdt for en Regents fornemste Pligt, efterdi de pavelige Love tilholde at sætte sig imod Bildfarelse, og at forfølge Kjettere med Sværd og Ild. Man kan derfor ikke forundre sig over at see en Dronning uden Sky at øve de største Misgjerninger, efterdi den Religions-Sect, hvortil hun i yderste Grad var hengiven, re-
 commanderer Barbari og Haardhed, og byder et Men-
 neske af Kjærlighed til Religionen at stille sig ved al
 Humanitet.

Maria den Anden, Dronning af Engelland.

Denne Maria var Jacob den Andens ældste Datter, som han udi sit første Ægteskab avlede med Cancellerskydes Datter. Hun kom til Verden udi det Aar 1662. Og, endskjøndt hendes Fader, som da
 var

var ikkun Hertug af York, havde Tilbøjelighed til den romerske Tro, og hendes Moder paa sit Yderste bekjendte den samme, blev hun dog opdragen ubi den protestantiske Religion, som hun stedse med Iver forfægtede. Anno 1677, da hun var 16 Aar gammel, blev hun giftet med Wilhelm, Prindsen af Dranien, som siden blev Konge i Engelland. Strax efter Bislageret begav hun sig med sin Brudgom til Holland, hvor hun hos ham forblev ubi 11 Aar.

Smidlertid kom hendes Fader til Regjeringen ubi Engelland; men han lod ikkun see liden Kjærlighed til hende, givende hende intet til at underholde hendes Stand med, endskjøndt han ingen Sønner havde, og det var venteligt, at han ej heller nogen vilde faae, saa at hun derudover var, som ældste Datter, den nærmeste Arving, der skulde succedere ham ubi Regjeringen; men just dette var Ursag til Faderens Koldsindighed; thi saasom han offentlig slog sig til den romerske Tro, og agtede at indføre den ubi Landet, saa ansaae han denne sin Datter som den, der vilde tilintetgjøre hans Stiftelser. Men Maria bar denne Koldsindighed med stor Taalmodighed, saasom hun af Naturen var begavet med store Qualiteter. Biskop Burnet, som ubi denne Tilstand havde Dmngjængelse med hende, siger, at hun indprenkede Urbødighed til Alle, som kjendte hende; thi hun havde en majestætisk Mine, som var blandet
med

med Livsalighed. Hun havde en sund Fornuft, og førte sin Tale med Fynd; og sagsom hun førte en god Deconomie, saa fattedes hende intet, endstjondt Indkomsterne vare ikkun ringe. Videre, siger bemeldte Autor, at hun havde stor Læsning af Historier, iligemaade af geistlige Bøger, hvorom hun dømte med Fornuft og Upartiffhed, og anfører Burnet derpaa blandt andre et mærkeligt Exempel. Hun spurgte ham engang, hvi hendes Fader var saa ophidsset mod den bekjendte Skribent Jurieux? Han svarede, at Uarsagen fornemmeligen dertil var denne, efterdi han i sine Skrifter havde sværetet saa meget Maria Stuart, som var det kongelige Huses Stammoder. Hun sagde da: hvis han haver skrevet Sandhed, da er det ubilligt at hade ham derfor. Onde Regenter maa vente sig saadan Straf af Skribenterne.

Dette Svar kunde og sigte paa hendes egen Fader, hvilken ved sit Regiments havde gjort sig saa forhadt ubi Engelland, at Alting nærmede sig til en almindelig Opstand, og at man derfor ideligen corresponderede med Prindsen af Dranien, hvilken man ansaae som den engelske Friheds og Religions Beskytter. Ubi denne Tilstand søgte Burnet at udforske hendes Forsæt, ifald hun med sin Herre bleve ophøjede paa den engelske Trone, nemlig om hun i saa Fald vilde, at Prindsen skulde lade sig nøje med den

pure

pure Kongetitel allene, og at hun selv efter den forrige Mariae Exempel vilde føre Regimentet; hun erklærede sig saaledes derpaa, sigende: jeg forlanger ikke andet, end at han skal efterleve det Bud i Evangelio: **J Mænd! elsker Eders Hustruer!** og jeg paa min Side er beredt til at efterleve det andet Bud, som siger: **Qvinderne skulle være deres Mænd underdanige;** og blev hun stift ved saadant Forsæt, som hendes Historie viser.

Saa som hendes Fader Kong Jacob fremturede ubi sit Forsæt at udrydde den reformerte Religion i Engelland, og han Ingen mere frygtede sig for end for sin egen Datter, da søgte han ved Skrivelse at vise Aarsagen til saadan hans Iver, og, for ret at udforske hendes Forsæt, hvis hun efter hans Død kom paa Tronen. Men han fik et ubehageligt Svar, saasom Maria gav tilkjende, at hun var saa forvisset om sin Troes Rigtighed, at intet kunde bringe hende til at vige derfra.

Dette forarsagede, at Kongen med bestørre Iver brev paa sit Forsæt, paa det at han i Levendes live kunde befæste den romerske Religion saaledes, at den efter hans Død ikke kunde udryddes. Alle Slags haarde Midler bleve da brugte, hvorudi den engelske Nation en Tidlang skikkede sig med Taalmodighed, saasom den haabede, at ved Mariae Ankomst til Regjeringen Alting vilde blive godt igjen; men,

da

da Jacobs Dronning udi det Aar 1688 blev forløst med en ung Prinds, og Engellænderne derudover saae al deres Haab forsvunden, begyndte de at være betænkte paa kraftige Midler til at forekomme deres Religions og Friheds Undergang; hvad som mest smertede dem, var den Mistanke, man havde om Fødselsens Rigtighed; Prindsen af Dranien, Jacobs Svigersøn, blev derfor udi samme Aar inviteret til at lade sig indfinde udi Engelland, for at sætte sig i Spidsen af dem, som vare misfornøjede med Regjeringen, hvilke vare Kjernen af Nationen. Prindsen lod sig dertil bekvemme, og udi October Maaned af samme Aar satte Sejl til Engelland med en Flode af 50 Skibe.

Udi denne Tilstand siger Burnet, at Maria var hel tankesfuld, saasom der handlede om at paaføre hendes egen Fader Krig; dog, saasom hun eftertænkte, at dette Tog var af yderste Fornødenhed, tog hun Mod til sig igjen. Jeg vil her ikke tale om den forunderlige Revolution, som da skete udi Engelland, og Kong Jacobs Flugt til Frankrig, saasom mit Forsæt er allene at anføre de Ting, som angaaer Maria udi Særdeleshed. Jeg vil ikkun allene sige dette, at, da Kong Jacob havde forladt Landet, og der handlede om en ny Regjerings Anrettelse, rejste sig Tvistighed derom. Nogle vilde, at man skulde overdrage Regimentet til Prindsen, med den

den Titel af Regent, Andre, at man skulde krone ham som virkelig Konge: Andre igjen, at man skulde overdrage Regjeringen til Maria allene. Dette an- hørte Wilhelm længe med sin sædvanlige Koldsindig- hed, og endeligen erklærede, at han var fornøjet med den Ære, at have forløst Riget, og uden Fortrydelse vilde begive sig til Holland igjen; givende dermed til- kjende, at han enten vilde have Alt eller Intet. Dette forårsagede, at de fleste udi Parlamentet funde for godt at overdrage ham Regjeringen; den Tvivlsmaal, som Nogle endda forbleve udi, rejste sig af den Frygt, de havde, at Saabant kunde forårsage Fortrydelse hos hans Gemal, hvilken Kronen, som rette Arving efter Successions-Orden, tilkom. Men, siget Bur- net, hvis de Samme havde kjendt Maria saa vel som han (nemlig Autor), og vidste, hvad hun for- hen havde erklæret udi Faveur af hendes Gemal, vilde denne Tvivlsmaal snart have været hævet.

Endeligen forenede alle Stemmer sig til at over- drage Regjeringen baade til Prindsen og Princesen, hvormed og Prindsen blev fornøjet, og blev Maria derpaa inviteret af Parlamentet tilligemed sin Gemal at imødtage Kronen. Saasom i denne Tilstand Ad- skillige af Kong Jacobs Tilhængere havde udsprebet, at hun var misfornøjet med sin Faders Medhandling, havde Prindsen ved Skrivelse ombedet hende at stille sig glad og fornøjet an, for ikke at bestyrke Noget
udi

udi de Tanker, at man havde gjort hendes Fader Uret. Dette efterlevede Maria, stillende sig ved sin Ankomst saa fornøjet an, saa at det syntes, at hun, for at føje sin Gemal, derudi gif noget for vidt. Buznet bristede sig til erindre hende derom; og tog hun saadan Grindring efter sin sædvanlige Godhed ikke ilde op, men sagde: **J** veed, at man haver befalet mig at bruge saadan Opførsel, maastee at jeg haver efterlevet Befalingen alt for nøje. Man seer af dette og andet, at denne fortræffelige Princesse ikke havde forglemt hverken en Hustrues eller en Datters Pligt.

Mange bildte sig ind, at saasom der var Uighed mellem Begges Humeur, der vel kunde rejse sig Uenighed mellem den nye Konge og Dronning. Men de, som kjendte Begges Dyd og Fornuft, havde ingen Frygt derfor. Kong Wilhelm var naturligen hengiven til Chagrin, hvilken gjorde ham taus og lidt folkesty; Adskillige raadede ham til Venlighed og Dmgjængelse med Undersaatterne, hvorved han kunde vinde Udbest hos Nationen, som udi de trende sidste Kongers Tid havde havt fri Udgang til Hove. Men han kunde herudi ikke tvinge sig. Dronning Maria søgte vel ved sin Venlighed og behagelige Dmgjængelse at bøde paa denne Kongens Fejl; men, da man mærkede, at hun aldeles ikke vilde bemænge sig med Regjerings-Sager, lode ikkun faa engelske Herrer sig indfinde

finde til Hove. De paafølgende Tvistigheder, som Kongen havde med Parlamentet, gjorde ham end mere tungsinndig, ja havde omsider saadan Virkning, at han udi det Aar 1689 besluttede at forlade Alsting og at overbrage Dronningen Regimentet. Dette Forsæt lod han sig dog bevæge til at frastaae; men, da han Aaret derefter maatte begive sig til Irland, for at beskytte samme mod den landflygtige Konge, som der havde stort Anhang, tog Dronningen sig Regeringen an, og opførte sig med saadan Forsnust, at hun af Alle blev elsket og æret, og maatte man desmere forundre sig derover, efterdi hun tilforn havde aldrig villet befatte sig med Statssager, og man vidste, at Kongen aldrig plejede at tale med hende derom.

Men, saasom Kong Wilhelm selv vilde være udi Spidsen af sine Tropper, saavel udi Irland som udi Nederlandene, og han derfor alle Sommere var ude af Riget, fik Maria Lejlighed til at øve sig udi Regjerings-Sager, og var gemenligen hendes Opførsel Alle til Fornøjelse. Man havde indtil det Aar 1692 ingen Skrøbelighed mærket hos denne Dronning; men udi dette Aar mærkedes, at hun ikke var gandske fri for Passioner. Anledning dertil gav hendes Søsters Princesse Annæ Opførsel. Samme Princesse anholdt hos Parlamentet om sin Pensions Forøgelse. Over dette bare saavel Kongen som Dronningen

tingen Fortrydelse, saasom de holdt for, at hun burde have aabnet sig for dem først med saadan Ansøgning. Og, saasom Grevinden af Marlborough, Princesens Favorite, holdtes for at have styrket Princesse Anna udi Saadant, lod Dronningen samme Grevinde forbyde Hoffet. Princesen vilde ikke kille sig ved sin Favorite. Men Dronningen blev stivt ved sit Forsæt, og ikke aflod, førend Grevinden forlod Hoffet. Dette lagde Grundvold til den Koldfindighed, som Dronningen lod see mod sin Søster, saalænge som hun levede; ja, den gik saavidt, at hun, nemlig Dronningen, befol, at man offentlig ikke skulde gjøre hendes Søster nogen Uresbevisning; ikke at tale om andre Fortrædeligheder, som forarsagede denne gode Princesse Anna daglig Chagrin. Burnet, som hidindtil havde anseet Dronningen som en Dame uden Fejl, siger, at dette forarsagede en stor Forundring hos ham, saasom han ikke havde kundet indbilde sig, at Had og Bitterhed kunde have Sted udi en saa dydig Dronning. Man sees ellers heraf, at denne Dronning ikke haver været fri for Passioner; men, saasom hun havde havt en herlig Optugtelse, og Principer om Dyd vare hende fra Barndommen indprentede, saa yttrede de sig sjelden; og kan man sige, at denne Skrøbelighed var fast den eneste, som man haver mærket udi hendes Levnet, hvilket i det øvrige overalt er opbyggeligt,

og kan gives Andre til Model at efterfølge; thi hun førte Regimentet udi Kongens Fraværelse med stor Berømmelse; holdt hendes Hofdamer stedse til Dyd og Flittighed; hun arbejdede selv ideligen, og lod imidlertid en og anden Dame læse højt for sig, saa at det engelske Hof, som tilforn havde været opfyldt med Daarlighed og Bellyst, blev i hendes Tid forvandlet til en philosophisk Skole.

Men Landet havde ikke den Glæde, at beholde denne kostelige Dronning længe. Udi det Aar 1694 begyndte Smaakopper at græsere udi London, saa at mange Tusende deraf døde. Af denne Svaghed blev ogsaa Dronningen angreben. Den syntes iførstningen ikke at være af stor Betydning. At den havde saa bedrøvelig Virkning, tilskriver Burnet Doctor Ratcliffes enten Forsømmelse eller Uvidenhed. Man mærkede siden, at han ikke havde tracteret Sygdommen paa den rette Maade, og derfor kaldte andre Doctorer til Hjælp; men Saadant skete ikke, førend det var for sildt. Kongen, da han mærkede, at det var intet Haab til hendes Opkomst igjen, faldt da udi bitter Graad, og vidnede han da helligen, at Dronningen, al den Tid de havde levet i Ægteskab sammen, aldrig havde talet eller gjort noget, som var ham ubehageligt. Kort førend hun døde, stræbte hun 3 Gange at sige Kongen noget, men forgjeves. Endeligen hensev hun den 28 Decbr. udi samme Aar,

Sammenligning

imellem

Maria den Første og Maria den Anden.

Af disse toende Damers Historie bestyrkes, hvad som jeg
 ubi Forberedelsen haver anført; thi man seer, at, end-
 skjøndt Begge af Naturen vare bannede af een Slags
 Materie (ex eodem luto), og at Begge havde lige Egen-
 skaber, lige Dyder og lige Skrøbeligheder, saa ere dog
 ubi deres Levnet og Gjæringer ikke mindste Overensstem-
 melse, ej heller kunde være, og det i Henseende til Beg-
 ges stridige Principer; hvis den ældre Maria havde havt
 den Ungres Optugtelse, vilde hun ogsaa have øvet den
 Ungres Dyder, og hvis den Yngre havde været oplækket
 ubi en egenfindig Moders Skjød, og fra spæde Aar faaet
 outrerede Religions-Principer, vilde hendes Regimente
 ikke være bleven mildere. Lærdommens stridige Princi-
 per qualte den Førstes medfødte Dyder, og lagde Som-
 me paa den Sidstes naturlige Fejl. Den Ældre kunde
 ingen Mildhed øve, efterdi Lærdommen opmuntrede hen-
 de

de til Haardhed, og at forsværge sin Natur; den Sidste kunde til ingen Haardhed forfalde, efterdi hende af Barndommen den Lærdom var indpræntet, at Medlidenshed og Tolerance var en Hoveddyd, og en ret Christens Kjendemerke.

Man kan ikke vel henføre de haarde Executioner, den ældre Maria øvede, til en medfødt Umildhed og Behag ubi Blods-udgydelse. Thi der møder Udskilligt ubi hendes Liv og Levnet, som heller viser Prove paa en naturlig Medlidenshed og Omhed. Outrerede Religions-Principer havde hos hende saadan Virkning, at hun, som maaskee vilde have daanet ved at see mindste Saar eller Beenbrud, kunde med Frækhed ansee uskyldige Menneskers, Bispers og Prælaters, ja hendes egne Belgjoreres Fængsler, Pinstler og Mord. En falsk og ugrundet Svær var den Ild, som hærbede den naturlige Omhed, og forvandlede et blødt Hjerte til Staal og Flintesten. Man seer de umenneskeligste Gjerninger at være øvede af Folk, der ellers gjøre Profession af Dyd. Den store franske Sængler Tellier, som ellers var en god Mand, ilede paa sit Yderste med at underskrive den blodige og umenneskelige Dom, som Aar 1685 var besluttet over nogle hundrede tusinde franske Reformerte. Og, da han havde bedrevet denne Misgjerning, lagde han sine Hænder sammen, og sagde med Simeon: Herre! lad nu din Tjener fare med Fred, efterdi mine Øjne have seet den Salighed, som kommer fra dig. Man seer jo saadan Virkning hos hele Nationer. Intet Folk er mere medlidende end Spanierne og Portugiserne; men en spanske

Qvinde

Qvinde eller Jomfru, som skjæler ved at see et Menneske snuble, ja ved at see et Lams eller en Hønes Blodrinde, anseer med Glæde ustyrbige Menneskers, ja egne Benneres og Paarørendes Mord, naar de overbevises, ikke at have kundet begribe den Lærdom, som de romerske Paver have dicteret. I saadan Galb sees ikke mindste Gnist hos dem af Barmhertighed, men de blødeste og af Naturen meest medlidende Mennesker ligesom forandre deres Natur, og blive forvandlede til Løver og Tigre. Dette var Ursagen, hvi den ældre Maria med Behag kunde see den fortræffelige Erkebisp Cranmer, der tilforn havde reddet hendes Liv, at forhaanes, bespottes, og som et Offer at slæbes til Baalet. Dette var og Ursagen, at hun havde ifinde at lade henrette hendes fromme Søster; thi saadan Execution havde virkeligen skeet, hvis Kong Philips Forbøn ikke havde virket stærkere end den romerske Religion. Dette var ogsaa Ursag, hvi hun tog ikke i Betænkning at opoffre det hele engelske Folk ved at underkaste Riget et fremmed Herskab.

Jeg tør ellers sige, at, hvis begge Dronninger havde haft samme Optugtelse, og havde været underviste i een Skole, man skulde have haft Møje at finde nogen synderlig Ulighed i deres Opførsel og Gjerninger. De vare Begge Lydige, ærbare og indgetogne, de havde Begge Tilbøjelighed til Tungfindighed, de havde Begge Gudsfrøgt og Retfærdighed for Dine; Begge, fjændt de havde Del ubi Regjeringen, opførte sig dog mod deres Regtesfæller heller som lydige Hustruer end som regjerende Dronninger. Den yngre Maria lod see en blind Lydig-

hed

hed mod Kong Wilhelm, saa at hun aldrig sagde ham imod i Regjerings-Sager. Den Eldre havde ikke mindre Føjelighed for Kong Philip; og havde hun efter Anseelse gjerne tilstaaet ham Magten allene, hvis Parlamenterne Saadant ikke havde forekommet. Begge havde en tilstrækkelig Dosis af Galde, saa at de ikke allene kunde blive vrede, men endog fremture ubi Brede. Kort at sige, de havde Begge lige Dyder og lige Skrøbeligheder, men uanset denne Liighed ubi naturlige Egenskaber, er intet uligere end Begges Levnet, og have Lærdommens stridige Principer foraarsaget, at den Eldre haver i Historien faaet Navn af den onde, og den Sidste af den gode Maria.

